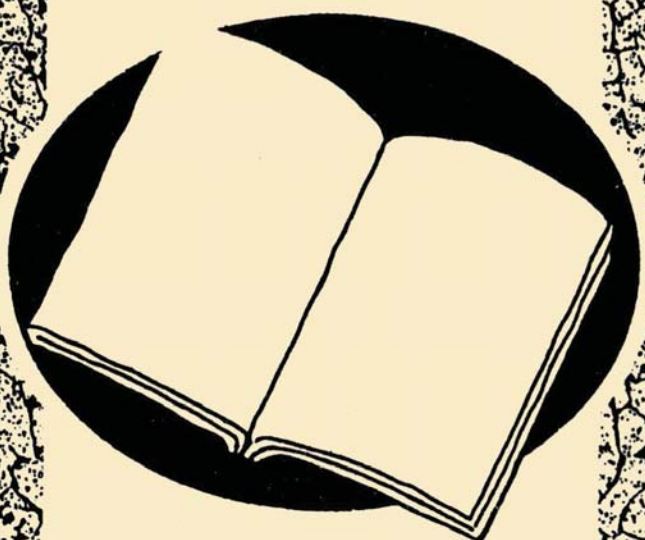

НОВИЙ ОБРІЙ

альманах Ч.9

АЛЬМАНАХ «НОВИЙ ОБРІЙ», ч. 9

**45 РОКІВ УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ
І ПРАЦІ В АВСТРАЛІЇ
(1948—1993)**

THE NEW HORIZON

ALMANAC № 9

LITERATURE, ART, CULTURAL LIFE

Compiled by Dmytro Chub

Edited by Hryhory Vyshnevyy

Cover by Luba Kyrylenko

ISBN 0 949617 15 6

Видає Літературно-мистецький клуб
ім. Василя Симоненка в Мельборні

Упорядкування — Дмитро Чуб

Редактор мови — Григорій Вишневий

Редколегія альманаха: Гр. Вишневий, Неван Грушецький,
Боженна Коваленко, Зоя Когут та Дм. Нитченко (Чуб).

Висловлюємо щирю подяку Любі Кириленко
за безкорисливе виконання обкладинки,
а худ. П. Кравченкові за фінансову допомогу.

Publishers «Krinita»
Poltava — 1993 — Ukraine

НОВИЙ ОБРІЙ

альманах

Ч. 9

ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО,
КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Видавництво «Криниця»
Полтава—1993—Україна

На фото: члени Літературно-мистецького клубу ім. В. Симоненка разом із гостем з Києва письменником і ред. Анатолем Михайленком. Починаючи зліва, сидять: Люба Кириленко, Боженна Коваленко, Анатолій Михайленко, Зоя Когут, Анастасія Грушецька, Леся Ткач. Стоять: Григорій Вишневий, Дмитро Нитченко, Пилип Грін — ред. ж. «Легіонер», журналіст з Канберри, Михайло Підріз та Неван Грушецький.

Фото Михайла ГОЯНА.

ВІДРОДЖЕННЯ

Нарешті сталося! Це вже наяву —
Розбиті впрах комуні пута.
Підносить голову земля розкута,
З плечей скидає кривду вікову.

І прокидаються з важкого сну,
Із мороку російської неволі
Нащадки Прометея, босі й голі,
І славлять РУХ — оновлену весну.

Відгомоном давно минулих днів
Шумлять кругом прапори жовто-сині,
І тризуб Володимира з руїни
До волі кличе смілих русинів.

Встають вони, мов зняті із хреста,
З розкритої козацької могили,
Позаду страх і біль, а в грудях сила
І заповіт Тарасів на устах.

Це дух Мазепи, Наливайка тінь
Веде нащадків з темряви до світла,
Щоб Україна-мати знов розквітла,
Щоб не росила рабських поколінь!

(1989)

Дм. ЧУБ

У ДЕНЬ ЖАЛОБИ

Хоч линуть роки без кінця,
Я бачу даль віків минулих —
Часи, де лицарів серця
За рідний край в борні поснули.

Неначе зморшків борозна,
Діди-віки лягли спочинуть,
Та не забулись імена,
Що вкрили славою Україну.

Богун, Мазепа, Кривоніс —
Це вас Москва забудь веліла,
Але народ в серцях доніс —
З піснями слава долетіла.

В боях ішов новіший час,
Завирувала Україна,
Тоді Петлюра взяв меча,
Щоб ворога розбить, відкинуть.

Та тяжко прапора тримать,
Коли народ прокинувся пізно,
Із півночі прийшла чума,
Ярмо накинула залізне.

А через роки сум який...
Не раз той біль серця прониже:
Від куль шпигунської руки
Помер Петлюра у Парижі.

Та дух його в серцях не згас,
Вже він чужі ламає мури,
Прийшов-бо волі жданий час
З іменням Симона Петлюри.

6..6. 1989 р. у прицерковній залі в Ессендоні відбувся літературний вечір видатного поета й депутата Верховної Ради України Дмитра Павличка. Його чудові поезії й артистичне виконання їх зачарували численну публіку, що заповнила залю.

На фото Д. Павличко під час виступу.

На фото: члени Літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка разом з поетом Дмитром Павличком 6.6. 1989 р. Починаючи зліва: сидять дружина Д. Павличка Соломія, голова клубу Дмитро Нитченко, Дм. Павличко, Зоя Когут, Боженна Коваленко. Стоять: Василь Хамула — голова Т-ва промисловців, Леся Ткач, Михайло Підріз, Анастасія Грушецька, Неван Грушецький, Люба Кириленко та Григорій Вишневий.

Фото Орісі ЛЕНКІВСЬКОЇ.

На фото: делегати 20-го з'їзду СУОА Австралії, що відбувся 6.6. 1992 р. в Ессендоні. Починаючи зліва, сидять: Ф. Веприк, пані С. Сташин, Форостенко, Ст. Романів (голова УТВ), Ю. Дехніч, І. Попадюк, М. Моравський — голова СУОА, о. Б. Сташин, д-р. М. Павлишин, д-р. І. Снятинський, В. Буштедт, пастор Гр. Лупан, дир. О. Тарнавська, Ю. Федішин, М. Болюх, А. Мандичевський, мгр. Б. Назар.

Фото Р. ПРАЙС.

СІЛЬ

Повноголоса, наче води,
колись була, кохана, й ти;
в очах світивсь широкий подив,
вуста не знали гіркоти.
Що ж сталося — звідки стільки солі
на віях і на язиці?
Роз'їдений уже і голос,
і замість хліба — сіль в руці.
Хто нам розважив дні і ночі:
це уломив, те — доточив?
Хто сіллю вщертував нам очі
і зір крізь неї заломив?
У промені вузькому видно
і білий попіл, і пітьму,
у кринці — жар, у скрині — злидні,
людей, що тонуть у диму...
Повітря цвяхами прошите,
в одвірках кулі, як сучки...
Ми ж — пересіюєм на сито
полову ячну й лушпайки.
Для когось смерть — для нас обіди:
вже стогне дерево криве,
і пахне коливом в сусідів,
і голосіння вуха рве.
У голосі вузькому чути
оскарження, клятьбу, амінь...
заліза скрегіт, стукіт лютий
і крик прийдешніх поколінь.
Язик шукає дрібку солі
і лиже, лиже прісне скло,
сіль на обличчях, сіль — навколо...
Ой скільки в нас її було.
Але ж і є... І на долонях,
і на вустах, на лицях — сіль...
Гукну: — О боже! — І солоня
луна вертає звідусіль.

Павло МОВЧАН — сучасий поет, перекладач, кінодраматург, депутат Верховної Ради України. Автор 13 збірок поезій, літературознавчої праці, кількох сценаріїв. Містимо тут його поезію «Сіль» з одноіменної нової збірки поезій.

БАНДЬОРОВКА

Облава!

Ця страшна звістка блискавкою облетіла все село: заповзала в кожен закуток обшарпаних хатин, холодною зміюкою в душі втомленого війною і страхом українського селянина.

Хто працював у полі — кидав плуг і ховався в лісі, господині залишали недополені грядки, розпачливим криком заганяли з вулиці до хати дітей і замикали двері, ніби вони могли врятувати від смерті.

А вже чулося то з того, то з того кінця села важке гупання прикладом у ці «рятивні» двері, і в ту мить двері ставали лютим ворогом, бо саме вони впускали до хати ворога, котрий ніс із собою безчестя, смерть і грабунок. Тільки пси мали відвагу подати голос: вони рвалися з ланца, несамовито гавкали, не в силі захистити своїх господарів від наруги.

Марта ненавиділа свій страх: він принижував її, ламав гордість і уподібнював чимось до сліпої тварини, котра чує небезпеку, а не бачить рятівної шпарки, яка змогла би захвати її від біди. Скільки разів вона намагалася перебороти це огидне почуття, звільнитися, стати вище від нього — і бути вільною. Страх сковував, паралізував волю і плутов думки. Вона боролася з ним, але страх так міцно засів в її ще дитячу душу, що перемога над ним була завжди дуже короткочасною. Потім він знову охоплював її холодними лапами і душив. Воліла би один раз вмерти, а не вмирати кожен раз, кожен день, кожної хвилини. Чула в собі силу і відвагу, але пробудити їх до кінця не знаходила в собі мужності.

Мати, як завжди, йойкаючи, метушилася по хаті і кляла москаля на чім світ стоїть, а Марта немов замертвіла: вона боролася **страх**.

— Ховайся, доню, бо зараз прийдуть, бодай би їм ноги повідкручувало!

Марта зірвалася з місця і тут же знову сіла на лаву під вікном.

— Ні, мамо! Нині я вже ховатися не буду! Досить!

Світлана ДЯКУН — молода вчителька з Івано-Франківська. Закінчила Львівський університет. Авторка низки вдалих новель та оповідань. Гостюючи в Австралії, надрукувала новелю «Мішок муки» у «Вільній думці».

— Чи ти здуріла, дівко?! Не дай Бог вздрить тебе москаль, то що з того буде?! Я тебе викохала не для москаля!

— Ні, мамо! Як я нині сховаюся, то навіки пропаду! Я вже не встану!

Мати остовпіла від рішучого тону дочки. Щось в її словах, погляді було таке, що посадило матір на лаву поруч з нею: не втрималася на ногах. Зрозуміла: вона нічого не вдіє. Марта вирішила все сама.

Загрюкали в двері.

— Откривай, бандьоровка!

Мати, похитуючись, мов п'яна, пішла до сінешніх дверей. На порозі обернулася до Марти: з очей скотилися дві прозорі сльози. Відчинила.

Марта міцно стулила уста, зухвалий погляд великих темних очей висловлював зневагу. Тільки тепер вона відчула себе **вільною!** Вона стрінеться з ними віч-на-віч і не буде боятися.

— Где спрятала бандітов? Говори, стерва!

— Які бандити, пане? В мене нікого нема. Шукайте самі.

Через сіни загрюкали кроки до кімнати. Відчинилися двері: на порозі стояв низькорослий, рудий, вилицюватий сержант. У його вузьких безбарвних очах чаїлося лихо кожному, хто не побажає виконати волю цього недорослого командира. Швидко окинув поглядом кімнату, зупинився на Марті. Мати ойкнула. Вона стояла позаду сержанта, висока, худенька, в старій спідничині і полатаній блузці. З-під хустини вибивалося сивувате волосся. Її бліде, пооране скорбними зморшками обличчя і вся постать висловлювали невимовний жах.

— Ух ти, какая! Вон отсюда!— гаркнув сержант солдатам, котрі намагалися увійти вслід за ним до хати.

— І ти тоже, старуха!

— Та що ви? Гоните мене з моєї рідної хати? Що ви задумали?!

— Ух ти! Ну і баба!

Він підійшов до Марти. Очі в нього були схожі на очі кота, котрий ось-ось має спіймати мишку.

Марта вже не боялася. Вона розкошувала від своєї свободи. Нарешті! Ось він стоїть перед нею, а вона — його зневажає. Навіть ненавидіти не може, бо ненависть вибирає гідний об'єкт, а це... слимак!

Сержант нахилився над Мартою, і на неї війнуло сильним перегаром.

— Пане, лишіть дитину! Вона ще дитина... Сімнадцятий рочок пішов...

— Уйди!... твою мать!

По хаті рознеслося тужне голосіння, вдарилося об шибки вікон, зупинилося в Мартиному серці: їй стало шкода матері. Встала. Струнка постать, гордо піднята голова, палаючий погляд справили на сержанта належне враження.

— Чево смотріш? Что?! Оскорбленіє прі ісполненії?! Ану іди сюда!

Він вхопив дівчину за руку і потягнув до ліжка. Мати з криком впала на підлогу, обхопила сержанта спрацьованими руками за брудні чоботи.

— Тікай, дитино! Тікай!

Марта з усієї сили вкусила сержанта за руку: той заверещав несамовитим голосом. Вирвалася, вибігла в сіни, з сіней на подвір'я. Позаду лунало мамине ридання і брудна лайка москаля.

Та не судилося далеко втекти Мартусі. На подвір'ї її спіймали солдати, скрутили руки, кинули на землю. З хати вискочив озвірілий сержант, кинувся до Марти.

— Пайдьом в клуню! В клуню, Маша!

— Йой, Боже, на що ти сі дивиш? Відпустіть дитину, іроди! Люди, рятуйте, люди!

— В клуню! Я сказав — в клуню!

Марта встала із землі. Спокійно пішла в бік стодоли, на півдорозі різко розвернулася і побігла до воріт.

Сержант вхопив з рук солдата автомат. Марта не встигла зрозуміти, що це так затріщало: вона впала біля самих воріт, під плотом, котрий весною завжди так гарно повивається вербовими листочками. На них капнула кров... Чорним м'яким оксамитом розстелилася по траві довга Мартусина коса.

На постріли збіглися енкаведисти з інших дворів.

— Відіте, я бандьоровку убіл!— хвалився сержант.

Ніхто не звернув уваги на зімлілу біля порога матір. Усі підійшли до мертвої Мартусі. Спокійне, бліде обличчя, довгі дуги чорних брів над відкритими очима, котрі востаннє бачили, як по синьому небу пропливають прозорі білі хмарки, розтулені, ніби усміхнені пелюстки уст.

— Красівая баба!

— Да, с такой би побаловался!

— Хрен с ней, с бандьоровкой! Наши девкі нічуть не хуже!

А через тиждень стало відомо, що сержанту за «боевые заслуги» присвоєно звання старшого сержанта. Хтось з селян гірко пожартував: «Тепер він буде старатися, щоб отримати лейтенанта!»

Над селом бував травень. Запах білого цвіту в місячні вечори кликав у садок, до річки, в поле. Солов'ї співали про кохання, буйні трави тулилися до ніг...

КУЛЬТУРНІ АРАБЕСКИ

Частина III

А час летів ... Нависла втома,
Минали місяці і дні,
А ті, що прагнули «додому»,
Жили ще й далі в чужині
Обтяжені життям, домами,
Доньками, внуками й синами,
Що народились нам для втіх
В краях далеких і чужих ...

Веселі гулянки та свята
Вже відійшли на другий плян.
Прийшла потреба будувати
Старечий Дім для громадян.
Та ми не падали ще духом,
А з ревматизмом у кістках,
І слабші зором, й слабші духом
Стояли на своїх постах,
Повчаючи молодших віком,
(Отих, що ще не розбрелись),
Як героїчно споконвіку
Перемагали ми колись ...
І якщо б доля не змила
В роздачі ролей провідних,
Ми б всіх давно вже перебили!
(Як не чужих, то хоч своїх ...)

А час минав ... Псувались зуби,
Змінялись зачіски, смаки ...
І на героях наших любих
Час теж лишив свої знаки.

Він став поважно-домовитим,
Садив цибулю й часничок,

20-го червня 1992 р. відбувся 20-тий з'їзд Союзу Українських Організацій Австралії (СУОА). На фото Управа СУОА, яка була до з'їзду. Починаючи зліва, сидять: Ст. Лисенко, Лідія Конюшко, Боженна Коваленко, Михайло Моравський (голова), Тетяна Сліпецька, Мирослав Болюх (голова Контр. ком.). Стоять: Роман Захар'як, Вс. Шевченко, Мирослав Сліпецький, Богдан Тарнавський та Нестор Яворський. Відсутній — проф. Любомир Лаврівський.

І, невдоволений цим світом,
Всіх переконував сердито
У правоті своїх думок.
Бо страх любив, де тільки змога,
Дискутувати монологом...
Щоб інтелект не притупився
В сірих буднів і дрібниць,
Він в телебаченні дивився
На всі програми без різниць,
Асоціюючись духово
З героями кипіння крові,
Впливаючися, сам-на-сам,
Чужим, фільмованим життям...

Вона змінювалась теж помалу,
І то не тільки в ширину...
І вже завзято прикривала
Свій стан і зморшки, й сивину,
Впевняючи себе наївно,
Що вік — поняття релятивне...

Але нема де правди діти,
Життя нестримано пливло.
Й саме вже слово «емерити»
Приємним зовсім не було.
Єдина втіха була в тому,
Що емеритами були
Всі друзі, ну, і всі знайомі,
Які до цього дожили...

Життя скитальської громади
Пливло наміченим руслом.
Були концерти і наради
З присутніх, зменшених числом,
Та наші проводи щозмоги
(Вже навіть ті, що підросли,
Вожді майбутні і посли...)

Вели нас всіх до перемоги
Ораторським змаганням фраз ...

І тут нараз
Прийшла нечувана новина:
В Краю настала певна зміна,
І то—не запитавши НАС!

Счинився рух ... Збудились люди
Вже навіть тут ... Не тільки — там!
Вожді в діяспорі повсюди
Зідхали важко: Що то буде,
Як заберуть всі гасла нам?..
І як тепер вести промови
В нових часах «перебудови»?..
І що робити, до біди,
Як звідтам зачастять сюди
Співці, поети й активісти,
Щоб збаламутити тут всіх!..
Чи зустрічати їх врочисто,
Чи ні?..
Нам треба напрямних!
Нам тут потрібні директиви
Для скорого рятунку нас,
Щоб далі всі були під впливом
Наказів — виключно від НАС!!!

І директиви прибували ...
Та вміжчасі народ не спав,
Коли ж ті гості прилітали —
Їх люд весь втішено вітав!
Лиш деякі дивились скося
Й ніяково крутили носом
Або стискали в кулаці
Із «напрямними» папірці ...

Для української громади,
В чужому закутку землі

Життя несло свої принади,
Свої проблеми і жалі.

Сини росли. Зростали внуки,
В чужі вростаючи світи.
І здобували вже без муки
Добробут, погляди й пости.
І почувалися при тому
В чужих краях цілком, як дома...

Лиш їх батьки, діди й бабусі,
Вовтузились ще де-не-де,
Питаючись в чужій задусі:
Куди цей світ в скаженім русі
Нашчадків їхніх заведе?..

Та доки в нас було ще досить сили
Для суперечок, крику та незгод,
Ми всі боролись, самозрозуміло,
За Єдність, за Братерство, за Народ!
Чекаючи на той блаженний час,
Коли в Краю ми виграємо справу,
І наш народ закличе врешті нас —
Очолювати уряд і Державу!!!

Та час летів... Росло число могил,
Ріс часничок... Боліли руки й ноги,
Надії всі вкривав помалу пил,
До прізвищ додавались епілоги...

І тільки вітер деколи співав
В забутих думках про забуті долі.
І емігрант у сні свої тікав
Від чужини й нестравленої волі...

І тут, на мою скромну гадку,
Вже непотрібно жадного додатку.

КОРОТКО ПРО ХОР «ЧАЙКА»

Хор «Чайка» був зорганізований в 1945-му р. в Німеччині: в місті Крессбронн над Боденським озером. Тодішній мішаний хор (26 осіб) уряджував концерти, національні свята, співав на Богослуженнях та виступав із самостійними концертами в багатьох містах французької окупаційної зони Німеччини. Хор проіснував у Німеччині до кінця 1949 р., до виїзду диригента та деяких членів хору в Австралію.

В Австралії (в Мельборні 1951 р.) хор «Чайка» відновив свою діяльність і працює по сьогодні. Спочатку це був мішаний хор. Згодом зорганізувався чоловічий. При хорі діяли два квартети: жіночий «Коралі» та чоловічий «Акорд», які разом виступали октетом. Виступи хору та квартетів є задокументовані на кольоровому фільмі «Українці в Австралії» 1961 р. та в 1966 р. державним телевізійним каналом 2АВВ знятий на фільм під назвою «Українська сюїта»; він висвітлювався по Австралії.

Зараз хор виступає виключно чоловічим складом і нараховує 33 особи. При хорі є окремі солісти: Валерій Ботте (баритон) та Галина Корінь (сопрано). Вона — композитор (її пісні є в репертуарі хору) і мист. керівник бандуристок «Кольорит», який виступає в самостійних концертах хору. Постійним диригентом за весь час існування хору «Чайка» був і є Степан Корінь (абсолюв. Держ. Муз. Консерваторії у Варшаві). Архіви хору вказують на його дуже чисельні виступи (їх сотні) та широкий репертуар вокальних творів (понад 300) різного характеру, жанру. В 1985 р. завдяки Українському Народному Союзові хор концертував в США й Канаді (14 концертів) в найбільших містах: Едмонтон, Вінніпег, Торонто, Міннеаполіс, Чикаго, Детройт, Клівленд, Філадельфія, Нью-Йорк, Юніон, Кергонксон («Союзівка») Рочестер, Лос Анджелес. В Нью-Йорку хор «Чайка» виконав виїмково знаменну працю: виступив в Об'єднаних Націях. Це вперше в 40-літній історії цієї міжнародної організації пролуна і звуки української пісні, виконані українським хором з Австралії. Асистент генерального секретаря, захоплений виступом, вручив хорові прапор ОН та запросив на святкування 50-ліття ОН. Хор «Чайка» за час свого 47-літнього

існування одержав від різних організацій багато подяк, признань, грамот за плекання хорового мистецтва в чужині,

ХОР «ЧАЙКА»

У цивільн. убраннях стоять у першому ряді зліва: Бучко Осип, Лапичак Тарас, Данилюк Антін, Федорчук Теодор, Осипів Василь, Кутний Ярослав, Пирогів Дмитро, Возняк Михайло, Кемп Роберт, Глуханич Василь, Головка Петро, Цвікула Микола, Козарук Петро, Точинський Йосип.

Другий (задній) ряд: Матвішин Павло, Лейчак Володимир, Маланюк Антін, Бойко Ярослав, Малиновський Петро, Ботте Валерій, Юхима Мар'ян, Корнійчук Михайло, Стельмахів Вадим, Глуханич Андрій, Сютрик Йосиф, Костюк Василь, Дзись Орест. Неприсутні: Яворський Іван, Тиблевич Юрко, Стефанів Павло, Прокопів Ярослав, Любченко Роман і Стефанів Петро.

Диригент: Степан Корінь.

медаль Т. Г. Шевченка від С. В. У., а під час останнього турне в США одержав від У. Н. С. плаке* «... за величаве турне по українських осередках Америки та Канади». Хорові надано також почесне горожанство та вручено золотий ключ від посадника міста Town of Ironclequoit (Rochester). Хор випустив серію платівок та касет. В 1991 р. хор «Чайка» був запрошений в Україну Коломийською Міською Радою на святкування 750-річного Ювілею міста Коломиї, а в 1992 р. запрошений хором Львівської Політехніки. На жаль, через перешкоди технічного порядку хор не зміг відвідати Україну.

Радісну, історичну подію — Самостійність України закріплену референдумом 1. 12. 1991 р. — хор «Чайка» (при участі «Кольориту») відзначив Великим Концертом 8.12. 1991 р., в нагороду діставши плаке від У. Г. В. Обидві мистецькі одиниці 16. 12. 1991 р. започаткували збірку фондів на підтримку Українського Посольства-Амбасади в Австралії.

Хор «Чайка» далі працює.

Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

ВАГАНТ

Гей, браття!
Терпіти я більше не в змозі.
Чи вмер ваш хазяїн?
Чи й досі ще спить?
Я бідний вагант.
Я пристав у дорозі.
Від змори і холоду тіло тремтить.

Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ — відомий в Україні поет і перекладач. Автор 17 книжок поезій, прози, літературознавства. Його книжки двічі були відзначені. Містимо його поезію «Вагант» із збірки поезій «Колодязь», яка минулого року була відзначена в Україні.

*плаке — виріб з металу або дерева

**Ваганти — мандрівні актори — автори у деяких країнах Зах. Європи у 12—14 стол., виконавці переважно антиклерикальних пісень і вистав

Цурається доля, продажна повія.
Дірявий мій плащ і легкий гаманець.

Як пес шолудивий,
мій день в безнадії.
Пустіть мене швидше,
бо скоро кінець.

Невже вам заціпило?
Настіж цю браму!
Чи ж вам, остолопам, як слід не годжу?
Я втішу хазяїна,
вмилю дам,
повчальну історію їм розкажу.

Нехай тільки пан ваш
запросить на кашу,
впустити звелить у господу свою.
Примерз я, мов цуцик: і нежить, і кашель.
Кортить відігрітися трохи в раю.
Хіба зрозуміє
голодного ситий?
У плоті з учора турбота одна:
стегенце б теляче!
Овечого б сиру!
На свіжий окрась пахучого жиру!
Для спраглого духом барильце вина!

Веселими віршами графу віддячу
за вдачу шляхетну,
за ласку й тепло,
за білу, як гуска,
служанку гарячу,
що любощів знає хмільне ремесло.

Ну, що ви регочете, бісові душі!
Вам смажиться в пеклі б годилось давно.
Задрипанці панські!
Баранячі туші!
Хто пан ваш вельможний?
Смердюче лайно!

НЕЗАСЛУЖЕНА НАГОРОДА

(Веселі спогади)

На просторій веранді, навколо круглого стола з безалкогольними напоями та легкою перекусом, милуючись теплим весняним днем, відпочивало невелике товариство пенсіонерів. Насолоджуючись заслуженим відпочинком, вони згадували нелегкі роки свого поселення на австралійській землі. Згадували сумні й драматичні, а більше гумористичні випадки, які траплялись в наслідок недостатнього знання англійської мови та австралійських звичаїв.

Один гість згадав, як він купив у крамниці поштову картку зі словом «СИМПАТІЯ» і послав, «з сердечною прихильністю та гарячим привітом», своїй симпатичній знайомій, і був здивований і засмучений, що не одержав відповіді. Тоді він ще не знав, що в англійських країнах картки зі словом «симпатія» посилаються на знак співчуття родичам померлих.

А моя сусідка згадала, як вона була здивована і розгублена, коли при купівлі залізничного квитка касир чомусь запитав її, чи вона самотня (СІНГЕЛ). І вона пояснювала йому, що вона не «сінгел», а одружена і має двох дітей. Вона тоді теж не знала, що в англійській мові слово «сінгел» вживається в багатьох випадках: «сінгел» — одинока (самотня) особа, і «сінгел» — «одноразовий» залізничний квиток. І касир питав її, чи їй треба одноразовий квиток, чи зворотний, а не про її родинний стан.

А мені теж пригадався з мого життя випадок, від якого я ще й досі, на своїй совісті, ношу «гріх». А сталося таке...

Але для кращого розуміння події я почну все від самого початку. Отож, ми, тобто я з чоловіком та 6-тилітньою донькою, прибули до Австралії 1955-го року, не знаючи англійської мови та австралійських звичаїв. Наш приїзд припав на літні шкільні відпустки, і донька, граючись з сусідськими австралійськими дітьми, швидко і досить добре «підхопила» від них англійську мову і без труднощів почала вчитись у початковій школі. За кілька тижнів, прийшовши зі школи, вона урочисто заявила:

— Вчителька сказала, щоб у п'ятницю кожен учень приніс у школу печиво!

Я здивувалась:

— Яке печиво?— питаю.

— Звичайне печиво! Солодке!

— Так, я розумію, що солодке, але ж яке? Чи пиріг, чи коржики, чи торт, чи може ще щось інше?

— А я не знаю,— уже з нетерпінням відповіла донька.— Печиво та й усе!

— Та й взагалі, я не розумію, для чого школі потрібно так багато печива?— допитуюся я далі.— Що вони з ним будуть робити?

— Я точно не знаю. Я лише зрозуміла, що після лекцій учителі будуть пити чай у вчительській кімнаті, а нас відпустять додому.

— Ну що це за такий дивний звичай у цій країні? Я в цілій Європі не чула про щось подібне,— звернулась я до чоловіка.

— Ну, а звідки ж я можу знати, що це за звичай. Сказано принести, значить треба принести, от і все!— відмахнувся він від проблеми.

— Так, так, тобі легко казати «принести», але як і де я його пектиму? Адже я все готую на примусі, а на ньому нічого не спечеш.

— Нащо пекти, голову морочити?! Ось на «Бондаї», де я працюю, є континентальна пекарня, то я завтра там щось і куплю.

Наступного дня, а це був четвер, чоловік після праці привіз у коробці, з паперовою білосніжною вирізною серветкою, великий, по-мистецьки прикрашений, шоколадний торт.

— Чи ти не здурів?!— гукнула я до нього.— Та ж такий торт напевно коштує півтижневої платні!

— Ну то й що?! Я не хочу, щоб моя донька пасла задніх та соромилась би за якесь там печиво!

На тому дискусія й закінчилась.

На другий день, у п'ятницю, донька обережно, з гордістю понесла в школу коробку з тортом, а я з нетерпінням чекала її повернення, щоб дізнатись, що ж було зроблено з такою кількістю печива.

Через кілька годин я бачу,— біжить моя донька і, розмахуючи величезним конвертом, гукає:

— Ми виграли, ми виграли!

Пластова станиця Брізбену. Фото зі станичного апелю для відзначення Листопадового Зриву 4. 11. 1990 р. Перший ряд, починаючи зліва: Новацтво: Моніка Піскор, Христя Пудлик, Зоня Тарашук, Наталя Тарашук, Адріян Пудлик.

Другий ряд: ст. пл. Маруся Савчин, пл. сен. Людмила Машталір, пл. сен. Анна Тарашук, пл. сен. Маруся Пудлик, пл. сен. Олександра Павлишин, пл. сен. Стефа Фрольченко, пл. сен. Мирон Піскор.

Третій ряд: пл. сен. Роман Павлишин, пл. сен. Петро Гупало, пл. сен. Дарія Піскор, пл. сен. розв. Ярема Фрольченко, пл. розв. Симон Піскор, пл. розв. Петро Шумський.

Четвертий ряд: пл. сен. Анатолій Жуківський з дочкою Мар'яною, пл. сен. Євген Фрольченко, ст. пл. Стефан Хомин, ст. пл. Стефан Смага, пл. сен. Стефан Піскор.

А вскочивши в гараж, в якому ми мешкали, і задихаючись від біганини та захлинаючись від збудження, вона оповіла, що наш торт був найкращий і що я, мамо, виграла першу нагороду! Подаючи мені конверта, вона вигукнула:

— Ось вона!

Я розірвала конверт, а в ньому був один фунт грішми і невеличка чепурна книжечка англійською мовою: «Як пекти торти».

Аж тоді я зрозуміла, що то було змагання чи конкурс матерів на краще печиво, яке пізніше продавалось, а виручений дохід ішов на видатки школи. Іти в школу і пояснювати непорозуміння я не насмілилась, та й не знала мови, і таким чином залишила нагороду собі.

Багато років проминуло від того дня, але ще й тепер, як десь побачу гарний шоколадний торт, то десь глибоко в душі заворушиться хробачок совісті за присвоєну, незаслужену мною, нагороду.

Петро ПЕРЕБИЙНІС

Україно! Пісня наша лине
на дніпровій хвилі громовій.
Я гіркою мовою калини
присягаю вічності твоїй.

Я їду просторами твоїми,
я твоєї прагну глибини.
Україно, рідна Україно,
ти мене до серця пригорни!

Озовись до мене голосами
непокірних прадідів моїх.
Простелися друзям небесами,
тополиним обрієм доріг.

Петро ПЕРЕБИЙНІС — поет, автор 15 збірок поезій. Нар. в с. Слобода Шаргородська, Шаргородського районну, на Вінниччині. Закінчив Львівський університет. Працював на різних редакційних роботах. Сьогодні — головний редактор журналу «Київ». В його збірках чимало сміливих патріотичних поезій. Для прикладу містимо одну з них, писану в 1987 році.

Україно, пісне соколина,
дай мені своєї висоти!
Щедрим соком вічної калини
кров мою жагучу освяти.

Україно! Хай згасають вени —
проростем травою, не помрем!
Хай горою ляжеш ти на мене,
та повік не будеш тягарем.

Україно, зоряний розмаю,
клич мене у далеч гомінку!
Я любов'ю тихо присягаю
на твоїм барвистім рушнику.

Григорій ВИШНЕВИЙ

ВІДГОМІН ВІКІВ

Д. Чубові

Коли присниться степ, повіє духом волі,
Сідаю на коня і їду в даль віків,
І бачу Чорний шлях і валки чумаків,
Кріпацтва лядський жах і плечі наші голі.

Минає довга ніч, на ранок Поле Дике
Біжить у далечінь, в безмежжя степове.
Мовчить самотній дуб і поле лугове,
В яругах хвощових ні гомону, ні крику.

Нараз мій сивий кінь напруг чутливі вуха,
Рвонувся шпарко вскач, і я вже знав чому.
У тишу чарівну, глибоку і німу,
Ввірвавсь не хижий звір, а людолов-псяюха.

І я вже не втечу, аркан уп'явся в шию.
У степ хоробрий кінь без вершника побіг.
Він вістку понесе, шукаючи доріг
У зоряні віки, в Полтаву й Коломию.

Невже я ще живу? Копита б'ють у груди.
То коні яничар вистукують з могил.
В уяві блиск шабель і золотих вудил,
І дикий крик орди на мене звідусюди.

Я бачу чисту кров, гарячу і невинну,
Що ллється у траву з глибоких людських ран.
Я чую крик татар, я бачу ятаган
Й атаку козаків, раптову і невпинну.

Дивлюсь на смертний бій, мушкетний і шабельний,
Вже трупи без голів лежать уздовж і вшир,
Мурза тікає в Крим, покинувши ясир,
За ним женеться страх, холодний і смертельний.

Зненацька чорна ніч на степ упала глухо
І в темряву густу вгорнула грішний світ.
А потім з року в рік, без сонця сотні літ,
Навпомацки пливли Десна, Дніпро, Синюха.

Так снився мені степ, багатий і роздертий.
На правім боці лях, на лівім — москалі.
І хоч поїла ржа мушкети і шаблі,
Та доля не дала мені в степу померти.

Сьогодні випав дощ і звеселіли трави,
В коріння струмом б'є в віках пролита кров.
І буйно пророста у зарослях дібров
Цвітіння степове козацької держави.

І вперше за віки прозріло скуте місто,
Вже синьо-жовтий стяг підносять шахтарі,
Співають «Отче наш» і діти, й матері,
І щастя розцвіта над Києвом барвисто.

Втіка від мене сон. Мені так легко жити!
Сідаю на коня і їду в даль степів.
Спустошені вони, та вже лунає спів
І весело біжить мій кінь білокопитий.

16 квітня 1992 року

ПРОБУДЖЕННЯ

Відшуміли самотні літа,
Згасли в небі безсоннії ночі,
І душа пробудилась пуста,
Знову жити й любити хоче.

Чи це тільки омана весни,
Серця спраглого ніжні пориви?
Чи квітучі омріяні сні
Змиють ранні травневі зливи?

Може десь, на самотній путі,
На дорозі буденного бруку,
Щастя знову зустріну в житті,
Хтось простягне мені дружню руку.

Без вагання свою простягну,
І огрію теплом свого серця,
Так обоє, в дорогу нову,
Рушим разом — хай доля сміється.

БЕЗСМЕРТЯ

Коли блукаю в австралійських лісі,
Вслухаюсь в шепіт сивих верховіть,
Ввижаються далеко на узліссі,
Неначе лава воїнів стоїть.

Струнких, бадьорих, кріси за плечима,
У мазепинках, усміх на устах,
З хоробрими і ніжними очима,
Що дивляться з погордою на шлях.

І згадуються ті, що в сорок першій
Лягли між хвиль задуманих лісів...
Що у борні — у соколинім злеті —
З землі святої гнали ворогів.

22-го березня 1991 р. в Ессендоні, біля Мельборну, відбувся літературний виступ поета Михайла Осадчого, який багато років поневірявся по концтаборах Росії. М. Осадчий — автор спогадів, що вийшли під назвою «Більмо», та збірок поезій. Остання вийшла в Канаді.

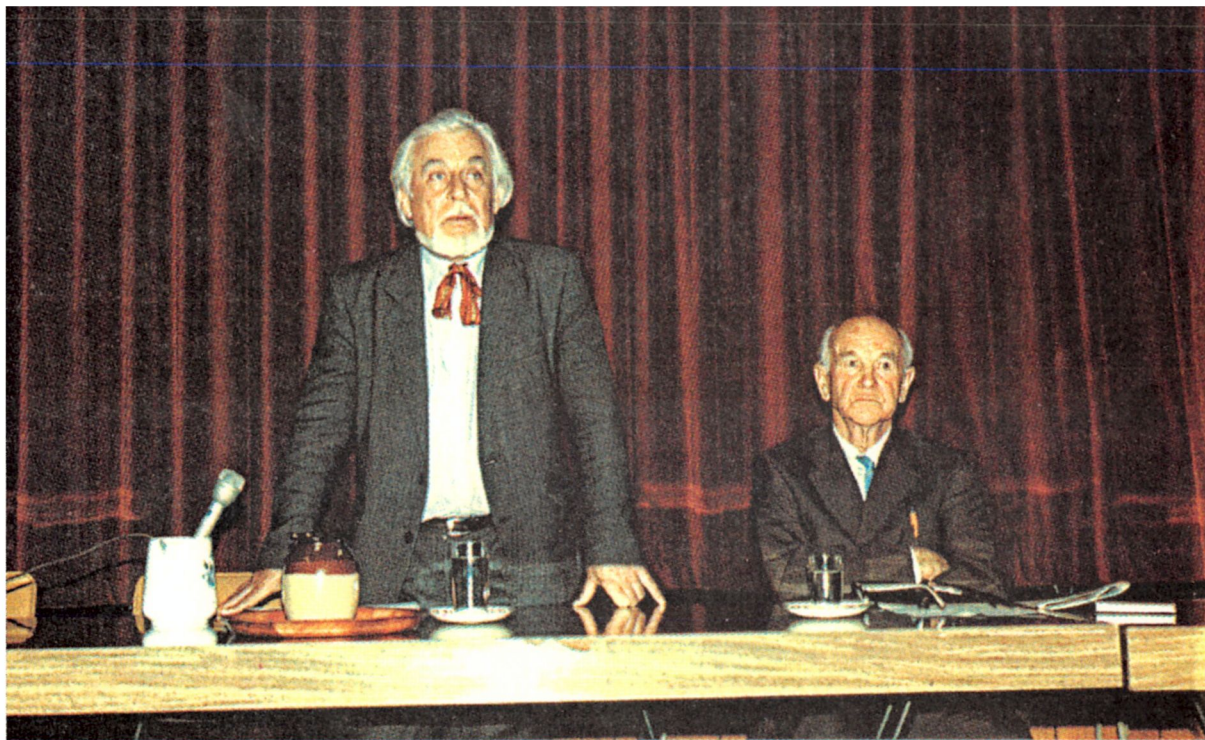
На фото: М. Осадчий разом з Літер.-мист. клубом. Починаючи зліва, сидять: Анастасія Грушецька, Дм. Нитченко, Мих. Осадчий, Зоя Когут та Леся Ткач. Стоять: Неван Грушецький, Боженна Коваленко та Мих. Підріз.

Фото Віктора ТКАЧА.

Після літературного виступу поета Мих. Осадчого, що відбувся 22-го березня 1991 р., в Ессендоні, біля Мельборну, присутні розмовляють з поетом.

Фото Віктора ТКАЧА.

29.3. 1991 р. в Ессендоні, в прицерковній залі, відбувся Літературний вечір видатного письменника й Депутата Верховної Ради Романа Іваничука.

На фото: промовляє Р. Іваничук, а поруч — голова Літературно-мистецького клубу Василя Симоненка Дмитро Нитченко.

Фото О. ЛЕНКІВСЬКОЇ.

Присутні слухають виступ письменника Р. Іванчука в Ессендоні. Вечір організував Літературно-мистецький клуб.

І розбігаються стежки незнані,
Де куль сліди ще гоять берестки,
Де сплять в могилах наші партизани—
Мені їх біль, їх стяги мрій нести.

Бо хто мету обрав ясну єдину —
Усе життя і серце вогняне
Віддав за брата й рідну батьківщину —
Той не умре — себе переживе!

СТОЛИЦІ

Незримо час із посивілих далей
Відлічує покорені віки
І вписує в історії скрижалі,
Чинів великих срібні сторінки.

Вже блиск ночей скотив громи над нами,
Та бурі нас не знищили лихі,—
У давнину вертаємось думками,
Де свій початок вивели шляхи.

Де йшла відважно Ігоря дружина
І славою вкривала стольний град,
Де з нетрі днів прокладена стежина
Повз спалах помст і галас зрад.

Де над Дніпром Великий Володимир
Правицею уперше хрест підніс,
Де рідний гомін струнами гучними
Хвилює синю гладь Дніпрових плес.

Де серед міст незміряно-широких,
Прославлених віками городів,
Пишається красуня ясноока,
Столиця горда вільних русинів.

Це наш предавній нескоримий Київ —
Злотоголовий лицаре століть —
Крізь нього слався дикий шлях Батіїв,
Та він стократ оновлений стоїть.

І хоч мовчать зруйновані святині,
Не чути мови рідної ніде,—
Вона живе, як дух живий в людині,
Окрилює і до вершин веде.

А там, де починається Хрещатик,
Суворі дні дзвенять, немов шаблі,
Підносить меч окрадений нащадок,
Щоб волі стяг пронести по землі!

* * *

З чужих сторін вертають завжди птахи,
Ключем крізь світ летять до рідних стріх,
Готує гнізда їм природа-мати,
Суцвіття силе щедро на поріг.

Щодня з доріг тебе я виглядаю,
Лелію спомин, згадую в думках...
Чи вернешся до рідного розмаю,
Чи бур'яном заріс знайомий шлях?

Чи дні юнацькі, скошені війною,
Поховані давно в чужих полях,
А нам іти судилось самотою,
Забутим птахом у чужих краях.

* * *

Минає день на небосхилі,
Лягають промені на хвилі...
Зелена гладь, блакитне небо —
Нічого більш душі не треба:
Лиш слухати прибою шум,
Забути рій шалених дум...
Лице до сонця обернути,
Згадати береги Славуті,
І шелест прибережних лоз,
Де жити нам не довелось...

ДАЛЕКИЙ ШЛЯХ...

(у 85-ліття Дм. Нитченкові)

Далекий шлях від Зінькова у світ,
Життя тернисте доля віщувала:
Прощання біля батькових воріт,
Де кущ бузку і пахощі конвалій.

О, скільки літ, найкращих творчих літ,
Минуло в австралійському Мельборні,
А Ви щодня на схід шлете привіт
До рідних стріх і ранків неповторних...

До обріїв, до тих родинних піль,
Де у кайданах зубожіла врода,
Звідтіл струною простягнувся біль
За кривди й глум невинного народу.

У чужину принесли свій талан,
Палку любов, надію й рідне слово,
Нашадам дарували талісман:
Живу співучу українську мову.

На скронях срібло, а в душі вогонь,
І молодість в очах, і блискавиці,
І творчий струм пливе з Ваших долонь,
Немов із джерела води-живиці.

Прийміть же в цей знаменний ювілей
Привіт і побажання, милий друже,
Від Ваших літераторів-колеґ,
Що вдячні Вам і Вас шанують дуже.

Нехай надхнення не лишає Вас,
Крилата муза хай веде по світі,
Надія сили зміцнює щораз,
А доля обдарує багатіттям.

(1990)

ПЕРШИЙ ПОВІТРЯНИЙ БІЙ

(Уривок із твору «Лейтенант»)

Сниться, що сиджу на козлах жидівської балагули й поспішаю до Карольки («тигрички») в село Голосків. Біля мене стоїть знайомий мені візник Янкель, з яким я місяць тому їздив до цієї ж дівчини. Візник, поганяючи коней, стоячи, жене, мов скажений, дві свої убогі клячі навпростець через поле. Мабуть, тому й трясє так несамовито, наче хоче витрясти з нас душу. Враз віз вилетів на край прірви, а звіділя в безодню — коні, віз і Янкель з занесеним над головою батогом, і я разом з ними.

Я прокинувся, лежачи на підлозі, біля ліжка.

Мусить бути якесь нове марево,— подумав я, згадуючи шельму Ревекку і її широке м'яке ліжко з пуховими подушками, яке, здавалося, тільки що залишив.

Раптом чую — несамовито ревуть сирени. Перегукуючись з ними короткими гудками, повторюють тривогу локомотиви з сусідньої залізничної станції. А в цей час несамовитий лемент приглушують глухі, але могутні вибухи, які доносяться здалека і щоразу то ближче й гучніше. Наче морський вал, котрий шохвилини наближається до берега.

Враз будинок здригнувся й наче захитався. Полетіли на підлогу шкільні книжки та картини, а слідом за тим долинув до слуху несамовитий вибух. Вікно, з якого шибка вилетіла дрібними шматочками, освітілося зловісним червоним полум'ям. Хмари чорного диву високо піднялися в небо. Чути метушню і галас мешканців будинку. Всі кричать разом, тільки різняться голоси чоловіків, жінок і дітей.

Нова серія вибухів знову наближається: один, два, три... Нарухував одинадцять.

Попішаю по східцях, одягаючись на ходу. Під ногами хруснуло скло. Глянув: долі портрет «великого вождя». Темрява ранкової ночі часами освітлюється новими вибухами, а за ними пливе ціла черга інших щодо звуку вибухів. Це горять ангари, а з ними й «ястребки», які почергово запалюються й розриваються. Бензинові цистерни посилають в небо сотні тонн чорного диму.

Покручені й розірвані шматки металу й бляхи товстим шаром стелилися на землю.

Тепер я почув, як з неба доносився чіткий гуркіт моторів. Декілька прожекторів схрестили свої світляні мечі, шукаючи ворожих літаків, і небо вкрилося вибухами запізнених зеніток. А слідом за тим почувся неймовірний гуркіт від вибухів декількох десятків бомб, що впали на зенітки та прожектори, змусивши їх завмерти.

Не встигли ми добігти до ангару, як зовсім близько біля нас (техніка й мене) почувся зловісний звук: Пфу, пфу, пфу! І ми вмить упали. Могутня хвиля повітря від вибуху відірвала нас від землі й боляче відкинула на тверду землю.

Будинок, з якого я щойно вискочив, захитався і, мов скошений, завалився, перетворившись в купу цегли й бетону. Та ледве я схопився на ноги, як загриміла нова серія вибухів з вогняними язиками, які освітлювали землю. Нові вибухи цистерн і бомбовозів в ангарах потрясли землю.

Поспішаючи до ангару ч. 13 (моє улюблене число) до свого ЯК-9 Н 22, я майже налетів на свого командира ескадрильї.

— Напали німці! Війна!— кинув мені майже в вухо, на бігу одягаючи шолом з радіонавушниками. Тим часом техніки й наземна обслуга викочували капітанський і мій ЯК-9 на стартову доріжку.

— Товаришу лейтенанте!— щосили кричав мій технік.— Машина заправлена й готова до лету, дозвольте парашут...!

Підставивши спину для парашута, я лівою ногою був уже на крилі. Хмари думок блискавично пролетіли крізь мій мозок. Опанувавши себе, даю наказ мозкові: «Спокій і блискавична реакція в кожній ситуації».

Перше — це небо! Там невидимий ще ворог. Пригадав пізнавальні знаки: на фюзеляжі, на крилах — чорні хрести, а свастика — на хвості. Там мій командир. Там мусять бути мої бойові товариші... Всі молоді пілоти, як і я. Сиджу в глибокому кріслі й дивлюсь на амбразуру, звіряю компас і решту різноманітних інструментів.

Технік рушив пропелер, мотор слухняно запрацював, і літак, підстрибуючи, набирав швидкості. Враз усе прояснилось. Дереву близького ліска побігли мені назустріч. Включив «хви-

лю» — радіозв'язок. Чую голос командира ескадрильї капітана Савченка:

— Негайно доставити бомбовози! Всі на мессершмідти! Діяти згідно з обставинами і особистою ініціативою!

Залітаю зліва (я завжди нападав зліва) і відразу побачив (уперше), як чорний коршак набирає висоту. Не маючи ще досвіду, я одначе відразу зрозумів перевагу німецької військово-повітряної техніки (зброї). Бачу їх знову і знову, і знову! ... З чорними хрестами, поміж ними, нижче, літак мого капітана, а згори на нього вже спрямовані три чи чотири мессершмідти. А з лівого боку, майже доторкнувшись мене, пролетів, мов метеор, ще один «Фріц» і палить з бортової гарматки на капітана. Я теж потяг за гашетку, і сталося чудо..! Дим, вогонь, і розірваний мессершмідт уже шматками летить на землю.

В цей час чую голос капітана Савченка:

— Едік! Орлятко! Любий ти наш, бий німця!

— Дякую, товаришу капітане... — і в цю ж хвилину відчув цілий град куль, які пробили кабінку...

Вилучивши мотор, я полетів каменем униз, рятуючись від другого «Фріца». І тут трапилось, як сліпій курці зерно: простісінько підо мною величезний чорний хрест. Тягну за гашетку бортової гарматки й одночасно щосили натискую на підойму кулеметів і... о радість яка! Мессершмідт з боку хвоста, випускаючи чорну смужку диму, летить назустріч своїй загибелі... на землю. І враз з'явилась біла пляма — німець на парашуті. Нам було наказано нищити кожного німця в повітрі, не даючи сісти на землю. Але цього варварського наказу я не збирався виконувати. Я просто «нічого не бачив».

Вилучивши мотор, я вириваюсь в мертву петлю і в цей час чую спокійний, урівноважений голос свого командира:

— Горю! Покидаю літак, бороніть батьківщину!

Німецькі бомбовози, поскидавши решту бомб, зникли з поля зору. Вийшовши з петлі, я опинився поміж двох мессершмідтів, які «добивали» капітана. І, мабуть, дуже зраділи, побачивши незграбний літак з убогим пілотом. Вони кинулись до мене, але мені нічого більше не лишалося, як вийти з поля

бою, що я й зробив. Але в той же час помітив, що обидва мессершміди горіли.

— Чому? Хто їх збив?— питав я сам себе. Адже наших літаків у повітрі не було. Я не зробив жодного пострілу, зенітки теж не стріляли. Зробивши ще два кола, щоб справдити небо, я зв'язався з контрольною обслугою і дістав наказ: «Приземлитись!» Та ледве я висів з літака, як мене схопили десятки милих рук моїх товаришів по зброї. Чую з усіх боків:

— Едік! Едік! Едік! Ти один з перших знищив мессершміди! Слава тобі, хлопче!— хтось мене цілує, хтось трясє за руку. Просять розповісти, як було.

— А де Жоржик?— питаю.— Де Вадим? Де Кока?

— Всі вони згоріли, — чую тиху відповідь.

А політрук уже писав рапорт до дивізії про нагороду й підвищення в ранзі. Про капітана Савченка теж написали в рапорт, що він зробив геройський вчинок: він влетів поміж мессершміди, чим відвернув увагу ворога від інших наших молодих, ще не обстріляних, пілотів, давши їм зорієнтуватись в ситуації. А до мене звернувся комісар:

— Я прошу вас, лейтенанте Старжинський, написати секретний рапорт, в якому докладно описати ворожу техніку, а так... нікому ні слова про їхні переваги. Ви зрозуміли мене, лейтенанте?

— Так є, товаришу комісаре! Рапорт вищому командуванню напишу, а для нас всіх наші винищувачі — найкращі.

— Чудово, лейтенанте! А тепер ще одно питання: «Почему вы не уничтожили немецких летчиков на парашютах? Вы должны были их пристрелить или протаранить».

— Товаришу комісаре,— відповів я.— Я нікого не бачив. Це ж був мій перший бій. Мені й так все це далось нелегко.

Комісар подякував, а через деякий час приніс і зачитав свій рапорт, в якому говорилось, що ворожих літаків було 12, а проти них був тільки один ЯК-9, яким пілотував лейтенант Старжинський, який бортовою зброєю збив шість ворожих літаків, а решта кинулась до втечі.

Я звернув увагу комісара на те, що збив тільки два літаки. Комісар на це сказав, щоб я не заперечував, бо йому з землі

видніше було. Подібний рапорт комісар написав і про капітана Савченка, висуваючи нас обох до нагороди.

Але ці мої бойові успіхи скоро були захмарені новими подіями. З наказу командування ми відступили майже на 100 кілометрів.

На третій день війни, цей роковий для мене день, ми, винищувачі, супроводили бомбовози та штурмовики. Мене як «обстріляного» призначили командиром ескадрильї (дев'ять літаків). Не встигли ми прилетіти до місця призначення, як були зустрінуті мессершмідтами, а латинський бог війни Марс, відвернувшись від нас, показав свою широку спину: щастя зрадило мені. Я тільки встиг помітити, як один з мессершмідтів, пролетівши біля мене, блиснув своїм фюзеляжем, на якому була вимальована маса маленьких червоних зірок...

Відразу я відчув, як тепла кров потекла по обличчю й по руках... а шкіряні рукавиці зробились слизькими... Але жодного болю я не відчув, тільки мотор почав працювати з переборами і сильно тягти в правий бік, гублячи висоту. Високомір падав щосекунди. А вогняний хвіст і кола чорного диму обіцяли щосекунди розірвати літак на дрібні шматочки.

Відстебнувши себе від крісла і відкривши кабінку, я ще здолав перевернутись і викинутись у безодню...

За мить почув сильний поштовх повітря... а далі — темний безкінечний тунель з мацюпусенькою щілинкою, куди лечу...

Боже, як важко відкрити повіки, вони мов свинцем наліті... Чути чудову приглушену музику. Пізніше пригадав — венгерські рапсодії Брамса.

Де я? Мабуть, на небі, куди так довго летів тунелем. Нічого не пригадую. І не треба... Легше лежати й не думати. Знову силкуюся розплющити очі; ледве щастить... Бачу молоде жіноче обличчя, що схилилося наді мною. Вся в білому. Чую незнайому мову: гур-гур-гур...

— Так і є. Мабуть, у Господа Бога!— вирішив я, а оці молоденькі обличчя, мабуть, ангели. За хвилику знову розплющую очі, тепер легше. Знову бачу над собою радісне лице жінки, яка носом та устами майже доторкалась до мене. Ось і рука торкнулась мого волосся й погладила, як моя мати колись.

— Арія... Арія,— це все, що міг розібрати, нічого не розуміючи. Потім підійшло ще дві молоденькі дівчини в білому і, взявши мене під руки, повели туди, куди цар пішки ходить.

Федір Габелко. Озеро Ільдон. Австралія. 1991 р.

Фото Орісі ЛЕНКІВСЬКОЇ.

Федір Габелко. Хутір Гулявка. На побережжі злуки річок Сули й Удаю. 1989 р.

Фото Орисі ЛЕНКІВСЬКОЇ.

А потім, роздягнувши, посадили в ванну і, сміючись, дуже пильно миють мене. Тоді я зрозумів, що вони не ангели, а звичайні жінки. Мені зробилось дуже соромно, я почервонів, а їм стало ще веселіше.

Після купелі відразу заснув, а коли прокинувся, побачив біля себе німецького вояка, який заговорив до мене російською мовою, сказавши, що він перекладач, а звуть його Давидом. Він розповів мені те, чого я не знав.

— Вас, мисливців ЯК-9, було в повітрі 27, — казав він. — Всі були знищені. Вас знайшли непритомним. Підполковник звелів дострелити вас, але підстаршина, який мав це виконати, помітив, що біля вас фотокартки, які випали з кишені. На одній з них він побачив царського полковника кирасирів, з вусами, подібними до німецького кайзера Вільгельма. Старшина доповів про це підполковникові Шройдерові, і той, прочитавши всі ваші документи і довідавшись, що ви походите з графів, наказав дати вас до шпиталю. Мені ж доручили бути невідлучно біля вас, допомагаючи порозуміватися з лікарями та сестрами.

А в пана підполковника є син, теж пілот. Тому вам усміхнулась доля. Він зацікавився вами. Ми його очікуємо кожної хвилини. Ви здобули собі протезе.

Давид сказав правду. Доля усміхнулась мені й посадила на білого коня, на якому я проїхав до кінця війни.

Багато днів і вечорів я проводив у товаристві підполковника й перекладача. Почав швидше розуміти німецьку мову, яка «заржавіла» в мені.

Поволі мої рани гоїлись, я видужував. Минуло ще пару місяців, і я несподівано опинився в Першій українській дивізії «Галичина», з такими молодими студентами, як і я. А мені було тоді 20 років. Бойові друзі дарували мені, подолянинові, свою дружбу. Вони перші розкрили мені очі на політику Москви, русифікацію, фальсифікацію історії України. Вони допомогли мені змити з себе московський пропагандивний бруд і глянути правдивими очима на справжнього столітнього ворога України. Ми разом пройшли рекрутський німецький вишкіл в Гайделагері, а після того в 1943 році — старшинський вишкіл у Просечніці, біля Праги. По закінченні військової школи я одержав звання хорунжого (лейтенанта). І в цьому ранзі я боровся разом з іншими за здобуття самостійності України.

ПОСЕЛЕННЯ НА ГОСПОДАРСТВІ

(Новеля)

Зовсім нецікавим чоловіком в Австралії є той, що тепер намовляє людей поселюватися на господарстві. Він, звичайно, задержить тебе за гузика на вулиці й розкаже про свій плян поселення. Звичайно, він сам не знає, про що він говорить.

У Сідней є чоловік, який називається Том Гопкінс. Він уже поселювався на господарстві. І часом спонукнеш його виговоритися про те. Йому від довшого часу дуже добре велося як ремісникові в великому місті, поки не почав думати,— легше доробитися на землі. Тоді він умовився з своєю дівчиною, що виїде на захід пошукати добре місце. А вона має ждати на нього, поки він збудує хату. З цим моментом дівчина випадає з оповідання.

Він вибрав наділ землі в околиці Драй Голл Крік і місяцями ждав на державних землемірів, щоб установили межі наділу. Але вони не приїжджали й виглядало, що їх не буде ще десять років. Отже, він почав корчувати землю навдогад і взявся господарити.

Чи читач знає, що означає корчування? Том знає. На куску землі, де він почав корчування, були найросохатіші й найнепотрібніші дерева та без числа дуже твердих, як алмаз, пеньків.

Том почав роботу, не маючи досвіду, чи пак з дуже малим досвідом, зате з багатьма порадами людей, які знали менше про господарство від нього. Він вибрав м'яке місце поміж двома коренями першого з краю дерева й почав копати яку попало яму. Він копав углиб, аж поки досяг до стрижневого кореня дерева, що був біля чотирьох футів grubини та такий твердий, як камінець до запальнички. Він хотів перерубати його, але ніяк було сокирою замахнутися. Тоді він почав побільшувати розкопування, вивернув ще тонну чи дві землі й присів спочити.

На другий день він розкопав дерево з другого боку. А після обіду, покуруючи люльку, придумав, що було б найліпше спалити дерево на пеньку. Отже, він назбирав гілля і хмизу, що був навколо, й підпалив. Потім ще поширив розкопування,

накидав більше дров, різних кругляків, і запалив те все. Але з того також нічого не вийшло. Коріння тільки підсмалилося.

Том не здавався, вперто працював далі. Узяв коня до помочі, постягав ним усі колоди, що були на півмилі навколо дерева й поскладав на вітрі біля викорчовуваного дерева. Вночі вогонь добрався до трухлуватого місця, і дерево перегоріло десь шість футів над землею, впало на межовий пліт сусідівчаря і лишило бридкий пеньок на глум поселенцеві. Пеньок дивився на Тома, а він поглядав на нього з тиждень, аж поки вогнище охолело. Тоді Том узявся за роботу з джаганом, заступом і сокирою. Попрацював трохи, перепочив, і раптом уявилась перед очима машина до витягання пеньків з землі без викопування їх, яку він бачив на рисунку в господарських журналах. Він то обкопував пеньок, то рубав стовбура, зваленого вогнем. З нього він хотів добути стовпців і жердок. Але, спробувавши колоти, побачив, що легше було б роздвоїти залізного стовпа, ніж розколоти те дерево.

З корчування джаганом, лопатою і сокирою нічого не виходило. А машину до корчування не було за що купити. Отже, він узявся корчувати конем. Він витягав конем усе коріння, що було зверху. А як натрапив на кореня, що поріс міцними паростками в глибину землі, то порвав ледь не всі ланцюги, але таки витягнув його й помалу очищав ще більше від ґрунту. Так він, хоч поламав більше приладдя, ніж мав грошей на закуп їх, прямував далі до мети. За кілька років він викорчував таки чимало ґрунту й почав загосподаровуватись.

Тим часом, сусід, власник овечої фарми, дивився косим оком на те та чим міг шкодив новопоселенцеві. Він обікрав Томів намет кілька разів і двічі спалив буду. Потім заскаржив Тома за вбивання овець і застрелення молодого бика на бігу для власного вжитку. Том виправдався тільки тому, що мировий суддя був у незгоді з сусідом; вони мали різні погляди на політику й релігію.

Том зорав, посіяв пшеницю, але мало що з неї зійшло. Земля була бідна. Тоді він навозив з місцевосці за шість миль кінського гною, тим добре вгноїв землю. Посіяв інше збіжжя і просив Бога дощу. Дощ линув і створив повінь. Повінь знищила все збіжжя і забрала дочиста всю з наділу землі — разом з погноєм і uprawною поверхнею землі, наносячи стільки

піску, що можна було б ним покрити поле на шість інчів на пляжі. Повінь забрала півмилі плоту й занесла його, поламаним і погнутим, на три милі вглиб сусідового наділу землі, й там сусід той пліт сконфіскував.

Але Том не піддавався невдачам. Він з завзяттям очистив інший кавалок землі, де повінь не нанесла піску, й знову посіяв пшеницю. В пшениці була ржа й головня. Пшеницю продано дешево, пересічно по три шилінги за бушель. Тоді Том посіяв люцерну й овес та купив кілька корів, щоб започаткувати молочну фарму.

Перше захворіла одна корова на око. Він звернувся за порадою до німецького поселенця і зробив так, як той порадив. Вдмухнув він паперовою руркою корові в око спорошкованого галуни. А корова, чмихаючи-пирхаючи, запорошила його власне око. Корова виздоровіла, а він сам захворів і ледве не осліп. Тиждень чи більше не міг розрізнати, де в корові був зад, а де перід. Він сів у кутку бараку й стогнав, прикладаючи компреси з теплої води до закипівших вій. Німець заопікувався і доглядав його, поки виздоровів.

Після того коровам почали боліти вим'я. Вони похворіли на мастит. Том при кожному подолі ризикував життям через дуріння корів від запалення у вим'ях. Усе те якось минуло. Тоді знову ціни на молоко впали. Платили тільки по чотири пенні за фунт масла. Він з сусідом-німцем почали шукати за ліпшим ринком збуту на масло. Як, на тобі, корови похворіли на плеврит, що панував навколо. Том знову звернувся за порадою до сусіда-німця і, послухавши його, порозрізував коровам уші, повідрізував до половини хвосту та налив коровам крізь ніздрі ліків, що нарадив йому німець. Але нічого не помагало. Корови далі занепадали на силі. Він їх то підштовхував, то принадував гарбузинням до їжі. А вони одна за другою спокійно конали. Лишилась тільки одна корова, худа, як дошка, здух до здуха прилягав, захворіла на очну білячку, наслідком якої для неї не існували ніякі плоти. Вона ганялась і перескакувала всі плоти. Її всі прозвали Королева Елізабета. Вона стала вічною ялівкою. Ліпші поздыхали, то й Королеву Елізабету, безкорисну, щоб не поширилась хвороба, Том застрелив і зайнявся обробкою землі знову. Тоді робочі коні сплечив. Він почав їх лікувати так, як порадив йому німецький сусід Яків — і вони поздыхали. Том

навіть після того не зневірився. Він був непохитним завзятцем. Він позичив, за виживлення, коня худого, підбитого й спріг його зі своїм старим верхівцем та почав кінчати оранку поля. Коні не парували, не брали разом. Як робочий кінь рушив, то верхівець стояв, Том його підганяв батою, кінь шарпався і рвав упряж. Тоді Том лютував і лаявся і від злості перепочивав. Відтак Том поправляв упряж дротом, чи мотузком з вішалки на білля, набирав каміння з кишені, щоб було чим підганяти коні, та починав орати знову. Накінець він найняв погонича, глухого сусіда хлопця. Дітвак робив, що зміг. Тягнув коні спереду, підштовхував ззаду, кидав камінням на них, узяв цурупалка й з усім своїм завзяттям почав бити верхівця, щоб рушав разом з робочим конем. Але коні таки не брали разом.

Том чіплявся до хлопця. А хлопчисько був язиковатий, не змовчував наруги. Том сердився, проклинав хлопця разом з кіньми, плужком, наділом землі, сусідом-вівчарем і зі всією Австралією. Так він проклинав і Австралію. Як хлопець відлайнувся, Том дав йому лупня. Хлопець негайно побіг додому й привів батька.

У той час пес глухого сусіда укусив Томового пса, й те прискорило бучу. Том глухого зім'яв би, якби не наспіла його жінка з найстаршим сином і рештою родини. Родина заступилася за батька, й усі включилися в сварку з Томом. Зокрема, жінка глухого присікалась до Тома. Томів пес поконав сусіднього пса й якраз прибіг на поміч своєму господареві. Бо якби пес не поміг Томові, то Том Гопкінс віддав би вже Богу духа та не попав би до дому божевільних.

Потім Том очунявся. На другий рік якось сталося, що лише на Томовому наділі землі виросла добра трава. Він почав міркувати про купно худих овець на поправку й продаж. Вівці тоді були дешеві, за сім з половиною шилінгів можна було купити тузень овець. Томів наділ землі не був огорожений такими плотами, щоб вівці не пролазили до чужих фарм. Проте він купив дві сотки овець і пустив на попас. А сусід-вівчар ніби й ждав на те.

Він поставив робітника з псами збоку Томового наділу, щоб натравлювати псів на Томові вівці, як тільки покажуть носи за плотом. Сусідови пси не лише ганяли вівці назад на

Петро Кравченко. Тисячоліття хрещення Русі-України.

Томів бік, а й поперек Томового наділу на другий бік сусідової фарми. А там стояв другий робітник вівчаря і вбивав їх.

Томів пес звивався, як міг, кусаючи псів сусіда, аж поки раптово не захворів і здох від трутки, якою натирав сусід своїх псів. Інакше б сусід не міг позбутися Томового пса.

Том рішив узяти когось зі своїх родичів для помочі на господарстві й проти сусіда. Та ба, Томового родича зразу, як появився з міста на оглядини, арештувала поліція на донос сусіда під закидом крадіжжі сусідових овець. Том перебив сусідові носа, зламав щоку й повибивав ледь не всі зуби. Справа пішла до суду. В той час сусід помирився з другим мировим суддею і став його тестем. Суддя засудив Тома Гопкінса на шість місяців тюрми за образу й побиття сусіда. По виході з тюрми Том побачив, що нічого не лишилося на його наділі землі.

Том Гопкінс найнявся робити плоти.

5. 12. 1958, Турегун, Східній Гінсленд, Вікторія.

(Переклав з англійської Ст. Радіон)

Григорій ВИШНЕВИЙ

МОЯ МОВА

Валі БАРТАШ

Слова, слова... мов квіти запашні,
Мов спів пташок весною на світанку,
Мов чайки плач і зойки жалібні,
Живуть в душі моїй безперестанку.

Живу давно у світі чудасій,
Щодня мені дзвенить нерідна мова,
Коли ж вернусь надвечір в домок свій,
Звучить мені мелодія чудова.

Слова, слова... у них і шум лісів,
Орлиний клик і степу гомін ранній.
Я б тут помер без милих рідних слів,
В них подих мій і перший, і останній.

Слова, слова... мов блискавиця й грім,
Що хмари рве і котить гуркіт небом.
Нема, нема кінця словам моїм,
Вони мій світ, чужих мені не треба.

У вирі мрій, у вихорах століть
Кувалась ти, моя нетлінна мова,
В душі моїй твій пам'ятник стоїть —
Моя любов порання й вечорова.

Мої чуття, і віра, і думки
Завжди летять до тебе, мов до раю.
З тобою я пройду усі віки,
Найкраще їх відчую і пізнаю.

Слова, слова... вливаю віру в них,
Їх вічний дух невпинно зношу д'горі
По всіх чужих дорогах мандрівних,
По всіх світах, де з неба сяють зорі.

Австралія, 25. 6. 1990.

ПАМ'ЯТІ СТЕПАНА ЛИННИКА — сучасника Репіна і Нарбута

Місто, закуте у брами і стіни небесні,
Звисло над прірвою, в просторі неба нічного.
Хто його звисив — спаситель чи згніваний месник?
Хто збудував його в темряві синій з нічого?

З прірви, з безодні, гора кам'яна височіє,
Лиже підніжжя пекельний вогонь язиками,
Пнеться все вище, палає, небес не жаліє,
Скоро досягне до міста, до першої брами.

Камені муру міського вже полум'яніють,
Місто ж небесне не гине в бездимній пожежі.
Брами високі стоять, ніби вічно німіють,
Темрява неба застигла в незрушній мережі.

Змій огорнув у бездонні ледь видне підніжжя,
Тулуб огидний кільцем оперізує гору.
Паща зміїна, голодна на це дивовижжя,
Прагне поглинути місто, що вабить з простору.

Янголи сурмлять у сурми тривогу над містом,
Пильно у звиток згортають затьмарене небо,—
Так провіщають закінчення грішного світу,
Так промовляють до люду, до мене й до тебе.

Майстер не спав, все шукав, у шуканнях посивів,
Поки ступив на дорогу, душі милостиву.
Пензель в руці невловимими рухами вивів
Гору, як блудницю світу, гидку й нечестиву.

6 серпня 1990 року.

Джерело: «Без ґрунту» В. Домонтовича

З недрукованої спадщини поета.

Олександр ОЛЕСЬ

УРИВОК З ЛИСТА РИЛЬСЬКОМУ

З сумних глибин німої Лети,
Де я лежу вже восьмий рік,
Чи Ви почуєте, поете,
Серед гармидеру мій крик?
Та може тиші прийде мить,
І крик до Вас мій залетить
Простіть мене за (нерозбірливо)
Убрання вбогих цих рядків:
Не вхожу я у коло славних,

Рождених бурею співців,
Я й досі в свитці і в брилі
Хожу, як лірник, по землі.
Хоч є у кого поучитись
Із еміграції мені,
Ладам і стилем підробитись
І проскакати на коні.
Та мій пегас давно не рже,
А кінь... Хай їздить циган вже.
До того ж, де ж це є на світі,
Щоб на коня сів би мрець?
Мене ж мерцем зовуть пііти,
Та годі з ними, хай їм грець!
Як я мовчу, вони кричать,
А крикну я — вони мовчать.
Я розказав би Вам багато,
Коли б надвечір холодком
Пішли ми з вудками під свято
І сіли поруч над ставком.

Чи я б багато навудив,
А розказав би безліч див.
Чом я раніш Вас як рибалку
На Україні ще не знав?
Я теж вуджу, вуджу ще змалку,
А щастя й досі не піймав.
А бралось, бралось вже воно,
Та це було колись давно.

А як приємно, справді, встати,
Коли ще сонце в небі спить,
Вудки тихесенько узяти,
Сказати Шарикові «Цить!»

І полем, межами майнуть,
Де лебедині крики чуть.

Сидиш — і сам не знаєш, де ти:
Чи на землі, чи в небесах.

Горять у росах очерети
І самоцвіти на квітках.

Ні лист, ні травка не здрігне,
І поплавок ось-ось пірне.
Це короп взяв! Це зразу видко!
Потяг і — в воду поплавок!

Рванув, натяг струною нитку,
Пішов в корчі, забивсь в куток.
Дугою вигнувся бамбук...
Коли б не випустити з рук!

Та нащо згадувати миле,
Яке не вернеться уже.
У вас давно всю рибу з'їли,
Тут кожну цербер стереже.

Піймають, вудку заберуть,
А то і чуба ще намнуть.
Хоча Європа в рукавичках,
А бруду досить на руках,
Лише шляхетніша у звичках,
Лише щедріша на словах.

Але і тут без лихтаря
Найти, шукать людину — зря!

Та я хотів у Вас спитати,
Як Бог Вас досі уберег,
Як досі Ви чужої хати
Не переступите поріг?

Гарчать на Вас, кусають пси,
А Ви — обличчям до Краси.
Згадайте, друже мій, охранку —
Як легко нам тоді жилось,
Під сірим захистом серпанку
Чи ми боялися когось?

Тепер — зніміться в небеса
І там зустрінете Ви пса.

А Вас усюди пси продажні
На кожнім кроці стережуть,
За кожне слово нерозважне
Вас трибуналу віддадуть.

Раз в місяць скажете «Угу»,
І вже відомо в ГПУ.
Але скажіть, який відсоток
У
Хай буде це одна із пльоток —
Мені казали — 101.

Як в бруді цім Ви жить змогли?
Як душу чисту зберегли?
Та годі з ними. Краще, друже,
.
.

* * *

Беседовський хитрий лис:
Він в комуну вчасно вліз.
Заосмотрився (це ясно)
І в вікно подався вчасно.

* * *

Мовчать співці, покинуті, забуті,
Усе живе то в лісі, то в тюрмі.
А лицарі... в землі або закуті,
Народ оре і сіє у ярмі.

Вгорі на небі чисто, ані хмарки,
Навколо тиша мовчазна.

Ходімо, друже мій, до чарки,
За бурю вип'ємо до дна.

8. 2. 1926

ПАВЛОВІ ТИЧИНІ

І ти продався їм, Тичино,
І ти пішов до москаля?
О, бідна мати Україно,
В журбі головонька твоя.

В кривавім морі по коліна
Стоїть без сорому в очах
Поет колишній, наш Тичина,
І прославляє смерть і жах.
Прилюдно б'є катам поклони,
Катів виспівує в піснях,
А з-під землі ідуть прокльони
Борців, розп'ятих на хрестах.

Т. ШЕВЧЕНКОВІ

Твій день сьогодні, батьку сивий,
Лежи, святкуй і спочивай.
Налий вина і будь щасливий,
І не турбуйся за свій край.

Коли ж, пригнічений журбою,
Ти підеш в рідну сторону...
Ну, що ж, іди, Господь з тобою,
Але іди в Галичину.

Туди недоля всіх загнала,
Там всі зібрались земляки,

Щоб часом їм за шкуру сала
Не залили большевики.

І вір, коли тебе побачать,
Помітять здалеку лише,
У той же день тебе призначать
У саме пекло аташе.

Франко, Шевченко, Драгоманів...
Які ясні зірки! І ти
О націє орлів і хамів,
Благословлять тебе, клясти?

24. 12. 1926 р.

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

НА СВЯТІ КОБЗАРЯ

**(Як відзначали свято Кобзаря
у Вінниці в травні 1991-го року)**

Цього року місто Вінниця взяло на себе честь відзначити свято Тараса Григоровича Шевченка. Отож, прибувши вранці з Полтави до Києва, просто з станції, ми з батьком чкурнули до будинку письменників. Там вже чекали автобуси. В них сиділи поети, прозаїки, гумористи, журналісти (різного таланту і знаменитости). І от, нарешті, коли всілася вся ця голосна і весела компанія, ми рушили у дорогу до Вінниці.

По дорозі нас стрічають милі дівчата з короваєм та привітаннями. Зупиняємось, дякуємо, снідаєм і рушаємо знов. Перед Вінницею приємна несподіванка. Нам назустріч виїхала козацька стежа. Молоді хлопці в шароварах, вишитих сорочках,

кунтушах, смушевих шапках, чим не козарлюги? Знову спинаємось. Бачу, як батько письменницької братії, голова спілки письменників Юрій Мушкетик, хвацько сідає і їде на вороному. Інші теж роблять спроби, та не вдається. А «козаки» тим часом грають і співають бойових пісень.

Ми вже у місті Вінниці, зупиняємось перед великим готелем. Тут нас чекають письменники та журналісти, які приїхали раніш, з інших міст України, а також місцеві. Ось відомий поет з Канади Яр Славутич, з Австралії наш земляк Пилип Вакуленко та ще багато інших, з якими познайомилася з попереднього святкування. Нашвидку отаборюємось у готелі, обідаємо і їдемо оглядати місто. Нас привозять до музею відомого майстра слова Михайла Коцюбинського. І тут постає питаннячко: якою мовою провідниця має говорити? Ми хочемо українською, а місцева бюрократія знає краще: серед вас, мовляв, гості з інших республік і т. д. Бюрократи перемагають. Ходимо по кімнатах музею, оглядаємо фота, родинні реліквії та інші цікаві експонати. На подвір'ї екскурсивод показує екзотичні рослини, які письменник привіз із своїх численних мандрівок до інших країв. Все, мовляв, робиться, щоб зберегти оселю у первісному гарному стані, а пошепки додає, що колись ця садиба була велика, був чудовий парк, та влада землю обчикрижила, і zostалися з неї «ріжки та ніжки».

Пізніше, оглянувши місто, яке розкинулось по обидва боки гарної річки Буг (чи Бог), заїжджаємо до парку і стаємо перед будинком, де колись жив (а тепер влаштований йому музей) славний хірург Пірогов. І знову повторюється стара пісенька: якою мовою говорити. Цим разом письменники рішуче вимагають своєї мови. Після тузанини розділили надвоє. Наша група їде з україномовним провідником, а місцева влада, кілька гостей і трясогузи (які попереджають нас: не настоюйте,— можуть бути неприємності) їдуть з російським. Наш провідник дуже цікаво та із знанням справи розповідає про відомого хірурга, який все своє життя і весь свій талант віддавав на благо людства. Тут висять картини, на яких показано, в яких умовах робив він операції під час військової кампанії Криму. Лежать документи, доказ про

його вклад у ділянці хірургії. У кімнатці, куди спускаємось по сходах, лежить його забальзоване тіло.

Увечорі нас запрошують до театру, де йде опера «Катерина». Я бачу її вперше. З приємністю слухаю спів і дивлюся на гру артистів. З цікавістю спостерігаю в п'єсі деякі метаморфози. Наприклад, замість славних Шевченкових слів «Кохайтесь, чорноброві, та не з москалями!», тут лунає «Кохайтесь, чорноброві, та не з паничами!»

Другого дня нас запрошують на пресконференцію, принаймні так її назвали. Народній депутат Дідик вийшов на сцену і почав говорити... Я вже не дивилася на годинник, чи тривав той балак годину чи більше... Йшлося в ньому про досягнення, перевиконання, нарікання та вихваляння. Ну, що ж, всяка пташка свої пісні має. Він підкреслив, скільки зусилля докладено, щоб добитись для колгоспників медалі-подяки, хоч Верховна Рада думала їх відмінити цього року. Потім звернувся до присутніх, чи є якісь запитання.

Яр Славутич встав і зразу «розбомбив» доповідача: я, мовить, був на багатьох пресконференціях, а це зовсім і не подібна до неї! І розкритикував депутата по усіх пунктах. Бачу,— міниться доповідач на обличчі, видно, зовсім йому така розмова не до шмиги. І заявляє він: «Я тут господар і роблю, як захочу». А все решта, мовляв, мені до лампочки! От, бачите, сказала людина чітко і ясно — і «нікаких гвоздей». А все ж таки запитання хоч і коротко, а були. Мій батько хотів знати, чому всі назви міст, по дорозі до Вінниці, а у місті всі вулиці написані російською мовою. І зрештою, чому всі офіціантки у готелі говорять російською мовою (на другий день вони розмовляли українською). Серед інших я теж докинула свої міркування: чи не краще було б усе те зусилля, вкладене у вибивання медалей, витратити на покращення умов колгоспників, а також поділитися номенклатурою з ними своїми пільгами?!

Після конференції нас розділено на групи для зустрічі з різними колективами. Мені припало бути з відомим гумористом Олесем Черногузом і письменником Анатолієм Бортняком. Поїхали ми до 613 російської школи. Там нас дуже тепло прийняли. На сцені виступали вчителі, дуже талановито зіграли

уривок з п'єси «За двома зайцями». Потім були виступи учнів зі співами і декламаціями. Все було українською мовою. Вчителі запросили нас на обід, приготований із любов'ю і смаком. У гарнім полив'янім посуді були подані традиційні українські страви. Директорка школи, росіянка, розповіла: цього року почнуться нові українські перші класи (здається, шість). Анатолій Бортняк згадав, як колись до української школи записували своїх дітей: кочегари, прибиральниці, матері-одиначки та українські письменники. Цього року вперше записали своїх дітей вчитися рідної мови: голови райвиконкомів та інше начальство ...

Увечорі в літнім театрі відзначають свято Кобзаря. Перед будинком стоїть група рухівців з синьо-жовтими прапорами. Їх до середини не пускають. Записую їхні скарги: влада промовчує про всі виступи на честь поета. Вступ лише на запрошення з квитками. Дають їх колективам, на тисячу працівників десять квитків. Бере їх собі номенклатура. (Так у кожній пташки свої замашки!) Всередині театр майже порожній. Сидять учасники концерту, гості і влада.

Другого дня перед музеєм мистецька виставка. Зроблена в суточках на вузькім продовгастім майданчику. Тут красуються картини, глиняні та дерев'яні вироби, вишивки. Записую слова, вишиті на рушниках: «Держи хату, як у віночку, а рушники на кілочку. В коморі сволок, на ньому рушників сорок. Ти, матінко, порадиця в хаті, порадь, що людям казати. Чи цим людям по рушничку дати, чи цих людей так відправляти? Ми з тобою на білому рушничку стояли, золоті перстенечки міняли. Вода у відерці, братіку, вмийся, рушничок на кілочку, братіку, втрися. Спасибі тобі, моя матінко, що будила мене раненько, а я слухала, вставала, на рушнички налягла, в тихій річці білила, на сухому бережку сушила».

На відкриття виставки прибувають народні депутати й письменники: Дмитро Павличко і Павло Мовчан. Лунають їхні промови. Павличко перечисляє всі кривди, заподіяні Москвою, закликає до відновлення своєї держави: «Як буде Україна, то все в нас буде: і хліб і до хліба ... А тому ми повинні покласти свої серця, свої розуми в боротьбі за незалежну Україну. І останнє — ніколи ми не повинні взяти зброю до рук у цій боротьбі, ми

повинні розумом, правдою слова свого, честю своєю боротися, тільки спокоєм і тільки мудрістю своєю ми будемо мурувати свою державу. І той, хто закликає нас іти на барикади, до зброї, той не розуміє, що кайдани, які він хоче розбити, він може розбити разом з суглобами нашого народу! Мирним, цивілізованим кроком уперед до нашої державності! Слава Шевченкові! Слава Незалежній Демократичній Україні!»

Павло Мовчан почав свій виступ такими словами: «Дорогі вчорашні кріпаки! Шановні високопристольники, пани, і прислуги, і присутні тут, звертаюся до вас...»

Пізніш артисти і письменники виступали з декламаціями. Анатолій Бортняк, який проживає у Вінниці, прочитав пролог до своєї поеми, написаної за поемою Шевченка «І мертвим і живим...», взявши епіграфом рядки «Тільки я, мов окаянений, і день, і ніч плачу на розпутті велелюднім, і ніхто не бачить...»

Анатолій БОРТНЯК

СЛЬОЗИ ШЕВЧЕНКА

Порожньо, боляче, щемко
Ниють думки і слова,
Сльозиковтає Шевченко,
В грудях печаль світова.

Серед німотної хвищі
Квилить, як зраниений птах,
Ще пастушком в бур'янищі
На велелюдді в літах.

Очі сльозяться уперті,
Мов небеса восени,
Вже і по смерті безсмертні
Не висихають вони.

Сліз не соромлячись, плаче
Геній народній, а ми?

Не умивались неначе
Тими гіркими слізьми!?

Нас же на світі багато,
Він же єдиний Тарас.
Він же карається клято,
Гірко ридає за нас!

Як нам розправити плечі,
Що під'яремно печуть,
Вчути його з гуркотечі
Із велелюдних розпут'я?

Ясновельможним на втіху,
Дружньо крокуєм навскач,
Оптимістичні до сміху,
Ми не ударимось в плач!
Більше ж від цього не стане,
Сказано, вже ковбаси,
Та і не все ж то погане,
Щось ти, приміром, їси?

Нині ми всі плюралісти,
Можна з собою само
Ще один одного їсти,
Поки не переїмо!

Поки не щезнем назавжди
У безпросвітній пітьмі.
Годі! Настільки, хіба вже
Ми і сліпі і німі?!

Як нам, якщо ще не пізно,
Ніби зайшовши у храм,
Душі очистити слізно,
Може, й полегшає нам!

О другій годині після обіду нас везуть катером до «каменя Коцюбинського», де він нібито залюбки проводив час. Сіється дощ, віє холодний вітер. Кашляю ще з Харкова, а тому натягаю на себе всю одешину, яка не є. Камінь проминаємо, показують його нашвидку, збоку, пристаємо до болотистого берега. Тут має відбутися виступ самодіяльних гуртків з навколишніх сіл. З одного боку гора, з другого річка, простому людові сюди дістатись зась. Ходимо, місимо болото. Слухачів — тільки ми та родичі артистів. Почався концерт. І саме тоді господарі вирішують, що час вертатись до міста!

Нас привозять до стадіону, де за годину-півтори почнеться головне святкування. Вступ до стадіону охороняють молодці у плямистій уніформі, яку тут називають афганською. Пускають лише по квитках-перепустках. Ну, звичайно, влада не дримає. Ану ж жителі Вінниці дізнаються про державну таємницю, про це вшановання Шевченка і масово посунуть сюди? А квитки ж не продаються. Стадіон стоїть напівпорожній. Ще піднімуть крик, вимагатимуть, щоб пустили! А так все нормально... Знову сидять тільки артисти, письменники і місцева «сметанка».

І от раптом цей спокій і порядок порушують капосні письменники. На стадіон виходять: Дмитро Павличко, Павло Мовчан та Роман Іваничук. Та не тільки самі заходять, а ведуть ще з собою гурт людей з синьо-жовтими прапорами, яких в жоднім разі не хотіли пустити... Дивимось — на виду всіх іде суперечка. Виявляється, письменники хочуть промовляти! Вперті оті люди, писаки, прийшлося дозволити... Спершу говорив Павличко. Промовляв до розуму, до серця присутніх. І зразу, як по команді, озвалися професійні свистуни.

Пізніш промовляв Мовчан: «Дорогі оберигачі наших національних скарбів! І ви, свистуни, ви, підгавкувачі, до яких звертався Тарас Григорович, сказавши: «Ви ж таки люди, не собаки...» Біля мене сидить поет з Москви. Він підскакує і обурено вигукує: «Я приїхав сюди на свято Шевченка, а не політику слухати!»

— А Шевченко — це ж і є політика,— кричу й собі у відповідь.

Концерт тягнеться довго-довго. Точнісінько, як в нас в Австралії, Тепер я знаю, звідки воно все пішло... Буває, запрошені австралійські гості слухають промови чужою мовою, дивляться, як діаспора годинами пописується, а тоді, коли саме має прийти найкраще, уривається їм терпець, і вони тікають.

На стадіон з літака спускаються парашутисти. Це несподіванка концерту. Я промерзла, як цуцик, а тому йду до середини і разом з «афганцями», через скляні вхідні двері, дивлюся на виступи. Чую — співають «Заповіт». Кінець? Та що ви! Це лише данина письменникам, надолужили за вчорашній вечір. Далі йдуть співи і танці...

Десь о півдодесятої святкування закінчилось. Нас повідомили, що влада влаштувала нам прощальний вечір. Всіх підкинули до ресторану, а гості потьопали навпроти через величезний майдан, щоб передягтися, вмитися, навести красу.

І ось ми вже теж в ресторані. На столах багато випивки і їжі. Піднімають тост... в честь вірменина бізнесмена, який все це оплатив. Пішли промови. Господарі задоволені. Свято гарно пройшло. Шкода, тільки, що була ложка дьогтю у бочці меду. Це дослівно так. «Ложка дьогтю» — це виступи Павличка і Мовчана та критика пресконференції. Збоку стоїть цілий ряд порожніх, засланих столів. Це ображені власть імуші, на чолі з Дідиком, показали свою немилість. Лунає музика. Дехто танцює. Розмовляю із жіночкою. Вона тут працює.

— Часто у вас тут такі вечірки?

— Регулярно. Начальство тут влаштовує гулі... з дівчатками. На другий день чого тут тільки не приходиться підбирати.

Пізно ввечері вертаємось до готелю. Порівнюю в думках це свято з святкуванням у Полтаві минулого року. У Вінниці краще! Не ті вже часи... Не водили письменників класти квіти до пам'ятника Ленінові. Не було страху в людей сказати все, що наболіло роками. Промовляти про любов до поета, рідної мови, батьківщини, про сподівання якнайшвидше мати ВІЛЬНУ НЕЗАЛЕЖНУ ДЕРЖАВУ — УКРАЇНУ.

МАЗЕПА

До трагедії під Полтавою

ПРОЛОГ

Поєму цю, мій Гетьмане Мазепо,
Тобі у дар уклінно віддаю.
Як син доріг Батурина і степу
Тобі вінок лавровий я зів'ю.

Дивлюсь у даль, іду тебе шукати,
Густий туман життя твоє покрив.
Куди не глянь, снуються дивні шати
І образ твій ховають поміж див.

Хмільний романс, а згодом другий, третій.
І ніч, і сад, і місяць в вишині.
Кохання жар і зустрічі в кареті,
І танці, й бал, і щастя у вині.

Усе, усе до губ тобі, на груди:
Цілунків шал і ласка до зорі...
Чи правда це, того не знають люди,
Бо свідком був лиш місяць угорі.

Чому б і ні, коли палка шляхтянка,
Душі твоєї і серцю дорога,
Свою любов, не пишну забаганку,
Тобі дала, як юності жага.

З твоїх очей зорею чарувала,
Як ти її провадив у танок.
Любов сердець не лихо, не потала,
І вже ніяк не вада, не порок.

Де б ти не був, твоя любов орлина
Летіла в степ, до волі і краси.
Земля твоя — кохана Україна,
А ти її щонайвірніший син.

Чому ж співці, маститі й знамениті,
Любов твою спотворили в брехні?
Чому вони повірили неситим,
Що образ твій кусали, мов шершні?

Ось Пушкін був, поет дзвінкого слова,
Пером творця любов твою зганьбив.
Товпа писак, амбітна й безголова,
За ним услід фальшивила мотив.

Ти вірний був, годив, як міг, цареві,
І він тебе безтямно шанував.
Коли ж простяг ти руку королеві,
Ошкіривсь цар, тебе навек прокляв.

Ти добре знав, що та Петрова шана
Була тоді, як гроші в тебе брав.
За те ж, що цар ламав статті Богдана,
Чому себе самого не прокляв?

І образ твій потьмарився в легендах,
У злій брехні і вигадках Петра.
Вже зрадник ти, єхида й перебендя,
Не друг, а лис, опудало й мара.

Ти ж син Землі, яку любив Рилєєв.
Це він, поет і чесний, і ясний,
Змахнув брехню із постаті твоєї,
І вплив ти з туману бунтівний.

На зло царям і Байрони, й Вольтери
Створили міт коханця і вождя.
Вождем ти був — це правда, не химери,
Та не вони в цьому тобі суддя.

Бо ж то не кінь, а лядські побрехеньки
Несли тебе у степ у бурю й дощ,
Бо ж то тебе легенди й витребеньки
Несли вперед почерез тирсу й хвощ.

В той час, як ти до гетьмана Тетері
Летів конем на розказ короля...
Тебе чайки, верткі і білопері,
Вели у степ, кигичучи здаля.

І вже найгірш, коли бридкий непотріб,
Петрів паяц, на лихо і на сміх,
Пустив брехню про тебе і про Мотрю,
Не пощадив старих сивин твоїх.

Тож я берусь твій образ воскресити,
Густий туман розвіяти з чола.
А тих співців, що славили неситих,
Покриє хай неслава і хула!

ВТЕЧА

Він бій програв. У муках стогне поле.
Застигла кров на ранах, в ковилі,
Глухий відчай ножем у серце коле,
Куди не глянь — закровлені шаблі.

На трупі труп. Земля гуде від болю,
Полтави дим лишився вдалині.
«Спинись, вернись! Зрубай на пні сваволю!
Твоя земля конає у вогні.

Вернись, помри в баталії Полтави,
Свого життя, землі не поганьби!
Нехай навів впаде Петро кривавий!
Ми вільний люд, ми люд, ми не раби.

О Батьку наш, прокляття не минути.
Он бачиш, як кривавиться Сула?
Невже отак на берегах Славути
Померкне світ і слава, і хвала?

Невже отак скоритися цареві?
Невже отак у соромі й ганьбі
Простити глум палкому королеві,
Що вів полки загонисто у бій?

Вернись, вернись! Ми підем за Тобою
Крізь бурю й дим за волю й рідний Край.
Засяє знов красою голубою
У цвіті рож лункий веселий рай!»

Та бистрий кінь вудила затискає
І рветься в даль вже третю ніч і день.
В степу оцім від краю і до краю
Сліпа хула у безвісті веде.

«Народе мій! Тебе я вів до бою,
Бо надійшла сподівана пора,
А ти вагавсь і не пішов за мною,
Тепер мій світ — і сльози, і жура.

Була близька завітна перемога,
Сам Бог для нас послав її з Небес...»
... Курить смерчем остання в світ дорога,
Вже видно блиск Дністрових чистих плес.

Хропуть, біжать прудкі козацькі коні,
І шведи, й Карл за ними вслід женуть.
Втихає гук Петрової погоні,
Ховає степ безсилу царську лють.

СМЕРТЬ

І він помер. Забутий, непотрібний,
Так, як бува зі всяким, хто програв.
До всіх князів недолею подібний,
До всіх царів знедолених держав.

Стоїть Небіж. І Орлик, і шведини.
Готовий гріб. Клейноди. Булава.
Вже час доби відбив свої хвилини,
Звиса над Ним Гетьманська хоругва.

«Прости й прощай!» Козацтво доокола.
«Прости й прощай! Допоки ми живі,
Вкраїни стяг не зрадімо ніколи,
Бо світять нам свободи вікові!»

А люд звихнувся, цареві покорився,
На манівці зблудивсь без Голови.
Новий вождя на півночі з'явився —
Велів так цар Росії і Москви.

Конає Край до болю рідний, отчий,
Повсюди страх, біснується товпа,
Свого вождя висміює і топче,
В екстазі зла здурманена й сліпа.

І сотні зим, і сотні трудних весен,
І тисячі образ, брехень, проклять...
Регоче цар лихий, довготелесий,
А піп йому співає благодать.

Прокляття всім царям і царенятам,
Що смерть несуть в невинний тихий Край!
Прокляття й тим, кого веде на брата
У зрадний бій зневіра і відчай!

ПОВЕРНЕННЯ

«Минає вік. Минає третій всує.
Вже до Бендер згубилися стежки.
Волай, гукай — ніхто мене не вчус,
Лиш ворон-птах закриче здалеки.

Запав мій гріб, заріс на глум травою,
Отут його нікому не знайти.
Шумить, гуде вітруга наді мною,
Періщить дощ холодний і густий.

Пропали всі: хто вмер тоді, хто вижив,
Хто зрадив нас, майнувши до Петра...
Андрій в Сибір, а Орлик до Парижа
Несли тягар Батурина й Дніпра.

Народе мій! Відкрий на Захід очі!
Поглянь на Схід! Невже не бачиш ти?
Твоє життя — грабіж глухої ночі,
Твої п'явки — треновані кати.

І так було вже сотні-сотні років...
Ще ти живеш, але малієш ти.
Чи стане так тобі життєвих соків
У світі зла століттями іти?

Чому мовчиш? Чом тягнеш рабські пута
В неволі ти на золотій землі?
Невже душа твоя навіки скута?
Невже вінок терновий на чолі?

Стривай, стривай! До тебе я вернуся.
Вже мій портрет сини твої несуть.
Я в душах їх вулканом відроджуся,
Розвію впрах неволі каламуть.

Народе мій! У згоді твоя сила,
Без неї ти не збудешся ярма.
Земля твоя уже одна могила,
А для живих — Чорнобильська тюрма.

Он брат стоїть на струджених колінах,
Он брата брат на вилах підійма,
Четвертий брат в Сибірах, Сахалінах,
І давить їх незгода і пітьма».

В цей гожий час, коли говорить Гетьман,
Із тьми віків воання виплива:
«О Батьку наш, твоя душа шляхетна
Програла бій, бо гостра булава

Не впала вниз на голову тирана,
Як п'яний він в Батурині хропів,
Як спала там царева свита п'яна...
... Ти б звеселив купців, дяків, попів.

Вони б тобі забили в усі дзвони,
Вони б тебе звели на царський трон ... »
«І я з висот московської корони
Царем би став, створив новий закон»,—

Сказав, притих Мазепа, горем битий,
Страхнувся враз від болю й дум важких,
І дух його плакий і діловитий
Вогнем заграв у вирі слів дзвінких:

«Брати мої, вперед скеруйте очі,
У глиб віків немає вороття.
Нехай голів минуле не морочить.
Я помиливсь. Не прошу співчуття.

Я заплатив — лежу віки у муках,
А що програв, моя у тім вина.
Тож хай мені, хай буде й вам наука,
Хай учить нас козацька давнина,

Що лиш тоді боротися зумієм,
Коли вогонь у жилах потече,
Коли в бою не воликом, а змієм,
Орлом зірким і мудрість, й мечем

Дерзких царів, кривавих людоморів
З лиця степів назавжди проженем,
Зітрем навік і зрадництво, і горе,
Наругу й зло запалимо вогнем.

У ржі лежать ракети й бомбовози,
Звитяжний дух веде у бій тепер.
Нехай гудуть вітри і бурі, й грози!
Я ще живий, я за Дністром не вмер.

Не встану я, та вічно буду жити,
Мій дух віки витає над Дністром,
Не дасть він вам, ні ворогам спочити,
Я йду, іду з Тарасом і Франком».

ЕПІЛОГ

Обездолена чайка літає в степу,
У рожевім світанні,
Виливає жалі на недолю сліпу
У пташинім риданні.

Пролетіли на конях прудких козаки,
Пролетіли востаннє,
Промайнули у безвість і зникли в віки,
У безсмертя пораннє.

Втихомирились хвилі на гриві Дністра
Після вйокання й плаву.
Відлетіло прощання, болюча жура,
У буремну Полтаву.

Відлетіло прощання в захмарену ніч,
Розкотилось степами.
Відлетіло печально в Батурин і Січ,
Пролунало гаями.

У пожежах німіють Батурин і Січ,
Волі вмерлої квіти.
Обездоленій чайці вже плакати невміч —
Зникли чайчині діти.

1989.

МИСТЕЦЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВІКТОРІЇ

Мистецьке Об'єднання було створене 5 травня 1989 року за ініціативою Федора Габелка (Малетича). У перших сходинах взяло участь 25 осіб. Було вибрано Управу та Мистецьку раду. До Управи ввійшли Ф. Габелко (голова) та члени: І. Шевченко, В. Гридишин, Г. Вишневий, А. Рибіцький, М. Туїшин, Данута Туїшин та Е. Радивил. До Мистецької ради увійшли Людмила Максимішин (голова) та члени: А. Рибіцький, Галина Корінь, Анна Цибульська та Стефанія Ковалик.

На відзначення ювілею 150-ліття Івана Котляревського Об'єднання виступило з концертами в Ардірі (філія Української Громади Вікторії) та на запрошення Управи УТВ — в Народному Домі в Ессендоні з програмою у виконанні наступних осіб та груп:

Г. Вишневий — доповідь.

Вокалісти: С. Ковалик, Г. Цибульська, Л. Березняк,
Д. Любарська, Г. Березняк.

Акомпаніатори: М. Кандибко, М. Хмельницька.

Декляматори: Л. Максимішин, Ф. Габелко.

Квартет «Світанок»: Люба Лотиш (кер.), Надя Лотиш,
Віра Кулаковська, Ірина Кулаковська, Тамара
Русак-Мекаб.

Ансамбль бандуристів — керівник І. Якубович.

Удекорування сцени: портрет ювілята у виконанні маляра
В. Цибульського.

До 175-ліття смерти Тараса Шевченка МОВ підготувало концерт, з яким виступало в філіях УГВ — Джілонгу та Ардіру. Подальші виступи Об'єднання були такі: участь у шкільному святі Свято-Покровської парафії УАПЦ в Ессендоні, участь у відзначенні бою під Бродами та участь у відзначенні ювілейної дати Бл. пам. Митрополита Василя Липківського в Свято-Покровській парафії, участь у святі Листопадового Зриву та бою під Базаром на запрошення Управи філії УГВ в Джілонгу.

Вершиною виступів МОВ був «Веселий вечір» з різноманітною програмою в Народному домі в Ессендоні, що викликав схвальні відгуки глядачів та преси — не тільки в Австралії, а й за океаном.

Мистецьке Об'єднання з виступом «Веселий вечір» відвідало українців в Аделаїді при кінці 1991 року. А нещодавно, на запрошення Управи філії УГВ в Джілонгу, на спеціальному прийнятті, на яке було запрошено й австралійських політиків та членів парламенту, взяли участь члени МОВ — Гр. Вишневий (доповідь про гумор, сатиру та сарказм) та Ф. Габелко (читання гуморесок).

На окрему згадку заслуговує участь Об'єднання в масовому етнічному концерті «Артисти для Чорнобиля» в Ессендоні, де піаністка Лариса Мар'яновська виконала одну фортепіанну сонату Бетховена, а Людмила Максимішин та Стефанія Ковалик зіграли веселий, власного авторства, жарт «Кумо» під акомпанемент Лариси Мар'яновської. Однею з пам'ятливих точок на цьому концерті був виступ співачок квартету «Світанок» з мелодійними українськими піснями.

До Мистецького Об'єднання входить вікторіянська група Співки Українських Образотворчих Мистців Австралії (СУОМА), заснована в 1963 році. До цієї групи належать Василь Цибульсь-

кий (голова), Анна Цибульська (секретар), Люба Кириленко, Ярина Ляхович, Ольга Радіон-Яссулят та Юрко Гіммельрайх.

Завданням мистців від самого початку було плекання й розвиток усіх форм українського мистецтва та поширення й збагачення української культури в Австралії способом репрезентації на внутрішньому й зовнішньому відтинках.

Члени СУОМА завжди брали активну участь в українських, австралійських та міжнаціональних виставках. Вікторіянська група влаштовувала спільні виставки з членами усіх штатів, з головою СУОМА на Австралію, Степаном Міськом. А з ініціативи голови на штат Вікторію, Василя Цибульського, влаштовувалися виставки силами членів вікторіянської групи СУОМА.

Сучасний склад Управи МОВ є такий: Ф. Габелко (голова), члени: Г. Вишневий, А. Березняк, В. Андріїв, Людмила Максимшин. При Об'єднанні діє Мистецька Рада в такому складі: Л. Максимшин (голова), члени: Стефанія Ковалик, Анна Цибульська, Людмила Березняк.

Об'єднання має в плані зі своїми виступами відвідати Україну.

МОВ діє при Українській Громаді Вікторії й виконує свою мистецьку місію в міру можливостей на добро української спільноти.

До членства Об'єднання належать 25 осіб: Т. Русак, І. Кулаковська, Л. Мілоград, В. Кулаковська, В. Хоменко, Г. Корінь, Т. Хоменко, В. Цибульський, І. Хоменко, А. Цибульська, О. Терлецька, В. Грижин, Н. Лотиш, Л. Березняк, А. Березняк, Л. Лотиш, Я. Царук, С. Ковалик, І. Шевченко, Г. Вишневий, Л. Максимшин, Ф. Габелко, Л. Мар'яновська, К. Любарська, С. Щербак.

ПРОВІДНІ ЗІРКИ МИСТЕЦЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ВІКТОРІЇ

Федір ГАБЕЛКО — голова
Управи МОВ, актор, декоратор,
декляматор.

Людмила МАКСИМИШИН —
голова Мистецької Ради МОВ,
акторка, декляматорка, засновниця й
керівницка Дитячого Театру
при Українській Громаді історії.

Лариса МАР'ЯНОВСЬКА — наро-
дилася й виросла в родині музи-
кантів в Україні. Батько — соліст
Українського концерту. мати —
учителька кляси бандури. З ди-
тинства любила музику й займа-
лася нею, зробивши її своєю про-
фесією як учителька музики, кон-
цертмайстер та соліст оркестру.
Навчас гри на фортепіяні,
бандурі та сопілці.

Стефанія КОВАЛИК — співачка, студіювала спів, гармонію й піаннофорте в Музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові. Цивільний фах — дипломований промисловий хемік. У 1985 році видала платівку пісень власної композиції (музика й тексти) «Мої пісні для Вас». Незабаром вийде її збірник пісень (слова і музика) в Україні. С. К. є спів-автором збірки поезій англійською мовою «Australia, we salute you».

Анна ЦИБУЛЬСЬКА — співачка (меццо-сопрано), артистка, танцюристка, малярка. 24 роки виступала на сцені театру ім. М. Лисенка, яким керував бл. пам. Михайло Кліоновський. З членами цього театру їздила в турне по Англії й Шотландії. Виступала в мейнборнських клубах і готелях як співачка й танцюристка з групою «Запорозькі козаки». Вчилася малювати в свого батька. Закінчила студії комерційного мистецтва в коледжі м. Джілонг. Вивчала український ортодоксальний орнамент у своєї матері Антоніни Цибульської.

ПОДРУЖЖЯ БЕРЕЗНЯКИ — члени МОВ

На фото вгорі бачимо приємну й привабливу пару — Людмилу й Анатолія — що проводять радісно час на одному з прийнять. Хто ж вони? Що ми про них знаємо? До цього часу — відомі в Австралії, а тепер, після подорожі на рідні землі та виступів Людмили в фестивалях та концертах, і в Україні.

Анатолій Березняк — за фахом бухгалтер, а в громаді — церковний діяч, член Управи М. О. В. у функції скарбника.

Людмила Березняк-Півень — відома співачка, народження 1944 року. Навчалася співу в «Барін Карена Деім Мелба Консерваторії», в секції класичних пісень (опери). Продовжувала вчитися в Міри Хмельницької, педагога Одеської Консерваторії. Виконувала роль Просепіна в опері «Орфейо» в фестивалі «Спілетто Фрінч». В опері «Катерина», яку ставила Студія «Драматична Українська Молодь Австралії», виконувала роль Матері. В час відвідин в Україні брала участь у Всеукраїнському Фестивалі, присвяченому 150-річчю від дня народження славного композитора Миколи Лисенка. Для Київського радіо виконувала фрагменти з опери «Наталка Полтавка». У першому випадку співала «День Києва» під акомпанемент «Державної оркестри народних інструментів України», а в другому — під акомпанемент симфонічної оркестри під мистецьким керівництвом Едика Синька. Людмила Березняк є активним членом М. О. В. Як співачка бере участь у громадських імпрезах та концертах.

ДО ПОРТРЕТА ФЕДОРА ГАБЕЛКА

Актор, декоратор, маляр і громадсько-політичний діяч Федір Павлович народився 1 березня 1918 року. Закінчив Харківський інститут. Займався видавничими справами, видаючи газети, журнали, книжки у видавничій спілці «Універсальна бібліотека», а потім у власних видавництвах «Промінь» і «Дніпро». З приїздом до Австралії 1951-го року заснував в Аделайді «Українську вокально-музичну і драматичну студію», а 1953-го року — Драматичний гурток імени Блавацького в Саншайні. Як Кореферент Української Громади Вікторії вжив заходів для об'єднання трьох театральних одиниць у Мельборні: театр ім. М. Лисенка, театр ім. М. Кропивницького, театр ім. Л. Курбаса, з'єднавши їх у один театр імени Леся Курбаса. 1959-го року був ініціатором заснування Українсько-австралійського мистецького товариства ім. М. Лисенка в Канберрі. І, нарешті, 1988-го року став ініціатором заснування Мистецького Об'єднання Вікторії (МОВ). В усіх названих театральних одиницях був актором, декоратором, адміністратором і частково режисером. Діяльність Федора Габелка була відзначена на шпальтах українських часописів в Австралії, Америці й Канаді.

На фото епізод з праці культосвітнього референта в Мельборні. Ф. Габелко вітає щасливу дівчину з перемогою в конкурсі на звання «Місс Україна». Церемонія відбулася на відзначенні Дня Державности в першому Народному Домі в Південному Мельборні.

Ф. Габелко в ролі німецького вислужника.

Ф. Габелко в ролі селянина, побитого німецькими есесівцями — в п'єсі «Розгром» Івана Багряного.

ВІДГРЕБАНИ ПОПЕЛИ
(Драматичний етюд)

Дійові особи:

Юрко Миронович — пенсіонер, років 65.

Нуська Климоненко — гарна жінка під шістдесятку.

При відкритій сцені:

Лавочка в парку. На ній сидить Юрко Миронович. Він дещо недбало зодягнений, капелюх засунув на чоло й читає газету. З лівого боку сцени, від глядача, входить Нуська Климоненко. На свій вік добре збереглась і доволі елегантно зодягнена. Вона глипнула на Юрка раз, другий і аж пристанула. Усміхнулась. Так, вона його знає. Нуська сідає на лавку, ближче до Юрка, і зазирає у його газету. Це Юркові заваджає. Зиркнувши на неї з-під лоба, він хоче відвернутись, але в цю ж мить Нусьчин вказівний палець зупинив сторінку газети.

Нуська: Вибачте, але я хотіла лише поглянути на нову знімку Сари Ферджі...

Юрко: (не дуже чемно) Що, забракло вам 60 центів?..

Нуська: (з усмішкою) О, так! (відкриває торбинку по гроші)

Юрко: (тим же тоном) Пані, я не є ваш пейпербой! (поглянув на неї, як на нахабу).

Нуська: Так, але його нема, а я... (з радістю) А я вас знаю!.. Яка несподівана зустріч по стількох роках... Ви є Юрко Миронович, кучерявий! Правда?..

Юрко: (заскочено здивований) Та-ак... (із сумною усмішкою). Але вже не кучерявий... (піднімає капелюх, а голова лиса). А ви?.. (придивляється і злісно, майже з криком) Нуська Смеречинська!..

Нуська: Так, Нуська. Але вже не Смеречинська, а Климоненко. (жваво) Знаєш, я тебе зразу пізнала!..

Юрко: (холодно) Заміжня?

Нуська: Ні. Самітня, бездітна вдова...

Юрко: (дещо з полегшею) А...

- Нуська:** (із сумною усмішкою) Що ж ? Між нами була велика різниця віку...
- Юрко:** (тим же тоном) Ну так... А який вітер і звідки заніс тебе до Сіднею? Якщо можна знати...
- Нуська:** Не вітер, а літак із Перту. Приїхала на з'їзд Союзу Українок як делегатка. Я там не щобудь, а містоголова.
- Юрко:** (не без нотки іронії в голосі) А! Суспільна цокотуха, шишка бабкому! Гратулюю!..
- Нуська:** (взяла це за зневагу) Що ти сказав? Гарно мене вітаєш у Сіднеї! А я зраділа, як дитина, коли тебе побачила. Нарешті, по стількох роках зустріла когось близького з минулих літ... А тут (відвернулась і надула губи) маєш: цокотуха! та ще й злосливо: якась шишка!.. (розжалоблено) Взагалі, ти мене так зустрів, що, мабуть, волів би скоріше чорта побачити...
- Юрко:** (примирливо, але дещо з докором) Та хіба ти не розумієш, що це тільки жарт?
- Нуська:** (обурено) Знаєш, з такими жартами... е, краще не скажу, куди. І подумати тільки, що я задля тебе і з тобою станула була разом на публічий сором під пластову щоглу! Нас переловили були на поцілунку, і скажу тобі правду,— я була горда, що стояла з тобою. В моїх очах замість покути, була радість, і хотілось мені крикнути: «Так, я його люблю! Він мій, чи вам це подобається, чи ні».
- Юрко:** (злбно) Так, а опісля, як я освідчився тобі, ти сказала: «Ні!»
- Нуська:** (виправдуючись) Я просто хотіла перевірити твої почуття до мене, але твоя гордість не дозволила...
- Юрко:** (зеохочено) Слухай, Нусько, я це давно пережив, переболів і крапка! А як ти мене на те зустріла, щоб знову пригадати, то я краще... (встав і хоче йти)
- Нуська:** (підійшла крок до нього, заспокоюючи) Та невже ти й досі не охолов?
- Юрко:** (вибухає з докором) Та пощо по стількох роках відгребувати старі попели?.. Хіба не розумієш, що це болить? Втрачена молодість, найкращі роки життя...
- Нуська:** (дещо твердо) Мені теж не було легко... А відгребую попели, бо в них все ще й досі жевріє іскорка... Так,

ти переболів, але не забув... Знаєш, що я тобі скажу? Ти просто егоїст...

Юрко: (здвигнув раменами) Що ж? Кожна рука крива до себе...

Нуська: Знаєш, я навіть не питала тебе, чи ти одружений. Вистачить поглянути на тебе, Юрку. Ти все ще живеш минулим. Твоя подразнена гордість не дає тобі забути, як я могла тобі таку прикрість зробити... А знаєш чому? Бо ти вважав уже мене за свою виключну власність. Це не було внутрішнє духове почуття, не голос серця, а радше фізичне захоплення... Це була любов дитини до іграшки чи скупаря до його скарбу... І коли ти той скарб втратив, ніщо вже його заступити не могло... Що, може, скажеш, як дехто з австралійців, що не женився тому, що не хотів ділитися своїм добром з другим?

Юрко: Ні, просто не натрапив на таку другу, як ти...

Нуська: Бо ти все ще бавиш мене такою, як тоді... І тобі жодна жінка не може подобатися, бо ти порівнюєш її зі мною. Ти все ще думаєш про мене, але твоя подразнена амбіція не дає тобі признатися до того... Ні, ти ніяк не змінився за ці довгі роки...

Юрко: (злобно) Ов, аж так? Чи маю це може розуміти, як пропозицію одружитися?

Нуська: (аж встала, самовпевнено) А чом би ні?.. Я вільна, фінансово забезпечена і далі почуваю себе такою, як тоді... (усміхнено закрутилась довкола себе).

Юрко: (дещо захоплено поглянув на неї, опісля з сумною усмішкою) Я це візьму до уваги. Але і ти не змінилась ніскільки... І далі то відпихаєш, то притягаєш до себе...

Нуська: Це вже, може, щось таке в моїй вдачі... Але і я вже, Юрку, не та, що колись... Ми сьогодні стали більше дозрілі, зрівноважені й вибачливі... Але (усміхнено) пластун завжди є доброї думки.

Юрко: (мов перебиваючи) Я теж не песиміст і не такий вже егоїст, як думаєш... Хоч я вже пластун у житті, а не в уніформі.

Нуська: (примирливо) Так скажи мені щось про себе. Як живеш, що робиш?.. (злегка пригорнувшись) Ну, Юрку, так по-дружньому, як колись...

- Юрко: (з добротою і щиро) Нічого такого, щоб аж хвалитися... Але трохи ще працюю — у громадській бібліотеці упорядковую архів... От і все... А поза тим... Що ж? Пенсіонер. Як не читаю, то люблю порпатися в городчику...
- Нуська: А що ж ти в ньому маєш?
- Юрко: Всього потроху... Але є європейський шпінат, кріп і хрін...
- Нуська: А квасок маєш?
- Юрко: Ні. Того таки не маю.
- Нуська: А в мене є.
- Юрко: (сміючись) От і нагадала... хотілося б хоч покуштувати кваскової зупи з яечком...
- Нуська: Ну, на кваскову зупу мусиш приїхати до мене. Але... (поглянула на нього критично) Слухай, чи ти дивишся коли-небудь в дзеркало?
- Юрко: (здивовано) Чому? Кожного ранку, як голюся...
- Нуська: Це видно. Ось поглянь, що ти з цього капелюха зробив?.. (поправляє) Знаєш, тобі жіноча рука тепер більше потрібна, ніж колись.
- Юрко: Ти хіба жартуєш?..
- Нуська: Ні, я зовсім серйозно. О, краватка з'їхала зовсім набік (поправляє; виймає дзеркальце) Поглянь! Відразу помолодшав... (глянула на годинник) О Боже! Це вже шоста: гарна з мене делегатка! Прогавила дискусію над звітами...
- Юрко: Нема за чим жаліти... Переливання з пустого в порожнє...
- Нуська: Але я там повинна бути...
- Юрко: Звичайно... Суспільна цокотуха...
- Нуська: Ти знову починаєш?
- Юрко: Ні, ні. Кінчу і йдемо. (встав)
- Нуська: Куди?
- Юрко: Як куди? До мене!
- Нуська: Що? Ти хіба на голову впав? Та жінки на мені й сухої нитки не лишать!..
- Юрко: Чого? Ти вдова і вільна, я старий кавалер. То на що ще маємо чекати? Врешті, ти мені запропонувала подружжя, і я це взяв до уваги.

Нуська: Холодна трансакція, як купно дому ...

Юрко: Що? Може, маю клякнути на коліно й визнати любов? Сама знаєш, що люблю тебе, як і колись, і колись щасливий випадок з'єднав нас, не хочу тебе втратити знову ... Візьмемо шлюб ...

Нуська: Коли?..

Юрко: Сьогодні вже запізно. Регістрар офіс не ...

Нуська: Що? Регістрар офіс?.. О, ні!.. Я беру церковний шлюб!

Юрко: Маєш рацію. Подвійний вузол завжди краще держить (бере її під руку, і йдуть)

Нуська: Чекай, ми зійшли зі стежки. Ей! Куди ти мене ведеш, в корчі?

Юрко: Ні. Навпростець до мого авта ...

Нуська: (зупинилася, приємно вражена) То ти і авто маєш?..

Юрко: (дещо нетерпеливо) Так, так, хату, авто і тебе!.. (бере її в обійми; палкий поцілунок; завіса опускається).

Люба Кириленко. Зима

Люба Кириленко. Красвид

Поет повинен вмерти молодим,
Кожний поет повинен вмерти змолоду,
Ще доки час не вкрав гарячих рим,
Ще доки серце не зів'яло з холоду.

Ще доки всі логічності буття
Вогню не загасили нелогічного.
Ще доки це задрипане життя
Не доторкнулось пальцями до вічного.

Повинен вмерти змолоду поет,
Життя проживши муками й загравами,
Бо навіть і Ромео, і Джульєт,
Проживши довше, стали б нецікавими...

ІШОВ СОБІ...

Він совгав по землі дрібними кроками,
Впираючись на палицю й літа.
І, дивлячись очима самотніми,
З ним поруч крокувала самота.

Прохожі виминали постать втомлену,
Байдуже, поспішаючи кудись.
Він шкутильгав неначе засоромлено,
Що більше вже нікуди не спішивсь.

Ішов собі... А ноги волочилися.
Як довго ще? Він більше не питав.
Й дорога, що нікуди не стелилася,
Чекала кожного, хто в поспіху минав...

Злітають дні осіннім листям,
Шукає пристані душа.
І згадку літ колись іскристих
Час замітає до коша ...

Й даремно в спогадах шукати
Колишніх борсань і горінь.
Минуле вбралось в сірі шати
І кида непроглядну тінь

На все, чого вже не вернути...
Де ділись втіхи й звук пісень?
Чи нагороди, чи покути
Тебе чекають в судний день?

Крім свіжих і нових могил,
Не видно світла в порожнечі,
І важко падає на плечі
Тягар невиконаних діл.

І шкутильгаючи кудись,
Ти скажеш, зір востромивши в мряку,
За мною плакав хтось колись...
Та вже не знатимеш — хто плакав.

ЦІКАВО...

Ми живемо в цікавому часі
Перебудов, протестів, демонстрацій...
Цікаво тільки: чи тепер ми всі
Пізнаєм надзвичайність ситуацій?

Чи витягнемо висновки з подій?
Чи виберем потребу нових кроків?
Чи будем далі жити в царстві мрій —
без мислення ... та іншої мороки ...

Чекаючи на ті казкові дні,
Коли, закривши інодумцям рота,
Ми в'їдемо на білому коні
Господарем крізь київські ворота ... ~

НЕПЕРЕВЕРШЕНІ...

В нас, українців, хиб таки чимало,
Про це писалось з будь-яких нагод.
Та чи комусь колись на думку впало,
Що ми — неперевершений народ?!

Народ такої рідкісної вдачі,
Що другого такого не знайти!
Які були в нас муки і невдачі
На всіх шляхах в дорозі до мети!..

Які страшні страждання й перешкоди!
Які колоди клали нам до ніг!..
Але живучість нашого народу
Ніхто ще заперечити не зміг!

Нас для терпінь створила, мабуть, доля.
Й, обдарувавши даром не простим,
Вагалась: чи, додавши щастя й волю,
Ми б знали, що робити з тим усім?..

ЧУЖЕ...

Чуже місто, чужі хмари, світ чужий,
А вночі — чужі примари й неспокій.
Чужі зорі, чуже горе, чужий зміст,
І паде з чужих дерев осінній лист.

І цвіте в чужій весні весінний цвіт,
В чужім літі досягає чужий плід,
Чужі зими віють холодом чужим.
Скільки весен?
Скільки літ ще?
Скільки зим...

УКРАЇНСЬКИЙ ОПЕРНИЙ АНСАМБЛЬ У МЮНХЕНІ (УОА)

Це було давно. І писати про це нелегко — майже все пішло в забуття. Ансамбль проіснував чотири роки, від 1945-го до 1949-го року. Наш провід, журналісти наші не лишили даних про ансамбль, тому наше суспільство має мало відомостей про своїх найкращих за талантом співаків, які своїм мистецьким хистом досягли глибини таємниць художньої майстерности. І було б непростимим нашим програвшем, якби їхні імена зникли в темряві майбутнього часу.

Нам, на чужині, не бракувало творчих мистецьких індивідуальностей. Вони були, вони є, однак, лихо в тім, що наша спільнота не може подолати свого духового провінціалізму, не відучилася звертати увагу на дрібниці, коли йдеться про щось велике. Тому в нашому мистецькому житті царить аматорство під батутною «масстрів». Без творців культури наше суспільство буде полишене на трагічну самотність.

Музика, спів займають значне місце в житті людини. Китайський філософ Конфуцій сказав: «Якщо хочеш пізнати якийсь лад і звичай, послухай його музику». Грецький філософ Платон говорив: «Занепад музики доводить до занепаду держави». Отже, музика відіграє велику роль — бути чи не бути нації. Тут я маю на увазі музику інструментальну чи вокальну, плекану такими диригентами на чужині, як Б. Пюрко, Гр. Китастих, Городовенко, В. Колесник... Вірю, — замовкне наша пісня — бур'яном поросте наша цегляна еміграційна Україна.

Хтось у літературному світі висловився: «БОГЕМА — повітря для таланту. Кожен талант повинен хоч деякий час дихати цим повітрям». Ми, солісти оперного ансамблю, взяли любов до співу в своїх душах у далеку мандрівку, в чужину, ми досхочу надихалися отим повітрям і жилилися не пиріжками, а пасолодою мистецької творчости, у якій брали участь.

Багато літ минуло, але якийсь незримий магнет тягне мене до поживклого альбому, бо завжди віє від нього подихом мистецького обдарування Носенка, Задорожної, Горн, Зайферта, Рейнаровича, Луговського, Горохова...

Спогади, ви, наче докучливі мухи... Відганяй вас, а ви вертаєтесь до мене. Мухи прогнав би, а спогад про ансамбль вічно жевріє в душі. І жеврітиме, поки й мого життя. Мюнхене, твоя віддаль мене мучить, але й тішить, бо ти, хорошуне Баварії, в перші повоєнні роки був мистецьким осередком української еміграції.

У повоєнній Німеччині, в умовах таборового щодення, жили і творили «змістовне дійство»: Студія Гірняка, театр Блавацького, Капеля бандуристів Китастого та унікальний Український оперний ансамбль у Мюнхені; до нього, як до Мекки, частенько на гостинні виступи приїжджали солісти й солістки (імен не пам'ятаю) з усієї Німеччини. Архітектами ансамблю в Мюнхені були: В. Бук, помічник режисера Київської опери, симпатичний, щирий, з творчим потенціалом творення «змістовного дійства» та Б. Пюрко, диригент в театрі Йосифа Стадника, Київської опери й, нарешті, Українського оперного ансамблю в Мюнхені.

Під його батуту з симфонічною мюнхенською оркестрою (українською мовою) у віщерт заповненими залами німецьких театрів для міжнародного глядача прозвучали опери: Мадам Батерфляй, Тоска, Сільська честь, Паяци, Севільський цирюльник, Циганський барон.

З усіх українських мистецьких ансамблів самотній наш ансамбль належав до створеної американцями «Інтернаціональної мистецької організації».

Я далекий від того, щоб робити саморефлексию, але хто приглянеться відкритими очима до цих трьох фотознімків, що були зроблені під час гри в прем'єрах «Тоска», «Мадам Батерфляй» у Мюнхені, той зможе побачити «змістовне дійство» таким, яким німецькі критики бачили й оцінювали своїми позитивними рецензіями.

Нашим німецьким адміністраторам, які протягом року організовували наші виступи й платили за них, висловлюю наше українське спасибі. «Український оперний ансамбль» у Мюнхені — це візитна карта української нації, якою вона може гідно й достойно представитися світові!

Стало сумно. Я закрив свій поживлий альбом і, як завжди, з надією, свіжими ногами йду в майбутнє!

20. 09. 1992

Тоска — К. Задорожна.
Каварадосси — І. Зайферт.

«Тоска». Сполета —
С. Хвиля.

«Мадам Батерфляй». Горо — С. Хвиля.

ВІЧНІ ВАКАЦІЇ...

Коли зовсім несподівано так званий «пенсійний вік» докотився і до моїх дверей, моя добра приятелька (яка вже довше є на пенсії...), радісно всміхнувшись, зауважила:

— Ну, тепер ти вже матимеш досить часу на писання твоїх «перлин». Встанеш, поснідаєш — і перо в руки! Можеш продукуватись до несхочу...

Так думала і я, бо ж справді: до праці не треба спішити, дні довгі, тем — хоч відбавляй. Чи то з громадського городу, чи з власного зоопарку, чи з життя взагалі. Навіть деякі назви майбутніх творів були вже в голові, а в мене ж з назвами все були проблеми...

Перший твір мав бути прозою і називатись в абетковому порядку:

«Аспірації, асекурації і акліматизації». Як вже сама назва говорить — це мав бути епохальний опис нашого життя на еміграції, точніше — в Австралії, яка також починається літерою «А».

Зовсім просто: від нервових днів і контрольних комісій у Фрайбурзі — Німеччина, аж до сьогоднішньої акліматизації в цій країні «на споді світу».

Як бачите — тема поважна, достойна і конче потрібна для майбутніх істориків...

Вже на другий день моїх «вічних вакацій» я в піднесеному настрої купила грубий зошит і, написавши вгорі назву твору, задумалась.

— На початку березня 1949-го року...

Ні, здається, це була середина березня... Чи може квітня?

Спогади ховались в забутті і з точністю дати була проблема... Щоб не тратити піднесення, я, не довго вагаючись, вирішила перейти до другого твору, що починався другою літерою абетки: «Білизна, будяки і будні».

Тому, що мій чоловік мав деякі застереження до «білизни», я великодушно замінила «білизну» на «балачки».

Звучало добре... Тут можна переїхатись по наших професійних ораторах, що переслідують всі наші так звані «імпрези», і по будяках, які переслідують нас особисто, і по буднях, що переслідують всіх нас загально. Широке поле і для сатири, і для гумору...

Проблема була лише в — початку... Початок не клеївся... Літерою «В» я не була вдоволена. Чи назвати твір «Визволені і виснажені», чи «Вимоги і вигляди»?

Десь в підсвідомості блукала назва «Випасені і виписані», але я вирішила тримати її й надалі в підсвідомості... Про літеру «г» чомусь не хотілось думати. Мабуть, боялась вульгарних асоціацій. Тому, відклавши зошит, я вирішила почекати до завтра.

Другого дня мене навітала блискуча думка, що проза, властиво, не є моїм амплуа. Ліпше повернутись до поезії!

Тому, що мої «вічні вакації» почались у вересні, а цей місяць, як ви знаєте, є в Австралії початком весни, я вирішила почати у весняному дусі:

*Зелень евкаліптів зеленіє далі,
Мало що навесну будиться зі сну.
І нема чого тут, в дивній цій Австралії,
Віршувати вірші про якусь весну...*

І справді причини не було.

Перекусивши в розпачі олівець, я шукала в думці якусь громадську тему або гумористичні моменти життя.

Але «громада» римувалась на «стадо», «академії» на — «анемію», а вожді народу взагалі не римувались ні з чим...

Фіяско було комплектне і болюче.

Це було на початку вересня 1985-го року.

Минуло 7 літ, а мої перлини ще й далі чекають на своє народження, і грубий зошит містить в собі лише багатообіцяючі назви ненаписаних шедеврів...

МАТЕРІ

Матусю, де ми тільки не були,
І ось у цім краю новоприбулі!
А в Києві каштани зацвіли —
На іншій стороні земної кулі.

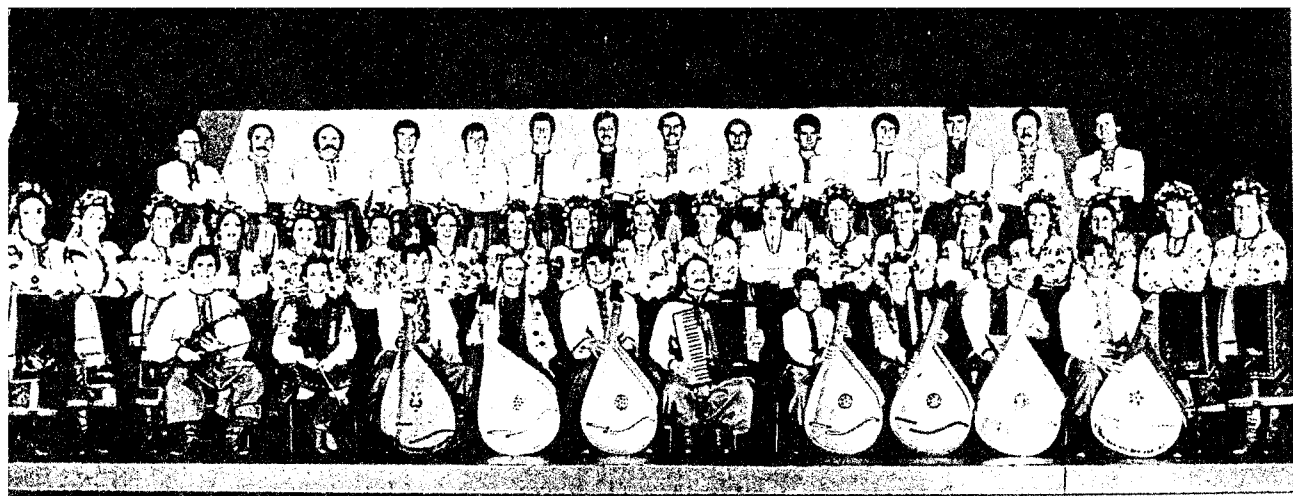
Настала Великодня світла мить,
І котиться святкова колісниця.
Для нас же це Чорнобиля річниця,
І серце запечалене щемить.

Святковий дзвін — то дзвонить Чорнобиль,
Про тих, кого понівечив реактор.
Нехай суворий викреслить редактор
Найменший натяк на народній біль.

Свічки у церкві жевріють в імлі,
Лунає спів невидимого хору ...
Ми молимося про всенародне горе
На цьому боці Матері- Землі.

*Травень, 1992 р.
Міннеаполіс, США*

Віка ІВЧЕНКО — 11-літня поетеса, що прибула на лікування від наслідків Чорнобиля до Америки. Вона вже відома своїми поезіями по всій Україні. Щиро бажаємо їй видужати. Вірш прислала знайома Віки — пані Ніна Булавицька, дружина відомого художника з Міннеаполісу.

ХОР «КАШТАН» (АДЕЛАЇДА)

Починаючи зліва: Хлопці: П. Яровий, Б. Лесів, Ю. Гирич, М. Хавтур, М. Федюк, Д. Каленюк, Я. Охота, Ю. Соболю, Б. Петюх, К. Бойер, С. Каленюк, І. Олексин, В. Безерук, П. Горгула. Дівчата: З. Бендис, Н. Вороненко, Л. Шермеревич, Л. Охота, Н. Горгула, Н. Ирмир, О. Дніпрова, Р. Місяйло, А. Горкавсон, Н. Дніпрова, К. Бойер, В. Ваксютенко, Т. Безерук, Г. Гирич, Л. Соболю, Х. Ярова, І. Решітник, Х. Решітник. Музиканти: П. Шермеревич, Е. Вест, Ю. Полішко, Н. Полішко, М. Данків, С. Місяйло, Д. Попович, Н. Чубата, С. Слободян, І. Кушнір.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХОР «КАШТАН» — НАШ КУЛЬТУРНИЙ ЗДОБУТОК

З-поміж наших культурних найновіших здобутків в Австралії, а зокрема Південній Австралії, став дійсністю молодий фолкльорний хор «Каштан», який динамічно і послідовно завоює собі належну пошану і признання у громаді і поза нею.

Створився хор «Каштан» лише в 1989 році завдяки його засновникові і мистецькому керівникові, талановитому диригентові Степанові Місяйлові, якого мистецьке диригентське вміння ми вже мали нагоду пізнати і вшанувати під час ювілейних святкувань Тисячоліття Хрещення Руси-України. Тоді він впевнено і фахово підготовлював репертуар об'єднаних хорів Аделяїди та австралійської симфонічної оркестри, які під його кермою успішно виступили на величному концерті з тієї нагоди в концертній залі ратуші Аделяїди і яких винагороджено тоді публікою признанням та спонтанними оплесками.

Хор «Каштан» розпочав свої перші проби в лютому 1989 року в складі вісімнадцяти членів в порівнянні з сьогодинішнім складом сорока двох хористів. Цей перший молодечий хор українського народного фолкльору в Австралії, опрацювавши з прецизійною майстерністю перші народні пісні нашого народу в супроводі молодих солістів та солісток, а також і українських народних інструментів, окрім своїх виступів на сцені Народного Дому підчас вшанувань наших національних свят, успішно виступав в Австралійському Фолкльорному Фестивалі в 1991 році, та був запрошений виступати там на відкритті концерту, який відбувся в Фестивальному Театрі Аделяїди. Хор «Каштан» цим своїм виступом удостоївся тоді справедливого признання і гарної оцінки від чужих критиків, які збагнули тоді велику професійність нашого молодого хору, який передав українську невмирущу народну пісню у всій її величі і красі.

Щоби краще пізнати творця і диригента хору — Степана Місяйла, який є, так би мовити, відданим і дбайливим «батьком» цього хору, ми повинні підкреслити, що цей відданий українській народній пісні молодий мистець, від самого початку його активізації у хорі «Гомін» (першому і найстаршому в

Аделаяді) завжди поважно ставився до чистоти і чіткості у переданні української пісні та давав велику поміч диригентові св. п. Йосафатові Клішові, про що він ділився з автором цих рядків. Тому, підчас виступів хору «Каштан» помітна взірцева дисципліна та вміння передання хором української пісні зі всіма нюансами, питомими лише українцям.

Щоби доповнити свої диригентські знання, маестро Степан Місяйло ще перед створенням ним хору «Каштан» побував на студіях в Канаді, де в 1985-ому та 1987-ому році студіював під керівництвом бувшого диригента та керівника Київської Опери — Володимира Колесника. Закінчивши цей Диригентський Хоровий Семінар, Степан Місяйло виїжджає в Україну, де доповнює свої знання, та навчається в роках 1989-ому та 1990-ому в українських визначних хорах, включно зі заслуженим Українським Народним Хором ім. Г. Верьовки в Києві.

Повні творчого запалу та енергії члени Хору «Каштан» та їхній талановитий і відданий українському хоровому мистецтву і українській культурі диригент Степан Місяйло з молодечим оптимізмом дивляться на зустріч прийдешніх днів, та дбайливо опрацьовують свій репертуар, збільшуючи його шедеврами української народної пісні.

В майбутніх планах хору, є виїзд його на турне по різних країнах світу включно з Америкою, Канадою, Англією і Україною, що Хор бажає здійснити в 1993-тім році.

Одначе, перед своїм грандіозним турне, Хор «Каштан» готується з виступами в «Аделайд Фестівал оф Артс», на який запрошено наш Хор, та виступи якого відбудуться в 1992 році.

Підсумовуючи наші думки і оцінки, ми бажаємо лише з'єднати їх з вражіннями многих тих, які побували на виступах цього славного та своєрідного Хору, яким є Хор «Каштан», та змалювати їх такими словами:

Коли піднялась куртина, перед нами на сцені барвистим віночком зарясніли постаті хористок та хористів в українських народніх одягах, які гармонійно єдналися в прекрасному співзвуччі кольорів і взорів. На молодечих обличчях відзеркалювалися привітні легкі та невимушені усмішки. Бадьорим одначе спокійним кроком увійшов молодий диригент і хор зосередив свою увагу на ньому, спокійно і дисципліновано склавши руки, за кілька секунд продзвеніли першими акордами пісні, яка полилася мов водопад з їхніх грудей

дзвінко і гармонійно та яку бравурно підхопили хористи. Полилися мелодії та слова старовинних народних пісень нашого народу і здавалося, що спів цей лине з України. Він лине з верхів Карпат голосом тужливих трембіт, він луною широкою прорізує собою наші степи, він злітає з нашого Поділля, Волині, Полісся та з усіх земель нашої Батьківщини.

Одначе, красу української народної пісні передають цим разом покоління, народжені чи виховані поза Україною. Вони, ці українські квіти, народжені на чужому ґрунті, відчули у своїй душі та своїх генах оцей чар української невмирущої пісні — голос душі української, і перед ними ми клонимо наші голови з любовію, в пошані, перед нашим славним хором «Каштан» та його талановитим диригентом — маестром Степаном Місяйлом і бажаємо кріпкого здоров'я та творчих успіхів на славу народу нашого!

Євген ГАРАН

ПРАВОПОРЯДОК У ДІЯСПОРІ

(Оповідання)

Прийде час, коли всі держави світу матимуть один писаний закон. А покищо кожна орудує своїм власним. І часто жителі такого правопорядку думають, що він зобов'язує їх лише в одній країні.

Прибувши до Австралії, Іван Сила працював за контрактом. Робота одноманітна, нудна, душогубна.

— Ніщо не є вічним! — утішав себе чоловік. — Закінчу контракт, запишуся до університету.

Та ось настав довгожданий час, а Іван все ще не брався до науки. Десь загубилася посвідка про попередню освіту. Німецький «Штудентенбух» з підписами професорів. Пізніше виявилось, що його украв в переходовому таборі Іванів приятель Гаррі Шульце.

Всім відомо, що німці — чесний народ. В Німеччині обабіч шляху дозрівають яблука, і ніхто їх не краде. Жителі поважають закони своєї країни. Гаррі Шульце був одним із них, але він мав

таку думку, що правопорядок Німеччини є «Nur für Deutsche» А речі поза Німеччиною можна «борген, організовані і клавен», цебто присвоювати. Що він і зробив з Івановим «Штудентенбух»-ом. По-солдатському.

Поки Гетінгенський університет прислав копію, Іванова заява спізнилася на цілий навчальний рік. Але щастя усміхнулося наступного року. Під кінець з Івана Сили вийшов добрий учитель. Сьогодні цей трудолюб уже постарів, сів на пенсію і гойдається собі в кріслі.

Зате із фальшивим приятелем сталося щось несподіване.

Гаррі Шульце, високий і блідий гольштайнер, відмахав свій контракт на довбанні тунелю в австралійських альпах.

Це тоді нетерпляча Герда пише з Німеччини, що більше чекати не може, що їде услід.

На вигляд Герда — не міс Всесвіт. Але вона дівчина порядна, чепурна, студентка теології. Ти будеш всесвітньою гавою, якщо пропустиш Герду крізь пальці.

— Приїжджай, скарбе! Приїжджай! — відповідає Гаррі на її листа. — В порівнянні з повоєнною Німеччиною Австралія — це Божий рай на землі. Мені тут пропонують учительський вишкіл. Я йду в науку.

Гаррі добре знає, що Герда соціально-чутлива. Він особисто був би задоволений і далі тягатися чорноробом по альпах. Але вона хоче мати чоловіка з «білим коміром», не «синім». Навіть на відстані ця маленька особа вже перебирає ролю західної жінки — заохочувати чоловіка до прогресу.

Отож, доки «лібхен» їде морем, Гаррі подає заяву і вивповнює формуляри.

Він дуже хоче, щоб йому присудили стипендію. Намагається справити добре враження. Виймає з украденого «Штудентенбух»-а сторінки і вкладає їх у свій. З цього виходить товстеньке свідоцтво про університетську освіту. Хай там, у коледжі, скажуть: «Цей німець має високе Ай К'ю». Мине декілька років, і його, може, теж запросять на викладача. І Гаррі уявляє собі, як Герда сятиме гордістю за свого мужа.

Великий океанський корабель нарешті прибав до сіднейського порту. Із зграйкою наречених на берег ступила Герда. Там уже стояв Гаррі з букетом червоних квітів. Молодята розписалися і відсвяткували шлюб у французькому ресторані. Герда послала матері листа про розкішне бомб глянсе.

Скоро вчительський коледж повідомляє містера Гаррі Шульце, що стипендію затверджено. Гаррі дуже радий. Але на одну мить він замислюється. В тому ж листі його викликають, щоб з'ясував дещо у своїх паперах.

Співчутлива Герда питає:

— Якісь труднощі?

Гаррі вдає безжурного.

— Но проблем!— каже, а про себе збентежено думає: — Чи це не «Штудентенбух»?

Справа в тому, що в нього почерк вугластий, готичний. А Іван Сила має слов'янський, заокруглений. Гаррі боїться, що навіть такі «хомути» як урядовці помітять різницю і, дивись, почнуть розпитувати.

Не хотілося, щоб Герда довідалася про крадіжку. За короткий час на чужині вона ще не виробила в собі ставлення «Nur für uns». На її думку, отак, як ти украв, то украв. Закон каже, що ти злодій. А може психічно-хворий. О, ні! Гердина участь тут йому потрібна як дірка в голові.

Гаррі пішов до коледжу. В офісі скоро все вияснилося.

— Ваша метрика подає Ганнінг Шульце, але ви підписуєтеся як Гаррі Шульце. Чому?— спитав урядовець.

Гаррі усміхнувся.

— Ім'я Ганнінг нордійське,— пояснив.— В Австралії такого нема. Тут жителі за звичкою скорочувати зроблять з Ганнінга Гані. А це, ясно, означає мед, «експрешон ов індірмент», вираз ласки. Уявіть себе на моєму місці, коли австралійський робітник гукає: «Гей, Гані! А йди-но сюди!» Може бути незручно. Ось чому, ідучи до Австралії, я перемінив Ганнінг на Гаррі.

Вся справа звучала як анекдот, і службовець засміявся.

— Ну, почекайте, я вистукаю це на машинці. Вам потрібний афідавіт,— сказав.

Гаррі чекав.

Від кінця війни він не міг знайти притулку. Щось його гнало з одного місця на інше. Навіть дома університетські студії покинув через фінансові труднощі. В Австралії повезло. Тут йому дають безкоштовну освіту.

Урядовець повернувся з паперами. Попросив Гаррі, щоб той підписався, і сам поставив свій підпис за свідка.

— Це й усе?

— Так, це все.

Щасливий стипендіят зітхнув з полегшенням. Кинув поглядом по кімнаті. Вид знайомої постаті на дверях привернув до себе його увагу. Пришвартував на місці. Від страху Гаррі раптом відчув метелики в шлунку.

* * *

— Ду, лібер Готт! Це Іван Сила. А я думав, він у буші. Що він шукає тут, у Сідней? «Штудентенбух»?

Гаррі Шульце не спав цілу ніч. Всякого роду думки відганяли сон.

Зранку він заявив Герді, що Австралія йому не подобається.

— Доки в нас ще є гроші на квитки, їдьмо в Німеччину!

«ЧЕРЕМОШ»

**Хор Спілки Української Молоді
ім. гетьмана Івана Мазепи в Мельборні**

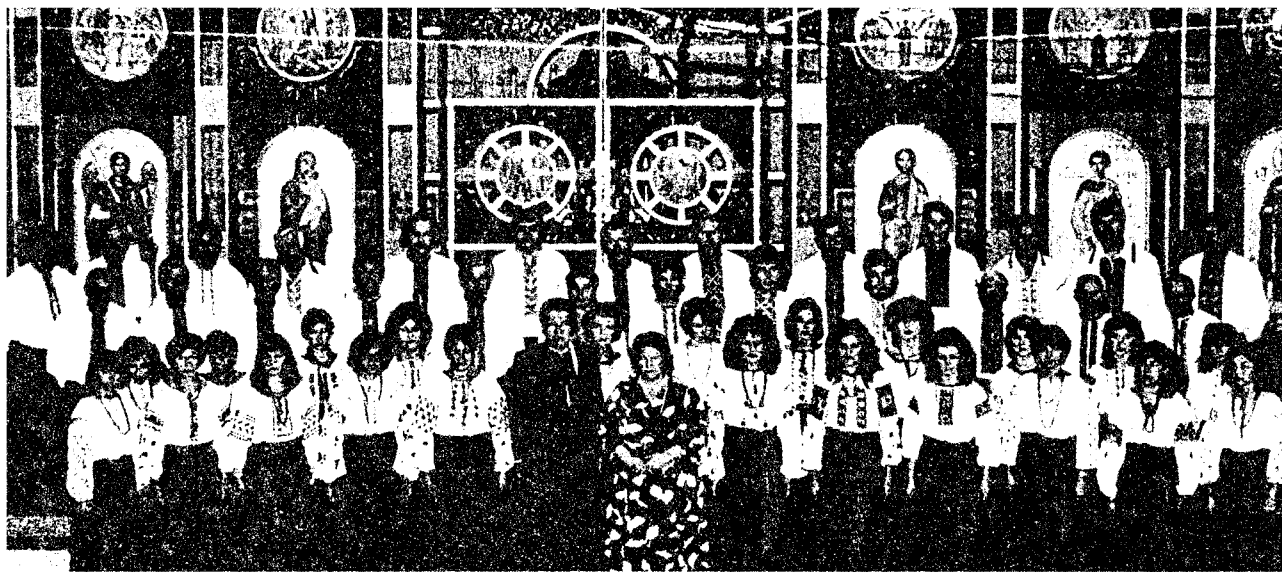
9-го лютого 1975 року здійснилась довголітня мрія: при осередковій організувався хор, а його диригентом став прибулий з Англії, досвідчений Мар'ян Костюк. В Англії він був довголітнім диригентом мішаних та чоловічих молодечих хорів. Хорове мистецтво — це його улюблений фах. Хор прибрав собі назву «Черемош» і протягом короткого часу став найактивнішим хором в Австралії.

Протягом років хор влаштовує не тільки власні концерти, а й бере участь у програмах громадських свят, академіях, у різдвяних святах і на конкурсах, де здобуває премії. Репрезентуючи українську спільноту, «Черемош» систематично бере участь в різних фестивалях, виїжджає на периферію Вікторії, виступає у Сідней та Аделаїді, завжди здобуваючи собі популярність і повагу.

Великим успіхом і досягненням хору були його виступи на відзначенні 1000-ліття Християнства в 1988 році в Катедрі св. апостолів Петра і Павла в Мельборні та в храмі св. Покрови в Аделаїді.

Популяризуючи українське хорове мистецтво, українську пісню серед української спільноти та австралійської публіки протягом своїх 17 років існування, хор мав понад 120 виступів. Ним керує вибрана адміністрація, яка звітує про працю перед осередком СУМУ. А членами «Черемошу» можуть стати всі бажаючі, що відповідають своїми голосами вимогам і сумлінно дотримуються встановленого ладу.

Управа хору «Черемош»

На фото: хор «Черемос» на концерті з нагоди відзначення 1000-ліття Хрещення України. Починаючи зліва, у першому ряду: Л. Сенів, І. Косенко, М. Віровська, М. Юзва, А. Сенюта, Мар'ян Костюк — диригент, І. Дудій — піаністка, Н. Романів, М. Криль, Т. Яворська, І. Когут, А. Орфіній та М. Моравська. Другий ряд: С. Худяк, М. Вербець, О. Москалюк, А. Цвікула, А. Холошнецька, Т. Гіряк, М. Страган, Г. Костюк, Т. Ван Де Кемп, Х. Шевчук та Е. Романик. Третій ряд: М. Баун, К. Косенко, Ю. Сочка, Р. Бутренко, М. Цькуй, Б. Коцан, А. Когут, Р. Семчишин, Г. Моравський, В. Михайлів, П. Шкурат та Р. Занко. Четвертий ряд: В. Данько, С. Димида, М. Когут, М. Груник, Т. Сениця, М. Моравський, П. Цькуй, С. Романів, Б. Герчанівський, М. Шевчук, Д. Моравський, С. Косило та І. Моравський.

Фото зроблене на тлі іконостасу
Катедри Св. Верховних апостолів Петра і Павла в Мельборні. 1-го травня 1988 р.

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ СТАРШИХ ГРОМАДЯН В МЕЛЬБОРНІ

Проблема старших громадян все була і є актуальна в кожному суспільстві, а тим більше для нас, українців, що опинилися в далекій країні, не знаючи мови, законів і звичаїв Австралії. Країна в порівнянні з іншими країнами високого життєвого рівня в повоєнний період потребувала робочих рук емігрантів, які, завдяки своїй постійній праці, змогли достатньо і заможнo влаштуватися. Зорганізувавши своє громадське і культурне церковне життя, українські піонери почали старітися, бо частина приїхала вже в старшій віці, а між ними чимало самотніх.

Тоді виникла проблема старших громадян. Щораз більше людей відходило на пенсію, які не конче потребували Дому для старших, а більше свого середовища. Вони, як уродженці України, все жили її турботами, тому шукали українського середовища, серед якого вони чулися найкраще. Почин організувати старших громадян дала бл. пам'яті пані Галя Стахів при Українській Громаді в Ессендоні в 1983 р. Сходини відбувалися в клубовій залі кожної п'ятниці. Товариство об'єднувало коло 30 осіб. Через підупале здоров'я пані Галі клуб припинив діяльність у вересні 1985 р., а по короткій перерві організувався Український Клуб Старших Громадян в Мельборні, який відбув свої перші сходини в листопаді 1985 р. в Домі Молоді в Ессендоні з участю 29 осіб. Першу управу очолили три особи: голова п. П. Шкурат, пані Надія Панасгір — секретарка, скарбник і організаційна, і пані Ксеня Маланій — господиня. Клуб розпочав свою працю в приміщенні Дому Молоді в Ессендоні. Управа Української Громади Вікторії за головування пана Стефана Романова сприяла розвиткові та всебічно помагала клубові. Вона вважала своїм обов'язком помагати батькам, які організували громадське життя і працювали для нього; всі вони є членами Громади. Членство клубу дуже швидко зростало, розвивалася діяльність клубу, зачали організовувати поїздки автобусами до Мілдюри, околиці виноградників і садівництва, до Аделаїди, на Золоте побережжя

Управа Клубу Старших Громадян при Українській Громаді (Ессендон, в Мельборні) 14.4.1992 р.
Сидять зліва направо пані: Валя Василик — реєстраційна, Ксеня Маланій — господиня кухні, Юзя Синочек — заступниця господині, Надія Панасгір — голова, Кася Лисенко, Ганя Гуцуляк, Федося Чорнотович, Зоя Панькуш, Оля Кунті і Ганя Рибалко — обслуга в кухні. Стоять: зліва направо Оріон Венгринович — розваговий референт, Андрій Бойко — організаційний, Петро Шкурат — містоголова і господар, Іван Мащак — скарбник, Іван Дороцький і Григорій Кунті — заступники господаря.

Квінсленду, до столиці Канберри, та одноденних відвідин міст Вікторії і Нової Південної Валії. По 25-30 роках праці наші піонери щораз більше відходять на пенсію та включаються в члени Клубу Старших. Український Клуб Старших Громадян в Ессендоні оформив власний статут і офіційно зареєстровався в уряді; зараз число членів зросло до 350 членів і збільшено управу до 16 осіб. Праця клубу почала йти планово і регулярно. В 1988 році головою клубу стала пані Надія Панасірі, яка була організаторкою клубу від початку. Сходини відбуваються регулярно в кожний перший і третій вівторок місяця; від години 11-12 розвагово-освітня програма, яку провадить пан Оріон Венгринович, висвітлюючи прозирки із його власної збірки з поїздок по світі й Австралії, відео-фільми з України та актуальні новини. Кооператива «Дністер» інформує про ощадності справи та нові податкові приписи для пенсіонерів. Управа Клубу є весь час в контакті з соціальною опікою міста Ессендону, яка висилає свого представника для інформацій в справі суспільних забезпечень. По перекусці, яку приготують пані з управи, грають у бінго, доміно чи інші гри. Члени клубу, а головне управа помагають улаштовувати базари та імпрези для збирання грошей на будову Дому для Старших. Управа Клубу організовує для членів забави, Великодне свячене, яке проходить дуже урочисто.

Гості з України подивляють працю Клубу. Клуб із своїх фондів жертвує на національні цілі. Відбуваються зустрічі з іншими українськими клубами, а також з австралійськими клубами Ессендону — улаштували виставку Українського Народного Мистецтва, яку вони подивляли; був відгук в австралійській пресі.

На сходинах клубу гостять мистецькі одиниці з України та виступають із програмою. Порівняно з іншими товариствами, праця клубу в Ессендоні є зараз найбільше активною і систематичною. Кожний член клубу знає, що він найкраще почувається серед свого середовища в своїм українським домі, серед знайомих чи товаришів, бо їх єднає мова, культура, традиція, зацікавлення та вік, хоч не раз є труднощі з транспортом.

Підсумовуючи, треба згадати і виявити належне признание для працівників Суспільної Служби при Українській Громаді в Мельборні за тісну співпрацю з Клубом Старших Громадян.

ЗАСЛАНЕЦЬ РЕШЛІ

Цю історію взято з повісті «Ральф Решлі» Джеймса Такера, який сам був засланцем і пережив злиденні умовини життя так званих конвіктів-засланців в Австралії. Старий і пошарпаний рукопис, датований 1845-им роком, був знайдений 1920-го року. Спочатку думалося, що твір є підробкою, але терпеливе дослідження виявило, що автором повісті був Джеймс Такер, який у віці 18 років, 1826-го року, був перевезений з Англії до Австралії за спробу «здерти» зі свого двоюрідного брата п'ять фунтів стерлінгів. В Австралії він жив як в'язень, але з дозволом працювати без варти аж до смерти 1866-го року. У цій історії описано прибуття Решлі на ферму пана Арлака, до якого його було призначено працювати на польових роботах.

На світанку Решлі знову вийшов на дорогу, думаючи про вигідне життя оцих працюючих людей. Їх побут і культура творили гострий контраст у порівнянні з життям нижчих верств австралійського суспільства. Тому він мало надіявся на сприятливе влаштування в пана Арлака, до якого був призначений.

Згідно з одержаними вказівками, Решлі скерував свої кроки до Камбелтавну й, зайшовши там до невеличкої корчми на південному кінці широчезної вулиці, поснідав, а потім спитав у групи нероб-картярів, якою дорогою йти до пана Арлака.

— До пана Арлака?— глянув на Решлі чоловік, до якого він звернувся. — А я й не знав, що до його імени причеплено держално,— і, позираючи на одного зі своїх товаришів, крикнув: — Чи чуєш? Тільки подумай! Оцей хлопчисько шукає пана Арлака. Чи не чудо?!

— Ха, ха, ха!— засміявся товариш і поцікавився:— Чи давно ти в цій колонії?

— Та вже понад два роки,— відповів Решлі.

— О! То ти ще зелений, такий зелений, як кучерява капуста. Для нас твій пан Арлак просто старий Ланнон Боб. Що ти від нього хочеш?

— Та я до нього призначений,— сказав Решлі.

— А! Призначений до нього... А ну-бо, покажи свої зуби,— втрутився ще один з картярів, і наш подорожній наївно відкрив рота.

— А! Свят-свят!— записягнувся картяр.— Ти краще вибий половину своїх зубищ об перший зустрічний залізний паркан, поки дійдеш до Боба, бо їм у Боба не буде що робити, а Поля Арлак ненавидітиме тебе, як відьма, думаючи, що ти прийшов виїсти її з хати.

На цю репліку прокотився подвоєний грім жереб'ячого реготу картярів. Решлі, обурений таким ставленням до себе, рушив до виходу, але тієї ж миті перший картяр, з яким він говорив на початку, запропонував йому випити щось із кухля, який він тримав у руці, кажучи:

— Не звертай уваги на того діда. Він мастак на жарти. Сядь і випий краплю ось цього питва, бо скоро не доведеться. Чи бачиш оті відчепні поперечки на огорожі? Коли минеш їх і вийдеш на дорогу, то йди отак просто, аж поки побачиш ферму в долині. Спитай там, і тобі покажуть, де живе Ланнон Боб.

Подякувавши доброму картяреві, Решлі почимчикував узакзаною дорогою й незабаром наблизився до першої ферми. Йому назустріч з несамовитим гавкотом вискочила ціла зграя злих худющих псів, готових роздерти незнайомця на шмаття, ніби з наміром угамувати голод, що звів їх до стану кістяків.

Щасливо врятувавшись від цієї небезпеки й діставши пораду, як іти далі, Решлі скоро прибув на ферму Арлака. Культура цього «виплеканого місця» на поверхні земної кулі не була високим взірцем мистецтва архітектури. Високий бур'ян та густа трава скручувалися в найдивовижніші форми об'єктів на так званому культивованому полі, на одному кінці якого десять акрів нерівних рядів кукурудзи змагалися за достатню кількість повітря з неба і поживи з землі, аби забезпечити собі бодай хворобливе існування.

Інших рослин тут, здавалося, не було, а решта очищеного від лісу поля красувалася бур'янами неперевершеної пишноти. Якщо десь і стояв паркан, то в жалюгідному стані. Дерево, з якого він був збитий, майже всюди було напівзруйноване, з дірками, а то й проходами, лишаючи поле на милість блукаючої худоби. На дальшому кінці очищеного поля купчилося ряд халупок, до яких вела вузька стежка, що по ній ішов Решлі

тепер. Але наближення до головної оселі не віщувало нічого доброго для майбутнього життя засланця.

Головна будівля чи хата пана Арлака також була халупою, яка, навіть на той час грубого матеріалу й нездалого вміння будувати, могла претендувати на перевагу своєю неоковирністю й потворністю. Стіни, похилившись набік, були підперті палями знадвору. Зяючі отвори на даху з кори виявляли передчасну струхлявілість за браком догляду. Щілини поміж обаполами, розміром до інча*, хтось пробував замазати, але дощ позмивав пластер у тріщини. Опісля все так і лишилося. І марно було сперечатися про те, де було більше бруду: надворі чи в середині цієї чудової резиденції.

Коли Решлі наблизився до дверей, зграя зголоднілих курей і качок стрімголов кинулася за ним, змагаючись за першість входу. Саме тоді, як він переступив поріг, уся зграя цих пташиних вторгачів, очевидно, натрапивши на якусь опозицію зсередини, вилетіла назад, йому повз голову, зі страшним вереском. У халупі, виявилось, була якась особа невизначеної статі, яку найменше зображав одяг. Насамперед упала в очі Решлі подзьобана чоловіча шапка й сорочка, давно не зашивана й зовсім не знайома з пранням чи чищенням. Неслухняні локони, скуювджені й замащені, облягали її обличчя, а сумнівна одежина, що звисала зі стегон і нагадувала радше спідню сорочку, ніж щось інше, допомогла Решлі здогадатись, що цей нечистий привид був жінкою, і, згідно з цим, він привітався з нею відповідно до її вигляду:

— Скажіть, будьте ласкаві, чи пан Арлак удома?

— Він незабаром прийде. А що від нього хочете?— поцікавилася леді й додала між іншим:— Такі докучливі кури! Такий чортячий галас вчинили!

— Чому питаєте, пані? Я ж призначений до нього.

— О!— похопилася леді.— Ти прийшов від уряду. То сядь і відпочинь.

І вона знову вернулася до своєї хатньої праці, перервану вторгненням пернатих збитошників. Решлі, підкорившись її команді сісти, спокійно оглядав свою майбутню господиню. Пані Арлак була вищесереднього зросту, але далека від того, щоб

* 2,54 см.

назвати її худорлявою. Її вилиці були особливо помітні. Над ними блищала іскриста пара малих сіро-зелених очей. Ці апарати бачення, в очевиднім недовір'ї до грішного світу, як пан Арлак міг би сказати, відступили якомога далі від поверхні обличчя й сховалися на самому дні двох глибоких западин, вхід до яких був забарикадований здерев'янілими, колючими, звислими бровами дивовижного розміру і вкрай забрудненого льняного відтінку. Її ніс своєю нерівною орлиною формою анітрохи не нагадував кривого дзьоба папуги, але, здавалося, неустанно й пильно тримав варту над отвором форми найоб'ємнішого рота, в який, вочевидь, набряклий ніс не мав принайменшого бажання всовувати свій кінчик.

Її вигляд, наскільки цей важливий факт можна було б установити крізь бруд і леп, був тьмяножовтого кольору, а її голос був не надто мелодійним сполученням ричання з пищанням.

А що пані Арлак була мудрецьки недбалою в застосуванні своїх всесильних природних чарів щодо чистоти й охайності, то можна було легко збагнути, що її житло далеко не найчистіше в світі. Справді, сьак-так збиті куски негебльованого дерева, що тільки за найбільшого виявлення ввічливості можна було назвати столом, якого, видно, ніхто ніколи не мив і не чистив від часу, коли його було поставлено на ноги, тепер «красувався» єдиною рухомою річчю — великим, чорним, металевим горшком, похиленим набік ніби для того, щоб показати нагар на дні. На столі лежало кілька дерев'яних ложок домашньою виробу, що могли б позмагатися за першість щодо розміру й грубості з веслами тубільців островів Тонга. А ще валялися недоїдки кукурудзяного коржа. І всюди-всюди тютюновий попіл з люльки її власника. Шматок жовто-чорного хатнього мила плавав у калюжі помий між безліччю дрантя дитячого одягу та пелюшок. Збоку валялося чотири-п'ять каструль, подовбаних і покривлених до неймовірних форм.

Долівка цього «чудового» притулку була густо вкрита курячим послідом у повній згоді з калюжами смердючої води. Занедбаний комин, що страшно потерпів у поєдинку з вогнем, якого він мусив контролювати, був то тут, то там пропалений наскрізь, а в тих пропалинах могли спати пси чи свині, що хотіли погрітись у теплого попелі. Саме тепер там спочивала

свиняка, простягнувшись на всю довжину свого ледачого тіла, зовсім близько від палаючого бревна.

На закінчення треба сказати, що халупа була улюбленим місцем розваги для міріад мух на долівці, для хмари їх посестер у повітрі з вічним кусанням і дзижчанням і тих, і тих.

Коли Решлі уважно розглядав різні коштовні й рідкісні прикраси цього, для нього чарівного, винаходу, горщик на вогні біля нього раптом засичав кип'ячем, а пані Арлак залящала тоном тріснутої бляшаної сурми.

— Що ти заснув, чи що, пане?! Чому не зди́меш горшка?

Решлі поспішив виконати наказ господині, а вона додала:

— Ти тут повинен бути меткішим, скажу тобі. Ми не любимо сонливих хлопців на нашій фармі.

Кілька хвилин пізніше появився в дверях пан Арлак, одягнений у брудну й подерту, конопляну сорочку, в не кращих штанах, в зношеному солом'яному брилі й відповідних до цього чоботях.

Його прекрасна помічниця промовила:

— Це, Бобе, новий чоловік від уряду для тебе,— і подала йому паспорт Решлі.

Коли новий майстер Решлі читав чи радше вдавав, що читає паспорт, він спостеріг, що пан Арлак був низького зросту, товстий и кривоногий. Його рот, вживаючи колоніального дотепу, не був позиченим, а належав йому й простягався від вуха до вуха, однак, незважаючи на такий розмір, здавався замалим для язика, що висувався на губи й вертівся незвичайним способом увесь час, коли говорив його власник.

Поряд з цією безсумнівно різючою рисою обличчя, Арлак був косий на очі, а це свідчило про те, що він міг бути добрим кухарем, який одночасно міг би тримати одне око на горшку, а другим оглядати дивовижі напівзруйнованого комина. На завершення каталогу його вигляду, треба сказати, що обличчя Арлака було пооране зморшками, зрубцьоване й укрите шрамами аж до втрати людського образу через немилосердний напад віспи.

Колись давно пан Арлак був членом братства товаришів у адміністрації районів Лондона. Це там він засвоїв місцеву зневагу до літер v та w, вимовляючи їх найбільш неуважним і сміховинним способом. Його перше звернення до нашого подо-

рожного було взірцем цієї чудноти, бо, з великим зусиллям розшифрувавши дату посвідки, він вимогливо запитав:

— Vell, and vere have you been to all this vile? Vy didn't you come'ere sooner than this'ere?/*

— Я не дуже швидкий ходак,— відповів Решлі.— Але я не гаяв часу. Ішов так швидко, як міг.

— Угу,— угукнув Арлак,— можливо, що й так. Так чи інакше, я не стану далі зважати на це порушення. Селлі, чи ти вже видала йому провізію?

— Ще ні,— сказала Селлі.— Я думала, що є ще час на те.

— Добре, добре. Видай тепер, і хай він іде в свою халупу,— промовив дбайливий чоловік люб'язної леді, яка, переставши мішати кукурудзяну кашу, спитала Ральфа Решлі:

— А в що ти покладеш свою провізію?

— Чому?— похопився Ральф Решлі.— Я не знаю. Може, ви були б такі добрі позичити мені якусь торбу?

— Я так і знала,— ущипливо сказала дама.— Позичити тобі торбу? Он як! Чудово! Ніби я не маю що робити, а тільки шити торби для людей уряду!

А що це було сказано з достатньою зарозумілістю, аби сказати, що вона вповні свідома тієї незмірної дистанції з погляду становища між нею й прохачем, Решлі збагнув, що він не може надіятися на якусь поміч від неї, і відповів:

— Дуже добре, пані! Я покладу все в мою носову хусточку й шапку, якщо не заперечуєте.

— Ну, то бери!— сказала пані. І, відмірявши кукурудзу з абсолютною точністю невеличким черпаком, промовила:

— Маєш! Це ціла купа кукурудзи для тебе, а ще ось чотири фунти свинини. Це твоя тижнева провізія. На другий тиждень прийдеш до мене знов.

— Не прийшов би, якби можна було,— подумав Решлі, ідучи до халупи, на яку показала пані Арлак з задніх дверей, як на його майбутню резиденцію. Він поминув малий хлівчик, відкритий з трьох сторін; там знаходилася майстерня. Трохи далі стояло три малих стоги сіна й соломи, майже перевернуті

* — Добре, а де ж ти був увесь цей час? Чому не прийшов раніше, як тут написано? (Тут і далі в своїй мові Арлак вживає v замість w, міняючи вимову).

зусиллями худоби, цих блукаючих табунів-грабіжників, що обскубували їх аж до низу, аж поки вони набирали вигляду обхльостаних верхів, підтримуваних якоюсь містерійною силою. А ще дещо далі стояла державна халупа для засланців.

З опису оселі пана Арлака можна легко уявити, що житло, призначене для засланців, не було палацовою резиденцією. Кажучи правду, більш занедбаній й занехаяної діри не можна було уявити. Двоє примітивних лігв, злагоджених з пластів кори, та три штуки погнутих залізних казаночків складали всі рухомі предмети, окрім двох коротких колод дерева. Стіни й дах зяяли дірками. Долівка була вкрита соломою-потерухою, що колись служила за ліжко в одному з лігв. На паркані проти дверей висіло безліч ганчір'я, пильно придивившись до якого, можна було здогадатись, що колись воно було ковдрою. Ральф, знайшовши на паркані порожній мішечок, подався до майстерні перемолоти кукурудзу. Млинок був розхитаний і ледве молов. Уже зайшло сонце, коли він сяк-так намолов дещицю на вечерю, приготовану так грубо, що якби все перепустити через сито, то половина тижневої провізії була б змарнована. Господарство пана Арлака не дозволяло такого марнотратства.

Решлі відтак повернувся до злиденної халупи, вніс трохи дров, розклав вогонь і замів підлогу віником. Коли він це робив, його майбутній товариш появився в дверях з тиквою води. Решлі ледве не знепритомнів від страху, побачивши худючого, пригніченого бідолаху, такого тонкого, що йому б лишило виступати в ролі шекспірівського, вимореного голодом, аптекаря настільки, що наш мандрівник спершу подумав, що перед ним стала неземна істота, але примарний гість заспокоїв його, хоча й сумним, могильним голосом:

— Гаразд, друже! Ти, я бачу, вже прийшов додому.

— Так, — відповів Решлі, — та ще й до такого гарного дому!

Гість на знак згоди махнув багатозначно рукою і, занісши в халупу свою пошматовану постіль, заходився готувати мамалигу. Взявши в руки інший металевий горщик, Ральф пішов за прикладом товариша, і скоро обидва вже сиділи на колодках, споживаючи убогу страву. Солі й цукру вони не мали, і Решлі спромігся проковтнути тільки декілька ложок несмачної їжі, але його товариш, зазначивши, що він не любить мамалиги, миттю з'їв те, чого не доїв Ральф. Потім він дістав кілька сухих

листочків лісового тютюну, пропонуючи трохи й нашому за-
сланцеві, але той відмовився. А «Джем» напхав тютюну в
неоковерну дерев'яну люльку й присів покурити в тиші.

Згодом Джем спитав Ральфа, чи він уже отримав ковдру, і,
почувши негативну відповідь, порадив піти до дому й попроси-
ти, щоб дали. Решлі так і зробив, діставши подертий клапоть
«ковдри» від пані Арлак після того, як господар дому промим-
рив декілька проклять за докучливість Ральфа. Ральф злегка
зауважив, що ковдра не надзвичайно добра, але ніжна дама
відреклася, присягаючи, що, правдоподібно, ковдра щодо своєї
якості не гірша за нього, а потім закрила двері перед його
носом. Після такої відсічі він повернувся до свого товариша, а
той допоміг йому внести трохи соломи, аби на ній лежати у
звільненому лігві, зробивши з нього вигідне ліжко, наскільки
дозволяли обставини.

Решлі заснув швидко і проснувся лиш тоді, коли його
товариш стряхнув його за плече, кажучи, що довше не можна
спати, бо сміхотливі кукабари вже давно скрегочуть на ев-
каліптах. Ральф зірвався з лігва й почав швиденько одягатися.

Ще поки він одягався, хоча ще й не зовсім розвиднілося,
Арлак уже стояв на дверях, звинувачуючи їх у жебрацькому
ледарстві й питаючи, чи вони може й не думають виходити з
халупи цілісінкйй день. Коли ж вони вийшли з халупи, він
сердито промовив:

— Я скажу тобі прямо, пухлий хлопче. Тут ти не будеш
робити те, що тобі заманеться. І не думай! Якщо ти не відкриєш
скоро своїх ліхтарів (очей), то я спробую побачити, як допоможе
тобі добряча різка на твоїй спині. А ти, Джеме, повинен був би
знати краще. Де ж я наберу тобі харчів, коли ти лежиш
лежебока й смердиш аж до цієї ось години ранку?

— Чому аж так, Бобе?— відгукнувся Джем журливим
тоном вибачення.— Я проспав сам, а цей молодий чоловік,
думаю, втомився після вчорашньої подорожі.

— Боб, насправді!— загнував господар.— А може, пан
Арлак, га? Чи, принаймні, господар! Хіба я заслужив своєю
працею у всяких злигоднях, щоб мене називали Бобом такі,
як ти?

З таким бурчанням і наріканням Арлак повів засланців до
свого дому, а там видав їм по великій мотиці, приказуючи:

— Маєш, Джеме! Ти знаєш нове поле. Іди туди зі своїм товаришем і починай роботу, а я й сам скоро буду там.

Решлі і його товариш почвалали до найдальшого краю фарми, недавно очищеного від лісу, де невеличка ділянка була вже перекопана. Джем пояснив спосіб праці: кожен буде працювати на своїй частці, щоб, таким чином, зроблене копання можна було виміряти без труднощів так, як Арлак вимагав від урядових робітників згідно з приписами.

Приділена частка нового поля, на якій Решлі розбивав і копав землю глибиною на дві лопати, займала п'ять метрів. Але навіть у сприятливому місці ґрунт був надто твердий, а тут — немов камінь, від якого мотика відскакувала. Решлі дуже скоро втомився й облився потом, однак копав далі, думаючи, що згодом буде трохи легше. Десь о восьмій годині засланці пішли в халупу на сніданок з мамалигою та дрібними шматочками свинини. Минуло півгодини, і вони вже знову взялися за роботу. Арлак прийшов подивитися на них скоро після сніданку і, побачивши, що Решлі виконав лиш малу частку свого завдання, з криком і образами накинувся на нього, кажучи, що того й сподівався, але що добряче подбає про те, щоб з нього ніякий жебрак не глузував, живучи на його хлібі. І якщо Решлі не закінчить до вечора приписану урядом частку праці, то хай знає, що незабаром стане перед судом, а потім побачить, що Арлак не жартує.

Через такі шалені погрози Ральф від усього серця бажав собі бути знову на Полі Емю, але, знаючи, що він не зможе працювати тяжче, ніж до сніданку, надіявся на прощення, якщо б його поставили перед мировим суддею, і тому вирішив не проявляти ніякого зухвальства, яке б послужило для Арлака ще більшою підставою скаржитися. З спокійною наполегливістю він, все ж таки, спромігся закінчити завдання кілька хвилин після заходу сонця в присутності Арлака, що стояв над ним цілих дві години...

Втомлений до упаду, з болем у кожній кісточці тіла, наш нещасливий мандрівник поспішив до халупи й звалився в своє злиденне лігво, в якому проспав до ранку, не маючи сили встати й приготувати їжу.

З англійської мови переклав

Григорій ВИШНЕВИЙ.

22 травня 1992 року.

ТРИШКИ З ІСТОРІЇ «КОЛЬОРИТУ»

Цей ансамбль заснувала в Мельборні Галина Корінь 1978 року і керує ним і по цей день. Галина Корінь — співачка, композиторка і бандуристка. Проявляє себе в літературі вправними дописами й віршами, видала збірку поезій, її твори друкуються в українських часописах в Австралії і поза нею.

«Кольорит» часто виступає в концертах, національних святах та фестивалях. Бере участь в міжнародних концертах, музично-вокальних експозиціях, уряджуваних австралійськими та етнічними організаціями в штаті Вікторія. З них найбільше помітні виступи в мельборнських мистецьких осередках, у концертних залах та телебаченнях. Чи не найуспішнішим був виступ бандуристок з бандуристами на фестивалі в величезному кольоровому шатрі міста Шепартону. Цей виступ часто висвітлювався в телебаченні як «один з найбільш помітних і оригінальних».

В репертуарі «Кольориту» десятки народних та інших популярних пісень, не тільки українських, а й австралійських англійською мовою.

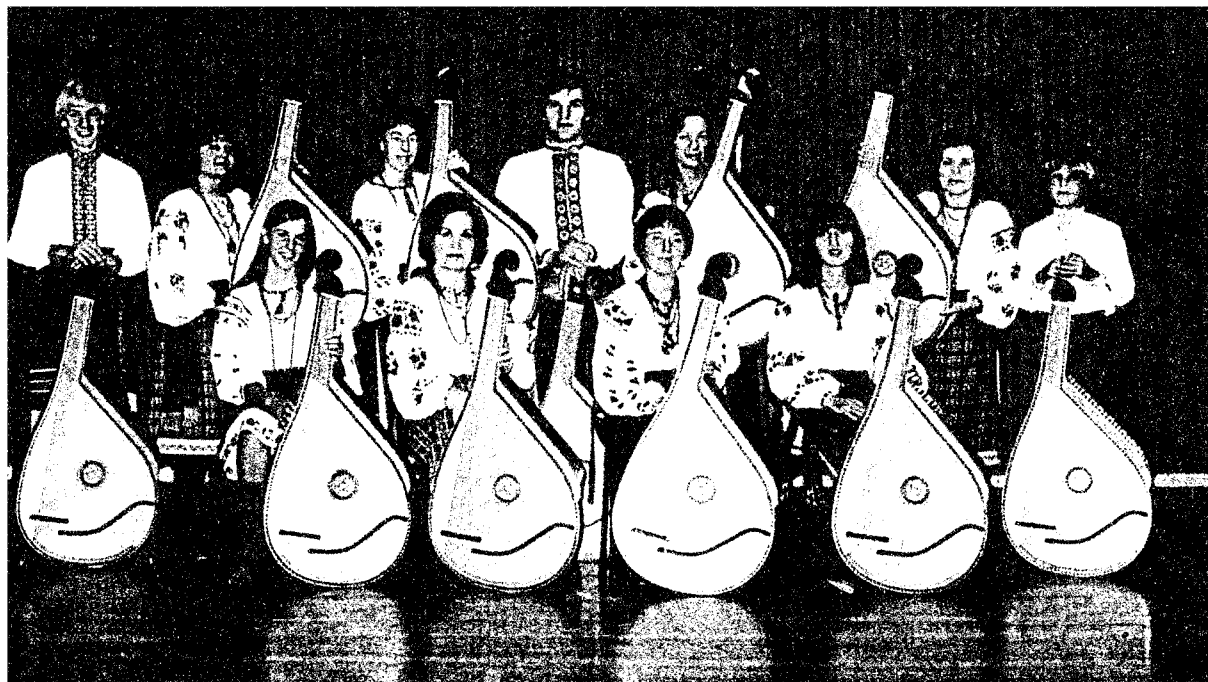
Бандуристи грають і співають пісні, згармонізовані на 3-4 партії. Цього Г. Корінь досягнула наполегливою працею, не відступаючи від своїх вимог керівника.

При «Кольориті» діє драматична секція. У ній беруть участь члени ансамблю та запрошені актори. Дотепер виставлено одноактівки, скетчі: «Вишивальниці», «Пропала охота викладати», «Великодні кошики», «Ті-ві секунда», «Козацький жупан одягнула не на жарт», «Майже стала головою»...

«Кольорит» співпрацює з хором «Чайка» (диригент Ст. Корінь), беручи участь у виступах хору в Мельборні, Сідней, Аделаїді, Водонзі, Альбурі, Джілонгу, організовує і власні мистецькі імпрези, товариські зустрічі тощо.

У 1979 і 1981 роках «Кольорит» та його керівник були нагороджені грамотами та медалями Т. Г. Шевченка «за жертвенну працю для добра українського народу» (нагорода від Президії Спілки Визволення України, осідок у Англії).

Радісну історичну подію в Україні (вислід референдуму 1-го грудня 1991 року) «Кольорит» і хор «Чайка» відзначили 12 грудня великим концертом, а тиждень пізніше започаткували

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ «КОЛЬОРИТ» ПРИ УГВ

На фото члени ансамблю, починаючи зліва, сидять: Таня Кутна, Галина Корінь (мист. керівник), Оксана Баб'як та Дарія Баб'як. Стоять: Генрик Батицький, Люба Прокопів, Ірина Слота, Віктор Коваленко, Оля Корицька, Дуся Бойко, Данило Кутний. Відсутня — Маруся Данько.

збірку фондів на допомогу майбутньому Українському Посольству в Австралії. Цю акцію підтримало жертвенне громадянство та Управа УГВ.

30 квітня 1992 року керівник «Кольориту» одержала урядове запрошення відвідати Полтаву з концертним виступом. Там буде що заспівати й оповісти землякам, поділитися з ними радістю і смутком.

«Кольорит» продовжує працю: поповнює репертуар, виступає й буде виступати. Бажаємо йому дальших успіхів!

Дмитро ЧУБ

НА РІДНІЙ ПОЛТАВЩИНІ

(Нарис)

Їдемо з дочкою Лесею з Харкова до рідної Полтави. 47 років не бачили рідної землі. Повз вікна прилітають зелені околиці, садки, що саме цвітуть. Придивляюся до кожної станції, краєвидів. Минаємо знайомий колись Люботин, багато інших станцій, ось уже й Божкове. Нарешті й Полтава. Виходимо з вагона, а якраз проти нас уже двоє приємних усміхнених людей. Мабуть, пізнали, бачили в газеті чи в книжці. Це полтавські діячі: голова Спілки письменників Тарас Нікітін, він же поет і видавець. А другий — теж поет і журналіст, дослідник життя і творчості письменників Полтавщини, включно з тими, кого доля закинула, як і нас, на чужину, — Петро Ротач. Знайомимося, вітаємося і простуємо до авта, що стояло поблизу. А навколо, біля вокзалу, високі будинки, вже не той привокзальний майданчик, що я бачив його під час війни.

Перетинаючи Ворсклу, авто несе нас все вище на гору. Десь ліворуч гора Панянка і будинок нашого славного клясика Івана Котляревського, про якого й по смерті ходили легенди, як про дотепника й цікавого оповідача. Кажуть, що вже за кілька годин до смерті, коли приятелі відвідали його й потішали, що він видажує й довго житиме, він відповів приказкою: «Коли бабу сказило, то не pomoже бабі й кадило...»

Зупиняємося в гарному готелі, про який своєчасно подбав Тарас Нікітін. А наступного дня, 14-го травня, не роздивившись навіть на Полтаву, тим же автом, з Тарасом Нікітиним та Петром Ротачем, вирушаємо до ще ріднішого Зінькова. Навіть з Полтави виїжджаємо по Зіньківській вулиці, яка стала тепер значно довшою і новішою. Вся ця дорога — це історичні місця. Це ж тут 1709 року відбувалися страшні бої військ Мазепи у спілці з шведами проти Росії. Тут серед збіжжя ще стоять стовпчики, що позначили місця редутів, розташування війська. А ось праворуч так звана Шведська могила. Тут збудована каплиця. Ліворуч, над дорогою, стоїть великий камінь, який встановив як меморіал шведський уряд нескоро по війні, на честь своїм загиблим у бою солдатам.

А де ж, хтось запитає, пам'ятник козакам, що боронили разом з Мазепою честь України? Його немає. Забитих козаків поховали в кількох ямах на околиці Полтави. А щоб люди не справляли поминок і щоб швидше про них забули, то позрубували навіть деревця та знесли і якусь халупу, що стояла поблизу, зрівнявши ґрунт. А як царська влада боялася пам'яті козаків, бачимо з того, що, коли в 1911-му році робітники копали глину для поближного керамічного заводу й наткнулися на рештки козацьких кісток, то губернатор Полтави дав наказ негайно закидати, заорати й заволочити, щоб не видно було й сліду тих могил. Боялися тих могил і сталінські спадкоємці, як бояться й сучасні правителі Полтави, бо ще й досі ніхто не осмілився згадати, що треба ж, нарешті, поставити пам'ятник героям України. Адже реабілітували гетьмана Мазепу, то годилося б реабілітувати і його сподвижників. Про це мусила б подбати й Верховна Рада.

За кілька кілометрів минаємо Побиванку, це ж і тут ішли ті нещасливі бої, відбувалися події, про які Борис Антоненко-Давидович ще в 1928-му році не побоявся написати: «Я не люблю Петрівської доби Росії... я виплекав собі ненависть до Петра і його діл. В моїй уяві поставав не великий конструктор, не суворий прототип сучасного Кемаля-паші, а кат... Українському сентиментальному серцеві імпонує більше закутий в кайдани, кинутий до вогкої в'язниці Павло Полуботок, що сказав Петрові: «На тому світі Господь Бог наш милосердний розсудить Павла

з Петром»... Не для нас, не для України Петро поставив колись дибки клишоного Московію і погнав гарапником загнудану Росію на північ, захід і південь. Не для нас! З Петровської кузні під Полтавою українська шкапа подалась у віки з розрізаним черевом і тельбухами, що волочились за нею шляхом аж до 1917-го».

До цих щирих і геніяльних думок можна тільки додати, що ті «тельбухи» волочаться за «шкапою» й досі.

Та ось і відомий Диканський ліс. Вздовж дороги вже не видно тих столітніх дубів: їх, мабуть, вирубали, і на їх місці виростили нові, молоді, що стоять обабіч дороги стіною. Але посеред широкої дороги таки лишили на показ три старезні дуби, свідки часів Мазепи. Зупиняємося й оглядаємо цих ветеранів історії. Вони гіллясті, приглушені часом, деякі гілки вже присохли. Вони обгороджені низенькою оградочкою. Їм уже по 300-400 років.

При виїзді з лісу бачимо високу арку Мазепи, а з другого боку — церкву й дзвіницю. А село Диканька розкинулося трохи далі. І дивно, що так далеко від села. Заходимо до церкви, але вона обшарпана, обдерта, гола всередині. А на дзвіниці меморіальна дошка, де зазначено, що вона збудована в 1794-му році. На ній лишилося 4 невеличкі дзвони.

Тут, у дзвіниці, поселилась якась родина. Чути російську мову з північним акцентом. Це якісь зайди чи переселенці, яких за останні десятиріччя збільшилося в Україні на 20%. За переписом 1928 року було лише 8%, а сьогодні — майже 30%. Це стара царська політика змішувати й робити «Єдиную не-делімую». Адже з України щороку останнім часом забирали до Росії по 200-300 тисяч молоді до технічних шкіл; більшість з них не верталась на рідну землю, там закінчувала освіту, одружувалась, і Україна їх втрачала навіки. Навіть і вертатися вже заборонялось: не дозволяли прописуватися. Організовано з Росії й тепер переселяють тисячі людей. Але до Росії їхати й селитися в ній можна.

Їдемо далі, над дорогами стовпчики з дошками, на яких написано, які поблизу села, але й написи майже всі російською

мовою. Полтавська влада й тут не подбала, щоб змінити їх на українські. «Какая різниця?»

Минаємо села Великі Будища та Опішне, славне своїми майстерними ганчарськими виробами. Вони потонули в садках, які саме цвітуть. Незабаром і село Шилівка, славне тим, що звідси походять письменники Григорій та Григій Тютюнники. Але вона, ця Шилівка, й мене торкає за серце. Це ж я тут з рік навчався в тій школі, що стоїть над дорогою. У ній завідувачкою й учителькою була моя тітка Анастасія Линник. То був 1919 рік.

Але авто летить швидко, не встигаєш роздивитися. Ось уже з'їжджаємо з долини, по якій через село протікає річка Грунь-Ташань, на круту шилівську гору. А з неї все донизу стелиться дорога просто до Зінькова. Від Шилівки до Зінькова сім верст. Але від Зінькова до Шилівки треба йти хоч і не на круту гору, а все ж весь час догори. Тому про неї й існує дотеп «Довга, як шилівська верства». Скільки разів я промандрував пішки і із Зінькова до Шилівки й назад?! Мандрував двічі пішки і до Полтави й назад.

Та ось і мій рідний Зіньків. Переїжджаємо річку Ташань і опиняємося на вулиці Полтавській. Але це так вона звалась за мого часу, а тепер вона вже ім. Леніна. Міста не впізнати, як і Полтави. Колись тут була тільки триповерхова в'язниця та два-три будинки — Воздвиженського та Саволаїна. А тепер стоять, хоч невибагливих формою, а вже багато цементових «скринь».

Зупиняємося біля редакції районної газети «Прапор комунізму». Тут Тарас Нікітін має знайомих. Заходимо і знайомимося з редактором А. Мальком та журналістом Федором Тютюнником. Він, до речі, якийсь родич шилівським Тютюнникам. Редактор дає нам по примірникові свіжої газети. Вона невеличка, бідненька, але добре, що є хоч така. Має вона 10.400 прим. тиражу. Розпитую про Зіньків. Має він три українські школи, а в районі 33 школи.

Тим часом заходить представник райкому партії, керівник ідеологічного фронту. Розмову продовжуємо. В районі близько 50 тисяч населення.

— А який тут національний склад населення?— питаю.

— Всі українці,— відповідає.

— А як працює електростанція? — Я ж у ній у 1923-4 роках відбував практику.

— Електрику ми тепер дістаємо з Охтирки. Багато молоді навчається у вищих учбових закладах...

Але вже обідня пора, і нашу розмову зупиняють господарі, запрошуючи на обід, який, мабуть, з нагоди нашого приїзду був добре приготовлений поблизу, при райкомі партії; не бракувало й чарки тим, хто любив випити.

Відразу ж, не роздивившись на Зіньків, навіть не побачивши тієї гімназії та індустріальної школи, де я навчався в 1922-24 роках, їдемо до села. Бачу, що немає вже й соборної церкви, що стояла біля базарного майдану, немає й електростанції, де я відбував практику після закінчення індустріально-технічної школи, яка була ім. Івана Франка. Новоприбулий секретар зіньківського райпарткому Семьонов, який викладав у нас якусь політграмоту, переіменував школу на «імені Карла Лібкнехта», кажучи: «Карл Лібкнехт — ето ізвестний революціонер, а хто такой Іван Франко, ми не знаєм».

Не допомогли й мої виступи з доказом, що Франко — наш видатний письменник. Для чужої людини, яка прибула витопувати все, що мало українське коріння, це було, на його думку, «боротьбою проти націоналізму». Адже він і сам викладав російською мовою.

І ми вже їдемо до Лютенських Будищ по моїй такій рідній і знайомій Різниківській вулиці. Тут, у будинку 20 та 22, я жив у мого дідуся, матиного батька — Якова Линника, а потім там же був на квартирі. На місці цих будинків уже збудовані корпуси лікарні, яка досі містилась за парканом, ззаду нашого садка; головним лікарем був тоді мій дядько Дмитро Нагорний. Він був добрим відомим хірургом, переїхавши пізніше до Харкова, був головним лікарем залізничної лікарні. Друкував праці на медичні теми. Деякий час і я жив у їх родині. Але в час масових арештів у 1934—37 роках його було заарештовано, а після в'язниці опинився він на Північному Кавказі, в Армовірі, де й помер.

Як у Зінькові, так і в селі Лютенські Будища про наш приїзд було вже відомо. Виходжу з авта; біля будинку сільської ради мене зустрічає дівчинка в національному одязі з китицею квітів. Вітаємося з керівниками села. Разом з нами приїхав своїм автом

і представник парторганізації, з яким ми познайомилися в Зінкові в редакції часопису. Заходимо до середини. Звичайні робочі кімнати. Питаю, чи можна бачити вчителя Бедюха, від якого я дістав свого часу приємного листа. Але мені відповіли, що він десь виїхав, саме немає. Та минуло небагато часу, як з'явився й Бедюх.

— Чого ж ви не відповідали на мої останні листи?— питаю. Я ж вислав і деякі книжки для дітей. Але він якось ніяково ухилився від прямої відповіді. Видно, обставини не сприяли нашому листуванню. Тут іще панує стара доба: бояться навіть листуватись.

Потім нас повели через необгороджений садочок навпроти, до двоповерхової цегляної школи. Знайомимось з директором школи, його прізвище Терещенков Олександр. Він показує приміщення школи. Кляси просторі, стеля висока, на стінах ще брежнєвські плякати з гаслами. Але учнів уже немає, навчання закінчилися, а це мені було дуже шкода. Навчається в школі 174 учні. Для такого колись великого села дуже мала кількість. Колись у селі було дві школи. Друга була з протилежного боку, при в'їзді до села. А воно ж досить довге.

Ідучи назад до сільської ради, розпитую голову села.

— До війни було в селі сім тисяч населення,— розповідає голова Дмитро Ярмош,— а тепер лише 1900. Дві тисячі загинуло на війні. Багато пенсіонерів. Робочих людей мало.

Звертаю увагу, що людей на вулиці не видно, мов спорожніло село. Але садки рясно цвітуть. Звертаю на це увагу голові.

— Та цвітуть добре, але все це зогніє, люди не можуть спожити врожаю садків, а переробної промисловости немає. Все пішло на ракети...

Бачу, що деякі подвір'я не обгороджені, вкриті бур'яном. Колись тут працював місцевий театральний гурток, ставили навіть «Тараса Бульбу» та інші п'єси, а тепер не чути й мови про якесь культурне життя. Певно, тому й багато молоді старається втекти до міст.

На моє прохання, везуть нас ще за село до колишнього хутора, де жили й мої батьки та минуло моє дитинство. Це ще 5 кілометрів у бік Лютеньки. Але на полі нікого не видно, дорога грузька, кажуть, що хтозна, чи пошастить доїхати.

— А де ж люди, що на полі нікого немає?— питаю голови села.

— А ми вже обсіялися, немає чого робити. Техніка допомогла впоратися.

— А худоби маєте багато?— і він називає чималу цифру, понад тисячу голів овець, а також багато й рогатої худоби.

Минаємо невеличке селище Довжок, що частково ховається праворуч у лісі, який тягнеться вздовж дороги. Тут з 30 хат. На щастя, за часів Хрущова його не ліквідували як інші хутори.

Незабаром повертаємо ліворуч, поволі вниз і переїжджаємо знайомий мені місток через річечку. А ще трохи, проїхавши праворуч, зупиняємося.

— Ну, де ж була ваша хата?— питає голова.

Я дивлюся на другий бік річечки, але там, де була хата та хліви і клуня, росте пшениця. Немає жодної признаки чи залишків від нашого подвір'я. Я знав це наперед, бо ще за німців, коли я приїздив до села, повернувшись з полону, то знав, що весь хутір — чотири подвір'я — геть переселили до сіл — до нашого та до Бірок. Тепер тут чисте поле. Тільки від сусідського садка, що по цей бік річечки, лишилося кілька старих яблунь, які саме цвітуть.

Будучи в селі як за часів німецької окупації, так і тепер мені хотілося глянути на нашу хату, яку переніс комуніст Перехрест до села, але я не захотів лякати людей. Подумують, що хочу їх виганяти з хати. А мені вона непотрібна. Я міг би зайти та попросити, щоб дали хоч мішок борошна та трохи сала відкупного за хату, бо ми ж у Харкові голодували за німців. Я п'ять разів пішки з санчатами чи з возиком мандрував аж до Зінькова, Охтирки, Водолаги, щоб виміняти за різні речі харчів. Але я тоді цього не зробив, а тепер забув прізвище цього Перехреста; та ще поспішали назад, то так і не глянув.

Поспішаємо назад до Полтави. У Зінькові, ще їдучи до села, заглянули до Красзнавчого музею. Там керує ним якийсь молодий ще чоловік. Показав нам експонати, бюст Леніна та окремі речі, видання, фотографії до історії району. Просив прислати книжки. Обіцяв відповісти, як одержить.

Було вже, мабуть, по 5-тій годині, як ми вже поспішали назад до Полтави. Хтось питав мене пізніше в Полтаві і в Австралії, чи я був зворушений баченням у селі та в Зінькові. На

жаль, я не міг сказати позитивно. Що ж мене могло зворушити на хуторі, де навіть хати не було, тільки безіменна річечка та яр, які були свідками нашого життя? А це зворушити не могло, хіба засмутити. Але я сприйняв все це спокійно, бо був готовий до цього. Шкода тільки було села, бо воно виглядало як за часів Тараса Шевченка. Зіньків виріс і змінився, але ми так пролетіли по ньому, що й роздивитися не пощастило. Видно тільки, що 47 років внесли багато змін. Але не пощастило навіть довідатися, скільки тепер населення в ньому. 30 років тому, коли писалась історія Полтавщини, а в тому й Зінькова, там було понад 13 тисяч, а тепер може 15-16. Немає тепер жодної діючої церкви, а було 7. Хотів листовно дізнатися про деякі деталі про село та Зіньків, але на мої листи ніхто не відповів: ні учитель Бедюх, ні редактор газети «Прапор комунізму» Малько, ні голова райради. І чим же це пояснити? Тільки недавно, через рік, озвався Ярмош, але побоявся навіть підписати листа, писаного на машинці.

Вранці наступного дня відвідали родичів: племінника, який уже відбув 10 років незаслуженого заслання в Республіці Комі — лише за те, що його батько за часів німецьких фашистів був інспектором шкільництва. А самому племінникові було тоді 17 років. Батько Андрій Богуславець, звичайно, опинився на Колімі і там загинув. Був дуже порядною людиною. Це заслання лягло тяжким тягарем і на здоров'я племінника, який все хворіє.

По обіді їдемо на зустріч з письменниками Полтави. Сьогодні 15-те травня. Відбулося в Будинку літераторів. Зустріч організував поет і голова Спілки письменників Тарас Нікітін. Будинок досить гарний, в кімнаті портрети діячів та письменників Полтавщини: І. Котляревського, Панаса Мирного, Миколи Гоголя, В. Короленка, Ол. Квітки та інших. У залі зібралось близько тридцяти письменників. Нікітін відкрив цю зустріч, привітав нас, передавши слово Петрові Ротачеві, місцевому літературознавцеві й поетові, дослідникові життя й діяльності літературних та культурних діячів Полтави та Полтавщини, включно з тими, яких доля закинула на чужину. Він ґрунтовно розповів про моє життя та літературний доробок, а також згадав і про мою дочку Лесю Ткач (Богуславець-псевдо), авторку трьох книжок. А потім голова Спілки передав слово мені. Я з свого боку розповів коротко про шляхи мого життя й поневіряння,

зокрема про Австралію, прочитав побіжно пару своїх віршів, а потім сказала про себе моя дочка. Ще тривали розмови з окремими людьми. Тут я познайомився з письменником Борисом Левіним, автором повістей з життя Котляревського, з Федором Гаріним, з Вірою Кошовою, співробітницею Краєзнавчого музею, та з іншими.

— А в Полтаві ми маємо і свого Вальтер Скотта, — каже хтось, називаючи ім'я Володимира Малика, автора низки цікавих повістей — «Посол Урус-Шайтана», «Шовковий шнурок», «Князь Кий» ... Недавно Спілка письменників відзначила його 70-ліття. Взагалі Полтава та Полтавщина славиться багатьма іменами видатних письменників, діячів культури, мистців, політиків. Серед них найперше наш славний клясик Іван Котляревський, потім Михайло Старицький, Панас Мирний, Микола Лисенко, Мих. Драгоманов, Олена Пчілка, проф. П. Бодянский, Л. Боровиковський, Євген Гребінка, Вол. Самійленко, Симон Петлюра, Микола Зеров, Марія Романовська, Василь Вражливий з Опішні, Іван Багряний. А з сучасних Олесь Гончар, О. Ковінька. Багато з них загинуло в казематах НКВД та КГБ або на засланні. А літературознавця Гр. Майфета довели до самогубства аж на Печорі.

Але Спілка письменників у Полтаві все ще працює на чолі з працьовитим Тарасом Нікітіним, об'єднуючи понад 30 письменників. Протягом року відбулося 30 виступів письменників на виробництвах та по селах, пропагуючи українське друковане слово, нашу літературу. Недавно відзначили 70-ліття Вол. Малика, автора понад 20 окремих видань, удостосного премією Лесі Українки. Спілка плянує відкрити літературний музей.

А що ж можна сказати про саму Полтаву? Археологічні розвідки свідчать, що на цьому терені ще 15 тисяч років тому жили люди. У 1174 році тут князь Ігор розбив половецькі війська на чолі з Коб'яком та Кончаком. Сама назва міста, як припускають, пішла від назов річок Лтава та Олтава, що впадали в Ворсклу. Полтавою місто стало називатися з 15-го століття.

Сьогодні Полтава дуже зрусифікована, на вулицях лише частина назов написана українською мовою. Скрізь чути не мову, а суржик — мішанину української з російською. Із 35 шкіл тільки 19 українських. Але за ці 47 років Полтава дуже розрос-

лася, у великій мірі коштом тих, хто тікає з сіл; безліч нових багатоповерхових будинків, нових вулиць, гарних парків. На вулиці досить великий рух: автобуси, тролейбуси, 140 таксівок. Кажуть, що в місті понад 250 тисяч населення.

Заходимо до крамниці платівок. Люди товпляться, шукають українських, але їх серед сотень російських лише 4 українських. Так провадиться русифікація й сьогодні.

У місті виходить кілька часописів, зокрема «Зоря Полтавщини», тиражем 103 тисячі 900 прим. Також від 1990 року виходить там за редакцією Тараса Нікітіна цікавий журнал-квартильник, який вони називають альманахом, під назвою «Криниця». Він щедро ілюстрований, великого формату. У його творенні чи виданні бере участь велике число фахівців літератури й поліграфії, мистецтва.

Та оглядаючись назад, не можна не згадати ще гірких історичних сторінок історії Полтави. Хто тільки не топтався своїми кривавими ногами по нашій Полтаві й Полтавщині протягом віків і до останнього часу? Набігали на неї напівдикі половці, винищуючи і грабуючи наш народ, нападали не менше дикі загони татар, палили села, забирали в ясир все здорове населення, творячи на наших теренах дике поле. Сунули також завойовники з Заходу та з Півночі: поляки, німці, росіяни, спустошуючи і грабуючи нашу землю. Особливо багато зла принесли царські війська під час війни проти Мазепи. Лише в одному Лебедині з наказу Меншикова було замучено в найжорстокіший спосіб 900 селян, одрубуючи руки, ноги, а потім голови. Навіть Зіньків та його навколишні села зазнали тотального винищення за те, що Козацький полк Зінькова охороняв шведського Карла 12-го, спільника гетьмана Мазепи.

Зазнала наша Полтавщина немало горя і від «старшого брата» уже під час Першої світової війни та по ній. Ганяючись за Махном, у селі Лютенька, червоні загони спалили 800 дворів та вистріляли багато людей лише за те, що чимало людей з Лютеньки підтримувало загін Л. Христового, що перебував у сусідньому лісі, який мав назву Дубина. Мільйони людей було повисилано з наказу Москви на північ Росії, а ще більше видушено голодом у 1933-34 роках. Мимоволі, виникає думка: Скільки Україна мала б населення, коли б не дії цих загарбників-сусідів? Дослідник, що склав мапу й видав у Відні, доводить,

На світло вікна
 непомітно виходять дерева,
і тіні задовгі за ними пливуть слідкома.
А десь під землею
 не сплять невмирущі джерела,
крислате коріння живлюча вода обійма.
Вже вкотре на березі тихім підземної річки
зітхне співчутливо
 невтомний трудяга Харон.
А я у вікні —
 ніби кадрик забутої стрічки,
де танго розчулено грає старий патефон.
О ні, недарма
 в новорічний засніжений вечір
трикутник листа фронтового
 до шибки припав —
повернеться в дім свій солдат
 з вогняної хуртечі,
потік небуття широченний здолавши уплав.
Частинка солдатського серця
 солдатської долі
до скла прикипіла,
 освітлена снігом за мить.
Зворотну адресу
 крізь шибки читаю поволі,
та літер біжучих
 не можу ніяк зрозуміть.
Вітрильник вікна,
 опинившись в далекому травні,
повернеться швидко,
 наповнений лунами дат,
а в сквері, куди долинають мелодії давні,
майструє онукові шабельку сивий солдат.
В будинку моєму,
 де сходи убралися в біле,
в куточку старий патефон грає танго для вас.
На музику цю
 під вікно снігурі прилетіли,
два птахи червоних на дереві —
 простір і час.

**ХОР СВЯТО-ПОКРОВСЬКОЇ ПАРАФІЇ
УАПЦ В ЕССЕНДОНІ**

На фото: перший ряд, починаючи зліва: М. Галан, Е. Стефанів, о. Б. Стасишин (настоятель), Т. Стасишин (керівник хору), Г. Ілляк, А. Бугай. Другий ряд: А. Приступа, Т. Рижнів, Л. Лотиш, Л. Березняк, Г. Пирогів, Г. Рижнів, Ю. Цимбаляк, Г. Майка. Третій ряд: Г. Березняк, В. Пюро, В. В'юник, Д. Пирогів, М. Кот, М. Грищук, А. Березняк. Відсутні: М. Кононенко, В. Гук, Ф. Федорчук, К. Карпенко. Початки хору ведуть до перших днів заснування парафії 1950 року. Організатори і першим диригентом аж до 1965 року був бл. пам. Ф. Кудринський. Його заступив С. Грабовський, диригуючи до 1975 року. Опісля, до 1980 року, диригував В. Гук. Останні 12 років керує хором добродійка Т. Стасишин.

СПІВАЧКА НІНА МАТВІЄНКО В МЕЛЬБОРНІ

Співачка Ніна Матвієнко, що прибула з Києва, зачарувала своїм співом мельборнську публіку. Її концерти відбулися в містах Австралії 1991 року.

БРАТ*

Село! В сільраді голова (сердитий, на похміллі).
Сидить, куняє за столом з нудоти та безділля.
Тим часом двері тихо рип...
Ввійшла якась небога.
Вклонившись, стала віддаля, аж там, біля порога.
— Тобі чого? Куди прийшла? Чого без спросу вдерлась?
Тут діла повна голова, а ти й собі приперлась!
У жінки сльози на виду: — Корівку в мене вкрали!..
— Корову? Завтра заяви, бо ми забастували!
— Та якже завтра? Брат казав, щоб неодмінно зразу.
Я не посміла б і прийти без братнього наказу.
— Який в диявола там брат? Хіба ми з ним знайомі?
— Та брат отой, що голова в районі, в виконкомі.
— Так ти хіба, так ви хіба...?
— Сідайте! Чого ж ви стали?
Корівку, кажете у вас, коли її украли?
Хе-хе..! Не плачте, розберем, а може, відшукаєм.
Для вас, як треба, з-під землі корівку відкопаєм!..
Чого це брат до вас прибув? З якою це метою?
— Хіба не чули, брат тепер уже не головою?
— Уже?.. Так чорт тебе бери! Чого ж ти тут розсілась?
Чи я в тім винен, що тобі корова десь поділась?
А ще й базіка — брат казав! Плювать мені на брата!
Іди ти геть під три чорти, до бісового тата!
Сердешна жінка до дверей втирає буйні сльози:
— Завіщо лаєте мене та силете погрози?
Чи вам не сором зневажать нещасну жінку в тузі?
Хіба ж я винна, що мій брат тепер уже в окрузі?
— В окрузі? Як, хіба він... той, дістав посаду другу?
— Та, бачте, вибрали його, тепер уже в окрузі.
— В окрузі!.. Господи! Чого ж ви зразу не сказали?
Сідайте, кумцю! Розкажіть, коли корівку вкрали.
— Та вчора, бачте, брат прибув уже, як звечоріло.
В окрузі тижня не пробув, як знов не пощастило.

*Твір невідомого автора.

Таке вже випало йому, любив хазяйнувати.
А це доводиться йому з села, сердешному, тікати...
— Стонадцять копанок чортів!
Так він без місця знову?
Чого ж ти, шельмо, тут плетеш
Про брата та корову?
А я сиджу із цим гайном, мов з путнім розмовляю!
Іди ти геть під три чорти, бо зуби пощитаю!
Сердешна жінка до дверей: — Пропала я, пропала!
Та я б сама його з села нікуди не пускала.
Чи я в тім винна, що така рахуба чоловіку!
Його обрали до того... до як його? ВУЦВИКУ*.
— ВУЦВИКу?
— Господи, прости!
— Кумасю, сядьте знову!
Та я, голубонько... Та я... свою вам дам корову.

Неван ГРУШЕЦЬКИЙ

НЕ ТОЙ СВІТ НАСТАВ

Що не кажіть, а світ таки змінився, і то не на краще. Жити стало гірше а дихати важче. Колись було вибіжу кілька поверхів догори, ще й заспівати міг під дверима, а тепер таки добре засапаюсь, поки видеруся, міцно потискаючи поруччя. Сусід каже, що тепер в домах роблять вищі поверхи і стрімкіші сходи, але то він дурниці плете, не розуміючи суті справи. Адже автобусну зупинку від мосі хати не відсунули, а мені все тяжче «ловити» автобус. Ранше міг бігати з ним наввипередки, а тепер як і добіжу, то очі на лоб лізуть, в грудях гупає, як у кузні, а про дихання нема що й говорити. Але то не є наша вина; наука каже, що все це спричинене тим, що повітря сьогодні вже не таке, як було колись. Менше стало кисню, а збільшилося вуглекислого газу та всякого роду отрут і непот-

* ВУЦВИК — Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет.

ребів, які щедро постачає наша буйна цивілізація. Тому ми тепер так і задихаємося.

Та на цьому лихо не кінчається. Науковці відкрили, що десь там над нами почав зникати газ озон; одним словом, зробилася діра в небі, і нас чим раз то більше освітлює дуже шкідливе, ультрафіолетове проміння. Відомо, що любителі лягати часто голим тілом на сонці залягають раком. Але від того проміння також псується й зір; очі заходять більмом, туманіють. Знаю по собі, бо тяжче стало читати: літери такі неясні; мерехтять, розпливаються.

Сусід звинувачує погану якість друку, але я знаю краще, бо ж невиразність людських фізіономій, мабуть таки, від друку не залежить. Дружина дорікає, що витріщую очі на жінок; не розуміє, що тепер мушу добре придивитися, чи на них варто глянути. Є ще й інші жахливі наслідки цього проміння. Наприклад, волосся починає біліти, рідшати а то й зовсім випадає. Замість зачісуватися, стираю на голові порошок. Шкіра висихає і морщиться. Обличчя зробилося таке, що мусів усі дзеркала повідвертати. Голюся вже навпомацки. Просто не можу дивитися на своє лице, бо воно вкрилося зморшками, наче борознами, а щоки відвисли, як у бульдога.

І чи помітили ви, що через такі зміни в оточенні люди почали раніше вмирати? Років двадцять-тридцять тому відходили на той світ у віці моїх батьків, а тепер уже і мої ровесники вмирають. Газети починаю читати з посмертних згадок. Як когось довше не бачу, то мушу задумуватись, чи він ще є між нами, бо недавно вислав знайомому картку з побажанням веселих свят і многих літ і аж тоді згадав, що він уже переселився в ті краї, куди жодна пошта не доходить. Забувається людина, та й годі. Це теж вина зіпсутого довкілля. А скільки стало тепер хворіб?! Буває, як зійдемося десь на похороні, то кожний своїм добром чваниться: в того байпас до серця зробили, той штучне коліно вставив; а хто не має чим похвалитися, той урочисто заявляє, що збирається йти на операцію — ось як тільки знайдуть, що саме йому бракує. Колись ми з колегами про дівчат говорили, а тепер про ревматизми й артрити.

Ага! Згадавши про дівчат, мушу сказати, що цей цвіт землі також, на жаль, змінився до невпізнання. Колись, було, як зажартую з дівчатами, то вони кокетливо посміхаються, шаріють, хіхікають. Тепер же, коли почну залицятися, то полохливо відвертаються, тікають. Сьогоднішніх дівчат не варто й зачіпати; в цьому я остаточно переконався, коли якось знічев'я, чекаючи транспорту на зупинці, почав усміхатися і підморгувати до одної гарненької панянки. І думаєте, що вона мою увагу оцінила? Та де там! Обізвала мене паскудними словами, навіть нахвалялася покликати поліцію!

Кажу,— не той світ настав.

ТАНЦЮВАЛЬНІ ГУРТКИ В ПЕРТІ

Українські танцювальні групи існували й процвітали в Перті від 50-х років, коли приїхали до Австралії українські поселенці. Їхньою головною турботою було почати нове життя в новій країні, і то не тільки в особистому аспекті, а як і національної групи. Побудовано церкви, школу і Український Народний Дім, щоб культурне життя розвивалося.

Для тієї цілі творилися хори, танцювальні групи і драмгуртки. Танцювальне мистецтво все було найбільше популярним. Було багато керівників та інструкторів, які витрачали свій час, щоб досягнути відповідний рівень. Були ними: пані М. Березовська і панове: В. Каня, Ф. Мельничук, Б. Карпевич, А. Мандичевський, П. Якимович і М. Дошак.

Перші танцювальні групи були при Укр. Громаді, вони виступали часто назовні і в провінції. Під теперішню пору існує тільки одна танцювальна група при Осередкові СУМ. Вона давніше носила назву «Калина», коли хореографом був А. Мандичевський, а з 1985 р. найстарша група прибрала назву «Розтяжка», середуща групу назву «Журавлі», а наймолодша — «Ластівки». Керівником і хореографом «Розтяжки» в роках 1985—89 був М. Дошак, членів 15—20. По його від'їзді до Канади, керівництво перебрав П. Якимович.

ТАНЦЮВАЛЬНА ГРУПА В ПЕРТІ

На фото: один із виступів «Розтяжки» в 1988 р. Вгорі: М. Дошак, Г. Дошак, Д. Темник. Внизу: А. Лозик, П. Якимович.

Керівниками і хореографами групи «Журавлі» є С. Попадинець і Л. Паращин, а групи «Ластівки» від 1989 р. — Б. Литвинів. Число учасників у молодших групах досягає 24 особи. Вони виступають на громадських, сумівських і шкільних імпрезах і були запрошені до кількох австралійських шкіл.

«Розтяжка» бере участь в українських імпрезах, а також репрезентує український танок назовні, даючи 10—15 платних виступів річно при різних okazіях і для різної публіки.

Всі танцюристи горді на свою приналежність до танцювальної групи, яка популяризує українську культуру в Західній Австралії.

Ніна ГНАТЮК

ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ СТУСА

Поети, наче совість, мруть.

В. СТУС

Поети, наче совість, мруть
В Мордовії, на Колимі.
Поети чорну темінь п'ють,
Замість вина, в тюрмі.

Тісна в'язниця — за жону.
Барак — за кабінет.
Любов до матері — вину
Спокутує поет.

Він у сорочці кам'яній,
У зашморзі жури.
О душе, ти не скам'яній,
Як ці сліпі мури.

Ніна ГНАТЮК — поетеса, радіореporter, авторка 8-х збірок поезій. Нар. в 1947 р. в с. Безводне, Ямпільського р-ну, на Вінниччині. Працює в Радіо «Київ».

О душе, чуєш, доживи
До зникнення цих брам.
І до воскресної трави
Торкнутись дай вустам.

Дійти до мами на поріг,
Що мохом вже обріс,
І впасти, як останній сніг
На свічі її сліз.

Якщо ж ти, Боже, не дасиш
До воленьки дійти,
Візьми під цвинтарний спориш,
Де праотців хрести.

І поклади на груди хліб,
А в ноги мамин крик.
І простели мені на гріб
У хрестиках рушник.

Андрій ПРОРОК

ПОКРУЧЕНІ ЯЗИКИ

Малий Іванко з татом вертався в свій рідний Присліб, маленьке село, що розкинулося в широкій гірській долині недалеко за Сколе. Тато обіцяв йому, що як добре скінчить 1-й клас — повезе його до Львова... Скінчив добре, була лиш одна четвірка і то з фізкультури — звихнув собі ногу і цілу чверть не ходив з учнями на стадін... І тато дотримав обіцянки...

Андрій ПРОРОК народився в 1938 року в Терехові, з 1955 р. живе у Львові. Закінчив лісотехнічний інститут, музичне училище, працює інженером. Творчість: пісні (біля 300 ш), новели (біля 250 ш), вірші... Друкувався в періодиці. В Австралії робить спробу видрукувати збірку 100 пісень під назвою «Луна Поділля». Був у Мельборні в травні-червні 1990 року.

Цілих два дні вони ходили по Львову. Перший раз довелося побачити стільки чудес нараз, навіть телевізора в них не було, тато говорив, що гори не пускають якісь там хвилі. Цілих два дні Іванко був, як питальний автомат, навіть тато казав, що якби не чув, то і не вірив би, що можна стільки питань задати за такий короткий час. Але відповідав терпеливо, певно він був готовий до такого вибуху цікавості.

Дитина питала про все — і чому над містом повітря якесь жовте, і скільки то скель треба було налупати, щоб натесати на всі ті доми і бруківку каміння. І скільки то мітел треба, щоб позамітати всі ті вулиці. Питав, чому на деяких домах зовсім нема дахів, скільки треба подоїти корів, щоб всім тут вистарчало молока, або скільки лямпочок... Словом, голівка видно працювала в посиленому ритмі, часом деякі питання тата навіть заскокували зненацька...

Десь з півгодини минуло, як вийшли вони з автобуса і тепер повільно йшли стрімкою стежиною, витієватим пішаком, як говорили в них... Вечоріло... Смереки наче вмощувалися до сну, замкнули свої зелені оченята і почали синіти, вершечки почали вже танути в сизуватій млі... Здавалося, що нарешті збулась їх давня мрія і вони своїми струнками маківками дістали до неба. Навіть потічок, що супроводив стежину, здавалось, стомився і перестав воювати з численними брилами на виколбненому дні... Як вийшли на чергову височину, зупинились спочити... Іванкові ноженнята справді за ці дні, певно, кілька тижневих плянів виконали.

Здалеку виднівся їх рідний хребет, на Зелениці гостювала маленька хмарина, зачепилася собі за вичеру і, видно, не хотіла дальше мандрувати. Трохи нижче то снували свій дивний хоровод ковдерки з сивої мряки, то скупчувались, пульсуючи якимсь внутрішнім подихом, то почали стрибати по стемнілих вже в сутінках, припорошених росою, вітах.

І так свіжість просто дзвеніла в розкішній всепроникаючій тиші, що невтомно малювала своє дрімаче царство темнофіолетовими тонами.

— Знаєш, тату, — раптом обізався Іванко, — коли я вибрався з тобою на той замок у Львові, то відразу пригадав собі наші верхи і було мені так, ніби щось згубив. Пасувала б наша Зелениця там, правда?

— Правда... — Тато, хвилюк помовчавши, заговорив тихо, але майже чеканив кожне слово.— Знаєш, сину, я вже багато нарайзувався всюди, але, видно гори таки високі, бо бачив я їх усюди... Знаєш, іду нераз по чужому місту чи селу, а десь далеко, просто з неба, опускається на землю Виспецька полонина. І починають в тих далеких порохах так відразу на очах рости наші білотки й багрянці і ще романи, багато романів. В вухах дзенькають дзвіночки, а найбільше той спіжевий, знаєш, що в нашої Лиски, його ще дідо колись давно купив у Коломії.

— А я його восени загубив на Крученому горбі, але знайшов, всі наші хлопці помагали,— зашарівшись, згадав Іванко.— Знаєш, тату, я там у Львові, як дивився на хмари, то мені здавалося, що вони зараз упадуть, бо їх верхи не підпирають. А як ми зайшли на той великий цвинтар, перестали дзенькати ті трамваї і стало тихенько, то було дивно, що не чути, як гуркоче наш Опір.

Ціле життя ми будемо його чути, де б не були. А щоб не було дуже сумно, треба далеко від нього не втікати. Але підеш помаленьку, бо пільма за очі ловить...

Вони нехотючи встали, відійшли пару кроків, і Іванко задав наступне питання...

— Тату, а чому, коли ми ходили по Львові, багато людей так говорили, ніби в них покручені язики? Так ніби по-нашому трошки змахує, а нічого майже не розуміти... І якісь вони на два боки покручені, бо одні говорили в один спосіб, а другі — ще якось інакше і ніби шепелявили...

— То, хлопче, такі гості є у Львові, вони приїхали з інших країв.

— А здалека вони?

— Ні, то наші сусіди.

— А чому вони так крутять ті слова, хіба так ліпше?

— Іванку, то їх мова така, і вони навпаки кажуть, що то наша мова покручена, а їх ліпша і багата.

— А з гостями, як мама каже, то все є клопіт, треба щось більше зварити, і біганини багато. А вони надовго приїхали?

— Ті гості-то надовго...

— А ти знаєш по-їхньому говорити?

— Знаю, бо вони як приїжджають, то відразу починають нас вчити по-своєму. На другий рік ти також почнеш вчитися їхньої мови.

— А як я не схочу? Мені і так нема часу навіть пстругів полапати, вічно ті книжки, а потім корови...

— То дістанеш 2 і лишуть тебе на другий рік.

— А ви їздили до них?

— Часом їздимо, всіляко буває, а часом нас просто самих туди возять.

— Як возять?

— То довго розказувати, колись будеш більший, то зрозумієш.

— Тату, а як до них приїжджаємо, то також в їх школі починаємо вчити тамтих хлопців по-нашому?

— Ні, Івасю, вони навіть у нас не всі хочуть вчитися по-нашому.

— А чому?

— Бо мають право, то такі гості, що на все мають право.

За поворотом винирнула Сагайчукова хата, їх крислатий ясен заступав пів неба. Кілька зірок вже засвітилися на Дубчаковому горбі, одна найбільша висіла прямо на маківочці одиновій ялиці, ну просто так, як то чіпають «звізду», коли ходять з Вертепом.

— Тату, а ти зробиш нам нову звізду цього Різдва для Вертепу? Стара вже розсохлася. А Юля, Миколова сестра, обіцяла з Коломиї привезти «золотої фарби».

— Зроблю, тільки нагадаєш.

Тато йшов мовчки, ніби задумався. До дому лишилося ще з кілометр.

А Іванко видно знов згадав про недавню розмову, бо, якось серйозно розтягуючи слова, запитав:

— Тату, а буває так, що випадає такий день і нема ні одного гостя, раптом ніхто не приїхав?

— Ні, сину, так нема... Таке бувало давно, більше 600 літ тому. А з того часу вони все є і завше різні. Одні відходять, а другі приходять.

— А чому вони вдома не сидять?

— Бо то такі гості, що і через вікно ходять. Не люблять вдома сидіти.

— Як схочуть, то придуть. Колись, малий, ми собі про те говоримо, а зараз біжи наперед, об'явився мамі, бо певно колотки стоїть і пальці кусає.

«Сестри» чекали про них, закутавшись у вологу парну темряву...

ЧЕРЕЗ МОРСЬКУ ЗАТОКУ

131

Назад!.. Немов розуміє море,
 про щось забуте...
Дошкульні бризки — різкий удар...
І наливається повіддю небо,
І оздоровлює нас сонячне світло,
 білі зірки
 і пісок.

ПІСНЯ МОРЯ

Мое серце зробилось, мов мушля дзвінка,
Щоб зловить співання моря ...
Ці припливи простої пісні приходять
до мене так звучно,
Немов удари зелено-кришталєвого дзвона.

Що за співання у хвилях тих?..
 Ні одна нота не впаде пронизливо в серце
 Із співом слів, просте і мистецьке,
 І ніяка там загроза чи спасіння святих.

Співання океану приходить,
Як фолкльорні пісні давно мертвого народу,
Та на чиєсь перламутрове серце годить
Пісня попередників — німих ізроду.

Мое серце і твоє хай навчаться тепер
Положити їхню музику на хвилі відпливу,
Де в зеленій глибині співець захований,
що не вмер —
Сформує й озвучить, і пренесе нам її
у вирі припливу.

Переклади з англійської
Євгена ЗОЗЕ

НАША ДІЯЧКА МАРІЯ МЕНЦІНСЬКА

Діяльність Марії Менцинської широко відома не тільки в Західній Австралії, де вона оселилась, а і серед всієї української культурної спільноти в Австралії. Її довголітня праця як керівника української школи в Перті, на різних громадських посадах, участь в українській пресі — давно заслуговують на відзначення і на сторінках нашого альманаха. На наше прохання Марія Менцинська коротко розповіла нам про своє життя й діяльність, що ми й містимо нижче. Одночасно цим відзначаємо її 80-ліття.

Я, Марія Менцинська, народилася 22. 12. 1912 р. в селі Любеля, повіт Жовква, в родині о. Йосифа Мариновича і Марії з Менцинських.

Про мої дитячі роки в цьому селі пам'ятаю дуже мало, врізалася хіба в пам'ять дружба із товаришкою забав, Меланією, і як ми сиділи під великим деревом. В саду батька росли морелеві дерева, а під плотом ми знаходили білі печериці.

Батько розповідав, що в 1914 р., під час російської офензиви, ціла родина виїхала до Відня; з того часу запам'яталися мені тільки пругасті дашки над входом до крамниць. По закінченні війни батько переїхав на парафію у війську, повіт Добромиль. Щоб забезпечити добру освіту для своїх дітей (тоді було нас трое, а потім шестеро) батько оплачував приватного вчителя і доперва на 10. році життя віддав мене на науку до інституту для Дівчат у Перемишлі. Там вчилася гри на піано, була

диригенткою шкільного хору і належала до Пласту аж до його розв'язання польськими властями. В 1930 р. склала матуральний іспит. Хотіла студіювати фармацевтику, але поляки не допускали українців на такі студії ані у Львові, ані в Кракові.

По однорічній перерві поступила в Державний Педагогічний інститут в Либліні і по двох роках одержала диплом. Не вчителювала, бо в 1934 р. одружилася з доктором Осипом Менцінським і займалася виховуванням трьох дітей. Це не перешкоджало однак брати участі, разом із чоловіком, у праці в читальні «Просвіта», в драматичних виставах, в хорах і допомогових комітетах.

Друга світова війна застала нас в Устріках Долішніх; там перебували роки советської влади і німецької адміністрації і в 1944 р. виїхали до Німеччини, а саме на Шлезьк. Там дозволено чоловікові доглядати фабричних робітників, але коли почала наступати советська армія, я з дітьми виїхала до Айзенаху, Західня Німеччина, а чоловік мусів залишитися на місці. По капітуляції йому дозволено виїхати, що він і зробив, але жодного транспорту не було, і він пройшов пішки 300 км., щоб поєднатися з нами. Ми опинилися в таборі переселенців в Батгорні, близько голландського кордону. Там я організувала дитячий садок і робітню народнього мистецтва Відділу ОУЖ.

Прийшов 1949 рік. Табір у Батгорні розв'язувано і треба було рішитися, куди їхати. Щоб додому вертатися, не було й мови, а тому, що не мали спонзорів у Америці або в Канаді, рішилися виїхати до Австралії. Мали намір поселитися в Сіднеї, але через страйк портових робітників мусіли залишитися в Західній Австралії.

Дворічний контракт, до якого зобов'язував нас австралійський уряд, перебули в переходовому таборі в Кандердіні і в 1951 р. переїхали до Перту. Тут я була і є активною в Укр. Громаді, в Управі, в хорі і драмгуртку, організувала Союз Українок, очолювала його через довгі роки і працювала без перерви в українському шкільництві. Коли поживавилася праця Осередку С. У. М., була там виховницею, організувала оркестру і керувала співом.

Наділено мене почесним членством Укр. Громади, Союзу Українок, С. У. М. і У. Ц. Ш. Р. Також одержала в 1984 р., за

свою працю для української спільноти, медалю ОАМ від австралійського уряду.

За весь час громадської праці пізнала багато українок і українців, відданих нашій справі, які допомагали мені перевести в життя мої проекти. Старалася також задокументувати діяльність нашої спільноти, веду реєстр Української школи з іменами учнів і вчителів від початку існування, маю збірку програм наших концертів та концертів приїжджих артистів і імпрез від 1951 р. і свої особисті записки. Може, вони колись придадуться, щоб написати історію українського поселення в Західній Австралії.

Неван ГРУШЕЦЬКИЙ

МАЛІ КУМИРИ

Мабуть, чи не кожий із нас колись мріяв бути найважливішою людиною в світі; ну, якщо не в світі, то хоч у своєму доквіллі; свого роду кумиром, ідолем, щоб біля нього бігали, на руках носили, задовольняли кожну примху, кожне бажання; щоб безмежно любили, просто обожнювали.

Та мушу вас розчарувати, бо вигляди на це є дуже слабкі.

Посади англійських принцес і принців уже зайняті спадковими претендентами; поза тим кумиром, любчиком мас, можна стати хіба славному спортсмені, особливо футболістові, або так званому «поп» — артистові, хоч, правда, слово «артист» тут ні при чому, бо треба лише видурюватися і дико вигукувати-завивати, як вовк до місяця. Отже, на жаль, кандидатів на таких кумирів між нами не бачу. Але не забуваймо, що свого часу ми вже були такими любимчиками; що біля нас скакали, носили на руках, задовольняли всі наші бажання, безмежно любили, обожнювали. Та це було дуже, дуже давно, тяжко й пригадати... Це було, коли ми ще були маленькими дітьми.

Кожна дитина, яка приходить на світ в нормальних обставинах, користується великими привілеями; але якщо ви мали

щастя (чи сенс) народитися першим, до того давши перед тим на себе трохи почекати, тоді ваше місце кумира є забезпечене. Біля вас крутитиметься світ: чим більше будете вередувати, тим більше будуть вам догоджати. Вже як лише така дитина народиться, для її обожнювачів вона є відразу найкращою, найгарнішою на світі, хоч для сторонньої людини може нагадувати печене яблуко з очима старого китайця. «Подивіться, яке воно любеньке! А ви лише пригляньтесь, як мудро дивиться!» Хтозна, може й справді в тих очах є ще відблиск якоїсь потойбічної мудрости; недаром же зустрічає свій прихід на світ таким гірким плачем! Та інстинкт самозбереження у новонародженого скоро бере верх, і починається боротьба за існування, чи точніше використання довкілля для своєї користи і вигоди. Батьки, звичайно, є першою жертвою малого кумира.

Головною зброєю дитини є плач. Тут треба зазначити, що в деяких осіб жіночого роду ця зброя залишається з ними на все життя. Плач може бути подратований, злісний, вередливий чи жалісний, але такий, що завжди викликає негайну увагу. Правда, деякі «модерні» батьки вважають, що коли дитина суха й нагодована, то нехай заплакує сама себе до сну, але м'яке українське серце до цього допустити аж ніяк не може: немовля шушकाють, колишуть, носять, видурюються перед ним: «Йому ж, бідненькому, напевно щось болить; хоч би, нещасненьке, могло сказати, що йому бракує!» Не диво, що його перші звуки, які навіть при допомозі збудженої уяви нагадують лише якийсь африканський діалект, сприймаються, як перші слова істини. «Чуєш? Воно сказало «гу», а перед тим я певна, що то було «ме». А до знайомих: «Ви знаєте, така мала дитина, а вже говорить! Дуже розвинена на свій вік». Тоді починаються золоті роки малого кумира. Йому приносять жертви: всякі тарахтальця, ведмедики, капчики й светрики; кожне його слово жадібно сприймають, як вислів великої мудрости: перед ним стають на коліна, скачуть, лазять рачки. Цілком нормальні й поважні люди перетворюються у паяців: щось там лепечуть, кривлять дивовижні міни, виробляють чудернацькі рухи. З часом зброя малого кумира стає більш софістикованою: крім плачу, уживає

вже, наприклад, голодівку (звичайно, якщо неголодний): «З'їж кашку, золотко, тоді дістанеш те, що ти хочеш». А «золотко» набирає в рот ложку за ложкою, аж щоки видувуються, а тоді як пирскне, то все розлітається фонтаною на всі боки, покриваючи й лице кормителя. Подібні випадки залишаються потім у пам'яті батьків, як найкращі спогади про їхніх діточок.

Як діти підрастають, посилюється їх психологічна боротьба з батьками, але поки не підуть до школи, ви ще можете над ними взяти верх: вони ще є, можна сказати, ваші. Колись матері плакали на весіллі своїх дітей, бо, мовляв, вони їх тоді втрачали; але тепер повинні плакати багато раніше, а саме тоді, коли вперше ведуть їх до школи. Правда, ця втрата приходить не так помітно, тому легше її сприйняти: перших пару років діти ще з вами діляться деякими своїми справами, навіть на прийняттях для своїх товаришів, скажім уродинах, толерують вашу присутність. Коли ж стають підлітками, настає велика зміна.

Між вами й вашими дітьми утворюється прірва, через яку можете перегукуватися, але докупити зійтися не можна. По цьому боці лишилися ви, безконечно відсталі, до огиди заскорузлі й перестарілі — просто диво, як земля ще вас може носити таких на своїй поверхні; а по тому боці — новий, модерний, поступовий світ. На кожному кроці сутички: щодо зовнішнього вигляду, одержі, навчання, товариства, розваги. Батьки все хочуть для них найкраще, а діти навпаки, ще й відсварюються: «Це є моє життя! Я на світ не просилася (чи не просився)». Але не можна сказати, що діти нічого не роблять для батьків: о, ні! Вони для них і їдять, і до школи ходять, а деколи й матуру здадуть за якусь маленьку заохоту, скажім за власне авто. До речі, авто також буває не раз кісткою незгоди: поки його нема, батьки або мусять бути кожночасним шофером дітей (вічний клопіт), або здатися на транспорт їх товаришів («ох, як вони їздять, щоб хоч не розбилися!») Зрештою, їхнім товаришам ніколи не можна довіряти: вони або неохайні, невиховані (поганий вплив на дитину), або чепурні і чемні (піддобрюються, щоб потім свої темні діла витворяти).

Коли дитина стане незалежною, себто дістане своє авто, тоді батьки мають більше часу на думання. Не одна мати, чекаючи до другої-третьої години ранку, мала можливість поринути в спогади про своїх маленьких діточок і нагадати наші приповідки, народну мудрість, типу: «Малі діти — малий клопіт, а підروстуть — ще більший», або: «Малі діти не дають спати, а великі дихати». І коли мати нарешті почує отой божественний звук, коли на подвір'ї забурчить авто, лише тоді спокійно йде спати.

Як дитині мине двадцятка, у батьків настає велика зміна: за короткий час вони настільки мудрішають, що діти з ними можуть навіть нормально поговорити, майже, як рівний з рівним. А вже як одружаться, то батьки зовсім стають людьми. Їх відвідується, коли б зайшла потреба: чи то потреба грошей, чи іншої помочі. Звичайно, є розходження в поглядах: молоді не будуть виховувати своїх дітей так, як їх виховували, щоб не вийшло так, як із ними. Якщо їм багато дозволяли, то вони своїх дітей таки добре візьмуть в руки! Якщо ж їх тримали суворо, вони своїм дітям даватимуть волю.

Побачити внучат — це є свого роду нагорода за вашу довготерпеливість. Вони вам дають подвійну приємність: перший раз, коли до вас приходять, а другий раз, коли відходять. І чим більше вони підростають, чим більше їхні батьки мають клопоту з власними малими кумирами, тим ближчими ваші діти стають до вас. Ви можете говорити з ними про зіпсуту теперішню молодь, про поганий вплив довкілля, про низький рівень шкіл, і знаходите у своїх поглядах багато спільного. А колись, у майбутньому, як наші діти уже перейдуть свій батьківський цикл, може, цілком станемо одnodумцями.

Колись... тоді, як наші діти відвідають нас на свята... у домі для старих...

ЛУГ
(Новеля)

Луг як луг. А для мене найкращий. Бо то ж для нього я маю ціле небо зозулів і лелек, повну комору молоді зеленої трави і срібного голосу криниць з прозорою водою.

А ще й пісень на додачу. Їх стільки, що впадеш у траву і слухаєш, слухаєш, не переслухаєш усіх, так багато їх у лузі.

* * *

Прокинувшись уранці, найперше біжу на луг, який одразу за нашим городом. Баба Соломія, сусідка наша, сміється:

— На природу.

— На природу! — відповідаю.

Так легко мені йти стежкою. Вдихаю тепле, духмяне повітря. Вдихаю кваплячись, з якимось аж острахом — більше, більше випити б цього запаху молоді соковитої трави, присохлого чебрецю та польових ромашок, такого густого й хмільного, наче жовтий липовий мед...

На моїх плечах гойдається вранішнє сонце. Ласкаве й добре, як цей навколишній світ. Як наша хата, в якій я народилась. Як луг цей.

Дзвенять скрипки коників, їм підспівують контрабасом джмелі: «Диво дивне, диво дивне». Трави густі, стоять стіною. На них роса — сива, важка. Вона все бариться скапувати. І мені школа ступати і струшувати її.

Віра ОБЕРЕМОК походить з села Русалівка на Черкащині, землі, яка дала нам геніяльного Тараса Шевченка. Віра закінчила журналістичний факультет університету. Тепер живе в своєму селі Русалівка й завідує музеєм Тараса Шевченка. Віра Оберемок пише новелі, етюди, казки для дітей. Її твори вже були друковані не тільки в місцевій пресі, а і дитячих журналах та потрапили на сторінки художніх видань до Болгарії, Польщі, Чехословаччини. Її твори передавались і по радіо. Цікаве й те, що наш Тарас Шевченко приятелював з прадідом Віри — Андрієм Оберемком. Тепер у селі Русалівка будується пам'ятник нашому великому Кобзареві.

Раптом біля криниці помічаю косу. І дід Володимира в білій сорочці. Широко розставивши ноги, він нагнувся над відром. Вода скапує йому на бороду і груди.

— Погано, коли криниця неглибока,— каже дід.— А ваша вісімнадцять метрів. І вода зате, як сльоза.

Потім він бере косу. Пробиє нігтем лезо, проводить брусом. Мантачить. Усе робить неквапом, знаючи, що так треба. А мені хочеться, щоб іще повільніше. Бо раптом невимовно стає шкода оцю траву, яка невдовзі стане сіном.

— Хоч би погода не зіпсувалася, щоб звезти сухе,— вже простуючи з косою, мовив дід Володимир.

Блищить на сонці в його руках коса, погойдується. Гостра й добра клепана. Дід то видніє попереду, то верби його захищують, а я все стою на місці, і в моїй уяві спливає щось дороге, далеке.

... Річка широко плине вниз, мріючи про Дніпро, а там і про Чорне море. Пахнуть скошеними травами береги. Чутно, як уві сні скрикує якась уціліла травинка і никне.

Червоні мечі сонячних променів востаннє схрещуються над вербою, під якою я лежу. Лсвада пахне свіжою отавою і літнім вечором.

— Розкажи мені казку, мамо.

Навшпиньки до нас підходить тиша і теж сідає слухати. Солодко сплять заколисані нею сині дзвіночки. І їм сняться сині сні.

— Яку ж тобі?

— Про зачаровану принцесу.

— Та я ж розповідала вже.

— Ще хочу...

Мама гладить мою голову, і вже нема ні високого неба, ні зелених верб, ні сонних дзвіночків, а тільки теплі мамині руки і голос...

Бризкає роса. А коса у дідових руках — джиг, джиг, джиг — то твердо і глухо, то легко і звучно — дзінь, дзінь, дзвінь! Діда вже й не видно здалеку, крізь вільшину, але добре чути музику його коси. І вона знову несе мене на хвилях спогадів...

— Мамо, а чого зірки мерехтять?

— Це вони так кличуть, — відповідає мама. Висока, струнка, з густим волоссям, яке зараз виблискує в місячному сяйві, вона схожа на казку і не схожа на мою матір.

— Розпусти коси, мамо, — прошу я.

— Для чого?

— Щоб було красиво.

Мати не відповідає і не розв'язує кіс. Тоді я сама відколяю їй коси, і вони, довгі й товсті, падають аж до землі. Я тихенько сміюсь. А мама складає траву в мішок, і ми простуємо до нашої хати. Я намагаюся іти за нею крок у крок.

— Не йди так швидко, бо я не встигаю ступати на сліди.

— Не можна ступати на чужі сліди.

— Чому?

— Бо ноги болітимуть.

— А я от ступаю на твої і не болять.

— Бо то мої...

А дідова коса — джуг, джуг, джуг... дзінь, дзінь, дзінь (сіконіс, сінокіс, сінокіс, сінокіс). Хиляться трави до землі, лягають у рівні покоси. Стоїть літо над покосами в білій сорочці, небом розшитій.

У мої груди вливається щось ніжне й святе. Хочу спинитись, припасти до лугу серцем і сказати: «Хочу бути такою гарною, щедрою, доброю, як ти. І хочу приносити людям радість і користь, як ти. Щоб і мені, коли роки підкосять, новим корінням прорости».

* * *

Луг як луг. А для мене найрідніший.

Дивиться він сотнями пташиних очей на світ. Слухає сотнями травинних сердець. І від того ще кращий, ще добріший і рясніший...

ПЕС, ЯКИЙ ЧЕКАЄ.

ЙОГО оглядають місцеві прогульковці, відвідувачі з інших міст, ба, навіть закордонні гості. Недавно була тут група японців, які ексклюзивними фотоапаратами і камерами відео записали його в різних позиціях, отже ТОЙ ПЕС буде славний і в Японії.

Ніхто не знає, де він тут узявся чи коли саме це сталося.

У жовтні, десь в половині місяця, — каже дехто.

Ні, твердіше муру чи бетону — це був листопад, — кленуться інші.

Так чи інакше, приблизно півроку тому з гаком, — кажуть треті.

Існує навіть кілька, взаємно заперечуючих себе варіантів-здогадів про ЙОГО появу.

ВАРІАНТ I, голошений молодого лікаркою:

Я їхала автом в тій частині міста... у жовтні, так, то напевно був жовтень, і побачила ТОГО ПСА. Був прив'язаний до ліхтарні, а на ший мав прив'язану якусь картонову табличку. Я не прочитала, що на ній було написано, бо на рондо не вільно зупинятися. Поверталася я з міста пополудні з думкою, що хтось так жорстоко і брутально позбувся його, то я візьму того ПСА собі. Але коли я поверталася, ЙОГО вже не було...

ВАРІАНТ II, за словами старшого елегантного пана:

То було так: по рондо їхало авто. Раптом зупинилося, і хтось випхав ТОГО ПСА на вулицю і скоренько від'їхав.

Пес, ще якусь хвилину біг за авто, з якого його виставили, але скоро зі страху перед іншими автами, щоб його не переїхали, ліг на травнику коло дороги і так остався. Чекає, аж вони чи він повернеться. Він не може нікуди відходити, бо вони можуть повернутися, а його не буде. ВІН же розуміє, що ВОНИ повернуться. Не знає ЦЕЙ ПЕС, що чи то при соціалізмі, чи при капіталізмі, людина є саме така, що не повернеться до ПСА.

ВАРІАНТ III, зовсім відмінний:

Рондом їхало середньої величини авто,— з емоцією в голосі, розповідає старша, велика жінка.— Раптом це авто спершу з'їхало вбік і зупинилося, загальмувавши потік тисяч авт. Ніхто з того авта не виходив, і люди почали підходити до нього. В авті був старший чоловік, ніби непритомний. Визвано карету швидкої допомоги з лікарні, до якої на ношах перенесено того чоловіка. І власне з того авта вискочив. ЦЕЙ ПЕС. І він тут сидить цілий час. Розумієте, пані, він чекає, а його пан-господар, його власник, вже не вернеться, бо він помер, але ПЕС того не знає.

Оце Вам три варіанти-здогади про появу ТОГО ПСА на Грунвальдському Ронді в Кракові. Ніхто, крім ТОГО ПСА, не знає правди. Завважено ЙОГО в жовтні чи в листопаді, однак ще ніхто ним спеціально не цікавився. Мешканці району і перехожі звернули увагу, що:

Щодня бігає тут якийсь великий чорний пес, мішанець дворняги і вовчура. Дивно, що дотепер ще не попав під колеса авт чи трамваю.

ПЕС спершу зовсім не розумів, де він опинився, що це найрухливіше роздоріжжя в Кракові. Із свистом гальмованих коліс авт, бо тут або прискішують свій біг, або сповільнюють біг усі авта. З розгоном біжать трамваї Ч. 19, 22 і 18, а раненько всі трамваї міста виїжджають туди з гаражів. Гримучи важко й викидаючи з повітря клуби диму, сунуться великі міські автобуси. А в самому серці того клубка появилася ЦЕЙ ПЕС. З часом він навчився, що найбезпечніше лежати на травнику поруч дороги, чи на роздільнику автостради, а дорогу переходити безпечніше вночі, а не вдень.

Даю слово чести, що тепер він ходить лише на тих перехрестях, де мальовані білі пояси для пішоходів. Може, не завжди, але ходить.

В грудні 1990 року присутність того ПСА занотували всі місцеві газети і дві радіовисильні. Впертість пса, що не лишав того району, мусіла дивувати і застановляти. З дня на день ПЕС ставав об'єктом спірних пропозицій і серйозних аналізів:

— ТОЙ ПЕС загрожує всім засобам транспорту і людям. Що на це кажуть служби порядку?

— Минули два місяці, як цей пес «замешкав» на Грунвальдському Ронді, і що? І нічого!

— Чи не знайдеться якась милостива, добра душа, яка прийме безпанського пса, блукаючого вулицями міста?

— Що на все це Міська управа і Товариство захисту звірят? Тому псові потрібен азиль.

— Чому ніхто серйозно не поцікавиться ТИМ ПСОМ?

Тимчасом ТИМ ПСОМ цікавилися майже всі. І зростало це зацікавлення в міру того, як ртуть в термометрі падала нижче й нижче.

В січні 1991 року була зима, що її названо зимою століття. І коли зимнішало, все більше осіб хотіло допомогти псові. Черга осіб, які готували йому новий дім, зростала щодня. Краківська газета «Ехо Кракова» кинула гасло: Чи ТОЙ ПЕС має шукати азиль? Це питання породило багато пристрастей. До всіх газет люди писали:

«Той пес не може іти до азилю. ТОЙ ПЕС заслужив собі на новий, правдивий дім».

Хоч росла черга тих, які хотіли ПСА, але він не хотів нікого. Чейже він є ПСОМ, який чекає і знає те, що люди не вміють зрозуміти, що він є псом і навіть, як знайде новий теплий дім і як прийде за ним людина, на яку він чекає, його не буде, і може бути трудно його знайти. Мое місце є тут на ронді. І все!

Термометер все падав нижче й нижче. Зимніло, сніг скрипів під ногами, віддих замерзав у кристалі льоду. Люди і установи приступили до рятування Пса за всяку ціну.

То є так, розказує старша, ще рухлива пані — ВІН є дуже лагідний. Коли несете йому кістку чи миску з молоком, то дозволяє підійти до нього, але коли пробуєте накинути йому нашійник на шию, стає іншим псом. Гарчить, показує зуби,

кидається, як тигр. Тож ніхто не може ЙОГО зловити. Багато людей з добрим серцем пробували.

Один студент розказує з обуренням:

Він не давав зловити себе на поводок, приїхала поліція і кидала на нього велику сітку, ми вирвали ту сітку з рук поліції і донесли пресі, що то була брутальність і насильство.

Голова Товариства Опіки над Звірятами — ветеринар — розповідає, що неможливо, наприклад, вистрілити у нього снотворну речовину, як це роблять в зоологічних садах з дикими звірятами. Є небезпека, що у півсні він може скотитися під авто й бути забитий. Сітка — це був реальний спосіб зловити його. Ми хотіли його зловити і віддати комусь для догляду. Але коли преса написала, що то брутальність, то ми дали спокій псові й собі.

В краківській пресі і в радіо далі шуміла велика буря довкола проблеми ТОГО ПСА. Звучали суперечні пропозиції:

- домогтися для нього азилю!
- збудувати йому дім;
- зловити його в сітку, як рибу;
- приспати його і зловити.

Або лишити його в цілковитому спокої, нехай робить собі, що хоче!

Несподівано перемогла фраза «лишити його в спокої». По чотирьох місяцях дискусій і трудів, краків'яни зрозуміли, що ПЕС ЧЕКАЄ і що мусить чекати. Навіть, якщо ніколи, ніхто за ним не прийде. Навіть, коли б це мало тривати не кілька місяців, але пару років. Чи до кінця життя ПСА. Що цей пес — вільний пес. Якщо люди так цінують свободу, що за неї ведуть війни, то, може, часом і пси мають такі ж ідеї? Може, часом і псам привиджується свобода?

Отже, збудовано псові буди. Але пес не любить буди. Спить коло неї або по другій стороні дороги, кожної хвили готовий зірватися на ноги і звіяти, якби знов появилася велика сітка чи поліція, або якась благородна душа, що захотіла б наложити йому на шию нашийник, а його свободу обмежила б до довжини ремінця чи шнурка, на якому його тримали б.

Площа, де ПЕС живе щоденно, обставлена їжею. Все прибуває мисок і тарелів, консерв і горнят. ПЕС має великий вибір, вже не візьме кусня сухого хліба без масла. Добрі душі

приносять йому найкращий харч. Все гірше пес залишає птахам. Тож від деякого часу прилітають сюди з-над Вісли білі мери, чорні круки чи танцюючі стада краківських голубів і нервові горобці. Пес поглядає на них сонними очима і спить далі. Часом лише ліниво простягнеться. І це все!

Став грубий і має буйну, хоч облізлу від сонця, шерсть. Любить часом викачатися в траві, яка якраз відростає весною. Місцеві водії авт все розглядаються за ним, чи ВІН ще є, чи ЙОГО вже немає, Чи має молоко в мисці, чи треба принести. В неділі приходять різні гуляки, цілі родини, щоб подивитися на ТОГО ПСА. Є гості і з Японії. Цокають фотокамери і відеоапарати. Пес всього того не розуміє і знати не хоче, хіба може думає, що людська раса є незрозуміла.

Лише часом не один краківський ветеринар покрутить головою й каже:

— ТОЙ ПЕС живе в самому центрі, найбільше затруєним газами. Це не ворожить йому довгого життя.

Пані Барановська з Т-ва Охорони Звірят каже: «Кожного дня з вікна трамваю дивлюся, чи ВІН ще є, чи спочиває, чи не переїхало його котресь авто. Бо краківські водії знають, що то є ТОЙ ПЕС, але ж є і чужі, для яких він лише ПЕС і все».

Правдоподібно, ПЕС заприятелював зі школою для недорозвинених дітей, тут недалеко, але лишатися в них не хоче. Він буває на берегах Вісли, на Алеях біля Вавелю, але повертається, бо є чейже псом, який чекає, а як чекає, значить — вірить. Вірить в те, що та людина одного дня прийде, мусить прийти.

Часом, однак, турбує мене, чи ті, що відвідують ПСА, який так міцно вірить в людину, знають, що варто завдати собі питання, чи вартує людина того, щоб у неї так вірити. Хіба що правдивим є варіант третій про походження ТОГО ПСА.

З польської переклав
Богдан ПОДОЛЯНКО.

П. С. Краківська газета «Час» за 23. 6. подає таку коротеньку нотку «Публічний пес удомашнений. Його забрала особа, яка довгий час його годувала і він до неї звик».

ЗУСТРІЧ ТРЬОХ СЕСТЕР

Кажуть, що гора з горою не сходиться, а людина з людиною — так. Живучи в Австралії вже 40 років, доводилося зустрічатися з різними людьми: із рідного краю, з Німеччини, з німецьких таборів, з таборів Австрії, з таборів Австралії, а також із знайомими ще з дитячих років і з земляками. Отже, зустрілася я і зі своєю шкільною приятелькою Вірою. Звичайно, після стількох років пізнати одна одну було неможливо, але з розмови вийшло, що ми ще молодими дівчатами в школі зналися. Скільки було радості, сліз, обіймів, спогадів, розповідей. Моя приятелька Віра розказала мені, що її обидві сестри також не дома, а живуть вони — одна в Америці, а друга в Сибіру.

Оповідала мені Віра, як під час війни німці піймали її на базарі і вислали у Східню Прусію на роботу; середущу, Любу, також забрали десь у Баварію до фермера, а батьків із меншою сестрою, Надею, після війни «визволителі» вивезли на Сибір.

Оповідала, як колись тішилися її батьки своїми трьома донями — Вірою, Надією і Любою. Все говорили: «Буде в нас учителька, лікарка і аптекарка», а тато приказував: «Та ще будеш мати трьох зятів». Так жартували і тішилися дітьми. Та не так сталося, як плянували. Ворог усе знищив, розігнав їх і гніздо розтрусив, наче поганих птахів, що шкодили всім. Я пригадую, яка це була гарна, зразкова родина. Мама була вчителькою, а тато лікарем, усі тітки були теж освічені люди.

Часто казала мені Віра: «Хочу якось хоч перед смертю побачити своїх сестричок». Тяжко було їй, бо чоловік помер, син покинув і «пішов у австралійці», навіть під час хвороби не відвідав її. Лишилась сама, як сирота, як билина в полі, між чужими і на чужині. Віра сумувала і весь час турбувалася про долю своїх сестер. Написала листа до Люби в Америку, щоб якось улаштувати зустріч їх трьох. Для Люби в Америці не було для цього жодних перешкод, але треба було якось дізнатися про наймолодшу сестру, Надю, що жила в Сибіру. Виявилося, що батьки померли в тюрмі, а сестри, Віра та Люба, навіть про

це і не знали! Надя ж мешкала біля Байкала, працювала при сплавленні дерева по воді. Вона вже звикла до тяжкої праці, чоловік її сибіряк, працює в лісі, двоє їхніх дітей живуть від батьків окремо, в дитячому будинку. Лише в неділю сходяться всі разом на кілька годин. Про рідний край Надя майже забула за нуждою та тяжкою працею. Не раз вона думала: «Для чого я живу на світі?» Було їй сумно і тяжко, і лише в неділю, чи на свят-вечір або на Великдень часом знаходила трохи часу, щоб пригадати свої гарні дитячі роки — свят-вечір, колядування, щедрівки, носіння вечері до дідуся й бабусі та до хресної мами, Великдень, писанки, церкву. І все те минуле, гарне згадувала з тяжкими гарячими сльозами. Листування вели через тітку Меланію і так дізналися одна про одну, де хто і як живе. Віра і Люба написали сестрі Наді в Сибір листа, щоб якось їм трьом зустрітися в Австралії. Тягнулося довгенько, а все таки 1978 року дозволили Наді з Сибіру приїхати в Австралію до сестри на відвідини, але лише на 6 тижнів. Якщо не приїде своєчасно, то втратить свою працю, що вже витягла з Надії останні її сили. Нарешті сталося: Люба приїхала з Америки, Надя з холодного, суворого Сибіру, а Віра тут, в Австралії, зустріла їх обох. Після 30 років розлуки зішлись три сестри з трьох різних доріг. Одна однієї не могли пізнати, плакали, ридали, не вірилось, що щось таке могло статись, говорили: «Якби то батьки наші могли знати, що ми ще раз побачимось, хоч і старі вже, немічні, навіть одна однієї не пізнає — як би вони раділи» ... Яка химерна доля! Ця зустріч була тяжка, серце розривалось від жалю і радості, самі собі не вірили.

Усі 6 тижнів не припинялася розмова, бо це ж, може, і остання. Дивувалася Надя життю старшої сестри тут, в Австралії. «Це і в казці я не чула і в сні не бачила того, що ти тут маєш, а я ж живу, як раба, ще й тепер під доглядом, у неволі, у голоді і холоді». Та нічого не зробиш, мусиш вертатися до свого гнізда, діти чекають на маму, а мама вже і лишилася б тут, якби не вони, не ті пташенята. Наступає розлука трьох сестер — розійдуться по трьох різних дорогах, може, й навіки. Зібралися, запросили знайомих, приготували перекуску, сіли за столи, і що ж ви тут побачили? Усі почали плакати — 40 років не бачилися, і знову таки треба прощатися. Тяжко було розставатися, і наймолодша сестра Надя сказала: «Та ви їдете і

лишається у раю, а я — куди я їду? Знову в холодний, суворий Сибір, в неволю, в тюрму народів, де прожила й змарнувала все своє життя в страху і турботах. Але ми віримо, що ще Україна буде вільна, і ми повернемося додому, бо пригадую я слова покійної мами: між нами є Віра, Надія і Любов, що нас тримає. При Божій допомозі, з вірою, надією і любов'ю ми ще зустрінемося у рідному краю, якого не можна забути, де б ти не була і щоб б ти не робила».

Гарячі сльози трьох сестер вкрили їхні три широкі шляхи, а та сестринська любов, яку мати колись вщепила в їхні ще дитячі серця, лишилася в їхніх душах з надією на ще одну зустріч.

Після приїзду Наді назад у Сибір одержала Віра від неї листа про те, що її чоловік був убитий деревом, яке він спилював, а дітки і вона лишилися самі в чужім краю сиротами.

Б. ПОДОЛЯНКО

КАЖУТЬ, ЩО ВСЕ ЗМІНЮЄТЬСЯ (Спроба гуморески)

У ті давні, добрі, ще фунтові і шилінгові часи, Шановний Читачу, коли ми, будучи молодими, видали в Сіднею першу українську газету, в ті часи гумореска була гуморескою, оповідання — оповіданням, некролог — некрологом, брехня — брехнею, а правда, скажете, мало відома була. Словом, було так, як було, і ми не мудрагенили, — платіть передплату, а решту ми зробимо. І признайте мені рацію, ми не сварилися й по судах не тягалися. Часом я тягався до «пабу» на пиво, але домашнє НКВД, тобто дружина, докладно пильнувала, куди ідуть наші пенси, отже не раз кінчалося церковним «горі ім'єм серця», а доводилося сидіти в хаті. Нині — все інакше. Мій приятель, покійний Юрко Венгльовський, любив казати «все єнче» і воно є все інакше.

Для прикладу: беру в руки цю сіднейську газету, яку ми з Вами будували від фундаментів, й очам не вірю. Кілька невеличких за розміром заміток, вперто називаються «Євгенікою». І що воно в чорта, ота євгеніка, довелось самому без словника

розбиратися. Думаю, дали мамуня хлопцеві таке гарне ім'я, як Євген, то ж треба тим скористатися. І це сунуло мені ідею в голову. Моя мама теж назвала мене — Богданом; отже, від наступної неділі все, що я напишу, буде зватися «Богданікою». Думаю, що Зоя Когут, яка славиться заслужено гарними гуморесками, не завагається відтепер звати їх Зоюхами, а нашого добре всім відомого професора Дмитра Васильовича Нитченка-Чуба, на колінах впрошу, щоб відтепер всі свої «опуси» звав «Дмитріядою» або просто «Дмитрухою». Або візьміть ще лиш двох наших відомих авторів: мельборнський Степан Радіон, приміром, видасть книжку своїх спогадів «Волинські образки», а під сподом піднаголовок «радіяція». Очевидно, є небезпека, що читач може побоятися в руки брати книжку з таким чорнобильським піднаголовком, та вистане пригадати наше геройське минуле, що ми ж з «діпістів» і ніколи нічого світського не боялися. Пригадую:

*Живе в таборі й сується
Невгомонний наш ДіПі,
В цілому світі він боїться
Лиш тільки Бога і еМПі...*

Або намовимо такого відомого автора, як сіднеєць Орест Барчинський, він же Опанас Бритва, або «жилетка». Виходить вдруге його твір «І таке буває», а під сподом наголовка — рядок «Барчинятко». Подумайте, як легко було б вивчати в школі літературу, якби Шевченко додавав до кожної своєї речі «Тарасівка», а Франко після назви твору «Вічний революціонер» поставив би значок «Іваніяда» або просте «франковатчина». Як жалко, що наші клясики не дожили, щоб читати «Вільну Думку». Може, хтось навіть переплатив би В. Стефаникові газету, прийнявши, що автор «Землі» є «естейт аґентом» й землю продає. Ті наші автори в Австралії, що їх я не згадав, мусять збагнути, що справді думав, але я маю серце до читача, він не любить задовго читати. В наш час, якби можна було, не один єпископ чи якийсь сіднейський кандидат на нього скоротив би «Помилуй м'я Боже» або «Вірую».

ЧОРНОБИЛЬ

І жовтим лицем
 туманіють
Ті очі великі
 дорослих людей —
Чорнобилем цвітуть.
Розлите живе срібло — ртуть;
Не схопиш, не допоможе і лють.
Чорнобиль, Чорнобиль...
Де ж лице прогресу?!
Де ж заповіти:
 Велич вселиких,
Про щастя людське...
Чорнобиль — не казка,
 а биль.
Вже не буде цвісти
 там полинь.
Там Саркофаг бетонний
Зупинитель радіації
 хвиль —
Плутонію комора...
Саркофаг — це тепер
 Чорнобиль...
Схаменись, Людино!
Людино, схаменись!
Повір у себе
І відкинь пророків
 лихих.
І за Богом стужись.
Нема Пророка,
Та правда є:
Чорнобиль — це смерть
Для очей тих великих
Та жовтий цвіт на лиці,
І смерти прискорений
 хід...
І, як лялі гумові,
Гойдаються в морі

Без веселого галасу і бризку,
безмовні,
Зграйкою діти,
Завезені з рідного дому
Із Чорнобиля-погрому.
І болісний жаль
На чолі людському печаттю
Скорботної долі Мадонни.

1990

ТОБІ

Ти закутий в кайдани
достатку:
В тебе хата камінна
і авто,
І напої в пивниці
лежать,
І грошей чимало
у банку ...
Ти багач!
Багатій...
Та дай хоч лепту,
хоч каплю
з достатку
востанку,
Для України
в світанку.
Ми були колись
славні,
І мали могутність
Русі,
Ми були Руссю,
І були — Богатирі:
Отож, рятуй
Колиску
свою,
Рятуй перед тим,
Як нам піти
у пільму.

1979

ГЛУХОНІМИМ

Ви чуєте,
 глухонімі,
Я гордий за Українську
 Мову —
За турботи отчі,
За слова пророчі,
Я гордий за вічну
 обнову її.
Ви чуєте, глухонімі,
У мові моїй
Проривність гуде
Відвічного міту,
Що із сонцем іде
У майбутність,
 У Майбутність
Людського привіту.
Вітальність живе
 у мові моїй,—
Цього ж не збагнути
Челяді глухонімії.
Моя мова у житті
 цвіте,
У гілці весни,
У крашанці Великодня
І в купині живій —
Моя мова росте.

1980

ХОР «ВЕСНА» В ПЕРТІ

Жіночий хор «Весна» засновано в 1988 р. при Спільці Української Молоді під керівництвом пані Сузанни Бардич-Прушинської в Перті. Перший виступ хору із 15 учасницями був на концерті СУМу 18. 9. 1989. і відтоді хор бере постійно участь в різних імпрезах, як Свято Державности, концертах на свята Т. Шевченка, Святах Героїв та австралійських музичних конкурсах.

Під керівництвом диригентки Сузанни Прушинської хор «Весна» дійшов до високого рівня і в 1991 р. мав нагоду влаштувати свій власний концерт. Хор брав участь в австралійському конкурсі мистецьких одиниць і здобув перше місце в 1989 і 1991 рр., а друге в 1990 р.

В 1990 р. долучилися до хору чоловіки і було створено на деякий час мішаний хор.

Сьогодні в хорі «Весна» є 27 членок, і проби відбуваються кожної п'ятниці від 8.00 до 9.30 вечора.

1 ряд: С. Бардич-Прушинська, І. Кондаревич, Д. Кондаревич, Д. МкЛін, О. Корець, Н. Росовська, І. Бачинська, М. Гойса, І. Лозик, О. Сірко. 2 ряд: Л. Пержило, С. Айткін, І. Росовська, Ж. Сірко, З. Дошак, Л. Кучма, Л. Мадаскі, Е. Кучерепа. Акомпаніяторка хору — пані М. Чверенчук. Нові членки: О. Джонс, П. Карпевич, Д. Маєвська, Н. Мандичевська, І. Осташевська, М. Семенишин, С. Семенишин, Н. Фурдас, С. Шило.

З ТВОРЧОСТИ НАШИХ НАЙМОЛОДШИХ

Тарас ХАМУЛА, 12 р

НЕСПОДІВАНКА

— Добрий день! Мене зовуть Івась. Я хочу розказати вам про мій день народження і як я дістав свій найкращий подарунок.

Почалося з того, що я пробудився в понеділок, четвертого грудня, а це день мого народження. Я скоро встав, помився, вдягнувся й поснідав. Мама каже, що я мушу бути готовий до школи ще перед сніданком. Добре, і я був готовий! Мама ще була в ліжку. Я скоро побіг до неї, поцілував, а вона обернулася до мене й каже:

— Многая літа!— а потім обернулася й заснула.

Я тоді крикнув:

— Мамо, де ж мій подарунок?!

А мама подивилась на мене довгим поглядом та й каже:

— Ти вже маєш 10 років, тобі не треба подарунка.

Я обернувся й пішов мовчки до школи.

У школі всі діти бажали мені «Многая літа» й питали: «Що ти дістав на свої уродини?» Я відповів, що мама мені сказала, що я вже маю 10 років і що мені не треба подарунка. Всі діти сміялися з мене. Увесь день у школі я був сумний.

Коли мама прийшла забрати мене, я їй сказав, що діти сміялися з мене й дражнили. А вона тільки подивилась на мене й усміхнулась. Я ще зайшов до бібліотеки й позичив кілька книжок про собак. Я завжди хотів мати маленьку собачку. Потім ми поїхали додому. Повечерявши, я зробив завдання і пішов просто до ліжка читати. Я там побув може з півгодини, як почув, що передні двері відчинилися. Я знав, що то був тато, але я був засумний, щоб його привітати.

Але я почув, що мама йому каже: «Будь обережний з тою скринькою». А тато відповідає: «А що з нею має с...?» Решти я не розібрав, що він сказав, бо мама його перебила: «Будь тихо!»— сказала вона суворо. Потім додала: «Можна відчинити, Івась читає в ліжку».

За пару хвилин я почув, що тато й мама ідуть сходами нагору. Двері відчинилися, і мама внесла торт. Після того, як я її поцілував, увійшов тато, а за ним вкотилось щось маленьке й чорне. Воно підбігло і скочило на моє ліжко. Це була несподіванка для мене. Це був маленький собачка! Він мав білі лапки, білу борідку, носик і білі груди. Я його назвав «Пукі», бо він був такий гарний. На другий день у школі я дітям розказував про цю несподіванку. Це був найкращий подарунок, який я колинебудь діставав.

Тарас Хамула — учень 6-ої класи Рідної школи в Нобл Парку. Це його оповідання відзначене на 14-му конкурсі молодечої творчості, який проголосив Літературно-мист. клуб ім. Василя Симоненка в Мельборні, 13.10.1991 р. з видачею 20 доларів для заохочення.

Леся ЗАВАЛИНСЬКА, 13 р.

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК

Наталка дивилась через вікно. День заповідався гарний і соняшний. Якраз авто городника зупинилось коло хати. «Добре»,— подумала Наталка.

Наталка була одиначкою в багатих батьків і жила разом з ними, а тому, що вони були дуже заняті своєю працею, в них було декілька служниць для хатньої роботи і городник, що приїздив утримувати й доглядати квітники, сад і город. Дім Наталчиних батьків був великий і просторий та приміщений серед великої площі землі. Самі ж батьки ніяк не могли займатися хатньою роботою, бо довгими годинами перебували поза домом і тим самим не могли займатися як слід Наталкою. Вправді, щодня приїздила вчителька, яка вчила Наталку приватно, але це позбавляло малу дівчинку товаришок, її ровесниць, і бідна Наталка мусіла сама собі знаходити заняття і забаву. Вона помагала служницям у кухні, порпалась в садку з городником тоді, коли не мусіла сидіти з вчителькою.

Вона вже на нині скінчила лекції і нетерпеливо чекала на городника, бо він їй обіцяв, що сьогодні буде цікава робота коло квітів. Коли городник вийшов з авта з лопатою, Наталка вибігла з хати і прямо до нього. Вона допомогла йому винести слоїки на насіння, бо нині вони будуть збирати насіння з квітів.

Прийшли вони до грядки, і відразу Наталка зорієнтувалась, що треба взяти слоїк, на якому був напис «чорнобривці», і почала збирати насіння. Коли слоїк уже був повний, вона його показала старому городникові, заявляючи, що вона вибирала всі різні кольори, тобто від світло-жовтих до темно-бронзових включно. «Чудово», — сказав він їй. «Тепер треба закрити і написати дату, тобто день, місяць і рік, коли ти це насіння зібрала». Так Наталка й зробила і до обіду чемно садила, копала, замітала аж поки не завважила, що її суконка була цілком брудна. Вона допомогла позносити до авта усі слоїки, попрощалася з городником і побігла до хати. Дома одна із служниць побачила її такою брудною, сказала їй бігти до лазнички, скупала її. Наталка переодягнулась і пішла до кухні. Там жінки варили обід, пекли торти і всякого роду печиво, а пахло!.. Всі дуже співчували бідній, самотній дівчинці і, коли вона з'явилася в кухні, одна із служниць вдягла їй у великий фартух, а друга посадила за стіл і дала їй в руки шматочок тіста, щоб Наталка його оформила і мала нагоду спекти щось власне.

Так проминали дні... В Наталки було багато забавок, книжок, різного роду гри-змагання, але самій одній це нецікаво. В саду були гойдалки. Наталка мала kota, але кіт не заступить сестрички, з якою можна б говорити й бавитися.

Кожного вечора, коли Наталка лягала спати, вона молилася до Бога і просила про сестру або братчика, але воліла би сестру.

Так проминули довгі тижні, і прийшла вістка, що її родичі повертаються з подорожі по Європі, бо їздили на якусь там конференцію.

Наталка зраділа тою вісткою, і її взяли на лєтовище зустрічати батьків. В поворотній дорозі додому вони побачили на шляху маленьку дівчинку, що йшла і плакала. Наталчин тато зупинив авто і спитав: «Хто Ти, і чому сама і плачеш?» — «Я називаюся Соня, нема в мене ні тата, ні мами, і не маю де жити та й така вже голодна!» ... — і ще гірше заплакала.

Наталчин тато взяв Соню на руки і підніс її до авта. Наталка з мамою трошки заспокоїли дівчинку Соню, витягнули з торбинки декілька бубликів і, коли дівчинка поснідала, то показалося, що то була її і вечеря і, хто знає, чи не обід, коли б вони її не побачили самісіньку на шляху. Тато вирішив поїхати перше до уряду, де займаються загубленими дітьми, хоч як Наталка просила і благала, щоб перше поїхати додому, переодягнути Соню, бо їй було зимно, порядно нагодувати і тоді вже можна би зайнятися різними урядовими приписами. Одначе тато не погодився на таку розв'язку. В уряді їм сказали, що постараються знайти Соніних родичів, або бодай якусь рідню, а покищо знайдуть їй приміщення на пару днів. Коли виявиться, що в Соні нікого нема, то примістять її в якомусь сиротинці, хіба що знайдеться хтось, хто її заадоптує і прийме як свою. Лишившись в авті, Наталка того всього не чула і якось задрімала. Коли заїхали під хату, Наталка вже твердо спала. Служниця її взяла і показала до ліжка, а батьки знов поїхали до уряду розвідати про Соню. Дівчинці знайшли тимчасове приміщення, незважаючи на те, що Наталчині батьки хотіли відразу забрати Соню до себе. Коли батьки повернулись, Наталка вже спала, а вони ще сіли пити каву і обговорювати та дискутувати над тим, що можна би купити Наталці на день народження, бо в неї вже було всього так багато: забавки, книжки, одяг — вона все мала. Служниця, що обслуговувала їх при подачі кави, несміло вмішалась до розмови, вона чейже чула Наталчині молитви і про це переказала батькам. Мама трошки продумала і розказала служниці про Соню та й рішила з чоловіком, що, прийнявши Соню до родини, це був би найкращий подарунок, бо коли не сестричку, то бодай Наталка дістала би приятельку-ровесницю. Наступного дня вони подзвонили до уряду, щоб розвідати, як справа стоїть, і їм обіцяли, що дадуть їм знати, коли справа розв'яжеться з Сонею.

Увечері, перед уродинами Наталки, хтось потелефонував, і тато погодився, що наступного дня буде там о 6-й год. вечора. Наталці стало сумно, невже ж її батьки забули, що це її день народження і лишать її саму в хаті. Тихенько з очей покотились сльози, але вона того не хотіла показувати. На другий день родичі поїхали до уряду і повернулись точно на вечерю, тобто

на прийняття, уряджене для Наталки. Увійшли в кімнату, заспівали їй «Многая Літа», склали побажання і привели Соню до Наталки.

— Наталко, це Твій подарунок. Відтепер Соня буде жити з нами, опікуйся нею, бо це Твоя нова сестра і приятелька. Буде Вам приємно і весело разом бавитися, вчитися,— сказала мама і поцілувала доню.

— Дякую, тату, дякую, мамо! — радісно сказала Наталка.— Це найкращий подарунок, який Ви могли мені зробити!..

Леся Завалинська, 13 років. Української мови навчалась приватно, склала за 6-ту класу. На 14-му конкурсі молодечої творчості одержала за цей твір третю нагороду в 40 дол.

Пилипко БОТТЕ, 13 р.

КАКОФОНІКС-ДВА

Брудиними, смердючими вулицями Нью-Йорку я їхав із татом жовтою, розтарахканою таксівною до хмародеру Емпайр Стейт.

Такого височезного будинку я ще ніколи не бачив у своєму житті. Ми зайшли у ліфт до тридцятого поверху, пересіли на другий ліфт до вісімдесятого поверху і вийшли в фойє, щоб добратися останнім ліфтом до найвищого поверху.

Я так уже привик пересідати з ліфта в ліфт, що, не оглядаючись, ускочив у ліфт, двері закрилися за мною, ліфт зашумів угору — а тата не було. Я сам.

Почав я натискати гудзики, щоб зупинитися. Чим більше я натискав, тим дужче ліфт набирив швидкості.

Враз всі гудзики замерехтіли, з підлоги виросло крісло, а на стіні з'явився екран. З екрану заговорило обличчя:

— Я — робот з Полярної Зірки. Мене звуть Какофонікс-Два. Я тут для твоєї послуги. Куди ти, хлопчику, хочеш полетіти?

Я аж присів у крісло з оторопіння. У мене рот роззявився, і я забувся про загубленого тата.

— Пане роботе! Я хотів би полетіти на Місяць, бо я ще там ніколи не був,— сказав я.

— Гаразд,— погодився Какофонікс-Два. — Ми прибудемо туди через шість хвилин.

Мені нагадалося, що, коли я дивився з вікна готелю на цей хмародер, форма його нагадувала мені балістичну ракету, готову летіти у космос.

— Увага! Одягни космонавтський мундир і будь готовий до висадки!— виголосив робот.

Я швиденько вдягнувся. І він сам став поруч.

— Остерігаю, що на Місяці бракує кисню, який потрібний земній людині. Отож будь обережний, щоб не прорвати мундиру, бо тоді останеться тобі тільки дві хвилини життя,— додав Ка-Два.

Вмить ми вже стояли на місячному срібному поросі. Коли я намагався ступати ногами, то підлітав!

От ми вдвох підскоком прилетіли до скелястої гори.

— Ходім, я тебе познайомлю з господарем Місяця, — шепнув Ка-Два. Він ніби відгадав мрію мого серця.

Біля печери сидів дідусь з довгою сивою бородою, веселими блискучими очима і приязно усміхався. Він ніби приріс до скелі. Дідусь кивнув пальцем до мене. Я підійшов, вклонився й привітався.

— Хвалю твою відвагу й віщую, що це не перша твоя подорож по космосі,— весело загомонів дід.

— Ось прийми, на пам'ятку від Діда Місяця, чарівний сріблястий камінчик. Він тобі пригодиться,— додав дідусь.

Я подякував і сховав дарунок в найглибшу кишеню.

Нібито вмить захмарилося й затуманилося.

Какофонікс-Два натиснув гудзика на своїх грудях, щось дзенькнуло, і він сказав, що буде буря і що нам негайно й поспішно треба повертатися до захисту ракети. Особливо мені.

СКАКАЮЧИ з каменя на камінь, я зашпортався. Впав. Лежу і — ні крикнути, ні перевернутися. Тільки рукою зумів досягнути в кишені подарований камінчик. Стиснув його в долоні.

Моментально Ка-Два сіпнув мене за руку. В ту ж хвилину я також почув сичання повітря. Прорвав дірку в мундирі!

Ка-Два схопив мене на руки і великими стрибками спинився біля входу до ракети.

Мені потемніло в очах, в голові стало порожньо, відчув нудоту під грудьми і... більш нічого.

— Синочку, все гаразд, не стогни. Я тебе підведу, а ти напийся водички. Щось у тебе голівка гаряча,— муркотіла надімною мама.

Я відкрив очі й зустрів її заклопотане лице. Напився води.

— Ну ж, ви з татом і комедія безплатна! Тато також стогне та ще й підхроплює. Мученики мої. Як так можна було розлучатись? Поки тато оглянувся — наш стрибунець уже зник! Наклопотався твій тато. Підняв на ноги всіх службовців безпеки хмародеру, щоб тебе відшукати. Ну, нічого. Спи вже.

Мама погладила мене по голівці, прикрила, поцілувала, перехристила й відійшла. Я перевернувся на другий бік. Запхнув руку в кишеню піжами, бо щось муляло. Мої пальці намацали і витягнули камінчик! Я глянув, він до мене замиготів сріблом у місячнім сяйві.

Пилипко Ботте — 13 р., учень 8-мої кляси Укр. школи в Нобл Парку (Вік.), на 14-му конкурсі молодечої творчості за цей твір одержав 2-гу нагороду в 60 доларів. Конкурс організував Літературно-мистецький клуб ім. В. Симоненка в Мельборні 1991 р.

Надія ЯНІС, 14 р.

МОЇ ПРИЯТЕЛІ — ТВАРИНИ

Повернувшись з літнього табору, ми з братом спершу привіталися з батьками, а тоді побігли погладити нашого улюбленого чорненького песика. Але на подвір'ї спокійно. Де ж він? Напевно, в куточку біля хати спочиває. Пропав? Неправда! Того не може бути! «Пропав»,— кажуть батьки...

Як ми сумували! Брат старався заспокоїти мене, але мені було тяжко. «Собака — то найкращий приятель»,— кажуть люди, і я так почувала, ніби втратила найкращого друга.

Минув уже тиждень. Після Служби Божої йдемо на обід до бабусі, а там нас чекає несподіванка: на ганку, де сонечко пригріває, спить у кошику та муркотить маленький, кудлатий і біленький, як сніг, котик. Батько подивився на нас і каже:

— Це для вас, як хочете.

— Чи хочемо?— перший раз за тиждень радіє серце! Ніч і день, чорненький песик і біленький котик,— приходять на думку.

Тихенько підходимо ближче і заглядаємо в кошик. Але ж цей котик не звичайний. Навіть маленьким виглядає аристократично! А який гарний-гарний! Піднесла котика, притулила до себе, погладила, і в ту хвилину зросла велика симпатія між нами. Я знала, що ніхто не зможе більше любити котика, як я. «Це киця, не котик»,— так нам пізніше ветеринар сказав. Вона вже живе в нас кілька місяців і спокійна! Мудра! Не пам'ятаю, як було в хаті без неї.

Знову наближаються вакації. Не довіряю, щоб хто другий опікувався улюбленою кицею. Беремо її з собою. Мама радить, що краще, коли киця пізнає новий домашній терен і почуватиметься спокійною. Виїжджаємо з дому. Уже до авта занесли всі потрібні речі, щоб провести веселий час біля моря. Все забрали: купальний одяг, вудки, відерця збирати мушлі. А ззаду лежить спокійно в кошику наша киця. Їдемо всі.

Кілька перших днів минули без пригод. Але незабаром киця почала проситися на подвір'я. Вночі спати не дає. Кажуть, нам за два-три дні кицю можна випускати з хати. Ми так і зробили. Але вранці киці немає. Шукаємо, кличемо, навіть з плачем. Нарешті, чуємо — десь озивається. Побоялася незнайомих людей і терену й сховалася.

Уже відбули ми шість чудових днів біля моря. Радісно зустрічалися з приятелями-українцями. Жартуємо й питаємо таких, як ми, чим хто буде, коли закінчить школу та університет.

— Я,— кажу,— ветеринаром хочу бути, бо всіх тварин люблю.

Прийшла остання ніч. Уранці повернемося додому. Кицю знову поклали в її кошик. Неспокійна киця, не дає спати. Випустила її надвір. Певно, киця вже ознайомлена з тереном.

Раненько прокинулася — киці не видно, але не журимося: певно, десь заховалась. Післали брата купити молока. Біжить в хату задиханий, а в руках — біленька кудлата киця. «Знайшов! Знайшов! Знайшов!» — вигукує він. Поклав її на підлогу, а вона на лапки стати не може. Покликали ветеринара. Він обклав їй лапку пластирем, і киця спокійно лежить.

— То у вас аристократична киця, — каже ветеринар, — витримує біль і дуже гарненька. — Вона на мене дивиться, а я її гладжу.

Уже дома видужала киця. І тепер кожного дня вранці приходить до мене. Справді, вона моя улюблена киця.

Одного разу поїхала я до приятельки на два дні. Від першого дня заховалась моя киця й не вийшла, коли її кликала родина. Не їла, не пила, не з'являлась. Думали, що пропала. На третій день, коли я повернулась до хати, біжу і кличу з сльозами. Аж чую тихеньке «мяв, мяв». А де? Чи не в хаті? Справді, вилізла з-під ліжка моя киця, а очі її світять і просять: «Візьми мене, погладь мене!»

Оце розповіла вам про пригоду з моєю кицею. Може, скажете, що нічого надзвичайного? Але, все ж таки, немає такої людини, яка побачили б мою кицю й відразу не полюбила б її.

Надя Яніс, 14 років, учениця 8-ої класи Братської школи в Лідкомбі (НПВ), за це оповідання, разом з Ростиком Кошарським за його нарис «Подорож до Центральної Австралії», одержала третю нагороду в 40 дол., 20 доларів кожному на 11-му конкурсі молодечої творчості, який проголосив Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка в Мельборні 4. 9. 1988 р.

ПРОЩАННЯ ЗІ ЛЬВОВОМ

Був сонячний зимовий день. Я прийшла зі школи й почала робити домашні завдання. В хаті було затишно й тепло, а надворі холодно й хмарно; падав пухнастий сніг. Я поглядала у вікно й любивалась нашою львівською зимонькою-снігуронькою. Та раптом хатню тишу немилосердно порушив різкий дзвінок. Я схопилась і кинулась до дверей. А відчинивши, побачила тата. Він був не такий, як завжди: виглядав і веселим, і стурбованим, а в руці мав якісь папери. Це здивувало мене, бо була ще рання година. Напевне щось трапилось, подумала я, допомагаючи батькові струсити сніг з одежі. Роздягнувшись, тато сів біля столу, розклав якісь папери і покликав мене до себе.

— Ну, дівчино, радій!— каже.

— Чого?— питаю.

— Готуйся до мандрівки,— відповідає підбадьоруючи.

Після цих слів тайна розкрилася мені. Справа в тому, що наближались зимові вакації, і ми плянували поїхати в Карпати або в Прибалтику.

— Ми їдемо в Карпати?— запитую.

— Ні, далі.

— У Вільнюс?

— Ні, ще далі.

Тоді я пожартувала.

— Може, в Якутію?— питаю, сміючись.

Тато теж засміявся та й знову каже своє «ні».

— Тоді здаюсь,— кажу й сідаю на канапу.

А тато тим часом розгортає коверту й простягає мені якийсь папір. Дивлюсь на нього й починаю читати. А побачивши австралійський герб, дивлюсь на тата.

— ?!

— Читай, читай далі,— каже батько.

Але мені вже було зрозуміло все. То був дозвіл на в'їзд до Австралії. Тепер я пригадую тодішнє своє почуття: бентежний страх із жаринками радості. Я тоді якось зніяковіла. І подиви-

лась на тата. А тато, як видалось тоді мені, сяяв від радості. І та думка, про татову радість, тоді не вміщалася в моїй голові. Це було для мене нереально, все плавало в якомусь тумані. А тим часом прийшла з роботи мама. Ми розповіли їй все. Мама теж сприйняла це якось бентежно. Таким був початок.

Тієї ночі я не спала: думала про далеку незнану мені Австралію. Що я знаю про неї? — думала собі. І потішала себе, що знаю багато, бо розділ з географії «Австралія», що в шкільному підручнику, знала на «п'ять». Та доповнювала свої знання розповідями, які чула від бабусі, дідуса й тата — вони бували там. І різні думки клубились тоді в моїй голові. Я не спала, але під ранок сон переміг.

Наступного дня життя пішло своєю звичною дорогою. Я не згадувала про це, бо навіть не мала часу — школа, лекції, спорт. Наближалася весна, і я думала все про екзамени. Та одного дня тато знову прийшов з роботи з якимись паперами. То, як виявилось, були анкети. З того дня й почали слати купи паперів, і не знаєш було, з чого починати. І пішли чернетки, документи, справки, словники, а хата стала канцелярією. А коли вже всі анкети було заповнено й перекладено англійською мовою, стало легше на душі.

У Львові вже господарювала весна. Дні були сонячні, теплі. У школі вже мріяли про літні вакації. Одного дня я зустріла свою подругу, яка вчилася в іншій школі. Ми розмовляли про іспити, що цього року будуть з геометрії, української мови і літератури. Я переживала за геометрію, сама не знаючи чому. Подруга сказала, що в їхній школі багато екзаменів відмінено. Я не повірила, але пізніше переконалася, що це правда. В школі тоді стояв гамір, кожен радів, такого щасливого дня напевне ще не було. Усі були задоволені, крім учителів, що ходили сердиті і дуже багато давали домашніх завдань. Але це для учнів було як сміховинка, бо головне — екзамени відмінено. Це крутилось у кожного в голові: екзамени переполовинили.

Наближалось закінчення шкільного року. Два дні до останнього дзвоника — шкільного свята.

Щоліта один місяць учні відробляли трудову практику: прибирали парки, сквери або допомагали колгоспникам. Цього року наша класа мала їхати на місяць у село. У всіх був бадьорий настрій. Кожний укладав пляни на літо. Адже шкільний рік уже

за нами. І однокласники були щасливі. А я, тільки тепер, по-справжньому задумалась над батьківськими словами. В думках вимальовувались затуманені береги Австралії. Сльози набігли мені на очі, і я заплакала. Всі подивились на мене. Це виглядало смішно, але цікаво.

— Що трапилось?— спитали мене.

І я пробурмотіла:

— Я не їду з вами.

— Чому?— хором запитали мене друзі.

І я розповіла все. Хтось засміявся, хтось не повірив. Але це були не жарти: я була останній день у школі. Іспит з української мови і літератури я склала на «відмінно». Ми писали переказ. Це було легко для мене. Мова і література — це найулюбленіші мої предмети. Верталась я додому з своєю найліпшою подругою. Багато раз я оглядалась і дивилася на школу. То була моя найдовша дорога. Ми йшли повільно. Був гарний сонячний день. Тільки це я пам'ятаю з тієї останньої дороги зі школи додому. Так, я тоді востаннє любивалась своєю школою, своїми товаришами шкільними і всім рідним дорогого мені Львова.

Це оповідання **Ольги Андріїв** нагороджене на 12-му конкурсі молодечої творчості 16-го жовтня 1989 р. першою нагородою в 100 доларів. Конкурс організував Літературно- мист. клуб ім. В. Симоненка в Мельборні.

Віта ХАРУЦЬКА, 15 р.

ОДИНАЧКА

Змалечку Оленка завжди була веселою, жвавою дитиною. Мала біляве волосся й сині-сині очі, як небо, а світилися вони залежно від її настрою. Батьки її були дуже багаті і шановані люди в тій околиці. Вони посилали свою одиноку доню до найкращих шкіл у Львові. Оленка добре вчилася, вчителі любили її, і мала вона багато подружок.

Роки пролітали, і от Оленка вже закінчила народню школу. Прийшов час, і пішла вона до гімназії. Росла Оленка і з кожним днем ставала все кращою й кращою. Виросла вона високою, стрункою красунею, а як виходила на вулицю — всі звертали на неї увагу.

— Скоро буду хлопців з патиками відганяти від тебе, доню,— пожартував батько одного дня.

Оленка скінчила гімназію з дуже добрими успіхами й не знала, що буде далі робити.

— Поїдь у світ,— порадила мати,— зустрінеш культурних і багатих людей, а можливо знайдеш і доброго чоловіка.

— А нащо мені шукати чужих, як тут є багато й своїх,— відповіла вона.

Мати, як мати, бажала для своєї одиначки безмежного щастя і багатства, щоб вийшла заміж її доня і мала все, що лиш забажає: щоб не працювала, а ходила до театру. А батько радив доні робити те, що вона хоче, тільки щоб вона була задоволена і з того чимось скористала. Оленка погоджувалася з батьком.

Довго думала Оленка і вирішила написати листа до теперішнього гетьмана Богдана Хмельницького. Не було вже поляків в Україні, і Оленка могла сміливо поїхати на Запорозжя, побачити козацьке життя.

І ось відписав їй славний гетьман, який чув про її славних батьків, і запросив її на Січ. Діставши відповідь, Оленка розказала батькам про свої пляни. Мати як почула, то трохи не зомліла, навіть батько зажурився і промовив: «Небезпечно в такий час їхати, доню. Там турки можуть тебе забрати. Поїхав би я з тобою, але маю обов'язки на роботі». «Як ти можеш навіть думати про подорож в таку небезпечну дорогу?»— запитала мати.

— Ой, мамо! Будь задоволена з мого рішення. Я маю бажання виконати моє рішення.

— Доню, моя доню! Ти не розумієш! Ти ж у мене одиначка. Тож я хочу, щоб тобі було все добре і щоб ти була задоволена, але їхати самій в таку небезпечну дорогу, я не раджу,— сказала плачучи мати.

Розплакалась і Оленка та й вибігла з кімнати. Не хотілось ображати батьків, але ж вирішила поїхати на Січ. Встала вона

раненько, спакувала деякі речі і тихесенько вийшла з хати, сіла на коня, і, передумуючи розмову з батьками, поїхала.

Ніч вже настала, а дорога ще далека. З глибокими думками, Оленка зупинилася на ніч у селі. А вранці раптом почула крик людей.

— Ой, дивіться! Турки напали! Грабують людей! Палять село!

Оленка швидко встала і побігла до коня, але вже не добігла, її зловили й посадили на коня і з награбованим багатством від'їхали. Уранці вони приїхали до моря, де чекав на них турецький корабель. Плаче, голосить Оленка, але вже запізно. Майнула їй думка: «Треба було слухати батьків, а тепер не знати, чи побачить їх і чи взагалі колись вернеться додому в Україну?!..» Корабель від'їхав.

Батьки встали ранком, а Оленки нема. Знайшли записку і вирішила поїхати шукати. Запрягли коня і поїхали на Запорозжя. Питають людей, але ніхто не бачив Оленки. Батьки зажурилися, бо не знали, що мають робити, аж ось підійшла до них старенька жінка.

— Приїхала я з села, щоб зустрітися з вами, бо я знаю, де є ваша доня,— сказала жіночка.

— Заведіть нас, будь ласка,— попросив батько.

— Не можу завести, але можу сказати, бо я з того села, де ночувала ваша доня, як напали турки. Вона ночувала в сусідів. Така гарна, але я подумала, що ще дуже молода, щоб в таку далеку дорогу їхати самій. Під час нападу вона пробувала втекти, але зловили її ті бандити, зв'язали і повезли ніхто не знає куди. Кажуть, що така гарна, буде султанові турецькому за жінку.

Мати, почувши такі слова, зомліла.

— Що ж нам робити? Як ми можемо її врятувати?— запитав батько.

— Тільки є одна рада: підіть і поговоріть з козаками,— відповіла жінка.

Зажурені батьки пішли до козацького загону. Гетьмана не було, так що отаман керував загonom. Хоч не було багато війська, але на прохання батьків вони погодилися рятувати Оленку.

Тим часом турки замкнули Оленку у високім замку. Сидить вона біля вікна і дивиться на Чорне море. Сумує за батьками і за рідною землею. Не їсть, не п'є. Кожного дня приходить султан і намовляє її стати його жінкою. Оленка не відповідала. Одного дня він розсердився і сказав їй, що її чекає смерть, якщо вона не згодиться. Плаче бідна Оленка і жаліє, що не послухала батьківської поради, а тепер лише одна надія на Бога. Молиться і з сумом дивиться на хвилі, що б'ють у берег. І ось у далечині завважила Оленка якийсь корабель, що наближався до берега. Придивилася вона, а то українські козаки. «Вони врятовують мене»,— подумала Оленка. Козаки оточили замок і напали. Турецьке військо спало і не сподівалося нападу. Козаки взяли турецького султана, як закладника, і він завів їх до Оленки. Козацький отаман відкрив двері і забрав Оленку. Пізніше козаки відпустили переляканого султана і від'їхали своїми кораблями.

На березі України чекали батьки. Рада і щаслива Оленка обіймала своїх батьків, просячи вибачення, а разом з тим і благословення на вінчання з відважним отаманом, який її врятував.

Віта Харуцька, 15 років, учениця Рідної школи в Нобл Парку; на 14-му конкурсі молодечої творчості 13.10.91 р. одержала третю нагороду — 40 дол. за цей твір. Конкурс організував Літературно-мист. клуб ім. В. Симоненка в Мельборні.

Ярема СЕМКІВ, 15 р.

ПОДОРОЖ В УКРАЇНУ

Двадцять дев'ятого червня, 1990 року, група учнів української школи імени Івана Франка в Саншайні, відлетіла в Україну. Група складалася з п'яти учителів, під керівництвом пані Олі Юрци, та 24 учнів. Прощання було емоційне. Після

благословення з рук Отця Струка ми, під вибраним іменем «Бунтарі», вирушили в дорогу.

Перша наша зупинка по дорозі в Україну була в Сінгапурі. Тут ми перебули три дні, під час яких займалися переважно закупами. 2-го липня ми залишили Сінгапур та вирушили до Москви. Ми прилетіли до Москви в обідню пору. Там нас зустрів пан Бондаренко, який цю туру zorganizував. Деякі учасники нашої групи бачили в ньому подібність до Тараса Шевченка, але не всі з цим були згодні. До п'ятої години ми оглядали Москву. По вечері зайняли місця в поїзді та близько сьомої вирушили до Тернополя.

Всі були раді, що все по-доброму вийшло, та, знайшовши співаники, сіли за стіл і співали пісню за піснею. Спів лунав до пізньої ночі, і всі ми розвеселені лягали спати. До Тернополя приїхали після полудня. На нас чекали з привітом. Doroslі, молодь та діти в народніх строях тримали українські та австралійські прапори. Вітали нас хлібом і сіллю, піснями, віршами, промовами та давали нам квіти. Сльози радості стали на очах і в нас, і в них.

Ми багато Тернополя не бачили, бо відразу поїхали до Івано-Франківська. З нами їхала молодь та діти, які нас вітали в Тернополі. Між ними був малий збиточник Михась, який зачіпав дівчат, а також був захоплений моїм фотоапаратом. Ми мінялися адресами. Поки приїхали до нашого готелю в Івано-Франківську, що звався «Готель Україна», я назбирав з десятків адрес. Наступного дня водили нас по місті та на стрілецькі могили, де ми всі помолилися за тих, що вмерли за волю України. Могили були вкриті квітами. По дорозі назад до готелю я перший раз несподівано зустрів свою родину з України. Чувся я дуже щасливий, що родину, з якою 46 років ми не мали контакту, я побачив та з ними розмовляв. Вони були раді, коли я з ними по-українському говорив, були захоплені, коли дізналися, що я навчаюсь в українській школі. Розпитували мене про діда та запросили нас зайти до них, коли будемо в Коломиї.

Увечері відбувся концерт, в яким брали участь всі «Бунтарі». Ми співали та танцювали перед повною заленою людей. Після нас різні райони з Івано-Франківської області показували свої танці та співали свої пісні. Кінець концерту був дуже емоційний. Всі трималися за руки й співали «Ще не вмерла Україна» та «Гей у

лузі Червона Калини». Сльози радості лилися з очей. Після цього цікавого та оригінального концерту ми розмовляли зі студентами, які брали участь в концерті. Ми так розговорилися, що треба було нас три рази кликати на вечерю. На третій день пан Бондаренко повів нас до пам'ятника Тараса Шевченка, де ми поклали квіти та заспівали «Ще не вмерла Україна». Наша пошана до Шевченка та знання про нього зробили велике враження на присутніх.

На буйному вітрі гордо повівав український прапор, коли прийшов час вирушити в дорогу — в Карпати. На прощання зібралася група студентів, яких ми пізнали в Івано-Франківську. Хлопці подавали руки, а дівчата знов у плач та обійми. Мав я щастя, бо по дорозі до Карпат ми переїхали через Коломию, де жили мої предки та де тепер живе моя родина. Родина запросила мене та нашу групу до хати, де народився мій дід. Нас традиційно привітали не з хлібом та сіллю, а варениками. Чувся я в тій хаті, як у себе вдома. Рідні було багато, від найстарших, що прийшли почути вістки про мого діда (їхнього стрийка), до найменших, які прийшли подивитися на свого «вуйка» з далекої Австралії. Обдарували мене подарунками, щоб передати дідові та мамі. Я був трохи збентежений, бо вже мали таке, що я їм подарував. Просили довше в них побути, але вже було пізно, а ми ще мали бути на святі Івана Купала.

Дальше їхали через місто до річки Прут, де відбувалося свято Івана Купала. Війшли з автобуса з прапорами та фотоапаратами. Решту дороги перейшли пішки. Здалека лунав спів і грімкий клич «Слава Україні!» та величава відповідь «Героям Слава!». Я був заскочений масою зібраних людей. Говорили, що зібралося там близько 150.000. Люди стояли з обох сторін ріки, уважно слухали програму та дивилися на танці. А коли виконавці співали, цілий натовп співав з ними. Два члени нашої групи мали відвагу перейти річку з австралійським прапором. Всі били браво, коли вони перейшли на другий бік та коли пустили їх на головну арену. Я чувся частиною цієї української спільноти та був гордий бути українцем, а одночасно й австралійцем.

Багато інших міст відвідали ми під час нашої подорожі: Львів, Тернопіль, Канів та Київ, але Івано-Франківщина зробила

на мене найбільше враження. Може, краса Карпат або зустріч з родиною, або може те, що я там відчув найбільший сенс національного відродження. А може, це було тому, що я там почувався, як у себе вдома, бо нас там приймали, як своїх рідних, як українців.

Цей нарис **Яреми Семкова**, учня Братської школи в Мельбурні, на 13-му конкурсі молодечої творчості одержав серед молодшої групи учасників другу нагороду в 60 дол. Конкурс організував Літ.-мист. клуб ім. В. Симоненка в Мельбурні 24.10.1990 р.

Марта КОШАРСЬКА, 15 р.

ГЕРОЙ ВІЙНИ

Йосиф вийшов на вулицю саме тоді, коли почав падати дощ. Почався ще один неприємний день в Нью-Йорку. Він запалив цигарку і почав ходити по головній дорозі, думаючи про події останніх пару тижнів. Його спогади з війни останнім часом ставали гіршими і чіткішими кожного дня, і він нарешті надумався побачити психіатра.

Заходячи в психіатричну клініку, Йосиф помітив дорого умебльовану кімнату. Він підійшов до головного стола й попросив допомоги у секретарки.

— Добрий день! Я маю призначення до доктора Острозького. Моє ім'я Йосиф Саган.

— Прошу почекати хвилинку,— відповіла секретарка.

— Я перевірю компютер.

Йосиф оглянувся, спостерігаючи людей в кімнаті.

— Кімната доктора Острозького на двадцять другому поверсі,— сказала секретарка і дала йому номер кімнати.

По дорозі вгору Йосиф собі уявляв, що, одягнені в біле, пани заведуть його до психіатричного шпиталю, і трохи не втік. На двадцять другому поверсі Йосиф вийшов з ліфту й зайшов

до кімнати. Його вітала молода секретарка, яка його ввела у велику кімнату, де висіло на стінах багато дипломів.

— Доктор Острозький незабаром вас прийме,— сказала вона і повернулася до своєї праці, залишаючи Йосифа самого в кімнаті. Незадовго він уже сидів проти психіатра, який щось писав у записнику.

— Тепер почнемо з того, що ти мені скажеш трохи про себе. Чому ти думав, що тобі було потрібно професійної допомоги?— почав лікар.

Після сесії Йосиф вірив, що доктор Острозький йому багато поміг, і він заспокоївся щодо своїх спогадів з війни. Доктор йому сказав, що ці спогади почалися через якийсь шок і незадовго зупиняться. Він Йосифові наказав сконцентруватися на теперішньому часі й не думати про минуле.

Вийшовши з будинку, Йосиф помітив телевізійний гелікоптер, який літав високо над дорогою. Це був йому знайомий звук ще з минулого. Нараз його пам'ять повернулася до В'єтнаму під час війни; він знову був серед товаришів, готовий битися за свою країну.

Гелікоптери кругом нього тоді приземлювалися, і неймовірний звук майже заглушував звуки кулеметів. Майже, але не зовсім. Йосиф бачив в'єтнамських вояків, які бігали й падали, як їх стріляли. Зовсім несподівано військовик, який стояв коло Йосифа, був поранений кулею. Він зчинив страшенний крик, який перетворився у дзюрчання, коли кров почала витікати з його рота...

— Ой, вибачте!— крикнула чужа пані, яка ненавмисно Йосифа збила з ніг.

— Ой, ой...— відповів Йосиф, помалу повертаючись назад до дійсності.

— Чи ви не вдарились?— запитала жінка.

— Ні... ні, дякую,— відповів Йосиф, відходячи від неї. Він був трохи приголомшений, як дійшов додому. Сівши на канапу, Йосиф змушував себе повільно дихати і думав тільки про теперішній час, не дозволяючи думкам вертатися в минуле.

Йосиф нарешті ліг до ліжка коло дванадцятої години. Його сни були повні страху війни, і він збудився, вкритий холодним потом. Він не спав решту ночі, переляканий кошмарними снами.

Наступного ранку Йосиф знову пішов до доктора Острозького. По дорозі він проходив повз працівників, які справляли дорогу, уживаючи пневматичний молоток. Йому пригадався цей звук з попереднього часу і він знов, ментально, почав повертатися до часу війни. У своїй уяві він знову стояв на фронті під час в'єтнамської війни, його борода обіперта об рушницю, що сипала кулі на ворога. Його товариші падали навколо нього, і він міг чути їхні крики, крім звуків бою.

Нараз Йосиф відчув неймовірний біль у нозі і, глянувши вниз, побачив, що кров витікає з великої рани ...

— Його ударив автобус на розі, коло вашого будинку, — запитав поліцей, — чи ви його знали?

— Так, — відповів доктор Острозький, — він був моїм пацієнтом. Що точно йому сталося?

— Свідки сказали, що, не дивлячись, де йшов, він вийшов на дорогу і попрямував під автобус, який його вдарив і забив.

Марта Кошарська, 15 р., студ. Укр. школи в Страсфілді (11-й рік), за це оповідання одержала на 12-му конкурсі третю нагороду, разом з Вірою Хоменко, за її нарис «Подорож до Канберри».

Леся МОРОЗ, 15 р.

МРІЇ

Тихо-тихесенько я встала ранком з ліжка, поповзла до вікна і подивилася догори, до синього-синього неба. Сонце навіть ще не вийшло вповні на небосхилі. Тільки на сході були барвисті кольори: червоні, малинові, жовті й помаранчові, мов десь далеко горів вогонь. Мої очі стали вологими, а з куточка мого ока викотилася однісенька сльоза, яка помалу спускалася до низу, по ще заспаному лиці. Цієї краси, можливо, вже тут ніколи більше не побачу. Так — хіба в другій далекій країні, але не в країні мого народження. Це був тут мій останній день. За приблизно тридцять годин відтепер я буду вже в моїй новій, прибраній країні, Австралії.

Моя мама, тато, старша сестра і я сьогодні увечері мали відлетіти літаком у довгу й далеку подорож до уявної країни, де нас буде чекати наша родина. Родина, якої ніхто з нас, крім мами, не бачив у житті. Хоча мені було тяжко залишати наш

дім, прекрасний горód, але я себе потішала чимось уявним в Австралії. В той час мені було лише сім років, і тільки в пізніших роках я зрозуміла вагу цього переїзду, який це був біль, коли я подумала, що вже більше не побачу своїх шкільних приятелів чи нашого дому, а можливо, що це були тільки мої діточі думки-мрії, які линули в давню сторону, звідки ми приїхали.

Цього незабутнього дня ми всі з'їли поспішно снідання й почали пакуватися до від'їзду на летовище. Тяжко було все забрати, але нічого не хотілось залишати. На мої очі тиснулися сльози, коли ми залишили наш дім востаннє, але за кілька хвилин пізніше все пішло в забуття, бо по дорозі на летовище перед моїми очима проминуло багато мені знайомих образів, а там людей- людей! Таке велике число, що тяжко було для мене це все збагнути. Лише тоді, коли число нашого полету було оголошено, моє серце начеб стряслось, в грудях заперло віддих, а я мов зі сну прокинулась. Держачись руки своєї мами, стривожено ішла вгору по сходах, слідом за татом і старшою сестрою, до літака, де стюардеса нас привітала й вказала нам наші місця.

Як літак почав зноситись догори, мій живіт пішов під груди, хоча я й була прив'язана до сидження, а на мої руки вийшов холодний піт, мабуть, зі страху. Це скоро проминуло, бо літак вирівнявся, і вже тепер не було чути, як летів. Я дивилися крізь маленьке вікно на білі-білі нескінченні хмари. Як ми вже всілися, я читала книжку й так заснула, що прокинулась, коли літак почав приземлюватись в Багрейні, маленькій арабській країні. Багрейн добре пам'ятаю до сьогодні, бо ми там мали багато часу дещо оглянути й ходити по місцевих крамницях. В одній крамниці продавець багато мене випитував і на кінець дав мені подарунок — маленьку пляшку парфуми, яку я ще й досі маю.

Дальша наша подорож була багато довша й більш бурхлива, хоч і люди були стурбовані; ми щасливо приземлились в Сінгапурі, але не надовго, бо лише замінили обслугу й відлетіли до Сіднею — останню частину нашої подорожі. Так скоро, як літак піднявся до своєї висоти, стюардеси спустили заслони на вікна й почали висвітлювати фільм на великому екрані, на який ніхто не дивився. Наш літак перехилився з одної сторони на

другу, кидало нас, як маленьку соломинку, а назовні було чути тріск громовиці та биття дощу по вікнах літака. Люди попритискали руки до грудей, наче молилися до Бога. Ніхто не спав цієї ночі, але буря помалу... помалу... втихла, і незаплямована тиша запанувала в літаку: люди спокійно спали, лише маленька семирічна дівчинка не спала, а дивилася через уже відслонене вікно в темну далечінь і нагадувала собі своє приятелювання, залишене тисячі миль позаду.

Нарешті, раннього ранку, нам оголосили, що за півгодини наш літак буде приземлюватися в Сіднеї. В літаку настала метушня, ми також почали підготовляти свої паспорти й інші потрібні документи для митних службовців (кастомс). Ще раз ми прив'язали себе до сиджень і приземлювались, згідно з поданим часом, 6:25 ранку, і раптом ми вже були на австралійській землі.

Цей незабутній день був тридцятого червня тисяча дев'яност вісімдесят третього року. І я, як тепер пишу цей спомин, знову пригадую собі свої перші думки про Австралію. Я пам'ятаю, як наша родина зустріла нас на лєтовищі. Я пам'ятаю гарну погоду, яка була в цей день. Так, то була зима, але така тепла, приємна погода була, що не можна собі уявити. І я пам'ятаю, як я дивилася на ці великі пальми і синє небо, таке гарне, яке мовби вітало нас до нового життя в Австралії. Синє-синє небо; яке відзеркалювало мої мрії...

За цей нарис **Леся Мороз**, учениця 10-тої кл. Братської школи в Лідкомбі, одержала третю нагороду в 40 дол.

Наталка ГІММЕЛЬРАЙХ, 16 р.

МАНДРІВКА «ПІНГВІНІВ»

Це сталося на пластових сходах — подруга повідомила нас, що через декілька місяців відбудеться пластова зустріч у Канаді, під час якої святкуватимуть пластуни всіх країн 75-ліття Пласту.

На цю зустріч багато з нас хотіло їхати, але не всі мали можливість, дехто не міг пропустити школи, інших не пускали батьки. Я була з тих щасливіших, що не мали жодних перешкод, і п'ятеро з нашої групи «пінгвінів» почали готуватися до мандрівки. Довго ще перед від'їздом почалось ярмаркування, щоб заробити гроші на виїзд: пеклося печиво, ліпились вареники, вишукувалось все, що непотрібне в хаті, і раненько-рано зі сходом сонця везлося на ярмарок або під церкву. Уряджували вечірки, організовували льотерію.

І так почалось збирання до виїзду: купували нові наплечники, ліхтарки, компаси, австралійські ковбойські капелюхи і різні сувеніри в подарунок або на обмін з пластунами інших країн.

Я раділа, що побачусь з пластунами інших країн, придбаю собі нових приятелів-українців, побачу, як люди живуть в іншій країні, хоч трохи і боялась, бо це була моя перша подорож у світ без батьків, а також страшно було мені летіти літаком над водою.

Нарешті, прийшов давноочікуваний день, але ще всього не куплено. В останню хвилину їдемо купувати різні необхідні дрібниці (батареї, фільм тощо) і все пакуємо в наплечник і торбу, прив'язуємо похідний матрац, мішок до спаяння, ковдру, а також пластовий однострій запакований, щоб не пом'явся — так минула майже ціла ніч. Пару годин спання, і я з батьками вже в дорозі до литовища.

Тут зібралось понад п'ятдесят схвильованих і веселих пластунів, а між ними п'ять «пінгвінів». Полагодили всі справи, пов'язані з відлетом, і ось настали останні прощання; ми, нарешті, за дверима, куди не сягають більше накази батьків.

Перша зупинка на Гаваях, де було дуже парко, де ми страждали в зимовім одязі, та недовго, лише змінили літак, і летимо далі аж до Ванкуверу. Це гарне велике місто ми оглядали з автобуса перед тим, як продовжували свою подорож.

До Торонто прилетіли другого дня; тут нас зустріли й вітали канадські пластуни й автобусами завезли до церкви на Службу Божу, а пізніше повезли до домівки, де нас чекали родини, які мали нами опікуватися. Відпочивши, поїхали оглядати місто, в якому живе понад 80 тисяч українців. Тут є багато українських церков, інститут ім. Володимира Великого та багато крамниць, книгарень, є також підземка та велика галерея, де

виставляються праці українських митців. Другого дня їздили оглядати Ніагару, найбільший в світі водоспад, де вода падає з великою силою і розбивається на дрібні бризки, наче дощ.

Після огляду роз'їжджаємося по різних таборах; нас, «пінгвінів», завезли до національного парку, де відбувався табір під гаслом «Шлях до Одности»; тут нас зустріли сонні, але зацікавлені нами пластуни. В цьому таборі мені найкраще подобалося, ми їздили на канойках по великому озері; спершу боялись, а пізніше навчилися і з приємністю згадували цей спорт; тут ми також мали змагання під назвою «Змах до Висот», в яких вимагались знання мови та запас слів; в цьому змаганні грала я з Ларисою з Торонто, і ми побили наших опонентів.

Мені припала честь розпалювати першу ватру, бо я була з Австралії; щоб запалити ватру, мені дали одного сірника; я не знала, як одним сірником можна підпалити, але побачила, як мій сусід тре сірник об камінь, щоб запалити його. Коли сірник запалився, я попросила в нього вогню: він дуже здивувався, що я не вмію здобути вогню одним сірником і зробив дуже смішну міну.

В цьому таборі я запізнала багато нових друзів. Нами дуже цікавились: нашою вимовою англійських слів, а також сувенірами з Австралії; мені навіть довелося замінятися черевиками з пластункою з Америки, бо вона вперше бачила «desert boots».

Саме свято 75-ліття Пласту відбувалося в Оттаві, столиці Канади. Перед парламентом з'їхалося багато українців (пластунів, представників організацій і гостей), щоб урочисто відзначити цей ювілей. Було багато промовців, відбувалась дефіляда під музику «королівської бригади», танцювали пластуни з Чикаго. Цього дня, увечері, відбулась пластова зустріч і забава.

Другого дня автобусами ми від'їхали до іншого табору в Графтоні, де зібрались всі пластуни, старші й молодші. Тут ми грали в теренові гри, змагались в плаванні, писали власні твори, «їздили» канойками по морі, кожного дня мали ватри по групах, а останнього дня прощання — при великій загальній ватрі. Перед від'їздом всі записували взаємні адреси, число телефонів і довго прощалися. Я придбала декілька добрих приятелів, з якими тепер листуюсь. Тяжко було з ними розставатися,

хотілось побути разом довше, побачити більше, але сподіваюсь, що ще колись побачимось.

Перед від'їздом мали одноденну прогулянку до «Disneyland», де бачили багато казкових звірів, їздили на каруселях. Це дуже велике містечко, яке за один день не можна оглянути. Ми не були ним захоплені, бо уявляли собі щось багато цікавіше.

І знову пакування речей, яких цим разом було ще більше; і не було кому помагати, прив'язувати і зав'язувати; і знову в далеку дорогу на летовище, де нас підбере залізний птах і завезе додому.

Наталка Гіммельрайх, 16 р., учениця 10-ої кл. Рідної школи ім. Лесі Українки в Нобл Парку, нагороджена першою нагородою в 100 доларів за нарис «Мандрівка «пінгвінів» на 11-му конкурсі молодечої творчости в Мельборні 4. 9. 1988 р.

Соня ТАРАНЕЦЬ, 16 р.

ПОТЯГ

Ця пригода сталася 20-го січня, коли Петро вертався додому з міста. Він провів день там з його товаришами, і вже було пізно, по одинадцятій годині вечора. Був крайній час вертатися додому.

Попрощавшись, він пішов до Центральної станції. Його товариші хотіли побути разом ще довше в місті, але Петро не чувся добре й поїхав додому раніше. Він купив собі квиток на станції. Йому здалося, що чоловік, що продав йому квиток, виглядав мовби чимсь стурбований, але не промовив ні слова.

Петро зійшов по сходах і пішов, щоб сісти на лавку. На станції в цей час інший залізничник замітав перон. Побачивши Петра, він кинув на землю мітлу і побіг по сходах нагору. Петро бачив, що робітник зустрів того чоловіка, що продав йому квиток. Вони стояли й тихо між собою щось говорили, часто поглядаючи на Петра.

Час помалу минав. Петро роздивлявся по станції. Вона була на вигляд, як типова станція, яких є багато. Стіни мали бронзову фарбу, яка злазила латками. На ній були вишкрябані різні імена. Лавка, на якій він сидів, була ясно-помаранчового кольору, зроблена з пластику.

Раптом з тунелю подув сильний вітер. Петро заплющив очі, щоб не влетів до них який бруд. Коли вітер перестав дути, він розплющив очі. Глянувши навколо, він не повірив своїм очам: вся станція цілком змінила вигляд, стіни були помальовані гарною рожевою фарбою, не було на стінах вишкрябаних імен, а лавка, на якій він сидів, була вже дерев'яна й помальована синьою фарбою. Станція виглядала чистою й новою. А на стіні висіло оголошення: «Прийди до Бориса в цирк. Тільки по три пені за особу». Також була подана адреса, як дістатися до цирку.

Здивований Петро не знав, що робити. Він пробував знайти тих двох чоловіків, але їх там не було. Він був на станції сам.

Раптом почув шум потяга й побачив світло в тунелі. Світло, яке він побачив, було газовою лампою, прикріпленою до потяга. Петро не знав, що думати. Це було дуже дивно.

Потяг, який уже стояв перед Петром, був зовсім інакший від тих, якими він звик їздити. Це був старий модель, але виглядав, як новий. Петро мав їхати додому електричним потягом, а не паровим. Він не знав, що робити. Раптом помітив маленького чоловіка, що стояв на станції біля потяга. Він був одягнений в синю уніформу, замість зеленої.

Маленький чоловік запрошував Петра до вагона.

«Він хоче, щоб я зайшов до вагона,— подумав Петро,— але чому, адже це не мій потяг?!»

Малий чоловічок уже настирливіше підганяв хлопця сісти до вагона.

— Чому ти не говориш?— запитав Петро, але чоловік йому не відповів. Глянувши на свій годинник, він спробував ще раз заманити Петра до вагона, бо доходило вже до півночі.

— Ні, я не піду!— сказав Петро.

Чоловік був дуже сердитий. Він сам зайшов до потяга і поїхав зі станції.

Коли потяг поїхав і зник у тунелі, Петро раптом почув звідти великий вибух і крик. Це тривало всього кілька хвилин,

і відразу запала тиша. А станція перетворилась на таку, як була перед тим.

В цей час Петро побачив, як ті два залізничники, яких він бачив раніше, бігли по сходах до нього.

— То ти це зробив?! Ти зламав прокляття!— вигукнув один з них до Петра.

— Що? Про що ви говорите?— запитав їх хлопець.

Тоді робітники розповіли йому історію цього потяга. «Цей потяг був «потягом смерти», що приїздив щороку, щоб забрати нові жертви. Це тривало 50 років. Кожного року хтось забивався на цьому потязі. А вночі 1932-го цей потяг мав нещасливий випадок. Тридцять людей забилося. Приїжджаючи кожного року, він хоче більше людських жертв. Це перший рік, що ніхто не загинув. Ти зламав прокляття. Ми були безсилі проти цього нещастя. Щороку ми бачили цю страшну картину, але не могли нічого вдіяти, бо люди нам не вірили».

Подякувавши їм, Петро поїхав потягом, яким їздив завжди.

Соня Таранець, 16 років, учениця 11-тої класи школи в Страсфілді, біля Сіднею (НПВ), за це фантастичне оповідання одержала 2-гу нагороду в 60 доларів на 11-му конкурсі молодечої творчости в Мельборні. 4. 9. 88 р.

Соня РАДИВИЛ, 16 р.

ХИЖАК — НЕНАЖЕРА

У глибокому лісі жив хижак-ненажера. В нього були величезні темно-бронзові й білі крила, жовтий дзьоб і гострі бронзові кігті, а його довга шия була кольору новонародженої свинки.

Одного ранку він прокинувся і подумав собі: «Що мені сьогодні зробити?» Він сидів, довго думав і, нарешті, рішив: «Я полечу до села і буду тероризувати селян! Ха-ха-ха!»— сміявся задоволений хижак.

Він піднявся і скоро полетів зі свого гнізда та й сів у темному куточку в горах. Він почекав деякий час, а потім полетів до маленького села, яке лежало в долині, і напав на людей, що працювали в полі. Люди злякалися і почали кричати:

— Дивися, Миколо, великий птах!

— Це лихо, дуже велике лихо!

— Хижак, хижак!

— Дівчата! Біжіть до хати! Дівчата! Скоро, скоро!

— Я хочу мою маму! Мамо, мамо, мамо!

Хижак підсміхався, махаючи своїми сильними темнобронзовими крильми. Як він любив це робити! Як він любив тероризувати людей!

Півгодини пізніше він вилетів з села. Він був веселий, бо йому було дуже приємно виконувати таку працю. Полетів він назад до свого гнізда, але по дорозі додому зупинився, щоб зловити зайчика на вечерю.

Вночі хижакові снилися дуже приємні сни: білі кісточки, які лежали порозкидані на землі, мертві люди і всюди кров, кров...

Хижак розбудився зі сну. Був прекрасний соняшний день. Сонце було високо на синьому небі і лише декілька пухнастих хмаринок ліниво пересувалися понад синім озером. Хижак-не-нажера скоренько вискочив зі свого гнізда і знову полетів до маленького села. Його зі очі спостерігали групу людей і вибрали з-поміж них маленького хлопчика. Він був одягнений в червоно-жовту сорочку, сині штани, чорні чоботи, а на голові — зелений капелюх.

Хижак, схопивши хлопчика своїми сильними кігтями, підніс його, і вони полетіли високо, високо.

Селяни були дуже сердиті. Старшина села організував сходини, на яких всі селяни були присутні. Старший чоловік, з довгою сивою бородою, встав і почав говорити: «Ми не можемо з цим хижаком жити. Він бере наших дітей, лякає наших жінок, не дає нам спокійно спати. Ми мусимо щось зробити!» Молоді чоловіки також почали між собою говорити: «Треба його забити,— сказав Василь,— він нам наробив уже багато шкоди». Всі інші присутні чоловіки з ним згоджувалися, і сходини скінчилися. Люди розійшлися. Все село чекало.

Наступного дня в селі весело бавилася на зеленій траві Маруся — маленька дівчинка, зі своїми ляльками. Коли вона

подивилася на небо, то побачила величезні кігті хижака, які приближалися до неї. Хижак схопив і потягнув її за довге біляве волосся. Маруся голосно крикнула: «Мамо, мамо, рятуй мене!». Люди почули Марусин голос і вибігли з хат. Вони дивилися залякані й зажурені, а хижак ніс Марусю далеко-далеко й високо в холодні гори. Але цього разу селяни були готові до такої страшною події. Вони вже були зорганізовані і готові на акцію.

Всі старші чоловіки та хлопці в селі озброїлися, сіли на свої сильні коні і швидко поїхали за хижак. Вони бачили Марусину червону сорочку на синьому небі і хижака, який ніс її до свого високого дому.

Селяни їхали слідом за хижак. Під'їхавши близько гнізда, найхоробріші хлопці напали на гніздо і врятували Марусю, а після забили хижака і зруйнували його гніздо.

Всі, веселі і щасливі, поверталися додому. Цього вечора все село довго забавлялося, бо знали, що хижак вже більше не зробить їм шкоди.

Соня Радивил, 16 р., студ. Школи Укр-ва в Нобл Парку за своє фантастичне оповідання на 14-му конкурсі мол. творчости 13. 10. 91 одержала третю нагороду в 60 дол.

Ростик КОШАРСЬКИЙ, 17 р.

МНОГАЯ ЛІТА, СТЕФАНЕ!

Стефан Кудело налив собі горілки й сів у своє вигідне, шкіряне крісло за своїм великим столом.

— Многая літа мені,— сказав він собі сумно.

Оглядаючи своє бюро, він подумав про все те, що він досягнув за свої сорок років життя. Він тяжко працював все своє життя і став директором свого відділу. Він мав красиву жінку, двох чудових дітей та велику, гарну хату.

Нараз його приятель Михайло Рибак зайшов до бюро і весело крикнув:

— Бажаю щасливих уродин, Стефане!

— Нема тут нічого щасливого,— буркнув Стефан.

Михайло бачив, що Стефан не хотів про це розмовляти, і запитав:

— Коли твоя жінка й діти приїжджають з Квінсленду?

— Наступного тижня,— відповів Стефан, згадуючи собі, як він непомітно пробував переконати жінку, щоб вона пізніше поїхала і була дома на його уродинах, але вона вимагала поїхати.

Стефан запропонував Михайлові випити горілки, але той відмовив:

— Я маю зустрітися з начальником о шостій.

Стефан згодився і подякував Михайлові за побажання. Михайло був єдиною людиною, яка побажала йому «Многая літа» за цілий день.

Вже було пів до шостої, як Стефан рішив поїхати раніше додому. Ліфтом він спустився, сів у свій мерцедес і вирушив у двогодинну подорож додому. Їдучи по дорозі, він відчув, як сильне почуття пригнічення придавило його. Як це Катя могла забути його сорокові уродини? Після двадцяти років щасливого подружнього життя, як вона могла забути такий важливий день? Може, вона когось іншого має, може, вона назад не прийде...

Вже не було багато авт на дорозі, і Стефан прискорив рух до дев'ятдесяти кілометрів на годину. Нараз побачив за собою сині світла поліції і почув різку сирену.

— Зараза!— крикнув Стефан — Дурні поліцаї! Ще мені цього бракувало!

— Прошу показати вашу ліцензію,— почув він за собою.

— А що ж я зробив?— запитав саркастично Стефан.

— Тут можна їхати лише шістдесят кілометрів на годину, а ви їхали дев'ятдесят.

— Я мав дуже тяжкий день. Чи ми не могли б про це забути?— запитав Стефан і вийняв п'ятдесят доларів із свого гаманця.

— Чи це ви пробуєте мене підкупити?— запитав поліцай.

— Ні, це нічого,— відповів Стефан і швидко заховав гроші. Швидко поліцай виписав квиток і поїхав. Стефан услід йому потряс кулаком і сказав крізь зуби: «Свиня!»

За годину він виїхав на свою темну дорогу і під'їхав до своєї двоповерхової хати.

За хатою вилучилося світло. Він пригадав, що в його околиці обікрали багато домів, тому він вилучив світло і мотор в авті і тихенько докотив авто до в'їзду.

Обережно відкрив двері і виліз із авта. Без звуку закрив двері і прокрався до передніх дверей. Тихенько вставив ключ у двері і обережно відкрив. Входячи до хати, почув, що хтось рухається ззаду хати.

Він швидко пішов до свого бюро і вийняв свій пістоль, який він завжди тримав у шухляді. Тримаючи пістоль перед собою, він тихенько подався до кухні. Страх погнав по його жилах, як почув ще один звук. Змінивши напрямок, він помалу заліз за канапу у вітальні і приготувався на конфронтацію із злодієм.

Потім встав і спрямував пістоль на те місце, де він останній раз чув звук. Нараз щось встало і почало до нього бігти! З переляку він вистрілив!

В ту секунду всі харівки включилися і Стефан несподівано почув якийсь спів, а перед собою побачив свою жінку, тіло якої вибухнуло кров'ю. Вона це сунулася вперед із виглядом невимовного жаху на лиці. Стефан оглянувся і побачив, що в кімнаті стояло близько сорока людей з шклянками шампану в руках.

Перед ним висів великий напис зі словами «Многая літа, Стефане!»

Ростик Кошарський, 17 р. — учень української Центральної суботньої школи в Лідкомбі. За цей нарис він одержав третю нагороду в 40 доларів, поділену разом з Надією Яніс по 20 доларів на 11-му Конкурсі молодечої творчості у Мельборні 4-го вересня 1988 р.

«ЗАГУБЛЕНІ ДІВЧАТА ЗНАЙШЛИСЯ»

Сиджу я собі одного соняшного дня в своїй кімнаті та й думаю: настрій у мене негарний і думки якісь лізуть мені в голову невеселі. Не знаю, чому. Ніби вже треба й радіти, бо одну школу скінчила, а другу ще тільки почну. Та і немає чим радіти, бо ще я посеред дороги свого знання і фаху.

Раптом — чую дзвінок у двері. О, це, мабуть, якась секта проповідує по хатах, а може, хтось щось реклямує перед різдвяними святами. Подивлюсь, хто там такий. Відчиняю двері, а то одна з моїх товаришок із школи, Люба. Я зраділа, що в такий невеселий час хтось прийшов, ніби щоб мене розважити. Але, на превеликий жаль, так не сталося. Люба була ще більше засмучена, ніж я. Вона почала говорити мені просто небилицю, на яку і мене намовила. Любин тато заплатив подорож до Японії її братові за те, що він скінчив добре університет. Люба хотіла також поїхати з братом, але тато не дозволив:

— Як скінчиш школу, то й ти одного дня поїдеш,— сказав він.

Люба із злости підмовила ще одну товаришку, Галю, і мене вговорила, щоб зникнути з дому на пару днів. Нехай батьки знають, як мусять поводитися зі своїми дітьми! І ми всі три вирішили нишком, щоб ніхто не знав і не бачив, вийти з своїх хат. Ми взяли старий човен Любиного брата, який завжди був прив'язаний на березі річки, біля якої вони живуть. Тепер була трохи для нас проблема, як і коли все спакувати в човен. Але якось ми крадькома дістали старі коци, їжу в банках; що під руки попало, те і клали в човен. Я чулася трохи зле за цю всю мандрівку, але то були мої добрі друзі. Люба була весела дівчина і нічого не боялась. Вона гарна на вигляд. Галя була інакша — мала якісь лупаті очі, що як глянеш на неї, то тебе розбирає сміх. Поза тим, вона була спокійна. Не знаю, як я виглядала для них, але ми всі три жили досить дружно.

Ми то напакували човен, але одне найважливіше — що не пасувало нам — це була погода. Звечора збиралося на дощ. Був досить великий вітер, і виглядало на бурю. Ще було темно, як

ми зустрілися всі троє біля Любиного човна і вирушили в свою мандрівку. Погода була похмура після вечірньої бурі й дощу.

Пливли ми декілька годин, поки не допливли, дійсно, до великої річки, яка мала декілька приток. Ми не знали, куди краще звернути, та й не подумали через ту спішку про мапу. Нарешті, ми вибрали одну притоку. Стало темніти, а навколо нас був густий австралійський буш — місцевість незнайома. Я глянула на Галя й Любу. Невже вони не бояться? Я ж ні трішки. Люба пробувала нас потішити, уявляючи, що ми такі сильні, як був мореплавець Колумб. Було майже темно, як ми рішили вилізти на сушу і прив'язати човен до якогось старого дерева.

Запалили вогонь, порозстеляли коци й сіли вечеряти. Мали хліб, консерви, фрукти, навіть закип'ятили в баняку чай. Все ніби було добре, але не могли знайти відкривачки для консерви. Тоді Галя додивилася, що тільки одна консерва була добра, а решта для котів і псів! Люба має на своєму подвір'ї з десять різних котів і три песики. Легко було взяти не ту консерву, що треба. Я тоді сказала:

— Іжте, що є, а завтра наловимо риби і матимемо мандрівницьку вечерю.

Так ми і з'їли, що мали, і полягали спати. Вогнище наше майже згасло, а навколо було темно. Далеко було видно вогні селища. Тільки вітер гойдав гілки, і щось десь зашаруділо. Я почала думати про своє гарне ліжко і теплу кімнату. Напевно, моя родина турбується про мене й шукає мене. Чи з нас хтось подумав зразу, як та втеча буде виглядати нашим батькам? Напевно, вони підуть до поліції, подадуть на радіо, напишуть у газету, та ще й на першу сторінку. О, Боже мій милий!— такий страх на мене найшов. Я скоренько схопилася і кинула гілку в огонь.

Уранці, після малого сніданку, ми спакувалися й рішили взяти другий, цікавіший напрямок. Коли ми спустилися до берега, то не могли повірити своїм очам: човна на тім місці не було! Ми його напевно добре не прив'язали, і вітер вночі його десь заніс...

— А може, хтось украв мій човен?— сказала Люба.— Треба піти його шукати, бо я без човна додому не повернуся. Як мій

брат повернеться з Японії, то він мені покаже, як треба крадений човен прив'язувати.

— Але ми ще не певні, що хтось його вкрав,— додала я.

Ми, нарешті, рішили піти понад берегом шукати човен. Аж не так довго ми йшли, як побачили якийсь старий хлів, а від нього в долині стояв старомодний великий дім, обсаджений навколо величезними пальмами. Ми зраділи, що були недалеко від людей. Скоренько побігли до хліва й побачили якогось калічного хлопчину. Люба підбігла до нього й побачила, що за хлівом — був наш човен! Вона стала до нього говорити, але хлопець — виглядало — нічого з того не робив і дивно, смішно говорив:

— Я не крав вашого човна... він сам приплив сюди в мій бік. Беріть його назад. Для чого він мені?— І хлопчик глянув на свою криву ногу. А тоді, несподівано, він глянув на нас, усміхнувся, і сказав, що ми не могли б вернутися додому без того човна — і це була правда. Ми, нарешті, рішили вернутися додому. Сіли в човен, помахали до малого хлопчика і дорогою почали думати, що будемо говорити батькам, коли приїдемо додому. Галя попередила:

— Ви будьте певні, що вже поліція нас шукає і по всіх газетах є наші фотографії, та й ще і понаписувано Бог зна що!

Я з Галею набралась страху, але Люба пробувала себе виправдовувати і не вважала себе винною перед нами. Вона все звертала свою вину на когось. Скакала, як та жаба по траві, нападала то на свого брата, то на тата, то на маму, що вони були причиною цієї втечі. Ми майже увесь день блудили по затоках, аж, нарешті, попали до великої річки, де були перед тим. Навколо нас плавало багато різних човнів. Незабаром ми почули дуже близько шум гелікоптера, який нас уже шукав, і почав нас направляти до берега, де ми через декілька хвилин зустрілися з поліцією. Люба нам перед тим по дорозі наказала плакати й говорити, що ми хотіли батькам зробити несподіванку — наловити риби — а вітер нас погнав, аж поки ми заблудили.

Але коли нас поліція привезла додому, вся наша рідня чекала з великою радістю — а ми подумали, що щось гірше з нами станеться. На другий день я побачила на першій сторінці газети надруковані новини дня «ЗАГУБЛЕНІ ДІВЧАТА ЗНАЙ-

ШЛИСЯ». Ой, яка я рада, що повернулася додому з тієї мандрівки! А тепер я і другим скажу, що найкраща мандрівка є в своїм теплім ліжку і в своїй рідній хаті.

Надя Намурен, 18 років, за це оповідання дістала третю нагороду в 30 дол. на 10-му конкурсі молодечої творчості, який проголосив Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка в Мельборні, Австралія.

Ксеня САВЧАК, 21 р.

GRATIA IMMORTALITAS (БАЖАННЯ НЕВМИРУЦОСТИ)

Десь у садочку поміж деревами я заблудилася й загубила свою душу. Я добре пригадую цей день, тому що було страшно гаряче. Вже два місяці в нас не було жодного дощу, а я все ж таки щодня працювала в городі з надією, що виростуть мені гвоздики в тій неродючій землі. Вже давно мої помідори й огірки зів'яли; може, тому що ніхто не дбав за них. Я може п'ятнадцять разів зробила довгу подорож від криниці до моїх красивих квіток в один день. Та пожадлива земля, так як голодна дитина, що бажає молока від своєї мами, кожного разу випила б мою святу воду так швидко й пожадливо, що мені аж серце боліло, щоб бути очевидцем цього жорстокого злодійства.

— Проклята земля! Я присвятила все життя моїм квіткам, а ти увесь час крадеш. Ну, ти вже все вкрала від мене. Я більше нічого не маю: ані води, ані сили. І через тебе мої квітки згинуть. Яка втрата часу! Втрата життя!

Я ніколи не вернулася до моїх квіток. Вони напевно загинули. Це було тоді, коли я зауважувала, що одної частини моєї істоти бракувало.

Щоб втратити душу, ну, це страшна річ! Увесь тиждень я в хаті сама сиділа, боячись, щоб хтось не зауважив, що я не є повна людина, щоб якийсь нікчемник (один з багатьох) не

сказав мені, що я звичайно смертельниця, що я умру і нічого з мене не залишиться, що все моє творче життя стане беззмістовним, що я лише тіло без жодної вартості.

В неділю гість прийшов до мене — д-р Пиякович. Він смердів горілкою і часником. Я вирішила його запитати, що мені робити.

— Пане докторе, я душі не маю. Поможіть мені.

— Душа — кажуть, що це безсмертна частина людини.

— Так-так. І я боюся, що...

— Знаєте, я колись мав сон про мою душу. Вона загинула. І я знав, що вона загинула, тому що я став байдужим до всього.

— Ну, ви розумієте мою проблему. Поможіть мені! Я вас благаю.

— А як ви знаєте, що душу загубили, а не розум?

— Я знаю, тому що дощу нема, і мої гвоздики загинули.

— А як ви знаєте, що вони згинули, а не заснули?

— Пане докторе, я не дурна. Я вже роками любителька квіток і знаю все, що треба знати про красу.

— Я колись мав сон про знання. Я думав, що я знав усе, що людині треба знати. А коли я подивився в дзеркало, я сам себе не пізнав. Одним словом, мені тільки здавалося, що я все знав про життя, а я сам себе не розумів. І тому я вирішив створити байку про моє життя, автобіографію; якийсь підручник, до якого я можу звертатися. Цей підручник є святе письмо неправди, бо в ньому лежить біографія одної людини, яка була обдарована уявою. Ця особа дійсно не існує, але вона виглядає правдивою.

— Я не розумію. Чи ви прокинулися, чи ще далі живете в сні?

— Я не знаю. Я нічого про себе не знаю, бо я живу в світі, в якому мені неможливо розрізнити між дійсністю і неправдою. Я забуваю, що є брехня і що є правда, і ніколи не знаю, в що вірити, тому що я майже увесь час брешу, і ці красиві фантазії, які я творю в моїй голові, виглядають, як дійсність, а справжня мука мого життя виглядає, як мелодрама, і в неї тяжко вірити. В неї не хочеться вірити. Є багато правди в неправді.

І з тим словом він пішов.

Два дні, ті дивні слова д-ра Пияковича мені крутилися в голові. Він все в сні бачить. Може, краще його не слухати. Він забагато знає. Небезпечно забагато думати.

Знов гість прийшов до мене; цього разу мій сусід.

— Боже, але ж ти бліда. Чи ти захворіла? Я знаю чому. Тому, що ти забагато часу присвятила тим нещасним квітам. Я тобі завжди говорив, що не пора думати про красу, коли дощу нема.

— А ми живемо для краси.

— Не конечно. Можна жити без квіток, а без пшениці — ну, це інша справа.

Павза. Нащо мені сперечатися з цим простим чоловіком?

— Слухай, чи ти може бачив якусь душу? Я свою загубила.

— Душу? Як вона виглядає?

— Мені здається, що вона повинна бути біла, хоч вона, може, має кілька плям.

— Так нормально буває. Кожна біла річ вкінці стає чорною. Можливо, що я бачив твою душу. Коли ти її загубила?

— Може, десять днів тому.

— А ні, це не твоя. Я знайшов брудну душу, яка ховалася в моєму льосі. Це було два місяці тому під час Різдваєних свят. Я її помалював білою фарбою і продав одному дивному чоловікові. Чи ти певна, що її загубила? Може, вона тільки ховається від тебе. Я колись чув байку про одного царя, що 23 роки шукав свою душу. Він називався Мирон. Він був страшний тиран і мучив усіх людей у своєму царстві. А він вважав себе доброю і справедливою людиною. Одного дня глянув у дзеркало і, нарешті, знайшов свою душу. 23 роки він її шукав. Він навіть продав свою найстаршу дитину, щоб хтось знайшов йому душу, а вона увесь час стояла над його головою, і він цього навіть не знав, аж поки він порядно на себе подивився. Він ніколи не змінювався і мучив людей аж до своєї смерті, хоч він змінив своє ім'я. Але йому стало ясно, чому він відчував, що душі не мав.

— Чому?

— Я не знаю. Я не пригадую кінця байки.

— А чи це правда? Чи справді так сталося?

— Може. Може, ні. А чи то правда чи ні, не грає ролі, тому що це цікава байка, і легко вірити в неї. Якщо я знайду твою душу, я тобі дам знати. Я її навіть помалюю білою фарбою, якщо ти бажаєш. До побачення!

Цікаво. Дивно. Що мені думати? Що мені не думати? Я більше ні з ким не буду говорити. Люди дивні. Вони й є

справжні. Вони фантазують усе життя. Своїми пустими поглядами і дурними почуттями вони грають чудову комедію. Браво! Бравіссімо! Нащо душі? Дайте мені перо, я вам напишу ще кращу комедію. Нехай дощ випаде, щоб мої квітки вирости. Може, тоді моя душа знайдеться, і я вам подарую щось гарне, щось щире, щось із серця. А якщо ні, я створю щось цікавіше... я створю якусь неправду. А ви, читачі, мені створите безсмертну славу.

За цей твір студ. університету в Мельбурні Ксеня Савчак одержала другу нагороду — 60 доларів.

Ліяна СЛІПЕЦЬКА, 21 р.

НЕСПОКІЙНА НІЧ

Як звичайно, Генрі вернувся з кінських перегонів після обіду, трохи підпитий, але веселий і в доброму настрої. Він виграв маленьку суму грошей на четвертих перегонах, і тому сьогоднішній день був для нього особливо прийнятний. Так, як він сьогодні почувся, навіть його Єлисавета не могла його розсердити

— Ти знову пив! — почув він вразливий голос своєї дружини. — Твоя вечеря вже, напевно, холодна.

Він був свідомий того, що Ліза, так він називав свою дружину, крутилась десь там у вітальні, приготівляючи кімнату до завітрішньої вечірки, і тому він тихесенько пройшов попри неї, бо не хотів виводити її з рівноваги. Генрі знав, що в поганому настрої вона була така, як криштална ваза, яка, від найменшого дотику розсиплеться на маленькі кусочки.

З кухні доносився запах індійської м'ясної страви з прянощами, яку їхня африканська куховарка Нянгі все варила з великою охотою, щоб вдоволити своїх працедавців. Генрі вже давно перестав скучати за традиційними англійськими стравами, бо їжа африканців була для нього цікавіша, повна екзотичних запахів дикої Африки. Наливши собі склянку холодного

пива, заніс він свою вечерю до вітальні, включив телевізор і почав жадібно пхати «карі» у свій рот.

В цю хвилину увесь світ був для нього милий, спокійний і без турбот. Навіть його сліпе праве око вже більше не турбувало його, бо він уже погодився з тим фактом, що залишиться з одним оком до кінця свого життя.

В південній Африці, через брак технологічних інструментів і професійних англійських лікарів, операції на катаракту дуже складні. Хоч для Генрі операція очей не принесла жодних успіхів, він, повернувшись з лікарні, продовжував нормальне життя. Неспокійні гарячі ночі, які він пролежав у лікарні, заховав у найглибші архіви своєї пам'яті і не бажав до них повертатися.

Надворі вже смеркало так, що Ліза ввійшла до кімнати, щоб закрити фіранки на вікнах.

— Ти вже не сердишся на мене, ціпонько?— Генрі любо запитав свою дружину. Ліза обернулась і поцілувала його в чоло. Генрі стало ще приємніше. Закриті фіранки не допускали зовнішнього світу до хати, і він почувався, як мале дитя у безжурному й безпечному світі.

Раптом знадвору почувся шелест у кущах. Генрі подумав:— Знову ті коти гуляють на ганку—... Але якийсь несподіваний і надзвичайний звук розбив ці думки. Щось ніби вистрілило з темноти ночі і шаленою швидкістю полетіло повітряною стежкою і... вдарило.

Генрі прокинувся на підлозі. Збентеження заволоділо ним, і він не міг зрозуміти, чому лежить на підлозі з нестерпним болем і весь мокрий.

— Чи склянка пива перекинулась? Чи я зіпрів з переляку?— пробував Генрі роз'яснити собі ситуацію, в якій опинився. Відкрити очей він не міг, бо біль був такий нестерпний, ніби хтось пхав йому в очне яблуко гарячу стрілу. Хаос і паніка перетворились у смертельний спокій, і Генрі лежав зі своїми думками:— Чи я так впився, що тепер переживаю непритомний стан п'янства? Ні. Це нісенітниця!— думав Генрі. Незабаром він почув людські кроки і голос своєї Єлисавети, яка, тяжко дихаючи, вбігла до кімнати. Опинившись у кімнаті, приголомшена жінка не могла повірити своїм очам, що в їхній «білій», англійській хаті стояли два мурина, чорні, як ніч, з рушницями. Єлисавета не знала, що має робити. Чи бігти до телефону, чи до чоловіка, чи виганяти цих непрошених гостей за двері.

З тисячею переплєтєних думок стояла вона ніби безпорадне дитя, не знаючи, як полагодити таку серйозну і ще їй не цілком ясну справу. Заки вона могла позбирати свої думки і вирішити що зробити, бандити побігли стежкою через сад і стали постатями темної ночі.

Для африканців ніч була оборона — покровителька всіх небезпек. Для білих англійців — ніч була месниця і символ страху.

Скло розбитого вікна покрило підлогу, як блискучий килим. Генрі лежав непритомний. Кров струмочком спливала по його обличчі. Єлисавета побігла по рушники. Її серце билось прискішеним темпом, руки тремтіли, і їй здавалось, що вона ось-ось упаде... умліє... А хто порятує Генрі?.. І дивна людська натура, навіть в таких хаотичних і критичних ситуаціях знаходить в собі силу і, майже підсвідомо, робить те, що потрібно. Єлисавета, зібравши останки своїх сил та забувши про свій страх, взялася за справу так, якби за щоденну роботу. Почала вона педантично змивати кров з обличчя свого чоловіка, але червона рідина лилась безперестанку.

Як звичайно бувало раніше, так і тепер, амбулянс разом з поліцією на такий виклик не спішилися. Вони майже зневажливо ставились до таких справ. Своє запізнення пояснювали тим, що загубились і поїхали цілком на іншу вулицю.

— Мій чоловік міг би вмерти через вашу некомпетентність,— піднесеним тоном почала до них Ліза. Але за кілька хвилин все заспокоїлось і медсестра стурбовано схилилась над пацієнтом, як мати над хворою дитиною.

— Ми мусимо його якнайскоріше завезти до лікарні,— промовила медсестра,— куля прострілила праве око.

Слова медсестри були сильніші грому для бідної Лізи.

Так довго страждав її бідний чоловік з тими операціями, медичними консультаціями та постійними запитами, а тепер всі муки скінчилися одним пострілом з рушниці. Така людська доля, меланхолійно подумала Ліза. Дивилась вона за амбулянсом, аж доки він зник за ʼобрієм і тільки пронизливий плач сирени залишився, як пам'ятка того, що відбулось цього вечора в їхній хаті.

Ліяна Сліпецька, 21 рік. Закінчила університет, учителька в укр. суботній школі в Нобл Парку, біля Мельборну. За це оповідання дістала першу нагороду в 100 доларів на 11-му конкурсі молодечої творчости в Мельборні 4. 9. 1988 р.

Гандзя БЕРЕГУЛЯК, 21 р.

МАРА

На Великдень цього року падав дощ. Ніби сірим порохом росило, покриваючи природу тривимірною фіранкою. Мляві кольори мінялися, сіріли й зеленіли, а в сірій мряці форми дерев танули і розтавали. В самій хаті ніби порожнеча, але жінка відчувала, що лиш одною блискавкою гніву пуститься ревний дощ емоцій. Як у дощі дерева і трава пересувались у мінливій перспективі світла й хмари, так і люди наближались і танули перед її очима. Не знала, чи дійсно жила між цими людьми, чи тільки існувала, як фантом. Лише відчувала загрозову напругу.

Ідемо! Між штурханням та штовханням досить заболочені діти усілися в машину. З евкаліптів кричали папуги, а в соснах де-не-де шуміли духи предків. При цьому вся здригнулась. Поїхали.

Церква біля залізниці стояла ніби протест проти антикультури передмістя. Увійшли. Співана літургія — єдиний символ традиції, який наближав її до якогось поняття духовости. Поза проповідями та читанням Євангелії, самий спів зачаровував її з дитинства та лишився ефемерною духовістю. І по суботах слова священника все лиш перелітали літнім вітерцем над спотілими учнями у простір за вікном. Опам'ятавшись, вона скоро клякнула до молитви за прикладом сірих монаших спин. Здригнувшись перед глибиною дитячих спогадів, течія думок все ж таки зупинилась на кольорі риз перед очима знаком запитання. Віддалену містичну велич «чорних» монахинь вона пригадувала з своїх часів у садочку. Очевидне влюдення, разом з переходом на сірі ризи, якось через роки залишились однак незбагненні.

Думки кружляли під банею, розмальованою ангелами і фолкльорними мотивами. В церкві потемніло. Імлиста барва червоної лампадки насичувала чад несвітським багрінням. Хоч тяглість думок уже дійшла до кінця межі дійсности, казки та спогади бабусі надавали вимір легітимности усім дітям, які не вкладались в раціональну причинність.

Шукаючи відповіді, питання часом саме зникало, мов ребус у тумані. Що тоді значить віра, коли не освідомлена чарівна магнетична сила традиції? Над середньовічними постатями блищали еваліпти крізь відчинені вікна. Куди тоді належали привласнені та іншими пережиті спогади, які час від часу виринали з її підсвідомости? Уявляла собі темні коридори, які вели до сходів, обшарпаних дітворою. Десь була кухня, де монахині варили дітям.

«Цить! Бери!» — і за плечима сестри шмигнув під фартух буханець хліба.

«Так, дитинко... на снідання нам давали тільки крімочку булки та горнятко молока...»

Була тоді замолода, щоб збагнути тон бабусі поза лагідною стриманістю, вишліфованою гуртожитком, війною та еміграцією. З часом ті коридори ставали темноглянсованими, завдяки дбайливості працьовитих монахинь. Тоді дівчата все поважно ходили від лекцій до молитов, а із закамарку вискакувала маленька горбатенька монашка, збираючи їх у гурт:

— Заспіваймо, діточки, на честь Матері Божої, бо любить нас і молиться за всіх!

Над ліжком у бабусі висів образ Ісуса на городі. Часто бажала влетіти в той синій спокій містечка, що засинає. І, нарешті, засинала під цокання годинника і бабусиного повільного дихання, хоч іноді плястмасові фосфорні чотки трохі лякали її.

Подорожі в далечинь фантазії рідко давали їй задоволення, і в цей момент, не з абияким заспокоєнням, пригадалися їй задубілі ноги. Однак Служба Божа ще далеко до кінця. Пригадалась їй мила юність та віршик:

*Сама нудьга. Стелею пливу
і роздираю себе в злості.
Стрепенуся, схаменуся
і мовчазним риком болю
думками серце розпинаю...*

І вже скоро буду співати «Боже Великий»... Недавно їй снилась подорож в Україну — під час якоїсь нової війни визволяти земляків. Та чомусь знову втікали через Карпати, ніби повторення еміграції. І не зрозуміла, чому у втечі була воля. Керуючи машиною, гнала, як біда, щоб досягти границі. Раптом за нами з'явилась міліція. Зупинились. Обернувшись, побачила, що її пасажери не тутешні українці, а своя родина: дід, баба, вуйко, тета, мама, тато. Сп'янівши від утоми і витраченого зусилля, вже не знала, що діяти. А до того їй ще говорить міліціонер:

— Ми за вами ідемо вже півгодини і завважили, що ви їдете занадто швидко, але надзвичайно обережно. Тому, що тепер Тиждень обережної їзди, даємо вам нагороду — двадцять карбованців.

Не знаючи, як говорити їм, відповідаю:

— Дуже дякую. Тепер можу дозволити купити собі право їзди.

Але збентежені пасажери кажуть щось інше, аж поки хтось вигукнув:

— Не звертайте уваги, бо вона п'яна, говорить всякі дурниці.

Та ще й бабця підказує:

— Казала вам, що вкраденою машиною далеко не заїдемо.

Прокинувся дідусь: «Го! То ми вже в Австралії?!»

Ранішнє сонце освітило забарвлені вікна й заспокоїло душу, збентежену денним кошмаром. Поїхали додому. По дорозі діти штурхались і нарікали. Небо заясніло, дерева зазеленіли, ожили. Але посохлі помідорні кущі звисали на патиках, мов обідрані коричневі шмати. Хмари й дерева відступилися, мов темні страховища від фарбованої зеленої трави подвір'я. Упав дощ, і все полагодило, переливаючись в одну картину дощу-плачу. Ширина — глибина. Світло — тіні. Перескакуючі міти дражнили сприйняття дійсності.

Гандзя Берегуляк, 21 р., студентка університету ім. Монаша. За це опов. дістала 2-гу нагороду разом з Надею Намурен за її твір «Пройдені роки» по 30 дол. на 11-тому конкурсі молодечої творчості в Мельборні, 4.9. 88 р.

ПОДОРОЖ ДО КИТАЮ

Кажуть, що людина, десь побачивши щось гарне чи цікаве, схоче знову щось таке побачити. Так і я: побувавши на Фіджі, надумала ще й інші країни побачити. На цей раз вибрала собі Китай, Гонконг, Тайланд і Сінгапур.

Перед від'їздом мама мене питала: «Чого ти туди їдеш? Та ж то скрізь одне й те саме!» Але вона мене не переконала, і я зібралася зі своєю подругою Богданкою, та й поїхали.

І ось 6. 1. 89, о 2-15 по полудні, ми літаком «Катай пасіфік» з летовища «Кінгсфорд Сміт» вилетіла до Гонконгу. О дев'ятій годині вечора ми були вже там. Нас зустріли провідники і автобусом повезли до «Парк Лайн» готелю. Ми в Гонконгу пробули 4 дні. Саме місто велике, повне люду, можна купити різні речі дешевше, ніж деінде. І тому ми, дійсно, всі 4 дні мандрували по місту та й дещо купили.

Проминули 4 дні, і ми літаком «СААС» рушили до Китаю. За декілька годин прибули вже до Бейджінгу. Саме летовище досить старе, приміщення темне, і було там холодно, бо не було ogrівання. Нас і тут зустріли провідники й автом повезли до «Грейт Волл Шератон» готелю. По дорогах лежав сніг, і дерева вже не мали листя, а температура лише 1°C морозу. Майже всі люди їздять там на роверах, бо нема за що купити авто. На ровері їде, наприклад, батько, ззаду везе жінку, а спереду малу дитину або закупи. Люди одягнуті дуже просто, порівнюючи з Західнім світом. Ясних кольорів на людях не видно, а якщо хтось у кольоровій одежі, то це — туристи. У Китаї на вулицях ще використовують коней, а часом, замість коня, чоловік сам тягне свій візок.

Наступного дня наш провідник повіз нас до Китайського муру; довжиною він 6350 км. Звисота його 20 футів, а ширина теж 20 футів. Побудова цього муру закінчилася приблизно 1368 року. Мур тягнеться через гори й ліси і був збудований для охорони від нападів ворогів-сусідів (монголи та інші). Одну цікаву річ оповіли астронавти, що побували на місяці: вони звідти бачили землю, воду і Китайський мур! Ми пройшли лише кілька годин вздовж муру, бо тут було дуже холодно, і вітер здував сніг навколо нас.

Закінчивши цю екскурсію, ми поїхали до «Мінг тумбс» (могили династії Мінг), де поховано 13-ох імператорів. Перед входом до мавзолею є 24 статуї, що охороняють цих імператорів, і кожна щось означає. Наприклад, лев означає силу, верблюд — ласкавість, слон — чесність, і так далі.

Після цього нас повели до «Форбідден сіті» («Забороненого міста»). Цей палац збудований 1420 року і має 9999 кімнат, бо китайці вірять, що число 9 дуже щасливе. Там жили імператори династії «Мінг» і «Дінг», і з цього місця керували вони Китаєм.

1911 року вибухла революція, і ця імперія впала, а заборонене місто було перетворене на музей. Тепер у цьому музеї туристи оглядають кераміку, чудові картини, старовинний одяг та інші речі, а також китайську архітектуру. До «Забороненого міста» колись звичайні китайці не мали права зайти, а тепер заходять люди з усього світу.

На одній із вулиць ми побачили гурт людей, що оточив молодого чоловіка, який мав біля себе клітки з гадюками. Ми зацікавилися, що ж він із ними робить? Ось він бере одну гадюку за голову, крутить нею в повітрі, щоб їй закрутилося в голові, і тоді відкусує їй голову і кидає на землю, а його помічник розрізує тіло гадюки, виймає жовч, що на неї вже чекають покупці. Кажуть, що жовч гадюки корисна для лікування простуди та ще дечого. Надивившись на все описане, ми зовсім втратили апетит до їжі.

На другий день уранці ми встали о 8-й годині і швидко зібралися йти до їдальні на сніданок. Їжа в Китаї не дуже смачна, не така, як китайська їжа в Сіднеї. Люди не сміються, всі якісь такі сумні (навіть старі будинки в місті сірі та сумні).

Коли ми чекали на автобус, до нас підійшла молода китайка з хлопчиком. Вона усміхнулася до нас і спитала недосконалою англійською мовою, звідки ми. Тоді й ми до неї заговорили, запитавши, як звуть її синка, — а вона каже, що це доня! Жінка сказала, що хотіла б мати синка, але уряд тепер не дозволяє мати більше, ніж одну дитину. А хто матиме більше, тим уряд не дасть жодної допомоги на утримання дитини, та ще й штрафують людей і викидають їх із комуністичної партії. Цей закон уряд прийняв забагато дітей родиться щороку в Китаї.

Тіянненмен Сквер — прекрасна площа посередині міста Бейджінг, приблизно в 100 акрів. Тут, у мавзолеї, лежить тіло

комуністичного лідера Мао, і, щоб його оглянути, треба досить довго стояти в черзі. Мавзолей дуже гарно удекорований квітами, і біля труни вартують військовики. Над Тіянненмен Сквером висить великий портрет Мао, і так уже заведено, що кожний, хто тут буває, фотографується біля цього портрета.

Наступного дня ми ходили по місту і побували в зоологічному парку, де бачили кенгуру, що трусилися від холоду, хоч температура була лише 3°C морозу!

Увечері ми пішли подивитися на виступ акробатів, бо ж, як відомо, китайці дуже славляться акробатикою.

Іншим разом ми полетіли до міста Зіян, що лежить 500 миль від Бейджінгу. Там температура доходила до 10°C морозу. Тут наші носики вже померзли, ноги також, бо наше австралійське взуття не дуже то надається до морозу й снігу. Моя подруга застудилася, і ми мусіли звернутися до шпиталю. Тяжко було порозумітися з лікарями, але вже ж таки вони зрозуміли нас, побачивши очі, ніс і лице хворої. Одержали ліки, і на другий день моя подруга вже почувала себе ліпше.

Місто Зіян дуже знане, бо під великою горою біля нього був похований імператор Квін Ші Ганг (Qin Shi Huang). Він бажав, щоб після смерті його охороняло його військо. Тому він наказав, щоб були вироблені з глини 8000 вояків і щоб усі вони ріжнилися на вигляд — щоб кожен із них мав інакші очі, носи, волосся, а також щоб усі вони були приблизно шестифутового зросту; якби хтось нападав на імператора, то подумав би, що це справжня армія стоїть і оберігає його. Отже, коли імператор помер, усі ці 8000 фігур були закопані в землю біля нього. У 1974 році люди почали копати на тому полі криницю і, копаючи, випадково знайшли цю глиняну «армію». Знайшли це «військо» побитим на малі шматочки, і до цього часу тільки одна третина склеена разом і виглядає, як справжня армія, а решта лежить побита.

Наступне місто, що ми відвідали, називається Гвейлін. Там є дуже високі гори з надзвичайно гострими шпильми: подібних до них немає більше ніде на світі. З цих гір малярі змальовують дуже багато різних краєвидів, що славляться на весь світ. У цих околицях є багато річок, де китайці ловлять рибу з човнів і з допомогою птахів, що зветься «комарантс». Кожен рибалка має на човні декілька птахів із шнурком на шиї, і коли рибалка кидає птаха в воду і бачить, що цей птах уже впіймав одну або дві рибини, то тягне птаха назад на човен, бере за ноги й витрушує

з нього рибу. Таким чином за день рибалка наловляє багато риби, продає її і годує свою родину.

Наші провідники були дуже привітні, все нам показували і про все оповідали. Без них ми попали б у біду, бо всі крамниці, вулиці, речі мають написи лише їхньою мовою.

І ось, після десятиденного перебування в Китаї, прощаємось і летимо до іншої країни, що зветься Тайланд. Це дуже гарна, привітна країна з цікавою архітектурою будинків, а особливо божниць. Будинки й храми збудовані з гарних кольорових плиток, що дуже прикрашують їхні каплички. До цих капличок іде повно люду, щоб помолитися до Будди. Вони несуть туди різну їжу (яйця, фрукти), чудові квіти, а також штучні гроші і штучне золото, і ставлять усі ці дарунки коло статуї їхнього бога. Потім запалюють свічки за померлих, і можна бачити, з якою щирістю, повагою і любов'ю вони все це роблять.

У Бангкоку дуже великий рух на дорогах, а по крамницях повно гарних речей: різні коштовні камені, чудова традиційна матерія, кераміка, а їжа дуже дешева і дуже смачна.

Через кілька днів ми поїхали на дуже гарний острів (теж належить до Тайланду), що називається Пукет (Phuket). Там ми купалися, бо день був чудовий, було 38° тепла. На пляжі можна мати гарний і дешевий масаж. Там є багато ресторанів, де продається смачна «морська» їжа, а такої, як у Австралії, я ще не бачила.

У Тайланді є багато базарів на малих човнах по річках і каналах — люди навантажують човни різними речами, садовою, городиною і продають це на воді. Ви там побачите так багато човнів, що аж не віриться, що вони зможуть все те продати. Люди навіть на човнах між собою торгують. Продають багато, бо туди прибуває повно туристів, і вони купують їжу і різні сувеніри.

Час скоро минув, і вже ми мусіли пакувати свої речі і їхати додому, до нашої гарної країни Австралії.

Перед тим, як відлетіти назад до Сіднею, ми побували в Сінгапурі, що виглядає зовсім відмінно від міст, бачених нами перед тим. Сінгапур дуже чистий, з багатьма гарними, барвистими квітниками. Готелі — люксові й дешеві.

І так, відпочивши, ми по обіді рушили додому. Через якихось 8 годин ми вже були в Сіднеї, де нас зустріли наші рідні.

Оповідючи мамі про свою подорож, я їй сказала, що побачила й почула більше, ніж те, про що вона мені розказувала, і що поїздки по світі — також наука... Може, незабаром поїду на Україну, щоб побачити ті місця, де жили бабуся і дідусь.

•

Леся Ільків, 23 роки, за нарис «Подорож до Китаю» на 12-му конкурсі молодечої творчості одержала 2-гу нагороду в 60 доларів. Конкурс організував Літер-мист. клуб ім. Василя Симоненка в Мельборні.

Софія МИЦАК, 25 р.

З ЯПОНСЬКИХ ВРАЖЕНЬ

Було вже після полудня, як я опинилась в метушливій підземній залізниці. Всюди люди. Незабаром натовп темноволосях голів і темно-синіх комерсантських костюмів прийде на платформу, і сотні людей будуть штовхатися і натискати один на одного, щоб поміститися у вагоні за ті три хвилини перед закриттям дверей. Навколо мене блискають сигнали чужою мовою, незрозумілі літери... Я в чужій країні. Я в Японії.

Взяла з пару тижнів, щоб привчитися до дивних звичаїв цієї країни. Я приїхала сюди на вакації. Це моя перша подорож до іншої країни; все чулося чуже й незнайоме. Була зима, та я незабаром звикла до вулиць, покритих снігом, і задубілих ніг.

На північному Заході, де сибірські вітри повівають на морський японський берег, приморожені пальці та заморожене волосся — неминучі ознаки подорожі на відкритому повітрі. Звичайно, в ці дуже холодні ранки люди привітали мене холодним сніданком і соленою рибою з маринованими стравами, а в додаток несмачною заквашеною соєвою квасолею, яка вважається делікатесом, але якої чужинці ніколи не їдять.

Будинки тут не мають центрального опалення, стіни тонкі, тому щоб зігрітися, треба сісти дуже близько біля газової печі, яку має кожна хата, або покупатися в дуже гарячій ванні. Більші

готелі мають ванни розміром малого басейна з бурхливою чистою водою.

Містечка, розкидані по горах, часто мають своєрідну криницю, в якій вода кипить і випускає пару в холодне повітря. В Токіо приміські вулиці вузькі: як проїжджає авто, то немає місця проходити людям. Більшість родин не має місця для тримання авт, тому переважно люди вживають велосипеди для транспорту. Все скупчене. Автобуси, поїзди, летовища — все переповнене людьми. Всюди метушня. Є такий поїзд, що зветься «Вінкансен», він їде понад сто двадцять кілометрів на годину. Ним можна переїхати з одного боку країни до другого за пару годин.

В центрі місто оживає вночі з неоновими світлами. Ясні червоні й жовті світла прорізують темноту. Але іноді більш традиційне життя виринає на поверхню. Наприклад, іноді побачиш, як скромно жебрачить буддійський монах або старі люди носять важкі ящики на спинах і тягнуть за собою величезні дерев'яні вози. Старі згорблені люди продають каштани, смажені на вогні, де збирається багато людей. Таким місцем є «Гасадера». Це храм, відданий на спомин про померлих дітей. Тисяча кам'яних статуй, з двадцять сантиметрів заввишки, зроблені з мармуру, покривають землю навколо храму. Кожна лялька символізує мертву дитину — мертвонароджену або що загинула внаслідок припинення вагітності. Мені стало сумно, коли я зрозуміла, що батьки, пригнічені горем, ставлять ці ляльки, щоб просити богів доглянути їхні душі. Деякі ляльки одягнуті в дитячий одяг, і біля них лежала цукерка або мандарина. Одна пара була однаково вдягнута й трималася за руки; може, це були двійнята.

Під Новий рік є свято «шагатсу», коли люди приходять відвідати і вшанувати померлих. Після цього сумного дня, увечорі, починаються урочисті святкування. Опівночі я пішла з приятелями й сусідами до найближчого храму. Спершу я побачила величезну ватру, яка випромінювала світло й теплоту. Велика черга людей стояла біля дверей. Скоро прийшов час і мені ступити до великих дерев'яних дверей і покласти гроші перед статуєю і подзвонити дзвінком, який, очевидно, збуджує сплячих богів.

Біля мене мужчина давав кожній людині чарку горілки з срібної гравірованої чаші. Я випила «сакі», і монах дав мені мандарину, сказавши мені, якщо я можу почистити її не пере-дираючи шкірки, то я матиму добре щастя в Новому році.

У вогнище люди кидали ляльки червоного кольору з намальованими сердитими обличчями. Ці ляльки називалися «дарима» й репрезентували минулий рік. Викидаючи їх, вони показували тим готовість почати з ентузіазмом Новий рік. На малій сцені група людей грала на музичних інструментах. Барабанний грім було чути навколо, співала флейта, і тамбурин бубонів швидким темпом.

Потім на сцену вийшли танцюристи, одягнені в кольорові костюми з масками на обличчях. Маски були різні: одна була скривлена, з великим носом, друга схожа на чорно-червоного тигра, а третя — на лисицю з довгим білим волоссям. Вони весело танцювали; незабаром люди з публіки теж почали танцювати. Пізніше мені сказали, що ця церемонія для тих, хто займається сільським господарством, що бажають їм добрих жнив і доброго врожаю в новому році.

За пару годин ми пішли додому з'їсти традиційний обід. В лакованих коробках я побачила рибу, восьминога, рака, краба, устрицю, морських слимаків, покритих медом або в маринаді. Також були мариновані оселедці, курятина в соусі з хрону, локшина з гречаного борошна. Закінчуючи солодкими каштанами і чарками теплої «сакі», ми виголосили тости для Нового року, бажаючи доброзичливості.

Ніколи не забуду цих святкувань Нового року в Японії.

Софія Мицак, 25 років, студентка українознавчих студій при Макворі університеті в Сіднеї, за свій нарис про Японію одержала на 14-му конкурсі третю нагороду в 40 доларів.

РОЗВІДКИ, СТАТТІ, СПОГАДИ

Марко ПАВЛИШИН

ШТРИХИ ДО АВТОПОРТРЕТА ДІЯСПОРИ: ПРО ПОЕЗІЮ ЗОЇ КОГУТ

Впродовж трьох-чотирьох років до проголошення й затвердження референдумом незалежності України при кінці 1991 р. багато чого в житті українців як в Україні, так и поза нею, змінилося до невпізнання. Змінилося і значення напруги поміж поняттями «материк» (батьківщина, рідний край) і «діяспора» (еміграція, чужина). Символи, центральні для світу уяви українців діяспори — національний прапор, герб і гімн; історія, звернена до процесу національного визволення; біографії людей, які в цьому процесі відіграли чільні ролі — всі ці символи зайняли в Україні місця не меншої пошани, ніж в громадах українців-емігрантів. Основна світоглядова позиція діяспорних українців кожної політичної барви — незалежність — стала і в самій Україні думкою спочатку дозволеною; потім поширеною, а вкінці, майже несподівано, реалізованою. Виявилось, що, незважаючи на різниці в досвіді й побуті та у процесі ідейного формування, українці світу розділяють те ж саме уявлення про розв'язку основного питання їхнього національного життя.

Виявилось також, що, перебуваючи впродовж десятиліть в орбіті протилежних культурних систем, Західної та радянської, українці двох «таборів» не втратили вміння та бажання спілкуватись, знайомитись та співпрацювати. На особистому, культурному, науковому та бізнесовому рівнях створилися нові зв'язки. Люди стали діяти в нових контекстах: з'явилися нові, несподівані і, треба надіятись, продуктивні співставлення. В царині літератури стали публікуватися твори та критика з України в діяспорних журналах та видавництвах, а авторів еміграції — в періодиці та видавництва України. Таке культурне взаємонаближення відкриває можливість побачити давно відоме в нових ракурсах. Воно заставляє переоцінити дотеперішні позиції у світлі нових інформацій та інших теоретичних рамок.

Невідомо ще, які будуть наслідки поглибленої зустрічі України з діаспорою.

На таку зустріч іде, поряд з іншими, українська поетеса, що живе в Австралії, Зоя Когут. Добірка її віршів під назвою «Культурні арабески» — так називалася перша її збірка, видана в Мельборні 1969 р. — виходить в Україні. Поетеса хвилюється: чи дійдуть її твори? Чи будуть вірші, писані на еміграції, з еміграційним змістом (як тематичним, так і психологічним) зрозумілі й цікаві для читача «вдома»?

Дійсно, чи дійдуть?

Як майже все, писане українською мовою з літературним наміром в Австралії, творчість Зої Когут — творчість еміграційна, зорієнтована і мовою, і емоційним тоном не на входження в новий світ, а на втрату старого й невлаштованість у новому. Своєю біографією Зоя Когут аж перекваліфікована бути поетом переміщення, відчуження, невходження в контекст. Народжена 21 травня 1925 року в Сумах, Зоя Ніконенко вже дитиною, разом з матір'ю, поневірялась по просторах Сибіру та Центральної Азії вслід за ув'язненим та засланим батьком-адвокатом. Новосибірськ, Барнаул, Чимкент, Алма-Ата, Наманган, Ташкент і Самарканд — це був маршрут покути за приналежність до неблагонадійної соціальної класи. У 1939 р., у зв'язку з поверненням батька на Україну, повернулась і Зоя. Не надовго: наступила кривава буря Другої світової війни, яка в 1943 р. кинула майбутню поетесу на Захід. Вона опинилася в Німеччині, після війни вчилася на філософському факультеті Фрайбурзького університету, а 1949 р., одружившись з Лонгином Когутом, виїхала до Австралії, де народився їхній син Богуслав. Пройшовши, як чи не всі післявоєнні імігранти, важкі початки, зокрема два роки обов'язкової важкої праці за державним контрактом, оселилася в Мельборні, де живе й сьогодні. Як журналіст і диктор Мельборнського українського радіомовлення відома, зокрема, за її проникливі інтерв'ю.

В Австралії Зоя Когут всерйоз стала писати поезії. Її вірші, які стали появлятися в періодичних виданнях та альманахах української діаспори, здобули визнання. Зоя Когут їздила з програмами поетичних читань до Північної Америки й Європи, один раз з артисткою Іриною Залеською. Ввійшла в тривалий зв'язок з багатьма діячами української культури —

серед них і з такими, з якими відчула духовне споріднення: з графіком, карикатуристом та гумористом Едвардом Козаком, зі світилами українського театру Йосипом Гірняком та Олімпією Добровольською, зі скульптором Григорієм Круком і, зокрема, з головою Української Католицької Церкви патріархом Йосифом Сліпим. Вийшли дві її збірки: вже згадані «Культурні арабески», де переважає сатиричне зображення емігрантських буднів, і більш меланхолійна антологія «Кучерявий дим» (Нью-Йорк, 1974). Бувши довголітнім членом Літературно-Мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельборні, вона приєдналася і до загальнодіяспорного Об'єднання українських письменників «Слово». Тричі Зоя Когут проводила довший час у Римі, беручи участь в українських церковних урочистостях та виступаючи з власними віршами. Дотеперішній її творчий життєпис служить ілюстрацією відносної культурної гомогенності української діаспори: можна, не перевантажуючи цих категорій, говорити про «діяспорного поета» й «діяспорну публіку».

Про що дано писати еміграційному поетові? Загалом, приналежність до еміграційної спільноти з сильно розвинутою суспільною, культурною й політичною самосвідомістю обмежує тематичний і настроєвий діяпозон письменника-емігранта. Українську емігрантську літературу — принаймні, в Австралії — домінує факт відчуження і від рідного краю (він і далекий, і викривлений ворогом), і від країни поселення (вона випадкова, не вибрана, і хотілось би бути не тут, а вдома). У ситуації подвійного відчуження, духовна енергія спільноти спрямовується до втримування, консервування своєї культури й національної самосвідомості. З'являється палітра основних цінностей, які поділяють усі, але які реалізувати в життєвій практиці вельми важко. До таких цінностей належить плекання в молодшій генерації української мови та інших ознак рідної культури; заохочування «українських» подруж; віддана й безкорисна для спільноти; відданість ідеї української незалежності; шанування ключових символів і героїв української національності.

Не весь творчий шар української еміграції сам так розумів свої ідейні координати. Ідеологічний текст і підтекст були далекі таким відносно новаторським формаціям, як Нью-Йорк-

ська Група, чи англомовним письменникам другої чи третьої генерацій, як наприклад Мирна Косташ у Канаді. Але в Австралії люди, що творили — в тому числі і Зоя Когут — були і є прихильниками щойно названих основних цінностей. На ці умови можливі такі літературні відгуки: ностальгія (згадування справжнього чи уявного минулого, коли основні цінності не були zagrożені); ідилія (створення умовного світу, побудованого згідно з вимогами основних цінностей); пропаганда (закликання й навчання про те, як реалізувати основні цінності); меланхолія (смуток, спричинений тим, що основні цінності поєднати з життєвою практикою неможливо); і сатира (критичне спостереження того, як суспільству не щастить жити за своїми основними цінностями).

Поезія Зої Когут належить до двох останніх категорій. Правда, відома вона в першу чергу як сатирик. У неї гостре око на суспільні явища — око, яке бачить лицемірство, пиху, чинолюбство, претензійність, матеріалізм, надмірну ідеологізованість і глупоту. Її око бачить характерний деталь, який здатний розкрити правду.

Пам'ятаю такий епізод з 1977 р. Проводячи в Німеччині один рік своїх університетських студій, я завітав на тиждень до Риму, де тоді перебувала Зоя Когут. Як знавець вічного міста, вона повела мене у Ватиканський музей. Ми зупинились серед одного з грандіозних коридорів, які поєднують різні частини тієї скарбниці мистецтва, щоб приглянутися до пребагатого стінного розпису, який зображав, здається, карту Землі за уявленнями XVI століття. Твір вражав своєю пишністю. Материки виступали насиченими барвами, океани та моря — глибокою синню. Написи, виблискуючи золотом, були оздоблені складними vzорами кучерявих віньеток. Враження було велике. Зоя Когут, однак, з характерною для неї грайливою усмішкою, показала мені те, що впало в її око: на найзакрученішому з золотих каліграфічних кучерів мистець намалював... золоту мушку.

Таких мушок Зоя Когут бачила в емігрантському житті скрізь («Є в нас мужі, що розпинають / Себе на громадських хрестах...»). Вона створила цілу галерію легко гротескних діяспорних типів і стереотипів, вмальювавши їх у вірші «Культурні арабески» в широкий, але на диво деталізований,

бройгелівський ландшафт. А Австралія, «новий світ, в якому опинилося це дивовижне товариство, виступає то бурлескно-абсурдно («Під нашої плянети згрублим пасом, / Там, де б носились підштанці Землі, / Лежить, забута долею і часом, / Велика латка на блакитнім тлі»), то — відчужено, нелюдсько («І де не глянь — ... / Байдужість до людей і сентимент до — псів...»). В'дливість сатиричної мушки посилює й технічний репертуар поетеси. Вона застосовує клясичний вірш і традиційну риму, деколи неповну або й надуману, оскільки вона створює можливості епіграматичних афоризмів («...бо страх любив, де тільки змога, / Дискутувати монологом...»).

Здається, не обов'язково знати суспільство, яке є об'єктом сатири, щоб отримати від тієї сатири естетичне задоволення. Сатири Зої Когут мають свою внутрішню динаміку; їх сприйме не тільки знавець української спільноти Австралії, а кожний, хто любить комплексне використання можливостей чотиристопного ямбу, іронію, дотеп, свіжу й несподівану образність.

Сама поетеса, однак, не вважає сатиричні вірші своїми найкращими. Сатири породжені умовами й настроями дня, твердить вона в інтерв'ю. Вони зосереджуються на перехідному. Більшу вагу Зоя Когут віддає творам суто ліричним, як, наприклад, короткій поезії «Осінь»:

*Ти подивись, як червоніє ліс
Осінніми кольорами прощання!
Немов горить ... Ти тільки подивись,
Яка краса, оця краса остання ...*

*Яка печаль в останній цій красі!
Яке життя кольорами розливе!
Горять ліси ... Як жаль, що лиш ліси
Перед зимою вміють ще горіти.*

Меланхолійний тон «Осени» характерний для великої групи поезій Зої Когут, і ця меланхолія переростає виміри життєвого стану еміграції. Меланхолія — це її відповідь на життя, на світ, на модерність. Зоя Когут живе в сучасному світі. Її оточення — місто, в її поезії зустрічаються урбаністичні депресії, осамітнення, навіть психози. В серії коротких прозових скетчів, які не ввійшли до нового видання, Зоя Когут дала чи не найпроникливіший, найчесніший і найстрашніший образ сучас-

ної людини, для якої ні праця, ні домашнє життя не приносять спокою та вдовolenня, а породжують злобу й конфлікт. Меланхолія Зої Когут межує подекуди з нігілізмом («Нічого не було / Й нічого вже не буде»; «Намалюй мене хоч калиною! / Не малюй мене лиш — людиною!»), а часом — замінюється молитвою, зверненням до Бога. Але це не молитва, в якій заcodовано відповіді на питання, поставлені деінде. Це молитва, в якій життєві тіні просто перенесені в інший контекст («Я дякую Тобі за те, / Що серце в силі ще страждати, / Та ще й ім'я Твоє святе, / За ці страждання прославляти»).

Почуття невлаштованости в світі, і як емігрант, і як людина, це центральний момент у поезії Зої Когут. Де б не бути — всюди «чужина». Тому і перший прихід до материкової української публіки — це ризикований крок у напрямі незнайомого. Але це крок необхідний. Поетеса признається, що, незважаючи на цінні й навіть героїчні зусилля плекати українське літературне життя в Австралії (тут велика заслуга Літературно-Мистецького Клубу ім. Василя Симоненка та, зокрема, Дмитра Нитченка), боляче відчула брак участі в повнокровному літературному процесі. Літературне життя домінуючої в Австралії англomовної культури ледь заторкнуло поетесу. Як читач, Зоя Когут зверталася до поезії сучасної України. Захоплювали її твори Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, Ігоря Калинця, Василя Стуса, дещо — непрограмні вірші — з Дмитра Павличка. З еміграційних поетів, що вразили її, називає тільки Василя Барку.

1992 р. Зоя Когут збирається, вперше за сорок років, відвідати Україну. Її пляни при цьому характерно скромні. Не має вона амбіції надолужити пройдене, знайти золотий шлях до материкового літературного процесу. Вона хоче «подивитись, позаздрити, або й перелякатись». Можливо, вона має рацію: можливо, стан еміграції — це буттєва форма, з якої, в неї раз ввійшовши, знову не вийдеш. Але, навіть якщо й так, то поезія Зої Когут може й повинна мати в наш час значну пізнавальну функцію. Колись своїм сатиричним мімезисом вона послужила поглибленому самопізнанню української післявоєнної еміграції. Сьогодні Зоя Когут може допомогти жителям України збагнути своїх далеких, але близьких, побратимів за сімома морями.

Мельборн, 22 квітня 1992

СВОБОДА ТАКОЖ ПОТРЕБУЄ ВІЗИ... (Уривок з рукопису другого тому спогадів)

Після того, коли ця пригода закінчилася благополучно, про неї можна згадати з гумором, хоча не без докору самому собі.

Прб відвідини знаменитого Ніягарського водоспаду я 1981 року ще не думав. Власне, планували це зробити згодом, часу на це матимемо багато...

Поки що мені не випадало самому далеко від Нью-Йорку виїжджати. А тут отримую запрошення від керівництва письменницької організації «Слово» прибути на черговий з'їзд у Торонто. Зрозуміло, для цього й тут, у вільному світі, необхідно отримати документ на виїзд і повернення. Мені оповіли, що між США и Канадою, фактично закордонний паспорт з обов'язковою візою не потрібен. Необхідно лише мати на руках такий документ, що зветься «Рефюджі травел», який дається не на виїзд до іншої країни, а на повернення з тої країни до США.

Для цього я звернувся до установи, яка зветься «Імігрейшн енд натуралізейшн сервіс», через яку нас до США і впускали в листопаді 1979 року. Там я заповнив дану мені анкету (досить простеньку) і подав копію листа-запрошення на з'їзд. За два дні листовно запросили завітати до них.

Зранку був я у приймальні. Попросили зачекати. Я сів у м'яке крісло. Звернув увагу, що прийшов першим... Однак, сиджу годину,— ніхто сюди не приходить. Сиджу вже другу годину,— мене нікуди не запрошують. Думаю,— що це за робота! Справжня советська бюрократія!

Нарешті згадали: запросили зайти. Завели в одну з невеличких кімнаток,— при чому порожню,— лише столик та два крісла в ній стояло. Я розгублений, не сідаю, а ніяково стою...

Входить працівник офісу, років 40, високий, стрункий, спортивного типу хлопчина і, привітно всміхнувшись, каже: «Пробачте за затримку... Прошу вас, сідайте». Показав на стілець, а сам сів за столом. Я несподівано мало не засміявся, бо все це ним було вимовлено чистою українською мовою. На

моє запитання про його українство, він назвав себе українським прізвищем. І зачалася розмова не про мій подорожній документ, а про те, що він народився в Німеччині, в сім'ї втікача з України. В сім'ї шанувалася рідна мова, хлопцем учився в українській школі, коли переїхали до Канади. Потім з успіхом закінчив університет... Тепер тут працює... Розмовляючи про себе, перегортав папку, яку приніс з собою.

«А про вас тут усе докладно написано,— зауважив він,— особливо мені сподобалося ваше цікаве і переконливе пояснення причин виїзду з України». Я зрозумів, що в тій течці зібрані матеріали про мене та дружину від Відня, Риму і Нью-Йорку.

На цьому й скінчилася наша розмова. Жодних запитань до мене не ставилося. Він закрив моє досьє і з іншої течки подав мені подорожній документ з побажанням щасливої дороги та успіхів на з'їзді. Поцікавився, чим діставатимусь до Торонто, літаком чи потягом. Дізнавшись, що потягом, похвалив: «З вікна вагону побачите чудові краєвиди двох країн — дружніх сусідів».

На прощання він поцікавився, чому ми так довго не отримусмо грінкарти. Це, як згодом ми побачили, пластикова картка розміром 5x8 см, яку видає департамент юстиції, у віданні якого цей іміграційний офіс. В картці вштамповані дані про власника з його фото і декілька числових показників. Грінкарта — ніби державний паспорт США, який офіційно стверджує, що власник є постійним жителем цієї країни. З цим документом дозволяється навіть без прийняття громадянства користуватися всіма правами громадянина США, але без виборчого права.

Ми вже мали право отримати цю грінкарту, але я не міг пояснити, чому її й досі не маємо. Він пообіцяв з'ясувати, в чому затримка. Як видно, й тут часом потрібно підштовхувати бюрократичний апарат: через два тижні ми отримали грінкарту. Велике наше здивування було ще й у тому, що цей важливий документ прислано поштою у звичайному конверті. За отримання його ми ніде не зобов'язані розписуватися!

Вирушав я в Канаду, не маючи ще тої грінкарти, тому, замість неї, потрібен був цей паспорт — подорожній документ. Спокійно я розрахував їхати потягом, щоб за день до відкриття з'їзду прибути до Торонто. Їхати майже 11 годин.

Вирушив о 7-й ранку, а десь о шостій мав приїхати. Їхати було цікаво, зручно, не поспішаючи оглядати дійсно таки

чудові краєвиди. Спочатку понад річкою Гадсоном з густим лісом на гористому березі, потім, зупинившись на кілька хвилин на станції Олбані, столиці нашого штату Нью-Йорку, повернув трохи на захід, щоб подолати гірський хребет Аппалацьких гір в напрямі до Ютики, Сиракузів і до прикордонної станції Niagara Falls, що в перекладі означає Ніягарський водоспад.

Справді, вельми приємно їхати в затишному вагоні біля широкого вікна і милуватися мінливими краєвидами. Тому здалося, що до кордону Канади приїхали так швидко: до Торонто лишалось всього дві години їзди. Призахідне сонце повільно сідало за далекий обрій.

На прикордонній станції відбувалася звичайна процедура передачі потяга канадським залізничникам. Сказали, що це триватиме понад півгодини. Я вирішив підвечеряти, бо взяв з собою з дому приготований дружиною пакуночок з харчем. Нарізав перочинним ножиком ковбаси, сиру, зробив сендвич, додавши нарізаного помідора.

В цю мить до вагону увійшли двоє канадських прикордонників. Пасажирів було мало. Прикордонники досить швидко виконували свою функцію — продивлялися проїзні документи. Наблизились до мене, і один з них підозріло глянув на розташовані на столику мої харчі і взяв у руки ніжик. Став уважно його розглядати. Я посміхнувся, мовчки подумавши, що той ніжик для канадця був цікавий, бо зроблений в СРСР. Там такі літери були вибиті на ньому. А тим часом другий прикордонник попросив мої документи. Я подав свій «рефюджі травел документ» з державною емблемою США на чільній обгортці. Прикордонник перегорнув його і запитав, чого їду до Канади. Я подав листа — запрошення спілки письменників «Слово». Воно було написано українською мовою, і мені з трудом довелося пояснити, яка мета мого візиту до Торонто. Прикордонника це не задовольнило. Той, що тримав у руках мій ніжик, запитав: «А де ваша віза?»

«Яка?» — здивувався я. «Канадська віза», — пояснив прикордонник. Я затався, намагаючись з'ясувати, чому така віза необхідна, адже ніхто про це мене не поспередив, а я чув, що досить цього документу, що я маю...

Одне слово, як спочатку я зрозумів, що мій ніжик в цій ситуації зіграв кепську роль, почав виправдуватися, що то не зброя, а прилад різати ковбасу та сир з хлібом, отож я не якийсь терорист... Прикордонник, не повертаючи ножа, запропонував мені з усіма речами вийти з вагону. Ціком розгублений, бо ще й мовою не володів досконало, я послався на авторитет письменницької організації; однак, це не вплинуло на охоронців державного кордону. Ми втрьох пішли, і вони мене повели до митної служби.

Далі бачу, свою роль вони закінчили. Пояснивши, чому привели мене, пішли перевіряти далі вагони.

Службовець митниці спокійно перегорнув мій подорожній паспорт і повідомив, що до цього документу потрібна віза, пропечатана канадським консульським відділом і що це вельми проста, але важлива процедура. Я з полегкістю віддихнув і питаю, як мені пройти до того канадського консульського працівника. Адже він повинен бути на прикордонній станції. Митник з виглядом винуватого почав казати, що консульський пункт тут є, але він закривається о 5-й годині... А нині вже пішла сьома. Консул поїхав додому.

— То може я побіжу до нього додому? — радісно пропоную.

Митник мило посміхнувся:

— Консульський працівник далеко живе, кілометрів сто звідси...

— То значить,— погоджуюсь,— я почекаю його до завтрішнього ранку. Згоден, час маю, ще встигну на з'їзд...

— Мушу розчарувати,— сумно сказав митник.— Завтра неробочий день, неділя...

Я зрозумів цілковиту свою безнадійність. З'їзд починається в другій половині завтрішнього дня і закінчиться наступного, тобто, в понеділок. Чекати консула в понеділок — марна річ... Доведеться повертатися додому...

«Коли потяг на Нью-Йорк?» — питаю.

«Завтра о 7-ій ранку», — остаточно вбиває мене митник.

Питаю, де тут можна переночувати? На жаль, на самій станції нема кімнат для ночівлі. Рекомендує поїхати до мотелю... Пояснює, як до нього дістатися. На прощання віддає мені мого

ножика і серйозно попереджас: «Рекомендую ніколи не брати його в дорогу ...»

Здивований, прошу пояснити, в чому річ. Митник узяв мірну лінійку і приклав до неї мого ножика. «Бачите, на два сантиметри лезо довше дозволеного. Такий ніж вважається зброєю». Я криво всміхнувся: «Виходить, мене впіймали на кордоні, як великого терориста!»

Далі не варто було вести розмову, я попрощався з митником і пішов шукати притулку на ніч... Узяв таксі і попросив водія завезти до недорогого мотелю неподалік залізничної станції.

Містечко, яке звалось так, як і знаменитий водоспад, Ніягара-фолл, не відрізнялося від типових американських поселень. Хатини по-хазяйськи устатковані, навколо квітчасті палісадники, і трав'яні килими на фронті, перед вулицями, нагадували лейквудські, тільки значно забрудненіші. Мотелик попався не тільки дешевий, але і не дуже охайний. Власне, не розкошувати приїхав сюди...

З вулиці вдалині виднілися багатоповерхові будинки,— то напевне був центр містечка. Єдина приваба вулички,— з неї було видно водоспад.

Отак мені, бачте, пощастило побачити Ніягару!

Відійшовши трохи далі на узгір'я, можна було ще краще глянути на широкоплинну водяну масу, спадаючу з висоти в стрімке провалля, з якого невинно піднімався вгору туман від розбитих бризків. Передвечірній час з відблесками призахіднього сонця надавав водоспаду з віддалі кількох сотен метрів фантастичного вигляду. Стояв я, зачарований дивним видовиськом, майже до смерку, забувши про обставини, які привели мене сюди. Заспокоївся навіть після такої невдалої спроби переїхати канадський кордон...

Рано-вранці прибуло замовлене звечора таксі, і за півгодини потяг повіз мене у зворотний бік.

Не дивно, що тепер красиви не здалися мені такими привабливими...

* * *

А попередження канадського митника я не взяв до уваги, а може й забув. Минуло понад два роки. Ми з дружиною вирішили полетіти провідати сім'ю сина в Австралії. І знову наробив клопоту той же кишеньковий ніжикок!..

Вилетівши без жодних пригод з Нью-Йорку, ми зупинилися в Лос Анджелесі провідати родичів: сім'ю небожа в Сан-Дієго та родину племінниці в Канона Парку. Долетіли добре, нас зустрів Горик, повіз до себе. Погостювали два дні, по нас приїхала Наталка і повезла до себе. Скрізь мали велику приємність.

Через п'ятиденне гостювання вирушили далі. Після звичайної реєстрації квитків та багажу пішли на вихід до літака. Попередньо кожен пасажир мав пройти через ворота з електронними приладами, які виконують контрольну перевірку... Дружина пройшла перша. Я йду за нею. Ступив на перехідний місточок — і несподівано гучно залунав алярм небезпеки! До мене з двох боків кинулися працівники прикордонної служби. Чемно, але досить суворо запросили відійти набік. Здивований, виконую наказ. Запитують, що я маю при собі? Здвигаю плечима — мовляв, у чому справа? Повторюють,— покажіть, що у вас у кишенях...

Отут я згадую канадську митницю. Посміхаючись, виймаю з кишені штанів ніжик. Вони жваво беруть його в руки, оглядають зо всіх боків. Я підказую, як відкривається лезо та інші «збройні» пристрої: відкривач корків, виделку, ножнички, швайку, відкривач консервних банок.

Митники врешті повірили, що впіймали не терориста, проте ножика не повернули. Один увесь час уважно пробував лезо на гостроту та міряв довжину леза. Я махнув рукою і попрямував від них. Зупинили, питають адресу, куди лечу. Жартую: хочуть повідомити австралійську службу про виліт до них підозрілої особи...

Посміялися разом, і на тому пригода скінчилась. Ні, мала продовження. Через кілька днів до хати сина в Мельборні поштар приніс засургучений пакетик і запитав мене. Я назвався, і поштар віддав мені під розписку той пакунчик. В ньому я побачив акуратно замотаний у целофановий мішечок мій милий, рідненький ніжик з супровідним листом лосанджелеської митниці. В ньому були записані головні прикмети пересиланого предмета. Особливо підкреслено було загадковий п'ятикутний значок та не менш таємничі деталі — Ц 4.20, вштамповані в колодочку ножа.

Як ви здогадуєтесь,— значок означав, що то продукт вищої якості, а ціна його 4 карб. 20 копійок...

ІЗ СПОГАДІВ ПРО БОРИСА АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА (1899—1984)

Коли я згадую про Бориса Дмитровича Антоненка-Давидовича, в моїй уяві встає багато забутих стежок минулого: дві-три зустрічі в Києві та в Харкові, чимало листів у видавничих справах, де були і наші приватні справи, а найперше винятково добра, сердечна й патріотична людина, яких не так часто доводилося зустрічати. Якось після першої зустрічі у нас зав'язалися щирі й дружні взаємини. Я чув уже про нього від інших письменників багато доброго. Я чув, що в час боротьби за Україну він був деякий час у січових стрільцях, за що його тягали та робили в нього труси і денікінці, і червоні. Але його життєрадісна вдача все те якось переносила, і він лишився надовгий час серед творчої літературної братії. Скоро, після особистого знайомства, він уже запрошував мене завітати до нього, якщо буде нагода побути в Києві.

Особливо ж я шанував його як письменника. А захопився я його творчістю тоді, коли одного разу, влітку 1930 року, їхав до Києва у відрядження від видавництва «Література і Мистецтво» (ЛіМ). Купивши квиток на міській залізничній станції, я там же побачив книжковий кіоск, а в ньому — книжку Антоненка-Давидовича «Землею українською». Це був репортаж про низку подорожів та літературних виступів письменників у різних містах України. Цей репортаж був так майстерно пересипаний подіями з історії України, описами цікавих типів людей, з якими він зустрічався, та реакції слухачів під час їхніх виступів, що я відразу захопився книжкою і, поки доїхав до Києва, прочитав її. Подобалась мені ця книжка ще й тому, що тоді був час українізації, і автор цей момент скрізь підкреслював, показав кілька постатей в різних містах, які підтримували українізацію і, навпаки, тих, що вороже ставилися до нашої мови — завзятих русотяпів.

Тож, будучи в Києві, я вирішив завітати до нього. Він привітно зустрів мене, вгостив чаєм, показав фотографії літ-організацій «Ланка» та «Марс», до яких він належав і які висіли

на стіні. Побачив я тоді і портрет гетьмана Івана Мазепи. Опісля він провів мене по місту, оповідаючи про своє славне минуле. Попрощавшись, я пішов від нього, окрилений мріями й надіями. Як його книжка, так і він сам виявився милою й надзвичайною людиною; у ньому було щось чарівне й привабливе. А я ж сам лише не так давно почав був друкуватися в журналах та газетах, і ця особиста зустріч принесла мені ще більшу хвилю натхнення. Після того я придбав ще низку його книжок, а повість «Смерть» та «Крила Артема Летючого» він подарував мені з теплим дарчим підписом, а десь у 1932-му році подарував мені і своє маленьке фото. Все це я беріг, як дорогий скарб, і довів з собою навіть до Австралії, а з маленького фото видав ще в Німеччині листівку разом з серією інших письменників, переважно клясиків.

Десь наприкінці 1932-го чи на початку 1933-го року київська філія «ЛіМ» у прислала до нашого В-ва його роман «Січ-мати», який він подав за договором. Уривки з нього вже друкувалися в журналі «Життя й революція» в 1925-му році. Це був твір про боротьбу січових стрільців проти робітників Арсеналу, які повстали проти влади УНР. Автор цього твору мав уже для редакторів відповідну «марку», але його не раз уже арештовувало ЧК. Тому редактор М. Тардов відразу післав цей твір на рецензію до культпропа ЦК партії Брауде, звідки він уже не повернувся.

А ми листувалися зрідка й далі. До речі, тоді була велика скрута в письменників з папером. Тому одного дня В-во одержало велику пачку газетного паперу для письменників, які мали договори з В-вом. Редактор дав мені список, кому треба вислати папір. Але серед тих 30 авторів не було імені Антоненка-Давидовича. Я тоді дописав його і дав дівчині-експедиторці, щоб спакувала цей папір у формі рулонів по 25 чи 30 аркушів. Коли все було готове, я їх задресував. В цей час підійшов редактор Тардов, глянув на ці рулони й побачив прізвище Антоненка-Давидовича. Він був обурений.

— А звідки тут з'явилося прізвище Антоненка-Давидовича? — досить гостро запитав він. Не знаючи, що сказати, я відповів:

— Я недавно мав листа, в якому він писав, що хворий, але потребує теж паперу. Думаю, що одному зайвому можна вислати...

Редактор нічого не сказав.

Час тоді був уже досить неспокійний, починалися арешти письменників. А тут ще трапилась халепа з невеличкою книжечкою Тараса Франка (сина Івана Франка), яку він подав для перевидання. Її чомусь не захотіли перевидавати, а тому автор прийшов, щоб забрати. Її видали були ще колись у Галичині. Але серед безлічі рукописів у шафі це дрібне видання десь так засунулось, що облікувачка Бойко, дружина померлого критика Івана Момота, не могла його знайти. Ще перед цим боячись, що можуть зробити і в мене трус, я віддав цій облікувачці з 20 листів Антоненка-Давидовича до схову. Але за кілька днів після того, як загубився твір Тараса Франка, її викликали до НКВД, питали і про мене, чи я не міг десь діти ті листи. Прийшовши тоді додому, вона з переляку спалила їх.

Та не минуло багато часу, як і мене звільнили. А в пресі та на зборах письменників почали цькувати Антоненка-Давидовича. Щоб уникнути небезпеки, Антоненко-Давидович виїхав до Алма-Ати в Казахстані й улаштувався там на посаду редактора художньої літератури. Саме готувалось видання «Антології української літератури» казахською мовою, як 2-го січня 1935-го року його заарештували, засудивши на 10 років за невчинені гріхи. Ще перед цим, на прохання секретаря харківського журналу «Червоний шлях» п. Михайла Гільова, що теж був приятелем Бориса Дмитровича, я вислав йому примірник «Землею українською», не подавши зворотньої адреси.

До речі, скоро по арешті Антоненка-Давидовича редакторів Петрові Кривенку доручено було переглянути всі видання, що були на базі в книгоцентрі. Книгоцентр містився в підвальному приміщенні будинку ДВОУ (Державне Видавниче Об'єднання України), де на третьому поверсі було й наше В-во. Незабаром на першому поверсі під сходами з'явилась чимала купа вилучених книжок, а серед них немало було й творів Антоненка-Давидовича. Серед них було кілька творів Бориса Дмитровича, зокрема «Справжній чоловік», «Тук-Тук», «Печат-

ка» та «Землею українською». Я не міг стриматися, щоб не взяти їх собі, бо знав, що все це піде на утиль-сировину, на переробку на папір. І я, ідучи з праці, не раз заглядав до цієї купи книжок, брав їх до течки і чимало з них роздавав студентам технікуму чужоземних мов, де я саме навчався, та своїм добрим знайомим.

Минали страшні часи, ішов разом з організованим голодом погром української культури. Щодня або щоночі хтось із письменників зникав за мурами НКВД, який був пострахом для всіх. Масу української людности вивозили в Сибір, на загибель. У 1934 році, лише за одним вирокком Виїзної сесії московського суду під головуванням Ульріха, було засуджено до розстрілу 28 письменників. Мого рідного брата, що був тоді у війську, теж засудили на 10 років.

Проминули роки, вже давно, здавалося, немає серед живих нашого любого Бориса Дмитровича. А за тим прийшла ще жахливіша війна. По війні я опинився з родиною аж у Австралії, але болів долею України, відразу передплатив «Літературну газету» і стежив за літературним життям в Україні.

На щастя, після смерти ката Сталіна почалась реабілітація частини письменників, але про Антоненка-Давидовича довго не було згадки. Аж десь, мабуть, у 1956 році я побачив у «Літературній газеті» статтю Антоненка-Давидовича на мовну тему. Це була для мене нечувана радість. Незабаром я здібав його статтю і в журналі «Україна». Тим часом у 1958 році вийшов з друку в Австралії мій орфографічний словник, а я мріяв, як би нав'язати з ним листування, але його адреси не знав. Тож аж у 1968 році, 14-го травня, я вислав йому свій словник на адресу «Літературної України», не маючи великої надії, що він дійде до адресата.

Аж ось за два з половиною місяця, 29-го липня 1968 року, я дістав від нього коротенького листа. «Вельмишановний Добродію! Ваш український правописний словник я одержав, за що складаю Вам щиру подяку. Радий, що Ви, далеко від рідної землі, дбаєте про культуру своєї мови» ... Спочатку ми листувалися, не подаючи ознак, що ми були приятелями ще дома. Але цей короткий лист мене так зворушив, що я того ж дня написав вірш «Перший лист», присвятивши його Антоненкові-Давидовичу. Він звучав так:

ПЕРШИЙ ЛИСТ

Присвячую Б. Антоненкові-Давидовичу

Ваш лист, мов лік на незагойні рани,
Що принесли їх кривди і життя...
Встає минуле знову із туману,
Думки ж до Вас, аж до Дніпра летять.

Я ніч не спав, схвилюваний докраю.
Це ж перший лист із рідної землі!
Ну, хто збагне, хто душу розгадає,
Хто вирве з неї смуток і жалі?

Багато літ пролинуло вітрами,
Багато мрій умерло в чужині,
Та я й тепер, виходячи до брами,
Згадаю дні ті босі на стерні.

Чи можу ж я забути все те нині?
Ні, краще впасти серед шляху ниць...
Я не загруз у добрах в цій країні,
Не став я в'язнем гомінких столиць.

Хоч евкаліпти заступили обрій,
В завоях мрій зринає, що було...
Я пам'ятаю очі Ваші добрі
І серця Вашого тепло!

17. 10. 1968 р.

Діставши цього вірша, Борис Дмитрович писав: «... (дякую) за вірша, котрий дуже зворушив не тільки мене, а й моїх друзів, яким я показував Вашого вірша... Він був цілющим бальзамом на мою роз'ятрену душевну рану»...

Так почалося наше систематичне листування. Я вислав йому й інші свої листи, але не всі вони доходили. Багато листів конфіскувала цензура. А на тих, які я одержував, ставив номер

і дату одержання. Якось довгенько не було листів, і я написав йому новий вірш:

*Обрій хмарами завис,
Думка в галеч рветься ...
Як там Дмитрович Борис,
Як йому живеться?*

*Може, хворий, у бігі,
Може, слабнуть очі?
Ой вітри ви, лебеді,
Хто із вас охочий?*

*Полетіть у рідний край,
Днів моїх колиску,
Розпитайте у Дніпра
І погадайте вістку.*

*Обрій хмарами завис,
Думка ж галі рветься:
Як там Дмитрович Борис?
Як йому живеться?*

Наше листування тривало 16 років. Коли вийшов Роман Антоненка-Давидовича «За ширмою», я замовив в радянській крамниці 30 примірників і пускав їх між людей... Це було в 1972 році. З допомогою крамниці В. Фокшана я перевидав цей роман. Автор щиро дякував мені за це перевидання. У 1979 році я, знайшовши у своєму архіві його оповідання «Печатка», перевидав його, але автор одержав тільки саму обкладинку, а книжку цензура не пропустила. 1980 року, за моєю порадою й матеріальною підтримкою, Юрко Ткач переклав роман «За ширмою» на англійську мову, і він вийшов у В-ві «Байда Букс». Це була нова радість і для Б.Д., і для мене. Цими виданнями я хотів спопуляризувати його ім'я, зовсім забуте на еміграції, а одночасно підтримати автора морально. А здоров'я його все занепадало, раз-у-раз він потрапляв до шпиталю, а НКВД чи КГБ добивало його своїми частими трусами. Їх дратувало ще й те, що Борис Дмитрович підписав спільний протест проти поновних арештів. А 9-го травня 1984 року, 10. 45 ранку, великий правдолюб і талановитий письменник-мученик, що 21 рік по-невірявся по концтаборах та на засланні, помер.

Вшановуючи його світлу пам'ять, я видав англійською мовою його чудову повість «Смерть» англійською мовою змінивши назву на «ДЕТ». Переклав її Юрко Ткач. Це було в 1986 році. Того ж року я видав «200 листів Антоненка-Давидовича», які стали своєрідною сенсацією на нашому літературному полі. А в 1987 році, довідавшись, що в Мюнхені замешкав кубанець Ол. Хахуля, який був протягом кількох років у тому самому концтаборі на далекій півночі, навіть спав поруч з Борисом Дмитровичем у тому самому бараці і знав про нього безліч трагічних і цікавих історій, зокрема про знущання над ним таборових інквізиторів, я попросив прислати свої спогади і просто з рукописів переклав їх з рос. мови й видав у 1987 році під назвою «Б. Антоненко- Давидович у пазурях чекістів».

Ще за життя Бориса Дмитровича, на знак приязні й подяки за видання його творів, я вислав йому пакунки з одягом та різними речами. Вислав одного разу до Різдва й кілограм шоколяди, але цензура не пропустила, повернувши назад. Ще в 1979 році я написав і видав брошуру про його життя і творчість під назвою «Борис Антоненко-Давидович», але до нього дійшли тільки титульні сторінки та окремі розрізнені з тексту, а ціла брошура не могла дійти. Але Б.Д. одержав від мене мої пригодницькі оповідання з життя Австралії та про мою мандрівку до Нової Гвінеї. Вислав їх частинами в конвертах, а цілою ця книжка, що звалась «З новогвінейських вражень», не могла дійти. Навіть і обкладинку мусив висилати окремо.

Так закінчилося моє дружнє листування з видатною постаттю нашого часу, людиною з великим талантом, великою життєвою енергією і золотою душею.

Минуло ще 8 років з дня смерті Б. Антоненка-Давидовича, і сталося чудо: мордована й грабована століттями Україна стала вільною державою. З таємних шухляд приятелів та рідні з'явилися на світ сховані мого часу і збережені рукописи творів покійного, зокрема «Сибірські новелі» та заборонені перед друком «Завищені оцінки». Твори цього мученого по в'язницях та концтаборах письменника. Більше того, цього, 1992-го року, Б. Антоенкові-Давидовичу посмертно присуджено державну Шевченківську премію. Його ім'я стало гордістю народу й літератури. Можна сподіватися, що за кілька років у Києві йому спорудять і заслужений пам'ятник.

Наприкінці з приємністю і радістю повідомляємо, що цього року в березні Борисові Антоненкові-Давидовичу посмертно присуджено Державну премію України ім. Тараса Шевченка за його мужню оборону прав людини, оборону української мови та за його талановиту творчість.

Дмитро НИТЧЕНКО

ФРАГМЕНТИ ІЗ ЖИТТЯ ІВАНА БАГРЯНОГО

Тепер, коли минає 85 років з дня народження видатного письменника Івана Багряного і 30 років з дня його смерті, що сталася 25-го серпня 1963-го року, пригадуються окремі зустрічі з ним, його розповіді, деякі з яких я записав свого часу до свого щоденника. Згадалися й окремі розмови про нього людей, які зустрічалися з ним, знали його, писали про нього.

Працюючи у видавництвах ДВУ та «ЛіМ» (Література і мистецтво), часто доводилося чути згадки про Івана Багряного. Розповідали, як і про Антоненка-Давидовича, про його твердість, принциповість, сміливість і майстерність у творчості, а з другого боку, людяність, інтелігентність і доброту.

Наша перша зустріч відбулась у В-ві «ЛіМ» на вулиці Вільної Академії 5 у Харкові. Я сидів за своїм секретарським столом, як одного дня вранці на початку 1930 року завітав молодий чоловік, років 25, і запитав про долю свого твору «Скелька». Це був Іван Багряний. В розмові я довідався, що він мій близький земляк. Правда, народився він не в нашому Зінькові, а в Охтирці, за 45 кілометрів від Зінькова, але його мати походила з Куземина, поблизу Груні, звідки походив і Остап Вишня, але це було за 19 кілометрів від нас, до того ж він бував і в Зінькові, і мали навіть ми спільних знайомих. Ця розмова відразу зблизила нас, і з того часу зав'язалися між нами дружні взаємини, що з перервами тривали до кінця його життя.

Головного редактора Івана Лакизи саме не було у В-ві, але я поінформував, що його віршований роман лежить без руху,

хоч він подав його до В-ва кілька місяців тому. Він хотів відразу забрати твір, але для цього треба було бачити головного редактора. І Багрянний зайшов іншим разом і забрав свій роман. Минуло чималенько часу, як Багрянний знову завітав до В-ва, яке на той час уже перейшло до триповерхового великого будинку на Сергіївський майдан, куди зібрали майже всі видавництва. На цей раз він приніс і подарував мені вже свій надрукований роман «Скелька». Це було на третьому поверсі 28-го січня, 1931-го року. Твір вийшов у В-ві «Книгоспілка», де редактором художньої літератури був письменник Олекса Слісаренко.

Тоді Багрянний розповів мені, що робиться на селах. Він уже був свідком так званого розкуркулювання. Одного разу цілу селянську родину викидали з хати разом з дітьми, висилаючи кудись на заслання. Знайомий Багряного, який ще в школі сидів разом з ним на лаві, комсомолец, брав участь у цьому розкуркулюванні. Він стяг з дитини теплі валяночки й забрав собі.

— Що ж ти робиш, паразите?— з гнівом сказав йому Багрянний.

— А що, тобі шкода куркулів?— почувалась відповідь.

Та Багрянний бачив уже страшніші події. Він був ще десятилітнім хлопцем, як на дідову пасіку в 1920 році прийшли чекісти та члени «истреботряда» і в жорстокий спосіб убили його 92-річного діда, який навіть не мав однієї руки. Тоді ж убили дідового сина, або дядька Багряного. Вони кололи цих нещасних багнетами, стріляли з пістолів, брудно лаялись, розмовляючи російською мовою. А кров'ю невинних було забризкане все поблизу. Загнали на Соловки і другого його дядька, засудивши на десять років, де він загинув.

Та повернемося до роману «Скелька». Спочатку в Одесі в ж. «Металеві дні» чи «Чорноморська комуна» була надрукована гарна рецензія Івана Майстренка, а також і Єрмоленка, але в жовтневому номері журналу «Критика» появилась у 1931-му році погромна стаття якогось О. Правдюка під назвою «Куркульським шляхом», де критик згадав Багряному і його книжку «До меж заказаних», і «Аве Марію», яка вийшла у 1929 році й була відразу сконфіскована, і, зрештою, роман «Скелька». Він писав про Багряного: «Від самого початку поет став співцем куркульської ідеології і до сьогодні залишився таким» ...

Та чи не найбільше була по дійсності передмова автора до його поеми «Аве Марія».

Після такої рецензії, написаної, певно, за вказівками згори, зрозуміло, всі твори Багрянного відразу були вилучені з продажу, skonфісковані. Та й доля автора тих творів була вже вирішена. Він ще місяців з 8 лишається на волі, заробляє трохи перекладами, але більшість часу проводить на периферії, на полюванні тощо. Ще в середині 1932-го року він подає до В-ва «ЛіМ» свій новий роман «Мариво». Але роман післали на рецензію не кому небудь з критиків чи літературознавців, а — до ЦК партії. Звіти твір повернувся з цілком негативною рецензією одного з діячів партії — Барана, що був правою рукою Миколи Скрипника.

Таких негативних рецензій не дозволялося навіть показувати авторам тих рецензованих книжок, але я, коли друкарка передрукувала на машинці, дав йому примірник рецензії. Я про це вже й забув, а він, зустрівшись зі мною у Львові, згадав про це.

Але ми з Багрянним умовилися, що він цей самий роман «Мариво» пришле під іншим псевдом і під іншою назвою та з іншою зворотною адресою. Як нового автора, пішлють звичайному рецензентові, а не до ЦК партії, і той критик може напише кращу рецензію, бо після skonфіскованої «Аве Марії» й роману «Скелька» та тієї вбивчої статті в ж. «Критика» до автора «Марива» був уже спеціальний підхід.

Та цього Багрянний не встиг зробити: його арештували, коли він ішов до знайомих дівчат на Москалівку. Але на той же день, на ранок, його умисно викликали до В-ва «ЛіМ», видно, з метою по дорозі арештувати. Бо кілька разів заходив до мене секретар В-ва й питав, чи не приходив Багрянний. Тоді ж я бачив, що до секретаря заходив молодий хлопець у військовій формі, певно, агент НКВД і теж, мабуть, питав про Багрянного.

Але арешт відбувся на розі Сумської вулиці і Шпитального провулка. До нього підійшов агент НКВД в цивільному і, порівнявшись з ним і не дивлячись у вічі, наказав: «Идите за мной. Если встретите знакомых и будут спрашивать, куда идете, говорите «Иду на прогулку».

Справді, за кілька хвилин, мов умисно, назустріч ішли два письменники. Це були Валер'ян Поліщук і Олекса Слісаренко.

— А, Іване, куди мандруєш? — озвалися вони майже разом, не знаючи, що попереду нього за 10 кроків іде агент НКВД, який його затримав.

— На прогулянку, — сказав Багрянний, криво посміхнувшись і очима та рукою показавши на агента.

Поліщук відразу зрозумів і, засміявшись, сказав:

— А, до фабрики-кухні.

Всі письменники добре знали цей термін, бо в НКВД робили ворогами, кого хотіли, без всяких підстав, тобто «пекли» різноманітні провини для людей.

Під час арешту в Багряного забрали всі рукописи: роман «Мариво», «Золотий бумеранг», поему «Маруся Богуславка», роман «Марко Когут» та інші.

На допиті слідчий Герсонський поставив перед Багрянним рубя: або доля поета Чупринки (його розстріляли в 1921 році), або доля П. Тичини.

— Ще невідомо, яка буде доля Тичини, — відповів Багрянний.

Під час допиту підсудний весь час відповідав українською мовою, а Герсонський, як і всі енкаведисти, — російською. Це дратувало слідчого, і він, нарешті, не витримав, крикнучи:

— Не говорите со мной на этом сабачьем языке! Это вам не петлюровская организация!

Багрянний запротестував і відмовився відповідати, назвавши слідчого контрреволюціонером. Прийшов інший слідчий, який знав українську мову. Йому Багрянний пояснив, у чому справа. Герсонський теж став говорити ламаною українською мовою. Пізніше викликали Багряного на трійку. Якось прокурор запитав:

— Що б ви зробили такому злочинцеві, як ви, коли б ви самі були на нашому місці?

— Я б розстріляв, — відповів поет.

— Ну, що ви, так суворо?

— Та тому, що коли ви мені дасте кілька років, то виховасте з мене контрреволюціонера. Тож або відпустіть, або розстріляйте.

Слідчі засміялись.

Діставши за вироком п'ять років заслання, Багрянний перебував на Далекому Сході, де жило багато українців. У 1936 році

він тікає з-під опіки НКВД і переховується між своїми людьми в Сучанському та Бурейнському районах. У 1938 році він осмілюється приїхати додому, але на четвертий день його арештовують і ув'язнюють. Він знову просидів два роки і чотири місяці, аж до приходу німців.

Під час німецької окупації спершу він бере участь у місцевій українській охтирській газеті. Зрідка містить свої статті і в харківській газеті «Нова Україна», підписуючи свої статті псевдом Сорок сорок. Але побачивши політику німецького окупанта, припиняє працю в газеті. Заробляє, малюючи портрети на замовлення.

У 1943 році я їхав і частково ішов пішки з Харкова на Зіньків через Охтирку. В Охтирці, маючи вістку, що Багрянний там живе і працює в редакції, я завітав до нього. Зустрів біля редакції, він збирався кудись іти. Ми не бачилися від 1932 року. Це була радісна зустріч. Тоді ж він розповів про сумні події, що відбувалися в Охтирці. Німці чинили свавілля, арештовували часто невинних людей, як і за Сталіна, й розстрілювали. При цьому він розказав мені і про себе, яку він мав халепу:

— Якось я сидів тут у театрі, чекаючи якоїсь вистави. Я звернув увагу на препаскудну завісу, зшити з різних клаптиків звичайних мішків тощо. В цей час підійшов до мене й сів поруч голова міської ради Максименко. Дивлячись на ту гидку завісу, я сказав:

— Ну, як це так. Ви, можна сказати, цілий губернатор Охтирки, а завіса в театрі отака непутяща.

— Зробіть кращу, — спокійно сказав Максименко.

— Зроблю, коли хочете.

— Що візьмете?

— Ну, хай буде сім літрів олії і хунтів десять борошна.

— Гаразд, робіть, — погодився голова міста.

— Це було в неділю, — казав Багрянний. — Завісу треба було намалювати до четверга, бо в четвер мала бути знову вистава. Я взявся і за два дні намалював нову завісу емалевими та олійними фарбами. Вона виглядала так: у правому кутку було сходяче сонце. Жовте яскраве проміння бризкало на все тло. З лівого боку виповзала хмара, яка запинала сонце. Нижче під рискою, що перетинала всю завісу, зліва була вода, море, а праворуч — пшениця, а ще нижче кобзарі і картата плахта.

Завіса грала безліччю барв. Працював я,— розповідав Багрянний,— по 12 годин, і в четвер завіса вже висіла і всіх захоплювала своєю красою. А наступного дня мене викликали до гестапо.

— Що ви хотіли сказати тією завісою? Яку мали ідею, малюючи?— запитав гестапівець.

Вони вже, як я довідався, мали доноси від своїх шпигунів. Закидали мені, що насупроти сонця з заходу, тобто з Німеччини, суне хмара, значить фашизм.

— Ні, хмара суне з півночі,— відповідаю їм і доводжу. Мене того ж дня заарештували. Сиджу і думаю, хто міг робити доноси? Ясно, що ніби свої, яких тут спеціально залишено, і всяке інше сміття, що служило перекладачами при німцях. Серед них українців майже не було...

Наступного дня випадково побачив мене там німецький генерал, якому я намалював його портрет. Він здивувався. А я сказав: «Німці, такий культурний народ, а повірили різним провокаторам». І я розтлумачив йому по-своєму ідею того, що намалював на завісі.

— А як же тепер зробимо з завісою?— запитав генерал.— Перемалюєте чи зняти, щоб не було нових клопотів?

— Перемалювати,— сказав Багрянний,— це кине́ться у вічі всій публіці, яка вже її бачила. А зняти — це було б ще гірше: скажуть, що там щось було. Краще, якщо й знімати, то хіба пізніше, якось непомітно це зробити.

Генерал погодився, і та завіса так і лишилася висіти аж до приходу більшовиків.

* * *

У 1943 році зустрічаю Івана Багряного уже в Львові. Це знову була велика несподіванка, бо давно не бачилися й ніхто не знав, чи йому пощастило вирватися з тієї воєнної завірюхи живим. Ми обидва зраділи. А коли він довідався, що я привіз з собою останні дві його заборонені книжки — «Аве Марію» та роман «Скелька», то його радість була ще більша. Бо він не мав з собою нічого ні з творів, ні з речей. А як і виступав на літературних вечорах, то читав усе з пам'яті. Позичивши у мене «Аве Марію» на тиждень, щоб проф. В. Міяковський заніс деякі деталі до своїх бібліографічних нотаток, Багрянний повернув мені

з доданим написом: «Вірному й перевіреному другові Дмитрові Ніценкові від автора».

Тут, у Львові, Багрянний пише свій екзотичний роман «Тигролови», здобуваючи разом з Тодосем Осьмачкою на літературному конкурсі першу нагороду. Осьмачка тоді дістав нагороду за свою новість «Старший боярин».

Романом «Тигролови» Багрянний приніс до літератури нову тематику і нову майстерність, а також показав, що він не тільки талановитий поет, а й такий же прозаїк. Цей роман вийшов у Львові у серії «Вечірня година» у значно скороченому вигляді, а в повному вийшов двічі вже в Німеччині в 1947 році і в 1955-му.

Я в 1947 році викладав у Ульмівській гімназії і частково по обіді та вечорами допомагав як літробітник опрацьовувати матеріал для газети «Українські вісті». В той час я почав листуватися з Володимиром Винниченком, який жив тоді у Франції. В листі я нагадав йому, що свого часу я працював у В-ві «Лім» і вислав йому авторські примірники його видань. Він радо від гукнувсяб приславши мені на пам'ять свої книжки «Краса і сила» та для дітей «Бабусин подарунок» і «Хведько-халамидник».

Довідавшись про моє листування з В. Винниченком, Багрянний дав мені свій щойно виданий роман «Тигролови», попросивши вислати Винниченкові. Через деякий час я дістав відповідь, в якій письменник писав: «...Я читав Багрянного тільки «Тигролови» і вважаю, що Багрянний може виробитись на серйозного і дуже цінного письменника. Я не знаю, чи відповідає мистецькій дійсності обстановка фізична і психічна героїв його романа, але можу сказати, що він не може пройти безслідно в психіці читача. Деякі сцени вриваються в пам'ять. Буду щиро радий, коли він мені напише, і ми зможемо нав'язати ближчі відносини. В. Винниченко. Маз. «Закуток».

Зрозуміло, що такий відгук про перший прозовий твір автора був великим признанням.

По одержанні відповіді Багрянний дав вибрані поезії «Золотий бумеранг». Я післав. На книжці Багрянний написав: «Великому українському письменникові, з книжками якого під рукою я входив у життя, Володимирові Винниченкові, на знак глибокої

пошани і вдячності. 1.1.1948. І. Багрянний. Ґрунтовну передмову до цього збірника написав Борис Подоляк (Гр. Костюк).

У 1961-му році і в 1963-му роман виходить двома окремими виданнями в перекладі на німецьку мову в Астрії з рекомендацією критики як найкращий твір для молоді.

Коли роман «Тигролови» вийшов англійською мовою у трьох В-вах, а саме — у «Сен Мартін Пресс» в Америці, а ще раніше у В-ві «Мекмілен» у Лондоні та у В-ві «Бернса» в Канаді, один з найбільших і найважливіших часописів Америки «Нью Йорк Гералд Трібюн» помістив 10-го лютого 1957 року на першому місці літературних оглядів ґрунтовну рецензію, яку написав американський письменник і проф. Міямського університету Вальтер Гавікгорст під наголовком «Хвилююча повість про політичного втікача». Він писав: «...це безпосередня і хвилююча повість про життя поміж небезпекою, сваволею і смертю. Спеціальне досягнення цієї повісти,— пише далі професор,— є в її поєднанні ідилічного, сумного й похмурого... Ця гарно висловлена й захоплююча повість пригод у той же час є захоплюючою повістю про досягнення політичної свободи...» і закінчує словами: «Це повість лицарства і хоробрости, несподівана у нашій незугарній літературі».

Пізніше, незважаючи на несприятливі таборові умови, Багрянний розгортає активну літературно-видавничу діяльність. Крім «Українських вістей», що виходили за його редакцією й керівництвом, крім згаданих видань, друкує свої п'єси «Генерал», «Розгром» та «Морітурі», що йшла й на німецькій сцені, та великий роман «Сад Гетсиманський».

Про збірник поезій «Золотий бумеранг» дуже прихильно писав тоді видатний наш мовознавець і літературознавець Юрій Шерех (Ю. Шевельов): «...це поезія дерзання, життєвої сили, незламної енергії. Поезія, що човном-душогубкою пливе в неозорість і неосяжність». Вона «невгвтана, несамовита і водночас лірична, сповнена людського тепла, відкрита почуттям, як степ вітрам... і насичена глибокою музичністю — такою мірою вияв стихійного таланту поета, як і солідної української школи».

Про роман «Сад Гетсиманський» з захопленням відгукнувся як львівський редактор і журналіст Вол. Мартинець, так і польський поет, перекладач і літературознавець Юзеф Лободовський. Перший писав: «Признаюся, від часу «Землі» Стефа-

ника і «Читирьох шабель» Ю. Яновського ні один твір української літератури не зробив на мене такого сильного враження, як Багряного «Сад Гетсиманський».

А Лободовський, який перечитав безліч літератури та спогадів про концтабори, не зустрічав такого сильного й різючого твору, як «Сад Гетсиманський». Він каже дослівно:... «Багрянний описує таку страшну дійсність, про яку Кестлерові навіть не снилось...» «З одного боку,— пише далі Лободовський,— книжка Багряного є різючим документом радянської дійсности, який перевищує силою вислову все, що дотепер на цю тему було, а, з другого ж боку, є виразним свідомством глибокого гуманізму автора, що на самому дні пекла зумів побачити людські прикмети навіть у найозвіріліших осібників»... Цей роман був перекладений і вийшов у 1961 році французькою мовою.

Минає знову чимало часу. Я з родиною жив під Мюнхеном в Новому Аубінгу. Одного дня Багрянний завітав і до нас. Він уже організовує партію УРДП. Ночуючи в нас, він чимало розповідав про своє минуле. Ось один з епізодів: «У 1926 році я працював у Кам'янець-Подільському у редакції газети «Червоний кордон». Редактором тоді був Сава Божко. Позбувшись праці, одного літнього соняшного дня,— розповідає він,— пішов я пішки з Жаботина на Ведмедівку. Були саме в розпалі жнива. На полі вже стояли полукипки. Ведмедівка лежить по другій бік Холодного Яру, який тягнеться на 17 кілометрів по лінії Жаботин-Ведмедівка. Тоді ця місцевість ще була під чималим контролем повстанців. В дорозі я зустрів дівчат. Я привітався до них. Дівчата, видно, йшли з поля, закінчивши роботу, деякі з граблями. Були всі босі, в буденній одежі, але веселі.

— Куди ви йдете?— озвалась одна з них.— Там бджоли кусаються,— і всі разом засміялися, оглядаючись на мене, невідомого хлопця.

Я спершу не зрозумів, що то за дотеп, а потім догадався: в цьому районі оперував загін повстанців з Холодного Яру.

— Скільки ж тих дівчат було?— запитую.

— Та, мабуть, з десятків чи трохи більше.

— А поблизу,— продовжував він,— мовчазно стояли густі ліси, ховаючи в собі багато таємниць, не тільки далекого минулого, а й сучасного. Його яри і ліс далеко сягали клинами на

боки. Я йшов вздовж узлісся. Обмірковуюючи бачене в Миронівці, я не помітив, як з лісу вийшов якийсь парубок. Чорнявий, рослий, а меткі очі грали якимсь блиском.

— Вогонь є? — запитав він, перетинаючи дорогу.

Я витяг сірники.

— Може, й тютюн є? — додав невідомий.

— Я витяг тютюн, — розповідає Багрянний, — і дав йому. Тим часом із-за дерев виринув і другий парубок. Було видно, що піджак на ньому ззаду віддувається «Певно обріз», — подумав я і, попрощавшись, пішов далі. Ідучи, я наблизився до хліва, що стояв над дорогою. Із-за нього вийшов чоловік.

— Стій! — гукнув він до мене. Потім підійшов, взяв мою торбину, яку я тримав у руках, і вибрав з неї мої речі: гаманець, годинник, трохи харчів і одержу.

— Признавайся, хто ти, звідки і куди йдеш? — грізно запитав він, піднісши і спрямувавши на мене свій оріз. Тим часом я побачив, що за хлівом стояли і спостерігали ще три чоловіки.

— Я з Охтирки, — відповів я.

— А хто там начальник поліції? — запитав далі.

— Піхлюков.

— Так, це правда. А ти його знаєш?

— Знаю.

Побачивши, що я не брешу, змінив тон. Запитавши мене ще дещо, куди йду, звідки й чого, він повернув мені мої речі. Потім я побачив, що у тій повітці було ще десятків три людей. Серед них, видно, було й кілька військових, але в цивільному, одягнені в різношерстну одержу. В одних були револьвери, в інших — обрізи.

Запитавши мене ще дещо, сказав, що можу йти. З усього видно було, — сказав на закінчення Багрянний, — що то були повстанці».

* * *

Багрянний жив тоді в таборі в Новому Ульмі. Одружився він з красивою дівчиною з Волині, яка донедавна належала до хору Городовенка, на ім'я Галина. А я жив тоді в Старому Ульмі, де був культреферентом табору та викладав у школі. Звідси я часто їздив до табору Нового Ульму, що був по другий бік

Дунаю, читати коректу «Українських вістей». В кожному з цих таборів було близько двох тисяч таборян-українців. Сюди часто приїздив і Улас Самчук, який жив ще на приватці. А пізніше й він з дружиною Танею перебрався до нашого табору в Старому Ульмі.

Одного разу я організував літературний виступ для Івана Багряного. Заля була майже повна, хоч дехто й бойкотував. Але всіх здивувало те, що Багрянний читав цілу годину, і все напам'ять. А читав він майстерно, уміючи. Це вдруге мені довелося почути його літературний виступ. Попередній, як я згадував, відбувся у Львові, в 1943 році. Але в 1947 році нас перевезли під Штутгарт, до Корнталю, й оселили в німецьких чепурненьких будиночках. Там оселилась ціла група письменників. Тут були: Улас Самчук, Григорій Костюк — два головні рушії літературної організації Рух. Потім Микола Степаненко і я. Але сюди зліталися часто й інші письменники та літературознавці, як Юрій Шевельов, Докія Гуменна, Яр Славутич, Олекса Веретенченко, Леонід Полтава, Семен Підгайний, а іноді й Володимир Державин та Іван Манило й інші.

Одного разу Григорій Костюк запросив до себе Уласа Самчука з дружиною Танею та Івана Багряного й мене. Дружина Гр. Костюка була хресною матір'ю моєї молодшої дочки Галі.

Під час обіду особливо між Уласом Самчуком та Багрянним точилась тактовна дискусія. Вони були трохи різних поглядів — Самчук був правіший, а Багрянний лівіший, але між ними завжди була дружба, і та полеміка ніколи не набирала гостроти. Цього разу між ними точилась така розмова:

У. Самчук: — «Ви, Іване Павловичу, маєте геніальний талент, дуже великий, але ви його розмінюєте на непотрібне ... От Юрій Клен мене не проймає, а Багрянний проймає» ... Тут, зрозуміло, мова йде про творчість — ДН. Щодо погляду Самчука, що Багрянний розмінює свій талент на непотрібне, то це він мав на увазі про роботу Багряного як лідера УРДП та його часті статті в полеміці з партійними противниками, що в Багряного забирало багато часу. Правда, Улас Самчук мав теж симпатії до мельниківців, але він не писав статей на партійні теми.

Потім зайшла розмова про Володимира Державина.

Багрянний:— «Державин — це просто представник великодержавного російського імперіялізму ...» — Потім читає з пам'яті свою пародію, вірніше епіграму:

*Гумільов, Бурггарт і Блок
Після смерти склали бльок
І тепер той бльок в Європі
Перегонить все на попіл:
Маркс ... Петлюра ... Чемберлен ...
Зветься фірма — Юрій Клен.*

Коли Багрянний згадав про Ю. Косача, Улас Самчук між іншим сказав:

— Ви знову про Косача. До речі, Юрій Косач ніколи не дочитує творів до кінця: він тільки переглядає, щоб бути в курсі справ. Правда, йому це, може, й непотрібно. Коли порівняти, хто з нас більше прочитав, то тяжко сказати — я чи він.

Потім говорили про європейськість Косача. Багрянний висловив невдоволення з його європейських тем. І про Косача продеклямував свою епіграму:

*Як втне Косач
То вже пробач,
Не втне читач,
Хоч сядь та й плач.
Не плач, читач,
Нехай Косач ...
Не плач Косач,
Нехай читач ...*

Що далі, то розмова жвавішала. На це, звичайно, впливали й випиті чарки. Самчук звертається тим часом до дружини:

— А пам'ятаєш, Таню, як колись нас віз візник до Рівного й назад і все співав. Був тоді з нами Даниленко й Бухаль. Кучер симпатичний хлопець. Походив з Полтавщини, полонений. Я його питаю:

— А що, де краще, в колгоспі чи тут?

А він:

— В колгоспі? Хай він провалиться!

Далі Самчук розповідає, коли німці його заарештували й посадили до в'язниці, він там любив співати пісні, зокрема

пісню «В Закарпатті радість стала». «Я її любив,— казав Улас Олексійович,— і понаучував усіх у тюрмі. А нагорі, над тюрмою, був табір полонених. То вони часто гукали до мене:

«Ей, пойте нам вашу песню», — і я тоді починав співати цю та ще деякі, дуже популярні на Волині, особливо в партизанці. До нас було прийдуть з лісу кіньми. Ми з Танею вдягаємось і їдемо. Я з радістю, а вона з тремтінням. Приїжджаємо в ліс. Там була хата, приходили хлопці, вгощали нас ковбасою, а ми співали їм цю пісню».

— У в'язниці було так,— продовжував Самчук,— що у дверях була дірка і, коли починаємо співати, висуваємо з дверей голови й затягаємо, а з усіх дверей інших камер теж висували голови в'язні й починали разом співати. Там поруч сиділи бандерівці й бульбівці. Вони всі знали, що я редактор газети «Волинь».

...Мені Таня приносила багато їжі, я всю роздавав...

Було гукають: «Пане редакторе! Пане редакторе!.. Один з Білої Церкви, хороший хлопець. Я питаю його: «Откуда ви?» А він мені: «Не откуда, а звідкіля», хоч він сам завжди говорив російською мовою.

— А чому ви самі говорите російською мовою?— питаю.

— Не умею,— каже.

— Серед полонених,— розповідав далі Улас Олексійович,— було багато советських парашутистів.

— Хто вас зловив?— запитую.

— Тарас Бульба,— відповідають.

— Справді, коли їх скинули, бульбівці половили їх й віддали німцям. Один з них був мовчазний, з Харкова. Якось він підійшов до мене й каже:

— Я знаю, за что вы сидите. За самостоятельную Украину. Я вам сочувствую.

Після хвилинної мовчанки та чергової чарки і перекуски розповідав Багрянний. А перед цим я розповів, що привіз з собою з України «Крила Артема Летючого» Антоненка-Давидовича та його повість «Смерть». Їх подарував мені сам автор з дарчим підписом.

— Історія твору «Крила Артема Летючого»,— почав Багрянний,— така: одного разу, коли ми їхали з Борисом через

Куземин (це біля містечка Грунь — Дм.Н.) я розповів йому історію про одного чоловіка з цього села, що хотів літати. Він зробив крила, зліз на будку, що стояла над урвищем, і стрибнув у прірву. Він розбився на смерть. Почувши це, Антоненко-Давидович попросив продати сюжет з тим, що він напише роман, а я — поему. І він незабаром написав оповідання.

— Одного разу,— продовжував Багрянний,— ми вчотирьох вирушили на велосипедах з Полтави на Зіньків. Зі мною були ще Антоненко-Давидович, Валер'ян Підмогильний і Борис Тенета. Їдучи через Диканський ліс, ми сфотографувались біля брами, що була збудована ще за часів Мазепи. Іншим разом ми їхали до Дніпропетровська. Я їхав задній. В дорозі у мене в велосипеді лопнула вилка. Я покотився на дорогу, а колесо вирвалося й покотилося наперед. Я лежав непритомний, аж поки мої співники кинулись, що мене позаду немає. Прийшовши до свідомости, я підвівся, сів і чекав, поки вони приїхали до мене. Уже аж у Дніпропетровську полагодили велосипед, зваривши вилку.

* * *

Минали роки. Я з родиною опинився вже в Австралії, а Іван Багрянний захворів на діабет, сухоти та серце. Я ще зрідка діставав від нього листи. Дістав від нього близько 30 листів. Допомогаєв йому в розповсюдженні його творів, організував не один тут літературний вечір, присвячений його творчості, читав доповіді про нього кілька разів у Мельборні, в Сіднеї, Аделаїді, на околицях Мельборну. Надрукував не одну статтю в нашій пресі та Америці, Німеччині й Канаді. 25 серпня 1963 року Іван Павлович Багрянний помер. Ми пом'янули його, влаштувавши вечір з моєю доповіддю та деклямаціями силами Літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельборні. Я надрукував статті та видав брошуру «Літературна спадщина Івана Багряного». Перевидав його віршований роман «Скелька», який він мені подарував. У пресі появились спогади про покійного. На нашому вечорі, присвяченому Багряному, Лідія Гаєвська розповіла цікавий епізод з життя покійного поета. Червона армія давно вже захопила і Охтирку й Зіньків та Полтаву, її війська наближались до Києва, а про Багряного ніхто

не знав, що з ним. Чи він встиг вирватися з своєї Охтирки, чи не потрапив він десь в лабеті фронтів? Як він евакуювався? І ось знайшлась знайома людина Багряного, яка після довгих років після арешту Багряного випадково побачила його в Києві. Останній ешелон з товарової станції Києва мав вирушити на захід. Це був товарний поїзд. Кожний вагон був переповнений. Багато людей проходили повз вагони і просили пустити їх до середини, але вже не було місця. Лідія Гаєвська стояла на дверях і спостерігала весь той страшний панічний рух: люди шукали порятунку. З клунками, дітьми, а часом майже без жодних речей снували побіля вагонів. Раптом її увагу привернуло знайоме обличчя. Це був Іван Багрянний. Він ішов з маленькою торбинкою в руках і не просив, а тільки дивився, як на дверях кожного вагону стояла стіна людей, готових відмовити кожному...

— Іване! Де ти взявся? — крикнула вона до нього, а до всіх, що стояли поруч, теж крикнула:

— Та це ж Іван Багрянний!

— Більшість була з українських інтелігентних родин, які чули про Багряного, про його «Аве Марію» та «Скельку», про його арешт і заслання.

Всі ніби здригнулись, розступилися. Хтось вискочив з вагону, схопив лавку, що валялась поблизу. Лише недавно вона виконувала роль східців для людей, що виповняли вагон. Гаєвська подала йому руку, і він опинився у вагоні. Лавку теж забрали до вагону й посідали на ній, оточивши Багряного та слухаючи його розповіді. Він пішки ішов через Зіньків. Іноді його люди підвозили, аж поки добрався до Києва. Лідія Гаєвська згадувала ще харківські зустрічі з ним в літературному клубі, у підвальному ресторанчику ПОКА.

А поїзд невтомно котився на захід. Десь поблизу Підволочиська він зупинився на далекій товаровій станції чи полустанку. Надворі було соняшно й жарко. Побачивши кран, люди вискакували з вагона і бігли з чайниками та пляшками й відрами набрати води. Білява молоденька дівчинка років 15-ти теж вискочила з вагона, щоб набрати води. Її звали Ліда Скалибог. Її матері не хотіла пускати її, бо поїзд може кожної хвилини рушити, а кран далеченько.

— Не турбуйтеся, — сказав Багрянний, — я Ліду допроваджу туди й назад. — І, стрибнувши з вагона, побіг поруч дівчини до крана. Там зібралося вже чимало людей. І тоді, коли вже Ліда набрала півчайника води, свиснув локомотив і поїзд рушив. А Багрянний, схопивши Ліду за руку, з усіх сил біг до вагону. А поїзд щохвилини набирив більшої швидкості. Лідина мати розхвилювалась, боячись, що вони не встигнуть добігти, на очах у неї стояли вже сльози. Всі дивилися, погукували, щоб швидше бігли, переживали за дівчину. Багрянний сам уже боявся, що не встигне. Але таки добіг і просто кинув дівчину до вагону. Сам уже не встиг ускочити, а спритно схопився за залізний поручень до останнього вагона, який мав і східці до тамбура. Всі з напруженням стежили за Багрянним і з полегшенням зітхнули вже тоді, як побачили, що й він уже у вагоні. А ще більше раділа Лідина мати і щиро дякувала Іванові, коли на наступний зупинці він повернувся до їхнього вагону.

* * *

Більше 12 років Іван Багрянний періодично був прикутий до ліжка, часто перебуваючи в лікарні то в Мюнхені, то в Сант Блазієн у Шварцвальді. Але і в ті роки він далі писав палкі статті, докінчував свої романи, зокрема роман «Людина біжить над прірвою». Але одночасно тяжко переживав, коли в пресі його противників з'являлися різні наклепи, обвинувачення в комунізмі, що часто було інспіроване чужою рукою. Це бачимо з його листів. Він писав до одного з своїх друзів:

«Друже мій! Я вже задихаюсь. Щоб уявити, якого несамого напруження, нервів і волі для витримування всієї зливи мерзості (такої безкінечної і такої немилосердної) треба взяти лише до уваги, що моя душа від природи — це душа поета і мистця. А значить вона зовсім не пристосована таку мерзоту витримувати — не має панцира, та я все це витримувати мушу. Мушу! Хто може зрозуміти це слово? Тому я зціплюю зуби, нагинаю голову і йду до кінця мого призначення... Серце кожного поета й романтика мусить іти на Голготу».

Я довго не знав про дійсний стан його здоров'я. Останній час, не діставши відповіді на великодне привітання в 1963 році, на початку липня, я написав йому листа з натяком, чи не

розгнівався на мене за щонебудь. Майже за місяць до смерти, з датою 20. 07. 1963 року, я дістав відповідь.

Це був останній лист до мене Івана Багряного. Мав він усього 17 рядків, написаний на друкарській машинці, з якою він не розлучався навіть і в лікарні. Він писав:

«Дорогий Друже Дмитре!

Коли б Ви побули тут, коло мене, й побачили, як я борюкаюся за життя, Ви би не нарікали на мене, що не пишу листів. Щоб Ви знали, я ось уже рік не вилажу з лікарень, б'юся з хворобою, підданий різним лікарським маніпуляціям. Серце. Здається, моя пісенька проспівана. Зараз перебуваю в санаторії Ст. Блазієн, куди направила мюнхенська університетська клініка, остільки хвороба серця тісно переплетена ще й з ТБ (туберкульозом). Не нарікайте, що нема листів, як тільки буду в стані — напишу. Неодмінно. Нічого більше за тим немає, як то Ви собі припускаєте.

Оце написав кілька рядків, а так ніби працював півдня кайлом у шахті. Привіт усім! І найкращі побажання. Не сердьтесь!

Ваш І. Багрянний».

А наприкінці серпня надійшла сумна вістка про смерть І. Багряного. З газет довідуємося про його останні години життя: «25-го серпня о 6 годині вечора покійному стало особливо погано. Він викликав лікаря і сказав німецькою мовою: «Пане докторе, я вмираю»... Далі щось говорив рідною мовою, але ніхто з присутніх його не зрозумів. Йому дали застрики для полегшення болю, і він заснув. О сьомій годині, при черговому обході хворих, Багряного знайшли мертвим. На його столі знайшли силу-силенну записок, проєктів, переробок і доробок написаних розділів другого тому «Буйний вітер».

Так пішов від нас великий майстер літератури, який у своєму тяжкому житті й боротьбі за свої ідеали використав весь свій талант, всі засоби: як поет, як письменник, як художник-мислитель, як драматург, як неперевершений журналіст і політик. Навіть в останні місяці свого життя, будучи прикутим до ліжка тяжкою недугою, він ще турбувався і шкодував, що ніхто й досі не написав доброго роману чи повісти про героїчне життя й боротьбу Симона Петлюри. Тому можна сміливо сказати, що

Іван Багряний своїм розмахом, своєю літературою і політичною діяльністю давно переріс рамки своєї партії, ставши великим сином свого народу.

Одночасно з приємністю відзначаємо, що цього року в березні Іванові Багряному за його стійкість і оборону прав людини та талановиту творчість посмертно присуджено Державну премію України ім. Тараса Шевченка.

Павло ОЛІЙНИК

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

Цього року відзначаємо 125-ліття з дня народження Михайла Грушевського, найвидатнішого українського історика і одного з передових діячів українського національного відродження ХХ століття.

Як автор монументальної «Історії України-Русі», М.Г. поклав міцні підвалини для національно-державного відродження України, відкриваючи правдивий образ історичного розвитку української нації. Історична схема М. Грушевського встановила і обґрунтувала самостійність українського історичного процесу. Як довголітній голова Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові і голова Укр. Наукового товариства у Києві, а згодом академік Всеукраїнської Академії Наук і голова її історичної секції, М.Г. спричинився до великого піднесення української історичної науки та введення її, як рівноправну галузь науки, у світовий і культурний процес. Він був одним з найвидатніших будівничих української національної культури в світовому масштабі.

Михайло Сергійович Грушевський народився 29 вересня 1866 року в місті Холмі в родині педагога-славіста родом з Київщини. Родинне виховання іще змалечку прищепило йому переконання, що «інтереси трудового народу — це найвищий закон, на якому повинна будуватися кожна організація. І коли народ терпить, то цей народ повинен мати також право домогатися реформи або зміни уряду».

Середню школу М. Г. закінчив в Тифлісі (Грузії), а вищу освіту одержав в історично-філологічному факультеті Київського університету. Наукову працю почав під керівництвом історика та археолога Володимира Антоновича, друкуючи свої публікації в київських «Університетських Известіях». Готуючись до професури, М. Г. виготовив кандидатську працю з історії Київської землі періоду від смерті Ярослава до кінця XIV століття, а також дисертацію «Барського Староства», за що 1894 року одержав ступень магістра. Того ж року був призначений професором на кафедру всесвітньої історії з особливою галуззю східної Європи у Львівському університеті, де і пробув до вибуху 1-шої світової війни.

Будучи директором Історично-філософичної секції, він був також головою Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, коло якого розвинув надзвичайно енергійну працю в реорганізації Академії Наук. Організував збирання фондів, створення бібліотеки, музею та скупчення наукових сил. Він також притягнув до співпраці Івана Франка.

М. Г. підніс рівень товариства так високо, що за його висловом: «Воно створило українську науку в очах і поняттях культурного світу». У статтях своїх, виданих товариством (від 1896 до 1902 р.), М. Г. вмістив низку розвідок з історії України, головнo давньої. Опрацював також розвідку про економічний стан Галичини в 16-тому столітті. Від 1895-97 р. вийшла I і II частини історичної праці М. Г. «Джерела до Історії України-Руси». М. Г. створив у Львові школу істориків України, 1898 р. М. Г. став одним з редакторів «Літературного Вісника», який був заснований ним та Іваном Франком і який згуртував кращі літературні сили того часу. Він організував публічні університетські курси у Львові та був співорганізатором Української Видавничої Спілки (1899) і «Товариства Прихильників Укр. Науки, Літератури і Штуки» 1898 р. вийшов у Львові монументальний I. том «Історії України-Руси (дальші 9 томів виходили друком від 1899 до 1937 р.) 1904 р. появився в Петербурзі «Очерк Історії Українського Народу до 1658 р.». Крім багатьох праць наукових, російськомовних, про український народ, опубліковано «Нариси Історії України» мовами німецькою, французькою, англійською, болгарською і чеською.

1914 р. М. Грушевський був заарештований і після двохмісячного ув'язнення в Києві був засланий до Симбірська, а потім перевезений до Казані та до Москви, де його застала революція.

У березні 1917 р. М. Г. повернувся до Києва, де був обраний Головою Української Центральної Ради. З того часу ім'я Грушевського увійшло в розвиток історичних подій аж до проголошення повної самостійності України IV-тим Універсалом. Мих. Грушевський був обраний Президентом Української Народної Республіки 29 квітня 1918 року.

Народ наш святкує відновлення державности української проголошенням IV-го Універсалу, себто 22 січня 1918 р. Але належить згадати і III-тій Універсал, який був базований на напрямних проф. Михайла Грушевського, коли було оповіщено, що (20. 11. 1917)... «Однині Україна стає **УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ**, яка буде допомагати всякими силами, щоб Республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів». Там було подано також, що до Установчих Зборів України вся власть творити лад і видавати закони належить Українській Центральній Раді і Генеральному Секретаріатові. Далі слідує визначення території, яка підлягає владі Центральної Ради. А також визначено дату Установчих Зборів на 22.1.1918, коли було постановлено проголошення IV-го Універсалу. Так що У.Н.Р. як самостійну державу відновлено фактично і правно III- тім Універсалом, а IV-тий Універсал доповнив проголошення абсолютної незалежності і самостійності У.Н.Р.

Варто згадати, що 17.12.1917 Комісія Совета Народних Комісарів в Петрограді у складі Леніна, Троцького і Сталіна випрацювала текст визнання У.Н.Р., який був написаний Леніном власноручно, де визнаються національні права укр. народу до незалежності «без обмежень та безумовно». Але після цього визнання слідував ультіматум і виповідження війни для У.Н.Р. Визнання це має інтернаціональний, юридичний характер з точки зору міжнародного права. Всякі спроби советських юристів не можуть виказати правного переходу від У.Н.Р. до УССР. Росія почала агресію на Україну тому, що Україна була кормильською Росії, яка терпіла від голоду. І без природніх багатств України потерпіла б також і большевицька

революція. Тому все большевицьке зусилля було спрямоване допомогти «Харківській Раді» вибрати народній Секретаріят в противагу Генеральному Секретаріатові Укр. Центр. Ради. Таким чином був створений уряд У.С.С.Р., який був підтриманий багнетами большевицької армії Росії.

В хуртовині громадських міжусобиць та большевицької навали М. Г. виїхав за кордони України. Але цілий час працював в науково-публіцистичній галузі. У Відні заснував Укр. Соціологічний Інститут. У Празі публікував свої праці: «Початки Громадянства і Генетична Соціологія» (1921), «З Починів Укр. Соціалістичного Руху — Мих. Драгоманів і Женевський Соціалістичний Гурток» (1922). А також розпочав свою монументальну «Історію Укр. Літератури». Також редагував орган Укр. Партії Соціялістів-Революціонерів під заголовком «Борітеся—Поборете» (1920—22). У «Громадським Голосі» він писав слідуюче: «Коли правильно буде освідомлена дана нам брутальна лекція, на місце орієнтацій на якібудь заграничні комбінації, та взагалі на зовнішні сили, повинна нарешті твердо запанувати єдино- реальна доцільна орієнтація — тільки на український народ, на розвиток його сил, солідарности і свідомости, якими він тільки й зможе дійти до дійсної самостійности. Чим скорше, глибше і рішуче наступить цей зворот, тим скорше і певніше вийде укр. суспільство зі стану хиткої нерішучости, розбиття і роз'єднання, в яким вона пробуває останні роки».

М. Г. також писав: «Мої політичні противники... підсувають мені небувалі речі та представляють мене речником «московської орієнтації». ...Я ніколи не був прихильником орієнтацій на якісь зовнішні сили, що діють поза народом. Чи то чужі держави, чи інтернаціонал. Бо всю будучність народу я покладаю в правильнім і всебічнім розвитку його національної сили, зложеної в його трудящих масах. І все життя працював і нині працюю в цім напрямку».

Саме таке наставлення примусило М. Г. триматися наймолодшої укр. партії соціялістів-революціонерів, що була сильна своїм безпосереднім зв'язком із селянством, цією тодішньою підвалиною укр. нації. І коли народні маси стали большевичитися і капітулювати перед советським урядом, в якому знайш-

лися уже його колишні товариші по партії, як Шумський, Полоз та інші, М. Г. рішив повернутися на Україну, щоб продовжувати наукову працю. Повернувшись до Києва 1924 р., він відновив В.У.А.Н., будучи уже обраним членом Укр. Академії Наук. Він відновив при В.У.А.Н. діяльність історичної секції колишнього Укр. Наукового Товариства, очолив археологічну комісію, організував низку академічних комісій для дослідження укр. історії та фольклору. Керував підготовкою нових кадрів при кафедрі історії України. Редагував відновлений ним журнал «Україна» (1924-30), який став загальним органом українознавства. Редагував також науковий збірник та продовжував працювати над «Історією України-Руси» та над «Історією Української Літератури» 1926 р. Україна урочисто відзначила 60-річчя життя та 40-річчя наукової праці Михайла Грушевського.

По п'яти роках плідної праці в Академії Наук в Києві, він став жертвою переслідувань російських комуністів, які виарештували його учнів і співробітників та ліквідували усі створені ним наукові установи. А старого професора вислали на вигнання в Московщину, де він у жахливих умовах та матеріальних злиднях, а також під постійним наглядом міліції помер (правдоподібно 24 листопада 1934 р.)

Кремлівський уряд проголосив його «врагом народу», носієм буржуазного націоналізму. А твори його, як і твори його учнів, були заборонені. Бо в них подано правдиву історію українського народу.

Тарас Шевченко своїм поетичним словом будив національну свідомість в нашому народі. А Михайло Грушевський дав поживу для посилення тої свідомости науковими працями в ділянці історії та літератури українського народу. М.Г. документально доказав, що Україна має окрему самобутню культуру, історію і мову.

Надіємося, що в скорому часі кожний громадянин України, а особливо кожний корінний мешканець її, матиме можливість пізнати предків своїх через археологічні дослідження та наукові праці, які виготовив протягом свого життя Михайло Сергійович Грушевський.

ВІЙНА НА ТИХОМУ ОКЕАНІ

Нищівні бої, що прокотилися Україною в Другу світову війну, завдали їй величезної шкоди та мільйонових жертв. Нам, свідкам тих жахливих років, довелося запам'ятати на все життя всі жорстокості війни, в той чи інший спосіб.

Коли в травні 1942 року під Харковом німці оточили і взяли в полон 160 тис. советського війська, в іншому кінці світу, в Кораловому морі, на півночі Австралії, ішла велика морська битва американської та японської флотилій за долю Нової Гвінеї та Австралії. В цій битві метою японців було взяти Порт-Морсбі, столицю Нової Гвінеї, щоб потім перетворити її на трамплін наступу на Австралію.

Захопивши в січні 1942 року острів Нову Британію, що був складовою частиною Нової Гвінеї, японці перетворили місто Рабал, з його природною великою і затишною гаванню, в морську і повітряну твердиню, з якої повели наступ на довколишні острови західного Тихого океану. Звідси вони посилали також весь час літаки, щоб бомбити Порт-Морсбі, а в травні 1942 року рушили великою ескадрою, щоб нарешті висадити десант і, захопивши Порт-Морсбі, окупувати всю Нову Гвінею та навколишні острови. Вони вже й тоді, разом з Новою Британією, захопили Нову Ірландію та острів Бугенвіль і збиралися висадити десант також на Соломонових островах, а потім іти далше на південь, щоб захопити Нову Каледонію та Фіджі. В цей спосіб японці хотіли ізолювати Австралію від американської допомоги та потім окупувати її.

В переможних військових наступах Японія з півночі ізолювала Австралію, захопивши Індонезію, Філіппіни, Індокитай аж до Бурми та англійську морську твердиню в Азії — Сінгапур. Здавалося, що ніщо не спинить японську навалу. Але в їхньому розрахунку захоплення Порт-Морсбі вони не знали, що американська флотія, знищена підступно атакою на Перл-Гарбор 8 грудня 1941 року, ще мала три авіоматки, яких не було в порту під час японської атаки і які тепер появилися в водах недалеко Нової Гвінеї.

Знаючи японські плани з розсекречених японських шифрів, американці висилають в Коралове море дві авіоматки: «Йорк-таун» та «Лексінгтон» з допоміжними військовими кораблями. 10 травня 1942 року відбулася морська битва, znana тепер як битва Коралового моря, в якій взяли участь лише бомбовики обох сторін. Обидві сторони втратили по одній авіоматці і, хоч битва Коралового моря не була вирішальною, японці в замішанні відкликали десант назад до Рабалу.

Битва Коралового моря для альянтів була зворотним пунктом в довгій і затяжній війні за острови західного Тихого океану, острови, які вдалося відвоювати від японців лише тоді, як закінчилася війна в Європі. В цій затяжній війні твердиня японського опору Рабал зазнала нищівного бомбардування американських бомбовиків, які зовсім зрівняли його з землею. Щоб уявити шкоду, завдану містові, треба знати, що на Рабал було скинено 20 тис. тонн бомб та 400 тонн артилерійських стрільнів.

Щоб уберегтися від щоденних бомбардувань американських та австралійських літаків, японці примусили тубільне населення та австралійських полонених копати печери у м'якій вулканічній породі (всі гори довкола міста — лише стіни величезного вулкану, що вибухнув тисячі років тому, всередину якого влилося море, зробивши чудову природню гавань). Вони навіть побудували вузькоколіїку, якою завозили десантні човни в печери, а головна військова квартира містилася в глибокому бункері, вкопаному в гору. Залишки цих печер можна бачити ще й сьогодні, проїжджаючи мимо, а в одній з них ще й два човни, які стали атракцією для туристів.

Коли в січні 1942 року впав Рабал, його обороняли лише незначні австралійські військові з'єднання: батальйон піхоти, компанія зв'язку, бригада винищувачів з застарілими літаками, які японці збили та знищили на летовищах першого дня бою, та ще декілька невеликих відділів піхоти, які всі, після короткого бою, змушені були відступити на наказ командування, бо встояти перед чисельно переважаючим ворогом не було змоги.

Відступати на південь було нелегко: одинока дорога, що йшла на південь, кінчалася по двадцятьох милях, а після неї лише доріжки джунглями вздовж східного або західного берегів, які пізніше перетнули стрімкі гори, що підступали до самого моря.

По кількох днях хаотичного відступу, без харчів, у неможливому стані, в безконечному тропічному дощі, через болота, у спеку, що висмоктувала з людини останні краплі енергії, залишки війська почали хворіти і вибиватися з сил. Багато з них вирішило повернутися і здатися в полон, до чого й закликали їх японці. Але ті виснажені і довірливі австралійці не могли собі уявити, що чекало їх. Японці поводитися з полоненими жорстоко, по-звірячому. Згідно їхньої самурайської традиції така людина не варта нічого, і їй лишається лише вчинити гаракірі. Полоненим, що відважно чинили опір японцям, вони по самурайському звичаю, замість розстрілу, відрубували шаблями голови. Такою карою карали альянтських пілотів та розвідників у тилу. Але це було потім. А звичайних полонених жорстоко били, не давали їжі, хворих стріляли або кололи багнетами. Нам таке поводження з полоненими було знане ще й в іншому театрі війни.

Одну велику групу австралійців японці захопили в плантації Тол-Тол на східному узбережжі острова і вели їх джунглями, ніби в полон. А за плантацією, накинувшись на своїх полонених, по-звірячому кололи їх багнетами. Лише двом зі ста вдалося втекти, щоб потім донести звісту про цю дику розправу.

Із 800 полонених, що були в двох таборах в Рабалі, пережило полон дуже мало. Посилаючи на примусові роботи до Японії, вони в Рабалі навантажили на транспорт «Монтевідео Мару» 675 австралійських полонених. Не знаючи, хто був на борту транспорту, американський підводний човен, що полював у Філіппінських островах, пустив «Монтевідео Мару» на дно. Врятувалося лише 20 осіб японської залоги, а всі полонені загинули.

Незважаючи на поразку в Кораловому морі, японські військові сили захоплюють все північно-східне побережжя Нової Гвінеї, міста Лей, Фіншгафен, Маданг, Вевак та на річці Сепік-Ангорам, вони роблять спробу пробитися до Порт-Морсбі задніми дверима — через гірський кряж Стенлі, через перевал Кокода, що бере свою назву з селища Кокода, де цей перевал починається. Однак австралійському війську вдається, після відступу, зупинити японців за 48 км. від Порт-Морсбі, а потім поволі вибити японців аж на східне узбережжя, де йому допомогли американські військові відділи та авіація, що почали прибувати на допомогу австралійцям, остаточно зіпхнути

японські залишки у море, знищивши їх вщерть. Незабаром американські частини, з їхньою технічною перевагою, разом з австралійськими піхотними та повітряними частинами почали повільне і затяжне вибивання японців із усіх захоплених ними місцевостей Нової Гвінеї. Але Рабал і далі лишався в японських руках, хоч атаки авіації на нього не припинялися до останнього дня війни. Генерал Даглес МакКарті вирішив ізолювати Рабал і йти далі на північ, поволі відбиваючи від впертого ворога острови за островом, які японці перетворили у фортеці і які американцям коштували дорого. Рабал здався лише по японській капітуляції у вересні 1945 р.

Однак варто зазначити, що доля Порт-Морсбі була розіграна аж у другому кінці Коралового моря, як американці висадили свій десант на Гвадалканалі у Соломонових островах, щоб зупинити наступ японців на південь. Захопивши Гвадалканал від англійської адміністрації невеликими силами, японці почали там будувати аеродром, про який донесли американцям австралійські розвідники, так звані «коствочерси». Американці відбили аеродром і почали самі добудовувати, а потім вживати його для налетів на Рабал та інші японські устаткування. Щоб відбити назад Гвадалканал та аеродром, японці були змушені відтягнути деякі частини, що робили наступ на Порт-Морсбі. Але це не допомогло японцям. Кинувши на Гвадалканал свіжі сили, включно з морською флотою, американці в затяжних боях відбили Гвадалканал і почали наступ, відбиваючи одні за другими острови Тихого океану. Як знаємо, цей наступ закінчився вибухом атомових бомб в Гірошімі та Нагасакі.

* * *

Сьогодні час і джунглі майже цілком стерли всі сліди кривавих боїв, що пройшли навалом через екзотичні, казкові острови, розкидані цятками по безмежних просторах Тихого океану. Лише іржаві залишки танків, гармат чи літаків, а на дні синіх лагун колись могутні бойові кораблі, що стали пристановищем морських істот, нагадують нам про війну, про яку ми мало чули або й нічого не знаємо. Війна, яка була не менш кривавою і жорстокою, ніж війна в Європі, забрала багато молодих життів з обох сторін через хворобливі наміри японсь-

ких мілітаристів заволодіти всією південною Азією і Океанією. Японський генерал Адачі, що керував усіма військовими операціями в Новій Гвінеї, якого аліантський суд засудив до страти за зроблені воєнні злочини і який потім учинив собі гаракірі, в своєму останньому листі до полонених японців писав: «За останні три роки війни сто тисяч молодих офіцерів і вояків загинуло в боях, від недоїдання і хвороб... Один Бог знає, як я почував, бачучи, як вони вмирали. Мої груди розпирав жаль, хоч вони й умирали за свою батьківщину. Я не можу повертатися додому, а лишуся грудкою порошу разом з моїми вояками». Тут читач має зробити свої власні висновки, а нам хотілося б лише додати, що згаданих сто тисяч, що загинули, є лише третиною числа японських сил, що брали участь у боях за острови Тихого океану. За іншими джерелами, лише в боях за Нову Гвінею та Соломонові острови брало участь триста тисяч вояків, з яких 60 тис. загинуло в боях, 110 тис. від тропічних хвороб і недоїдання, а 127 тис., включно з 20 тис. цивільних робітників, лишилися живими на день капітуляції.

Тепер по Новій Гвінеї обома сторонами побудовані пам'ятники тим, що загинули в боях. Найімпозантніший, як і треба було сподіватися, є пам'ятник японцям в Рабалі. Він стоїть на самій горі над містом, оточений височезними тропічними деревами та квітучими кущами, і виглядає як величезна цементована лядя, підперта спереду колонами і направлена на місто, яке ледве видно далеко внизу, обрамоване лапатим листям бананових пальм, що повільно гойдаються у струменях теплого повітря. І здавалося, що тут був завжди вічний спокій і що ніколи тут не було війни. Але як поглянемо на стару фотографію, то побачимо замість міста лише обгорілі стовбури кокосових пальм. Посередині пам'ятника ніби якийсь вівтар, а ззаду, на стіні, викарбуваний напис трьома мовами: англійською, японською і піджен, суржиком, яким користується все населення Нової Гвінеї; це щось подібно до есперанто. Читаємо: «Тим, що загинули в боях на цих островах». Коротко і лаконічно, без крикливих патріотичних фраз, без посилання на «батьківщину і вождя». Може тому, як нам пояснив тубілець, що японці просили дозволу поставити цей пам'ятник. А може й тому, що посилання на «батьківщину й імператора» звучало б досить по-дурному. Батьківщина для того, щоб в ній жити —

тоді вона й дорога, а якщо за неї безцільно віддавати життя, тоді вона перестась бути батьківщиною, а стає могилою. Може, в майбутньому людство переоцінить трафарети і прийде до висновку, що життя дане Богом кожній людині і кожній живій істоті на цій землі не для того, щоб його по-варварському нищити в ім'я божевільних ідей, якими філософіями вони б не були підшиті.

Війна на Тихому океані була страшною, як і війна в Європі, яку багатьом з нас довелося зазнати на власній шкірі.

Зоя КОГУТ

СОРОК ТРИ РОКИ В АВСТРАЛІЇ

*Стирчать, немов на гроті горобці,
12 місяців кожнісінького року.
Є місяці ... отак, лиш — місяці,
Є ж — повні спогадів прожитої мороки ...*

Таким місяцем для всіх, які пливли американським кораблем «Генерал Блек» з італійського порту Бонейолі до Австралії, є червень!

Пригадуєте червень 1949-го року? В цьому місяці ми причадили до берегів Австралії. Просто не віриться, що це було аж 43 роки тому...

Подорож була довга, втомлююча і бурхлива. Корабель «Генерал Блек», як говорить вже сама назва, був військовим і мало допасованим до назбираного вантажу немовлят, дітей, вагітних і невагітних жінок і, взагалі, виснажених військовими злиднями і повоєнними харчами людей. Можна себе запитати: «Що думала американська обслуга про цей «Ноев Ковчег» 20-го століття, де «всякої тварі по парі» глаголало на всіх можливих мовах і своїми більш чи менш кістлявими тілесами жадібно вдихало жароту неба над Середземним морем?..»

Та на соняшні купелі часу не було багато, принаймні для наших лицарів, бо американці скоро запрягли їх до праці: в кухні, на палубі, в холодильнях, у прибиральнях... Одним словом, до роботи в поті чола свого... Доперва багато пізніше

ми довідалися, що за наш транспорт заплатила німецька каса і примушувати емігрантів до праці ніхто не мав права. Та це було пізніше... А тим часом бідні недобитки війни працювали, а сонце прижигало.

Та незадовго, залишивши позаду Порт Сайд, корабель «Генерал Блек» попав у саму середину енеїдівського пекла, де під ним бушувало море, а на палубах лежали в різних стадіях одягу і морської хвороби, конаючи, людські тілеса.

Буря тривала довго, здається, цілу вічність. Корабель хитався, зеленолиці постаті тулилися до стін, чекаючи в черзі на місце, куди цисар пішки ходить..., а деколи вже не мали сили й чекати... Та все колись кінчається, і якогось дня (здається, 21-го червня) вся ця збиранина бездомних людей причалила до берегів найстарішого континенту світу — Австралії.

Ще в Італії хтось запевняв нас, що вся Австралія вздовж і впоперек втішається субтропічним кліматом. Які ми були наївні, що в це повірили! Які ми були немудрі, що замінювали в Італії наші тепліші «лахи» на пару фунтів черешень чи на ціну квитка, щоб побачити Везувій...

Австралія привітала нас холодом, холодом, холодом... І ще дивними маленькими хатками зі смішними залізними «фіранками» над ганками, які пролітали за вікнами потяга, що віз нас до Бонегілли. Ох, Бонегілла!..

Залізні бараки (знов бараки...) з вузькими військовими ліжками, на яких лежали солом'яні матрасики, накриті шорсткими, колючими, малопривабливими коциками, і холод... Вісім ліжок праворуч, вісім ліжок ліворуч, а між ними вузький прохід. Вісім жінок праворуч, вісім жінок ліворуч, а посередині — розпач!..

Вже з першої хвилини жінок і чоловіків відокремили, і розпачливі крики «Куди ж тебе, Іване, забирають?..» не давали спокою. Та скоро, як лише стемніло, Івани знайшли дорогу до своїх Марійок чи Ганнусь разом зі своїми малопривабливими коцями, щоб принаймні погрітися разом...

Між іншим: важко тепер зрозуміти, чому і на кораблі, і в Бонегіллі власті імущих всіми силами старались розділити жінок від чоловіків. Невже малозалюднена Австралія так боялася евентуального приросту населення?.. Цікаво!

Після місячного побуту в Бонегіллі, де ми видужували від шлункових потрясень, спричинених захопленням споживанням баранячих, жирних котлет, нас почали розсилати по всіх кутках Австралії для контракткових «чорних» робіт. Прийшов для нас час платити австралійському урядові за великодушну згоду притулити нас і за Бонегільські «розкоші». Якраз тоді Австралія знаходилась в стані «страйків», двох сортів ковбаси в крамницях і абсолютної відрази до часнику. До емігрантів також...

Декого відіслали до Тасманії, декого до Сіднею чи Брізбену, а нас — до Мельборну. І знову — бараки «Мерібірнсонського гостелю».

І знову — бляха навколо, вузьенькі ліжка з солом'яними матрацками і колючі, малопривабливі коцики...

І сотки людей без батьківщини, без прав і без мови...

В гостелівських бараках (залишках війни) стіни були з клейкого паперу; тому кожний інтимний шепіт сусідів було виразно чути. А коли у сусідів виникала гаряча сварка,— ліпше було ховатись під ліжку, щоб кинута сусідом пляшка не попала в невинну голову. Проблема була також з дітьми: менажер гостелю їх не любив...

Проблема була також з кухнею: головний повар, мабуть, через короткозорість, недобачав деколи хробаків у гуляші...

Проблема була також з любов'ю: через надмір вільного часу мужі посягали на жону ближнього свого і навпаки...

Проблема була також з мовою: поза гостелем ніхто української, польської чи німецької мови не розумів...

Проблема була також з туалетами: ніхто не хотів їх чистити...

Проблема була також з любов'ю до ближнього: ближніх почали всі виразно недолюблювати...

Але назагал — люди пристосовувались і звикали. І до чужої мови, і часом до чужих жінок, і до чужих обставин, і до незвичних праць. Дехто почав навіть любити цю країну, вважаючи, що вона нас ошчасливила.

Організовувалось громадське життя, будувались хати, церкви і домівки, виростали діти, народжувались внуки, відходили у вічність ті, які їхали сюди з надією, що ще вернуться додому... І тепер, коли згадую червень 1949-го року, наші мрії, борсання і переживання,— все це здається якимсь далеким сном, якого, може, й не варто згадувати...

НАПЕРЕДОДНІ (Спогад)

Ревуть, стогнуть хвилі дніпровії. Ревуть... Тече Дніпро в Чорне море й котить хвилі гніву через гать, що нею хочуть зупинити віковичний гнів ріки ті, що обіцяють справедливість на землі. Плачуть чайки над широким і могутнім Дніпром, плачуть, мов просять його утихомиритись. А сонце підіймає веселку над ланами, а потім воно сердито зникає за хмарами чорними. Це вдень, а вночі сичі і місяць, і тіні незнані, а може й знані, але призабуті.

...Вершитель революції Хома Свій ударив кулаком об стіл, накритий червоним полотном, за яким розмашисто розсілась президія сільради, і сказав коротко:

— Совецька влада, товариші, на безкровну революцію вимагає хліба. І ми їй цей хліб дамо! Хай живе совецька влада, тобто Свіцький Союз — оплот миру й революції в усьому світі!— і втер червоною хусткою чоло.

В залі тихо, тільки й того, що десь аж коло дверей кркнув хтось із дядьків. Отож я скористуюсь цією павзою й покажу те, що треба було спочатку. Бувша куркульська хата на дві половини — це тепер контора колгоспу «Щасливе Життя», а Хома Свій — голова правління колгоспу. Хома Свій, як я сказав, є вершитель революції, тієї революції, що бродила по моїй землі, як мрія, бо цар був «сукинсином».

...Укокошкані дядьки слухали уважно Хому, а він промовисто говорив, вимахуючи руками для більшої ясности, і пив воду з графинчика, бо перед цим добре підвечеряв, а до того безкровна революція й перебудова села вимагали величезної енергії, яку він міг черпати з монополюки.

Укокошкані* дядьки курили. Курили конвейером. І від того конвейера було повно диму в конторі колгоспу. Отож, той дим з яким хочете порівнянням, відігравав неабияку роль тоді. Так,

* чванливі, пихаті.

не посміхайтесь, бо тоді було не до сміху отим дядькам. Вони курили безперестанку, вони потіли, ніби президенти об'єднаних банків. А їхні чола! О, що то були за лобасті чола з задуманими очима трудівника. А що то були за смішні їхні чуприни! Не чуприни, а кінські гриви, в яких час від часу драли по черепові мозолисті пальці. І от раптом один із них додряпався:

— Так ви, товаришу Свій, кажете, щоб хлібця, значить для революції хлібця. Га!.. Не перебивай, куме Авросію, бо страх не люблю куркульської вилазки — перебивати чоловікові, коли він говорить. Річ то Божий дар. Отож, Авросію, нехай я вибалакаюсь, а тоді вже ти почнеш, хіба ж як ти бідняк на всю губу, так, думаєш, тобі все й вільно, але ти говориш, перебиваєш, так от я тобі кажу в вічі: ти просто сволоч, а не кум!

Тут, бачте, Авросій уже не витримав і крикнув на всю бідняцьку губу:

— Товариші!— крикнув Авросій і при тому кумедно махнув цигаркою, зачепивши нею чиюсь гриву, аж іскри посипались бідоласі за комір, але бідолаха тільки гривою махнув: значить із-за пустяка не буде ж та мила грива підіймати галасу; ну й що ж такого, як трохи припекло. Е, пустяк,— ота мила іскорка — може, чоловік що й путнє скаже.

— Так, товариші!— Авросій напосідав із усім своїм хистом.— Хто ж, товариші, скаже, що я проти Совецької влади, бачте, я сам без руки, тобто за владу, за неї, віддав я частку свого тіла, а син на Далекому Сході, за справу батька загинув у хороброму бою з косооками. Хто скаже, що я проти Хоми з його правильним підходом до справи революції? Га?! Отож...

І цього було досить. Укокошкані дядьки підняли бурю. Та тому, що куркуля в селі вже не було, то тепер зчепилися середняк з бідняком. Ну, й нехай собі погризуться...

Місяць щойно зійшов і задивлявся на село, що лежало розлого над Дніпром. А Дніпро стогнав, ревів, а за ним, могутнім і красивим, слідкував з Чернечої Гори Тарас, бо ця дія відбувалась недалеко Канева.

Гнав вітер по небі хмари, рвучи їх на шматки, і застрявав сердито під стріхами хат. Там, під стріхами, тривожились патріоти моєї землі, бо справа вирішувалась важлива...

Але вернемось до контори колгоспу.

— Що це ви, товариші, зчепились. Ви ж сознательний елемент, а не якісь там куркулі. До порядку, товариші!— це голова сільради.

До речі, я забув попередити, що за добу перед цією дією «ворожа рука» спалила сільраду.

— До порядку, кажу, до порядку, бо чи ж мені довго подзвонить до міліції. Авросію, бідняче! Та замовкни, так твою мати... Розходився! Ти ж «хундамент» реконструкції села. Дивись, як піднявся на диби!

В хаті потроху втихомирювалось. Тільки дим і курява, піднята зі свит дядьківських, стояла стовпом, а портрет Леніна зі стіни через голови президії хитро жмурился на укокошканих дядьків, і Авросій за нього й учепився.

— Товариші, Ленін, хоч би Леніна посоромилися.

— Та, що там Ленін!— крикнув Авросій кум.— Ти, Авросію, контра! Ось хто ти! Мавзолей той для ока, тепер товариш Сталін зійшов на поріг нашого життя, от що! До того ж, він не якийсь там кацап, а з Грузії, значить з бувших поневолених сволоччю-царем. Хай живе Грузія!.. Та дайте докінчити!..

— При чім тут Грузія?..

— Ти контра кацапська, заблуканий ти. Як при чім, а він же визнає нас як Республіку, га! Контра ти...

— Ти, петлюрівець!— оборонявся заблуканий, що тепер був рахівником колгоспу «Щасливе Життя».

— Заблуда ти...

— Петлюрівець, ось хто ти! Розіп'явся за Грузію. Знаю вашого брата... лазили за жовто-синім, мов цуценята за сучкою, а тепер за іншими хочете сховатися. Отож, я не ходив з Петлюрою, а був з Леніном, червоногвардійцем був, і заблуканим мене не клич...

— А я був червоним козаком, і тому й кажу, що ти заблуда, іменно так, як попередній тебе назвав, бо чому ж ти додому, в Росію тобто, не їдеш. Та ти й по-українському навчивсь від мене. Ой, доберусь я до тебе, допечеш колись.

Рахівник замовк. До Авросія пробрався кум і схопив його за одну руку...

— Ти, куме... Та ти хто, кацап, чи що? Чому за Леніна пельку рвеш? Грузини, то значить, поневолені були. Хіба ти не

читав? Наш же батько Тарас писав: «Борітеся, поборете». Кому ж то присвячено? Грузії, отож.

— Товариші! Не перекручуймо фактів. Шевченко був першим комуністом на нашій землі й з націоналістичною бандою петлюрівців не мав нічого спільного.

Це сказав бувший дворянин, український виродок, що від караючої руки революції вислизнув, а зараз був представником по викачці хліба.

— Ти, товариш Хомо, з кого єсть?— питає Авросій.— Чого мішаєшся до нас?— і так пильно вп'явся в представника банька-тими очима.

— Я з пролетарів, і моя дорога пряма: давайте хліб державі. Я речник хлібозаготівлі, ось хто я Хома Свій.

— Якщо твоя дорога пряма, то коти звідци, бо тебе тут впізнав мій кум; він хоч і проти мене, але я проти тебе разом з кумом. Пойняв?!

— Тихо, товариші, тихо!— крикнув голова сільради Хрущ, стукаючи червоним олівцем по столі.— Мене тут ніхто впізнавати не буде, бо Авросій добре знає, хто я такий. Отож, дякуючи Авросію, я врятувався від денікінців. І от, як бачите, я тепер каліка від контуження, але справа хлібозаготівлі на це уваги не звертає. Тут все ясно, і ваша дядьківська філософія, іменно в питанні цім, нічого не допоможе. Совіцька влада вимагає хліба. Зрозуміло, товариші?

Укокошкані дядьки гаркнули, хоч і не сміливо, але ясно: «Хліба немає».

— Отже, голосуймо! Хто проти хлібоздачі державі, підніміть руки! Да, оцей орден Леніна даремно почепили мені на груди? Ні, товариші, на зранені контрою золотопогонною почеплений орден цей за заслугу, значить, і я не допущу, щоб ви філософію розводили тут. Завтра почнеться викачка хліба, і ви повинні бути готові до цього важливого заходу совіцької влади.— Хрущ по-бойовому витер чоло рукавом і усівся в крісло.

— Так їх, правильно. Качаймо хліб для держави!— це так Авросій почав в ім'я революції безкровної, в нас і по всьому світі.— Смерть капіталістичній гидрі, товариші!

— Правильно, товариш Авросій!— сказав вершитель революції Хома Свій.

Укокошкані дядьки мовчали. І тут можна б багато дечого додати до цієї дії, та я втік з тих зборів, щоб своєчасно повідомити матір про завітнішу викачку хліба.

А далі? Що ж далі, коли події так шалено набрали розмаху, аж жах бере? Та все ж треба продовжити ту дію, що тривожила патріотів моєї землі.

...Ніч. Тиха березнева ніч. А ті котики, що на лозах бубнявляють, не дають спокою. Ех, ви бруньки березневі, чому ви своїм розперезаним гоном до життя так глибоко залишили слід в моїй душі, чому при згадці ви турбуєте дійсність?

А Дніпро, могутній, грайливий великан степів, сіл і міст, прислухавсь до голосу тих, що не хотіли підкоритись.

— Ну, постановили?

— Постановили.

— Під червону мітлу хліб Союзіві.

— Ну, а як же ми з малечею, здихати будемо, чи що?

— Що?!

З цього й почалось. Авросій вимахував одинокою рукою і пильно доказував своє:

— Ленін, Ленін був наш чоловік...

Ніхто на це не обізвався. Запала глибока мовчанка. І коли всі звернули увагу на падаючу зірку, той що діяв «тихою сапою», хрипливим голосом запитав:

— А що інші скажуть?

— Що там, про голомозого починать? Катом він був для нас. І комуна хто приніс нам, га! А чи ж ми без того Леніна не годували всієї Росії й германця хлібом. От що, Авросію! — сказав червоний куркуль і плюнув.

— Ну, а ти, куме Авросію, що скажеш ти? — знову обізвався той, що діє «тихою сапою».

— Та, бачте, я скажу ось що, хоч воно може й не до ладу, та зате моє, не позичене: пропали ми, ось що, бо багато всякої сволоти завелось, от що.

— А чому ж ти раніше був іншої думки?

— Та що там питать, чому? Хліба немає і квит. Ви правду казали, Гавриїле, що за вами черга на всіх. Мов чума, оця політика.

— А ви ж думали, що я з пальця висмоктав, як той ведмідь пожиток з лапи? Ні, це філософія нашої землі, бо хто землю любить, мов свою любу дружину, хто нею живе і вірить у неї, то тому вона все розкаже. Ви тільки прислухайтеся до неї. Ось вона!— Гавриїл узяв грудку землі, а за ним і інші. Тоді разом полегшено зітхнули й в святій пошані стиснули грудочки землі мозолистими руками. Гавриїлу вмиль здалось, що отаке поєднання з землею може колись статись з усіма трудівниками, і тоді вже ніхто, ніяка сила неспроможна буде глумитись над ними. Гавриїл ніби злякався такого відкриття і:

— Ви кинете те, що взяли, бо вас політика довела в глухий кут. Ви думаете, що Гавриїл ваш ворог, але помилка ваша. Ні, моя це земля. Ось усюди ношу цю грудочку і разом з нею в могилу підю.— І Гавриїл ту землю з власної ниви, що аж до Дніпра виходила, дбайливо загорнув у хусточку і поклав за пазуху.

— А я ось що скажу,— обізвався кум Авросій,— запалить колгосп, убить гада Свого і баста. Не будь тут комуні. Ви тільки, Гавриїле Самійловичу, вибачайте, бо й ваша хата піде димом.

— Ні, той час минув. Той чекіст із центру разом із сільрадою був останній. Прогавили золотий час. Пізно. Треба тепер діяти «тихою сапою».

Напруженість моменту розв'язав Авросій.

— Ні, мені з вами не по дорозі. Я Леніна бачив, ось що я скажу. Я тільки согласен на тім, що хліба немає, і годі.

— Ну, а як же це можна улагодити, куме Авросію, я не з вами, а хліба немає? Кому немає хліба? Виходить Союзові.

— Виходить таке: хліба немає, а мені з вами не по дорозі; але я мовчатиму про вашу змову, бо хліба справді немає; одначе, остаюсь за революцію безкровну.

— То виходить, що я мушу за вас усіх хліб дати. Га!— це червоний куркуль до Авросія.

— Мені з вами не по дорозі. Шляхи наші різні.

І Авросій пішов у темряву ночі.

МОЇ ПРИГОДИ ТА ГАРАЗДИ В АВСТРАЛІЇ

Марія і Валеріян Михайлови,
Луцьк, 1937 р.

Ми приїхали до Австралії в кінці квітня 1949 р. Коли ми сюди їхали, кожний мусів підписати контракт на два роки, що буде виконувати всяку роботу (і фізичну), на яку призначить уряд, і тільки по скінченні контракту може «новий австралієць», як нас офіційно називали, шукати собі працю за фахом.

Але я мав щастя працювати фізично тільки півдня. Оскільки знаю, це був єдиний випадок для осіб з дипломами на цілу Австралію.

Після приїзду і перших двох місяців перебування в перехідному таборі Бонерілі, почали нас розсилати на роботи. Мене, з групою в 29 душ, в котрій було 6

українців, призначили до військового табору, чи «кемпу», 36 миль від Мельборну «Монегіта».

Прибувши «ново-австралійцям» комендант табору, австралійський майор, оголосив, що в таборі існує кілька майстерень (воркшопів) і що кожний може вибрати собі, в якій майстерні хотів би працювати. Я вибрав собі столярську. В обідню перерву викликали мене до канцелярії. Треба сказати, що з нашою групою приїхав один чех, який знав досконало англійську мову ще з Чехії; отже, в таборі його призначили до канцелярії «писарчуком» і перекладачем. Усі наші папери з Міністерства міграції були переслані разом з нами теж до табору. З канцелярії комендант-майор, за фахом інженер-механік, сказав мені, що, переглядаючи мої папери, побачив, що я скінчив «якусь ака-

демію» (це його слова, бо що міг знати австралійський майор про нашу Подєбрадську академію в Чехії?) та що маю титул інженера; отже, він хотів би знати, чи вмію я креслити. Мене це трохи розсердило і я йому відповів, що оскільки в Австралії «правдоподібно» цивільні інженери вміють креслити, то європейські вміють також. Він вибачився і сказав, щоб я не переймався, бо він не орієнтується в європейських дипломах, а про академію взагалі не чув; але він дуже потребує креслярів; отже, якщо я хочу, то він радо дасть мені працю в креслярні, на що, розуміється, я радо згодився. Так я пропрацював три місяці, з вдячністю згадуючи проф. інж. І. Трубу, який вчив нас в Подєбрадах деталі машин; все креслення було тут виключно з механіки, бо табір був дослідно-військовий, де удосконалювали різні військові машини, переважно танки.

Одного разу прийшов до креслярні комендант і запитав мене, чи я знайомий з мірництвом, наперед вибачаючись і просячи не ображатися. Коли я підтвердив, то він сказав мені зробити докладний плян однієї, досить великої, незабудованої частини табору, з докладною нівеляцією. Майор приніс мені нівелятор, лату і тасьму та дав двох «нових австралійців» до помічі. Коли я вийняв нівелятора зі скриньки і прикрутив на триніг, то тільки тоді зауважив, що то за інструмент! Такий нівелятор я бачив колись у Празі в технічному музеї; він був на чотирьох ніжках (замість трьох), і щоб його встановити, треба було пововтузитись біля нього принаймні 20 хвилин. Сумніваюся, щоб хтось із колег-інженерів мав «щастя» працювати з таким інструментом.

Коли за кілька днів я віддав комендантові накреслений плян, він сказав, що пошле цей плян до головної квартири (штабу) в Мельборні для обрання місця і виготовлення проекту плавального басейну для випробовування амфібійних танків. Я спитав його, нащо він хоче посилати до Мельборну, коли все це можна зробити тут, на місці, і що я дуже радо цю роботу виконав би. Майор охоче згодився, даючи мені аж два місяці часу на обрахунки і детальні викреси. Басейн мав бути залізобетонний. Умовилися, що обрахунки я зроблю в німецькій мові (чех-перекладач не знав англійської технічної термінології), бо в штабі є бригадир Морен, який знає німецьку мову. Пізніше я познайомився з тим бригадиром, англійцем з походження, котрий

скінчив військову академію в Англії і швейцарську політехніку в Берні; він володів німецькою мовою ліпше від мене і багато допомагав мені і мовою, коли мене перевели до Мельборну. Коли я доставив усі обрахунки і рисунки (за шість тижнів), то майор відіслав їх на затвердження до Мельборну.

За тиждень приїхав до нас з Мельборну головний інженер Армії полковник А. Белл, із затвердженими плянами, закликав мене і запитав, чи я б хотів працювати у нього в штабі в Мельборні, на що я з великою охотою згодився, бо моя дружина з дочкою, дякуючи допоміж. Грушецького, вже жили в Мельборні, де дочка вчилася в гімназії, а я їх бачив тільки під час вікендів.

Думаю, що багато наших молодих градуатів, що закінчили Мельборнський університет, добре знають А. Белл'а. Він відійшов з Армії в ранзі бригадира, маючи 55 років, і був призначений на регістрара університету на 10 років.

По трьох місяцях праці в Мельборні полковник Белл у розмові зі мною сказав, що йому дуже соромно, що мені платять за мою роботу, як робітникові (так звану «бейзік вейдж»), та що він хоче щось зробити, щоб це змінити. Подякувавши йому за його турботи, я сказав йому, що я підписав контракт на два роки і дуже сумніваюся, щоб Міністерство еміграції, котре заплатило за мою родину коштом на подорожі з Європи до Австралії, захотіло той контракт скасувати. Але він відповів, що вже говорив з генералом Робсоном і що вони спробують щось зробити. Дав мені заповнити бланки на вступ до Спілки Інженерів; я їх заповнив, а він і ще один майор-інженер Бінсент, мій безпосередній начальник, підписали. За місяць я був прийнятий до Спілки і полковник, разом із секретарем Спілки, пішли на розмови до Міністерства еміграції. Ходили вони туди двічі (я про це довідався пізніше), і їм таки вдалося звільнити мене від контракту. З того часу почали мені платити як «сеньйор драфтсмену», а крім того заплатили мені вирівнювальну суму (бек пай) за весь час моєї минулої праці.

Далі все пішло більш-менш нормально. Щороку мені давали підвишку в платні; по 5 роках ми отримали горожанство, і я був прийнятий до Інституту Інженерів, себто нострифікував свій диплом. Тепер вступ до Інституту облегшили тим, що прийма-

ють інженерів і небритійських горожан. При інституті є перевірна комісія з університетських професорів і, в залежності з якої школи диплом кандидата, приймають без додаткових іспитів. В той час інститут мав три ступені: перший — це «градуат мембер», себто особа з дипломом; другий — це «мембер», себто особа з дипломом плюс мінімум 5 років практики, визнаної інститутом за достатню, і третій «фелов», себто особа з дипломом, практикою і визначними науковими працями; до цієї групи переважно належать професори університетів. Мій диплом визнали рівним з «дегрі» і прийняли мене до другої групи.

У 1954 р. наш генерал Робсон пішов на спочинок-емеритуру і обняв керівництво підготовкою до Олімпіади. В 1955 р. (десь в середині) наш полковник покликав мене і сказав, щоб я покинув усяку роботу, а сів проєктувати стрільниці для Олімпіади. Виявилося, що приватна інженерська фірма хотіла за проєкт 5,000 фунтів плюс окремо за керівництво роботами. Олімпійський комітет не міг видати стільки грошей лише на один вид спорту, і генерал Робсон звернувся до свого бувшого, підвадного, полковника, щоб той йому допоміг. Таким чином, робота попала в мої руки. Працював я над нею майже півроку; праця була скомплікована, бо жодної літератури не було, а мав я тільки так звану «специфікацію» від Олімпійського комітету, скажім таке: «ранінг дір» (біжучий олень) «таргет» (мішень), і щоб було видно оленячі роги для стрільця 2 секунди, а сам олень — 4 секунди; або: «силует-таргет» має бути обернений до змагуна 2 секунди, а потім мусить відвернутися і т.п. Все це цілком різнилося від військового стріляння. Біжучого оленя я розв'язав у той спосіб, що запроектував відповідного кшталту залізобетонову стіну, поставив оленя на малий залізничний візок на шинах з відповідною вагою так, що коли обслуга за стіною пхала візок з горба, то він з'їздив униз, набираючи розгону, і показував свої роги 2 секунди, а потім появлявся у вирізі в стіні на 4 секунди і ховався знову за стіною. Все це треба було зробити так, щоб вітер не перешкоджав, бо таланція допускалася тільки + 0,4 сек. Мій олень більш + 0,2 сек. не робив. Найбільше перевіряла це советська дружина із власними стоперами; інші народи вірили Олімпійському комітетові на слово.

Між іншим, стрільниці будувалися на військовій площі в Ньюпорті, і одного разу, коли ми перевіряли віддаль мішень від

місця, де має стояти змагун, я бачив, як під час вправ у стрілянні до оленя російський керівник советської дружини заїхав в морду одного зі своїх змагунів, криючи його «матом» за те, що той двічі підряд промахнувся. Я не витримав, підійшов до них і навмисне ломаною російською мовою сказав їм, що в мельборнському університеті вчать російської мови і багато австралійців її розуміють, отже: «не ругайся, гаспадін»! Після цього ціла їхня дружина кинула вправи і відійшла.

З мого проєкту всі були задоволені, а Олімпійський комітет прислав у подяку два квитки вступу на добрі місця на головному стадіоні на цілий час тривання Олімпіади, а військо дало мені плачену відпустку на півдня кожного дня тривання Олімпіади, а на відкриття і закриття — на цілий день. Отже, ми з дружиною ходили на одну половину дня, а донька з чоловіком — на другу. Свої квитки, які я купив на деякі дні рік наперед, я відступив знайомим.

Після Олімпіади советська дружина звернулася до Олімпійського комітету з проханням, щоб їм дали або продали проєкт стрільниці оленя. Комітет дав їм фотокопії, так що мої проєкти поїхали до Москви, а на них видруковано, хто проєктував: моє прізвище, і підписано мною; отже знають, що то якийсь «хахол» проєктував. Щось два роки після Олімпіади їздила австралійська стрілецька дружина на міжнародні змагання до Москви, і казав мені капітан, що мій проєкт «здертий» ними цілковито, різниця тільки та, що вагончик з оленем має електричний мотор.

Десь в 1958 р. австралійську армію почали скорочувати, мою посаду «рекласифікували», обнижуючи на цілий ступінь, і хоч грошево мене це не торкалося, але вже не було вигляду просуватися вперед. Тому, після 10 років праці у війську, я перейшов в 1959 р. на працю в так званий «Мельборн Метрополітан Борд оф Воркс», де і працював аж до «ретайремент» в 1972 р., коли мені сповнилось 65 р., — вік, у котрому в Австралії державні працівники мусять йти на емеритуру.

Міняючи місце праці, я мав майже 2 місяці перерви, котру використав на виконання проєкту нашої православної церкви в Ессендоні.

Кілька місяців перед тим був конкурс на шкіц проєкту церкви УАПЦ. Було зложено 3 шкіци: інж. Є. Дорошук запроєктував дуже гарненьку церковцю в модерному стилі, я запроєктував у стилі козацького барокко, третій шкіц був інже-

нера І. Слинька, але тому, що інж. Слинько вчився і кінчав політехніку в Україні за большевиків, він мав дуже мале поняття про церковне будівництво, а тому його шкіц був слабенький. Вибрали мій шкіц.

Між іншим, в новій гарній книжці п. П. Кардаша, «Україна й українці», що недавно вийшла в англійській мові, на ст. 194 є фотографія цієї церкви і помилково зазначено, що її проєктував інж. І. Слинько. В цій помилці пан Кардаш не винен, його так «мильно» поінформували. Не хочу тут розбирати всі ті інтриги і неправди з минулих часів. Інж. Слинько вже не живе, він керував будовою церкви.

В Борді, після кількох років, я дійшов до «секшен-інженера» і мав під собою 6 інженерів, пізніше був «супервайзінг-інженером» і мав під собою 2 секції. З більших проєктів для Борду, які я виконав, були «ретардінг» басейни для дренажу, розкинені по цілій «метрополітан» площі.

Після відходу з праці кілька місяців ми їздили по Австралії, а коли повернулися до Мельборну, то сумно було без праці, і я пішов працювати до приватної фірми «консалтинг-інженерс». Там працював я ще три роки, а після смерті доні в 1976 р. — кинув працю.

Марія МИХАЙЛІВ

КОЛИ ВІН ВДРУГЕ ПРИЙШОВ НА ЗЕМЛЮ...

Він ішов вулицями великого міста, між галасливою юрбою поспішливих і заклопотаних людей. Підхоплений течією натовпу, Він минав вулиці, оглядаючись по боках, як людина неознайомлена з місцевістю. Іноді хтось знехотя штовхав його і, не оглядаючись, казав: «Вибачте!»

Удекоровані вітрини крамниць кричали барвами, крамом і закликали до себе. Пишні одяги, прозора, як павутинка, жіноча білизна, дитячі забавки, блискуча біжутерія, прикраси на ялинку, срібло, золото, іскристі самоцвіти, перли. Все це мінилося, переливалося барвами, мерехтіло. В кожній вітрині з крамом і

серед вулиці великими літерами промовляло до людей: «Веселого Різдва!» Люди, навантажені пакунками, розминалися, обминалися, натикалися один на одного. На обличчях у них утома і задоволення. Завтра Різдво! Скрегіт трамваїв, гудіння авт, говір людей, вереск дітей творили одну людську симфонію життя.

Зовнішньо Він нічим не різнився від натовпу. Вищесереднього зросту, щуплої, але міцної будови тіла, середнього віку, в сірому костюмі... Тільки його подовгасте обличчя зі строгими рисами виявляло зосередженість і повагу, а сірі очі пронизливо дивилися на кожного зустрічного. Іноді хтось з людей нехотя зупиняв на Ньому погляд, а потім оглядався і дивувався, думаючи: «Чому така повага?.. Завтра ж Різдво!»

З наближенням вечора течії людей на вулицях все зменшувались і зменшувались. Люди поспішали і майже бігли, щоб встигнути на Святу Вечерю. Завтра ж Різдво! Ніхто вже тепер не звертав найменшої уваги на Нього...

Коли двері крамниць з грукотом зачинилися і з задоволеним виразом обличчя власники і продавці повідходили, вулиці майже зовсім спорожніли, тільки біля барів стояли, випхані власниками, споживачі пива і, заточуючись, белькотіли один до одного: «Веселого Різдва!» Один п'яний, тримаючись електричного стовпа, дивився пильно вибалушиними очима на Нього...

«Слухай, приятелю, я тебе десь бачив! Ти мені когось нагадуєш! Підійди ближче!» П'яниця простягнув руку, але, заточившись, знову прилип до стовпа. Глянувши на п'яного чоловіка, Він мовчки пройшов... «Я його десь бачив! Я його десь бачив!» — белькотів про себе п'яний.

* * *

В скверику, на лавці, сиділа стара жінка, одягнена у вицвілу суконку. Вона гладила на своїх колінах песика і ласкаво промовляла до нього. Коли Він зрівнявся з жінкою, песик зіскочив з колін, обнюхав його і закрутив хвостом. Він зупинився.

«Не бійтесь, чоловіче, мій Боб вас не вкусить!» — сказала жінка. Він глянув на неї. Старечі очі усміхалися, густі зморшки розпромінювалися. Заохочена Його увагою до неї, вона стала говорити:

«Я оце прийшла сюди, щоб трохи розважитися. Я живу сама, — тільки з песиком. Там, де я винаймаю кімнату, мої господарі дуже гучно святкують Різдво. Прийшли їхні приятелі,

навезли різних напоїв, співають і бавляться. Я собі подумала — сьогодні такий чудовий вечір, піду з своїм Бобом і прогуляюся... Я дуже люблю вечір в день перед Різдом. Стільки людей іде до церкви! Колись я ще більше любила. Я завше в цей вечір ходила до церкви, але тепер якось не маю бажання. Я сама не знаю чому... Може тому, що люди так гарно вдягнені приходять до церкви і я здамся їм нуждаркою чи волоцюгою. А може тому, що колись служба Божа в церкві давала мені зміст і настрій. А тепер?! А тепер тому, що я зовсім самотня і маю стільки часу думати, богослужба в церкві не дає мені ніякого змісту і не задовольняє моїх духовних потреб... Як ви думаєте? Може, я помиляюся?»

Він кивнув головою, що в сутінках могло означати і «так», і «ні».

«Я вас тут ніколи не зустрічала. Я часто сиджу тут на цій лавці. Мені добре видно, як до цієї церкви напроти входять і потім виходять люди. Я люблю так дивитись! Люди змінюються, старіються, нові прибувають, і я помічаю, що я вже відживаю своє життя... Мені смерті не страшно, тільки Невідомого... Як ви думаєте, чи воно так Там, як священники говорять?.. Якось воно виходить дуже по-людському... Мені чомусь здається, що Там зовсім не так, як люди уявляють».

Він кивнув головою, що могло означати і «так», і «ні».

«Ви певно до церкви йдете! Ідіть, ідіть!.. Вибачте, що я зайняла вам час».

«Спокій тобі, жінко!» — сказав і відійшов.

«Як він дивно вітається!» — подумала жінка, проводжаючи Його очима. Потім, ніби схаменувшись, гукнула Йому вслід: «Веселого Різдва!»

* * *

Люди повагом ступали сходами до освітленого храму. Ішли дорослі і діти, старі і молоді, групами і поодинокі.

Він дивився хвилинку задумано на величний храм і зайшов туди. Служба Божа тільки почалася. Священик в ясних ризах стояв біля уквітчаного і удекорованого свічками престолу. Звівши руки догори, промовляв молитву. Люди з похиленими головами слухали, сидячи на довгих лавках. Він також присів скраю на лавці. Подивився на престол з великим розп'яттям на

стіні, на каганець трохи осторонь на червоному шклі і став розглядати образи на стінах і кам'яні фігури в нішах. Людей все більше прибувало. Клякали і хрестилися перед тим, як сісти на лавку.

Хтось ззаду, нахилившись до нього, сказав: «Вибачте, ви зайняли моє місце».

Він без слова встав і став у проході побіч. Чоловік, котрий допоминався за своє місце, за деякий час глянув на Нього і, торкнувши Його рукою, сказав: «Сядьте тут! Я підсунусь. Ми якось помістимось». Він без слова сів. Сусід по сидженню час-від-часу зиркав на Нього і знову обзивався: «Мені здається, що ви не належите до нашої парафії». «Ні»,— лаконічно відповів Він.

Служба Божа тягнулася. Люди хрестилися, клякали, хилили голови. Він нічого того не робив, а сидів випростований, скупчений і без перерви дивився в напрямку вітваря. Його сусід до Нього не обзивався.

Але ось служба Божа закінчилась. На укритих хорах хлоп'ячий хор заспівав колядку. Потім священник пішов у бічні двері від вітваря і за хвилину вернувся з хрестом у руках. Зайшов на казальницю і, перехрестившись, став промовляти:

«Дорогі брати і сестри у Христі! Знову зустрічаємо таке радісне свято, народження Христа. В євангелії апостола Луки написано: «Ось вам звіщаю велику радість, що буде всім людям, бо сьогодні народився вам Спаситель, що є Христос Господь». Цими словами небесний Сповідник звістив вифлеємським пастухам цю велику таємницю про народження Христа, Сина Божого. Ця відомість Янгола принесла радість не тільки їм, а й цілому світові. Зраділи й святі Янголи в небі і заспівали: — Слава Богові на небі, а на землі спокій людям доброї волі! — Спокій людям доброї волі — це найперше, що новонароджений Христос приніс нам з собою на цю грішну землю. Нехай же в день народження Ісуса Христа осяються серця наші і наповняться християнською любов'ю, щоб спокій запанував серед нас. В це велике християнське свято одночасно хочу подати вам величезну подію в нашій церкві. Можливо, що це не всім відомо, що на вселенському соборі в Римі ухвалено про об'єднання всіх християнських церков проти безбожництва.

Започаткування цієї ідеї об'єднання завдячуємо головним чином нашим католицьким найсвятішим головам церкви і папі Іванові. Значення цієї історичної події є незмірно велике в нашій католицькій церкві. Це значить, що католицька церква більше не замикається в своїх стінах, а цікавиться іншими віровизнаннями, навіть нехристиянськими та шукає з ними порозуміння... Навіть за атеїстів не забувається і з ними хоче розмовляти, аналізуючи їхній світогляд, та розкривати зміст атеїзму. Моє серце переповнене радістю, коли кажу вам цю новину... Я просто не в стані свою радість передати вам словами. Скажу тільки, як ті янголи співали після народження Христа: «Слава Богові на небі, а на землі спокій людям доброї волі!» Будемо молитися, щоб Господь Бог освітив розум нашим головам церкви і послав їм успіху в дальшому майбутньому... Я особисто вірю, що результати праці наших церковних голів дадуть позитивні наслідки, бо як наш найсвятіший отець папа Іван сказав на соборі — «Я вірю, що започаткована нами праця матиме успіх, бо ми змагаємося за це, Дух Святий над нами і тіло апостола Петра спочиває в цій катедрі». Священик закрив перед собою біблію.

«До того ще потрібно мати чистоту душі і серце нелукаве!» — в півголосу сказав Він до себе. Сусід Його скосив на Нього очі, але нічого не сказав, недочувши слів.

Священик ще говорив далі про значення свята народження Ісуса Христа, про Його науку, про Його посвяту себе, щоб спасти людей, наводив цитати з біблії, а на закінчення сказав:

«Беріть приклад і старайтеся наслідувати Христа, Він був тихий і покірний. Амінь!» Перехрестився і вийшов з казальниці.

Він неспокійно рухнувся і знову сказав про себе: «Він ніколи не був тихий і покірний!» Сусід зиркнув на Нього і запитав: «Вибайте, ви щось сказали?» Він повторив: «Ісус ніколи не міг бути тихий і покірний, бо Він ішов за Істину».

Сусід здивовано кинув на Нього поглядом і сказав: «На мою думку, церква ліпше знає за Ісуса Христа, ніж звичайні люди».

Люди зарухались і стали зводитись з лавок. Він також звівся, але ще, обернувшись, сказав до сусіда:

«Ніхто нічого про Нього не знає, який Він був!»

І пішов за навтопом людей.

Вулицею, освітленою жовтавим світлом, Він пішов геть. Люди, вийшовши з церкви, сідали в авта і поспішно віддалялися. Біля електричного стовпа стояла ще молода жінка. Розмальована, прикрашена дешевою біжутерією, з великим вирізом коло грудей, дивилась то перед себе, то на боки. Часом роздратовано смикала легку суконку, яка липла до тіла. Роздратованість уступала злобі, коли її погляд падав на проминаючі авта з безтурботно сидячими там по-святковому одягненими жінками. Злоба гарячим повітрям вібривала навколо неї і всмоктувалась в неї, як дощ в суху землю. Ох, як вона ненавиділа цей гарячий, душний вечір! Коли Він проходив, вона глянула на Нього і захопучально сказала: «Хочеш почастувати мене холодним пивом? Я знаю, де можна дістати напої». Він зупинився, глянув на неї і сказав: «Пощо, жінко, марнуєш свій розум і серце?!»

Вона з хвилину оторопіло дивилася на Нього. Накладена густа фарба на обличчі жінки від жовтого освітлення зробилася фіялковою. Вона стала більш змарнованою і старішою, як була в дійсності.

«Я маю тут недалеко свою кімнату і... Дорого не беру».

«Іди, жінко, в спокої додому!»

Вона здвигнула роздратовано плечима і відвернулася від Нього. Він пішов далі вулицею.

На вулиці, на хіднику, стояла невеличка група людей, оточуючи промовця. Промовець, одягнений в цивільний одяг, захоплено підвищеним голосом щось говорив. Люди, з закладеними в кишені руками і з замаскованою усмішкою на обличчі, слухали його. Він також пристав до них.

«До тих, що грішать проти правди існування Бога, написано так у книзі Ісаїя, розділ 46, параграф 9: «Згадайте давні давнини від початку віків, що я Бог і нема іншого Бога рівного мені». Релігійоністи вказують на факт, що тут слово Бог перекладене з гебрійського слова «Аельогім», а слово «Аельогім» вжите в множині від слова в однині «Аельог». На підставі цього вони твердять, що слово «Аельогім» означає боги, а це вказує, що Бог

існує в трійці або в трьох особах. Така наука про три особи в одному Богові є безглузда. Навіть самі релігійоністи не в стані свою науку пояснити. Ця наука про трійцю в одному Богові є впливом поганських релігій Єгипту, Вавилону, Греції, Китаю та інших поганських країн. Бог є в одній особі! На підставі святого писання я вам тут виясню, що Бог є. Можливо, вам насунеться питання, якщо Бог є тим, ким Він є, то яке Його ім'я? Це буде зовсім природньо, бо люди з давніх давен, іще за часів Мойсея, ставили це питання. Детально, в якому часі Бог об'явив своє ім'я, людству виразно в св. Письмі не зазначено. Але на підставі другої книги Мойсея (розділ третій, параграфи: 13, 14, 15) перше Бог об'явив себе Мойсеєві при палаючому кущі. Коли Мойсей запитав Бога: «Якщо я прийду до синів Ізраїлевих і скажу: Бог батьків ваших прислав мене до вас!— то вони запитають мене: «Яке ж Йому ім'я? Що я маю казати?» І промовив Бог до Мойсея: «Я той, хто є! І скажи до синів Ізраїлевих: Я Єгова батьків ваших, Єгова Абрагама, Ісаака, Якова. Він послав мене до вас. Це моє ім'я навіки і це моя пам'ять від року до року». Окрім тієї найбільшої в світі заповіді, Єгова сказав через свого пророка Мойсея (книга п'ята, розділ шостий, параграфи 4,5): «Слухай, Ізраїлю, Єгова є ваш єдиний, мусиш любити твого Єгову всім серцем твоїм, всею твоєю душею і всею силою твоєю». Через пророка Ісаїя (розділ 42, параграфи 8,9): «Я є Єгова, це ім'я моє і не поступлюся славою і величчю моєю нікому іншому». Можна навести безліч цитат з святого Письма на цю тему.

Через довгі століття, а особливо після Ісуса Христа, значення імени «Єгова» зникло і навіть Його ім'я було відсунуто набік. Аж тепер, в недавніх часах, Бог знову виявив своє ім'я і об'явив значення цього імени своїм вірним слугам. Отже, прийшов час на виправдання Його імени — Єгова. І нехай ніхто не відважеться легковажити цим ім'ям — Єгова!»

Проповідник витер піт з обличчя і зітхнув.

«Його ім'я не Єгова, а Добро і Любов!»— сказав Він голосно. Проповідник шукав очима «промовця». Дехто глузливо засміявся. Він вийшов наперед. «Ви це сказали?»— запитав проповідник. «Я не тільки це сказав, але й тверджу це»,— відповів Він.

«Чи ви, чоловіче, студіювали святе писання?»

«Думаю, що досить добре знаю святе писання».

«В такому випадку, ви мусите знати, що в так званому тепер Старому Завіті сам Єгова говорив до своїх вибраних людей».

«Єгова ніколи ні з ким не говорив, — твердо підкреслив Він, — бо Він не є особа. Святе писання є тільки писання і твердження самих людей. Чому ви у всіх церквах Бога уперсоніфікуєте?»

Люди цікаво прислухалися до диспуту. Одні підсміхалися, а другі уважно приглядалися до Невідомої Людини. Проповідник помітно нервувався. «Мені цікаво, — сказав проповідник, — на підставі чого ви це твердите? Ви зовсім не покликуєтесь на біблію. Ми ж уважаємо, що згідно з біблією нашим обов'язком є виконувати заповіді Єгови».

«На якій підставі, я вам не скажу, але запитаю, чому ви всі накладаєте на себе обов'язок і страх супроти Бога? Коли ж поняття Бога є таке просте і нескладне, чому ви самі не стараєтесь пізнати і вникнути в поняття Бога?» Проповідник іронічно посміхнувся. «Чоловіче, хоч я не знаю, хто ви і звідки ви, але не трудно додуматись. Вибачте, ви, здається, належите до тих, що сумніваються в існуванні Бога. Другими словами, ви просто належите до атеїстів. Нам з вами не по дорозі».

«Можете не вибачатись, що назвали мене атеїстом, бо коли я перший раз роз'яснив істину головам церкви, то мене також назвали атеїстом... Так, мені з вами не по дорозі!»

Так, як прийшов Він, так і одійшов в сутінки вулиці.

Біля освітленого різнокольоровими лампами кіна з розліпленими афішами стояла група молоді. Простоволосі дівчатка у вузьких штанах обіймалися і голосно говорили з бородатими і патлатими хлопцями.

Він, проходячи, уважно глянув на них.

Один з хлопців зловив його погляд і задиркувато викрикнув:

«Гей, ти, старий хлопе, чого так дивишся на наших дівчат? Може, тобі закортіло до котрої?»

Дівчатка захіхикали, хлопці зміряли його поглядом з голови до ніг. Він зупинився і сказав: «Чому ви допускаєте зло до своїх молодих сердець?» З групи вискочив з стиснутими п'ястуками хлопець.

«Що ти сказав?.. Повтори! Чи ти знаєш, з ким ти говориш?.. Я тебе зараз провчу, як зачіпати мирних громадян!» «Не руш його!— зупинила рукою одна з дівчат.— Це, мабуть, піп!» Хлопець кинув поглядом на Незнаного й сказав: «Він же сутани не має!» «То, напевно, він вуличний проповідник!»— сказала вона і, обнявши, пригорнула до себе, шепочучи: «Не звертай на нього уваги, любий!».

Він зник за поворотом вулиці.

За заворотом вулиці стояла колом невеличка група людей в уніформах. Жінки з бубнами в руках, чоловіки з трубами, а посередині промовець. Кілька десятків людей-слухачів оточувало їх. Він також став між ними. Промовець говорив про занепад моралі на землі, про прагнення вирвати з обіймів зла ближніх, про час близького приходу Спасителя... Чоловіки заграли в труби, жінки заспівали псалми і забили в бубни. Промовець знову заговорив: «Брати і сестри, ми зібралися тут напередодні Різдва Христового, щоб прославити ім'я Його... І так, як написано в святому писанні «Славте Його піснею, славте Його арфою!» Промовець дав знак. І знову вони заграли в труби, забили в бубон і заспівали псалми.

«Ви дикуни!— скрикнув голосно Він.— Хіба в той спосіб прославляється ім'я Господнє?» Він раптовим рухом вирвав трубу, відкинув бубон. На секунду юрба зааніміла, а потім знявся галас, крик, свистки поліції.

«Це якийсь п'яний!»— кричали.

«Ні, це божевільний!»

«Напевно, він чужинець!»

Його оточили щільно, вчепилися за руки і повели.

«Куди ви мене ведете?»— запитав Він.

«До правосуддя!»

В поліції Його посадили між п'яницями, волоцюгами і побитими зп'яну людьми. Вони жалілися Йому, лаялися і сварилися між собою, а часом дехто сплакував. Він сидів між ними допізна, чекаючи своєї черги. Коли Його покликали в окрему кімнату, слуги правосуддя стали з цікавістю пригляда-

тися до Нього. Тоді посипалися запитання: «Хто?.. Де?.. Коли?..»

Він мовчав. Вони сердилися. Вони підскакували до Нього, відскакували, задавали ущипливі запитання, глузували з Нього. Він мовчав. Тоді один слуга правосуддя запитав:

«А може ти прийшов з Тамтого Світу, коли не розумієш запитів і не відповідаєш нам?»

«Ти сказав!»— спокійно відповів Він.

Тоді вони зареготалися спільним гучним сміхом. Дивлячись на Нього глузливо, переглядали якісь папери, шепотілися між собою, десь дзвонили по телефону, їм дзвонили, і потім сказали до Нього: «Ти підеш до своїх однодумців-приятелів!» Коли Він виходив з кімнати, в супроводі двох слуг правосуддя, Йому гукнули вслід: «Щасливого Різдва, приятелю!»

* * *

У просторій кімнаті сиділи на кріслах різного віку чоловіки й жінки. На головах у них були різнобарвні, паперові шапочки, а на колінах у кожного пакуночок, загорнений у папір і перев'язаний стрічкою. В кутку кімнати стояла невеличка сосна, прикрашена різнобарвними прикрасами. Сосна, як під тягарем, спускала додолу млілі від жароти краєчки гіллячок. В кімнаті була духота і жарота, хоч загратовані вікна були широко відчинені.

Коли Його впахали бічними дверима в цю кімнату, ніхто на Нього не звернув жодної уваги. Вони нетерпеливо і зацікавлено розпаковували свої пакунки. Деякі з них втішено сміялися, інші щось невиразно бурмотіли про себе, а ще інші непорушно сиділи в кріслах з нерозв'язаними пакунками на колінах і дивились просто перед собою. Один молодий чоловік перебігав від одного сидячого до другого, заглядав на розпаковані пакунки і говорив про себе:

«Де мій коник? Де мій коник, що тато подарував мені на Різдво?»

Але на нього ніхто не звертав уваги, ніби не чули його слів. Ось молодий чоловік підійшов до Нього, глянув на Нього і запитав:

«Де твій Різдвяний подарунок?»

«Я не маю», — відповів Він.

«То ти не отримав?»

«Ні».

«То значить ти новий, бо всі на Різдво отримують подарунки. Але ти не журися, на наступне Різдво напевно отримаєш! Але де мій коник, що тато мені подарував?»

Сидячи в кутку, кілька жінок перервали свою розмову і стали з зацікавленням Йому приглядатися. Одна запитала Його: «Хто ти?»!

Він подивився на неї пильно і відповів:

«Я той, що мав другий раз прийти на землю».

Жінки схвильовано зашuşукалися між собою, і одна без здивування запитала: «То значить — ти Ісус Христос?!»

«Ти сказала, жінко».

Вони жваво заговорили: «То ми тут маємо для тебе апостолів. Онде там святий Іван, а в тамтому кутку Андрій. Тут, за нами, сидить Яків. А де Петро?»

Вони неспокійно оглядалися на всі боки.

«Нема Петра! Де він може бути?»

До них підійшла старша жінка і півголосом сказала:

«Тихо, святий Петро покараний. Він не отримав подарунку і навіть на Різдвяній вечері його не було... Тихо, не говоріть про це, бо ще почують і заберуть нам подарунки».

«Яка шкода!.. Ми мали сьогодні на вечерю курку і джелі зі сметаною... Ти також напевно не скоштував?»

Він мовчки заперечив головою. В кімнату ввійшла сестра і оглянула пильним оком усіх. Видно, не знайшовши нічого такого, що б дало їй підставу зробити зауваження, сказала:

«Тихо, не галасуйте, бо сьогодні день Різдва Христового... А ти, — звернувшись до Нього, — завтра підеш до лікаря!»

Мельборн, квітень 1966 року.

ГАННА БАРВІНОК
(Співець жіночого горя)

Майже півстоліття невтомно працювала Ганна Барвінок. Її творчість тихою ходою пройшла через другу половину 19 та початок 20 століття. Ганна Барвінок, єдина письменниця з численного об'єднання прозаїків «Основи», не переставала писати рідною мовою до смерті. Тоді, коли інші, злякавшись переслідувань, замовкали. Але в наші часи ім'я Ганни Барвінок згадується лише принагідно. Згадується часом і Франкова оцінка творчості Г. Барвінок, письменниці, що створила оповідання, в яких зображала українську жінку, і тим заслужила собі почесне ім'я співця жіночого горя.

Г. Барвінок походила з роду Білозерських.

Олександра Михайлівна Білозерська народилась на хуторі Мотронівка під Борзною (Чернігівщина), 5-го травня 1828 р., в родині поміщиків. Батько її був вихованцем Київської Академії, мати Мотрона Білозерська була донькою козацького старшини, дуже любила українські пісні й ними та своїм співом захоплювала Т. Шевченка. В товаристві її доньок Шевченко також радо співав, особливо свою «Зіроньку». В цій культурній родині Кобзар почував себе дуже добре.

Батько Г. Барвінок помер, коли їй було 5 років. Початкову грамоту вона дістає дома. Пізніше мати віддає О. М. та її сестер до пансіону своєї приятельки Козакової вчитись французької мови, співу, музики та танців, що в той час вважалося за необхідне для молодих дівчат. Повчившись в пансіоні та трохи дома, Г. Б. завершує свою освіту, і її починають вивозити на бал.

Одного літа брат Г. Барвінок, Василь Білозерський, привозить на хутір свого товариша Пантелеймона Куліша, за якого, три роки пізніше, Олександра виходить заміж. Старшим боярином був Т. Шевченко. Він вітав молоду словами колядки: «Чи се царівна, чи королівна? Се не царівна, не королівна, се Мотрони Василівни дочка Олександра». Мати була щаслива, а молодий відповів: «На чужий коровай очей не поривай, а собі дбай». Щаслива молода зірвала квітку з свого вінка й подарува-

ла її Шевченкові, яку він довго зберігав, як чудовий дарунок. Шевченко намалював портрет молоді та написав в її альбом вірші.

Поезії Кобзаря хвилювали Г. Барвінок, вона не раз плакала, читаючи їх. «Се були сльози воскресення в нову, вічну народну жизнь»,— писав про це П. Куліш.

Г. Барвінок була людиною високої шляхетности: вона дарує все своє віно Т. Шевченкові, а це були родові дорогоцінності—коштовні жіночі прикраси, що переховувались з давніх часів. До цього вона додає ще три тисячі карбованців грішми. На ці гроші Шевченко мав їхати закордон на три роки. Все робилось таємно. Шевченко не знав, хто його благодійник; йому казали, що гроші на подорож дає видавець його творів.

З великою пошаною згадує Г. Барвінок Шевченка все своє життя.

Свій творчий життєвий шлях закінчила поезією в прозі «Згадка про Шевченка»: «Друже наш, Батьку ріднесенький, Татуню дорогий! На розсвітанні життя мого Ти був старшим боярином»... У такому тоні продовжує цей спомин, з якого довідуємося про ще один зворушливий момент їхньої дружби: «Я Тобою пишалася, мій Великий Друже! Я Тобі спочувала завсіди. Твою руку своїми палящими устами поцілувала, маючи на меті зогріти Тебе, як Ти плакав над своїми гадками про Україну, що вона, обідрана, сиротою понад Дніпром плаче. Гіркі Твої сльози впали пекучим вогнем на моє молоде серце, яке ще не знало болючого й не почувало ... Я подумала, як же вонд впадає йому ... І поцілувала Твою руку. Аж тепер мені солодко від цього..., що я могла хоч цим виректи Тобі мою прихильність до Тебе, Мученику».

Нещасливо склалося її подружнє життя. Той, для якого вона жертвувала всім, боляче вражав її. Гарячий химерний Куліш замолоду часто порушував межі своєї поведінки і болюче ранив своїх найближчих. Один за одним, а то й кілька одночасно, велися його романи з іншими жінками. Але ніхто ніколи не чув скарги з уст Г. Барвінок. Врешті вона не витримала, два роки хворіла нервово. З Г. Б. Куліш розходився й сходився, знову розходився, вертався ... Врешті оцінив її віддану любов і забуту тінь назвав своєю Беатріче. Після смерти Куліша Г. Б. проявила велику енергію, впорядковуючи могилу чоловіка-письменника,

збираючи архів, готуючи його твори до друку, влаштовуючи музей. Вона цікавиться громадським життям, жертвує гроші на громадські справи, мріє про український університет, допомагає людям. Тяжко сумує, коли зустрічає байдужість до громадських справ: «Тяжко думати, яка велика розумом Україна, даром слова, поетичними піснями, гумором — при такому гніті й байдужих окружуючих людей», — писала вона в одному з своїх листів.

Цю байдужість відчуває вона й на собі. Останні роки прожила вона — «зозуля без гнізда» — як сама себе називала, в злиднях. Померла з великим жалем до людей, побачивши, як занехаяли музей — працю її багатьох літ, її мрію.

Г. Барвінок написала перший свій твір 1847 року. Як письменниця жіночої долі, описувала вона у своїх творах, як живе, кохає, тяжко горює, бореться з лихом українська жінка-селянка. Героїні оповідань Г. Барвінок терплять від «хатнього лиха», від биття чоловіка-п'яниці. Але основні риси її творчості — вдача української жінки-селянки, яку вона розуміла; Г.Б. уміла «читати» душу жінки-селянки. Вона відтворювала національний характер жінки-українки: вірної в коханні, працюючої, невсипучої, готової на боротьбу з нестатками й недолею на виховання дітей.

Та найбільший, найцінніший скарб — то мова творів Г. Барвінок. Щира народна мова, завітчана приказками, багата лексикою та цікавою будовою речень. В мові Г. Барвінок було дуже точно передано мову того часу, коли письменниця жила й творила.

Ось головніші з її творів: «Жидівський кріпак» (перший твір), «Сирітський жаль», «Русалка», «Восени літо», «Нещаслива доля», «Хатнє лихо», «Жіноче бідування», «Забісована дівчина Настуся». Твори «Правнучка баби Борця» та «Молодича боротьба» Франко назвав прекрасними.

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО В АВСТРАЛІЇ

Перші десятки українських переселенців прибули до Австралії в травні-червні 1948 року.

Окрім громадських та молодечих організацій, українська спільнота в Австралії, опинившись поза межами рідної землі, розуміючи необхідність вивчання рідної мови та культури свого народу й виховання молодого покоління в національному дусі, майже з перших років свого поселення (в 1951 з 65 учнями), почала організовувати рідні школи.

В 1954 році, під впливом організації громадських централь виникла думка, щоб Шкільній Раді Вікторії, яка постала в 1952 році, надати назву Центральної Української Шкільної Ради і від цього часу Ш.Р. Вікторії почала працювати як Українська Центральна Шкільна Рада Австралії на чолі з Д. Нитченком.

На першому Учительському З'їзді, який відбувся 25-26 грудня 1956 року, було вибрано першу Центральну Шкільну Раду Австралії, і знову головою став п. Дмитро Нитченко.

За даними в звітах стан шкільництва на кінець 1955 року був такий: 39 шкіл, 73 учителів, 1604 учні.

В 1959 році був найбільший зріст українського шкільництва: 49 шкіл, 117 учителів, 2072 учні.

Від 1961 року стан шкільництва поступово зменшувався, і в 1991 році було 15 шкіл, 122 учителі, 760 учнів.

Українське шкільництво в Австралії, від самого початку й до сьогоднішнього дня, працює в стрункій організаційній структурі. Українська Центральна Шкільна Рада Австралії є найвищим планувальним, керівним і координаційним тілом шкільної системи української спільноти Австралії. Вибирається Всеавстралійським Учительським З'їздом кожні три роки.

Управа УЦШР координує працю українських суботніх шкіл, укладає програми і розпрацьовує методику навчання, провадить видавничу діяльність для потреб шкільництва та організує Учительські З'їзди. Управа діє за приписами діючого статуту УЦШР та видає «Інформативно-методичний листок». Цього неперіодичного видання появилосся досі 82 числа. «Листок» одержують всі вчителі та СКВОР (Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада).

Окрім «Інформативно-методичного листка» та допоміжних матеріалів, члени Методичної комісії УЦШР опрацювали й вида-

ли книжку-зошит для дошкілля під назвою «Світанок», у якій учні виконують вправи для розвитку мови; із запланованої серії казок чотири вже вийшли з друку. З допоміжних матеріалів видано конспекти з української літератури, історії, географії та граматичні вправи.

Референт преси УЦШР щорічно організовує двомісячники рідної книжки і преси.

Учні українських шкіл Австралії, а також інших країн західної діаспори, користуються підручниками, які підготувала бл.п. Марія Дейко, яка була почесним членом УЦШР та членом програмово-методичної комісії, а на рідних землях — керівником методики викладання чужоземних мов. Її підручники рекомендовані для вжитку в українських школах у всіх країнах поза межами України Виховно-Освітньою Комісією СКВУ.

Члени управи УЦШР тримають тісний зв'язок із Шкільними Радами стейтів, а де їх нема — безпосередньо з керівниками шкіл.

Стейтові Шкільні Ради діють у двох більших стейтах: Новій Південній Валії та у Вікторії.

Учні українських шкіл від 1975 року можуть брати українську мову до матури, а потім продовжувати вивчення мови та літератури на лекторатах україністики в університеті ім. Монаша (Вікторія) та Макворі (НПВ).

Виконуючи своє призначення, українська школа протягом свого існування відіграла велику і важливу роль у вихованні свідомої української молоді.

Вихованці рідних шкіл поповнили ряди вчителів, а в деяких школах перебрали керівництво. Сьогодні найсвідоміша наша молодь, винятково здібна, поступово перебирає керівництво в молодечих організаціях і стає в ряди громадських діячів та провідників, і надзвичайно вміло виконує свої обов'язки.

Головами Української Центральної Шкільної Ради Австралії були:

Нитченко Дмитро від 25. 12. 1954 до 6.4.1963 року

Брозицький Іван від 6.4.1963 до 25.12 1965 року

Пасічинський Теодор від 25.12. 1965 до 1974 року

Сліпецька Тетяна від 1975 року

СЛІПЕЦЬКА Тетяна —
голова Української Центральної Шкільної Ради Австралії

П І С Л Я С Л О В О

Минуло ще п'ять років відтоді, як вийшов з друку попередній номер нашого альманаха «Новий обрій» ч. 8. Протягом цих років сталися події в історії нашої спільноти в Австралії, а ще більше в історії нашої рідної землі — України.

Отже, цього року минає 45 років з часу прибуття українців до Австралії, як не рахувати тих одиниць, що появились на цьому терені ще в 1920-х роках. Та найбільшою подією для нас треба вважати проголошення самостійности України. Плондрована, грабована, винародовлювана протягом століть московським окупантом Україна, нарешті, стала вільною державою.

Ця незвичайно радісна подія струснула й нашу спільноту в Австралії: пожвавішали зв'язки з рідною землею, а в деякого прокинулась свідомість і розуміння, що треба покращити свою занедбану долями та своєю байдужістю мову, а разом з цим і бажання віддавати своїх дітей до рідних суботніх шкіл.

Щодо діяльності нашого Літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельборні, то ми нібито далі йдемо уторованою дорогою, влаштовуючи літературні вечори (96 вечорів від 1966 року, хоч ще три роки ми існували раніше), дбаємо про виховання літературного доросту, влаштовували вже 15 конкурсів молодечої творчости, видаємо новий номер альманаха, друкуємось у місцевій пресі та по інших країнах та на Рідній землі.

Але сталися і в нас деякі приємні зміни: стали відвідувати нас письменники з України, а ми влаштовували для них вечори та зустрічі, які пожвавили наше літературне життя — дихнуло свіжим вітром з відродженої землі. Таким чином вітали ми і влаштовували вечори чи виступи для відомого поета, перекладача й депутата Верховної Ради Дмитра Павличка, для відомого прозаїка, автора багатьох романів і депутата Верховної Ради, Романа Іваничука, для нарисиста Федора Зубанича, гумориста Євгена Дударя, поета й довголітнього засланця Михайла Осадчого та письменника й редактора ж. «Україна» Анатолія Михайленка, який, повернувшись до Києва, упорядкував «Австралійський збірник», використавши наші альманахи та інші джерела. До цього збірника погодився й написав коротеньку передмову сам Олесь Гончар. А з поцейбічних заморських

гостей завітала до нас працююча поетеса і прозаїк Ганна Черінь з Америки, яка вже відвідала багато країн і написала дві нові книжки своїх дорожніх чи мандрівних вражень.

Ці нечувані зміни в Україні відбулися й на інших наших зв'язках з Рідною землею. Кілька письменників уже відвідали Україну, зокрема Зоя Когут, Леся Богуславець, Дмитро Нитченко, Орест Барчинський. Твори наших авторів появились на сторінках журналів та газет України, а книжку Лесі Богуславець «Моя австралійська кума» видали в Дніпропетровську. Ще низка книжок наших авторів друкуються. Провідний журнал «Київ» надрукував добірки поезій наших авторів — Пилипа Вакуленка, Зої Когут, Григорія Вишневого, Боженни Коваленко, Василя Онуфрієнка та Дмитра Чуба. Ще раніше присвятив чимало уваги нашим авторам журнал «Україна» (ред. А. Михайленко), надрукувавши вступну статтю Марка Павлишина «В першу чергу контакти», оповідання Богдана Подолянка «Моя Болгарія», пригодницьке оповідання Дмитра Чуба «Це трапилося в Австралії» та три поезії; Зої Когут — велику добірку поезій під загальною назвою «Осанна» та нарис Пилипа Вакуленка «У джунглях Нової Гвінеї». Чотири журнали передрукували уривки спогадів Дмитра Нитченка «Від Зінькова до Мельборну». В січні 1991 року ж. «Україна» опублікував поему «Мазепа» Григорія Вишневого.

Ці факти зобов'язують і нас дати на сторінках нашої преси та альманаха окремі поезії авторів з України.

Дбаючи про наш літературний доріст, як і в 4-х попередніх альманахах, містимо знову чималу добірку творів молодих авторів, матеріали яких були нагороджені чи відзначені на попередніх конкурсах.

Серед нових авторів альманаха читачі зустрінуть такі імена, як Едуард Старжинський, Святополк Шумський, Павло Цюпак, Марія Ковшик, В. Михайлів. А з молодих: Тарас Хамула, Пилипко Ботте, Надійка Яніс, Ольга Андріїв, Віта Харуцька, Ярема Семків, Марта та Ростик Кошарські, Леся Мороз, Наталка Гіммельрайх, Соня Радивил та Софія Мицак.

Так помалу йде наша праця, яка поволі стає відомою й корисною і для читачів Рідної землі.

СПИСОК КОЛЬОРОВИХ ІЛЮСТРАЦІЙ

- Між стор. 4 і 5.** Фото. Літературно- мистецький клуб ім. В. Симоненка в Австралії.
- Між стор. 6 і 7.** Фото. Виступ поета Д. Павличка на вечорі в Ессендоні. Фото. Літературно-мистецький клуб разом з гостем Д. Павличком.
- Між стор. 12 і 13.** Фото. Управа СУОА.
- Між стор. 16 і 17.** Фото. Хор «Чайка».
- Між стор. 20 і 21.** Фото. Пластова станція Брізбену.
- Між стор. 24 і 25.** Фото. Члени літературно-мистецького клубу разом з поетом Мих. Осадчим. Фото В. Ткача.
Фото. З вечора Мих. Осадчого в Ессендоні. Фото В. Ткача.
Фото. Роман Іванчук на літературному вечорі в Ессендоні 29. 03. 91 р. Фото О. Ленківської.
Фото. Присутні слухають виступ письменника й депутата В. Р. Р. Іваничука.
- Між стор. 32 і 33.** Фото. Федір Габелко. Озеро Ільдон. Австралія.
Фото. Федір Габелко. Хутір Гулявка на побережжі Сули й Удаю.
- Між стор. 120 і 121.** Фото. Співачка з Києва Ніна Матвієнко в Мельборні.

З М І С Т

Альманах «Новий обрій» ч. 9.45 років українського життя й діяльності в Австралії.	1
Б. Коваленко. Відродження. Вірш.	5
Д. Чуб. У день жалоби. Вірш.	6
Фото. Учасники 20-го з'їзду СУОА в Австралії. Ессендон.	7
Павло Мовчан. Сіль. Вірш.	8
Світлана Дякун. Бандьоровка. Оповідання.	9
Зоя Когут. Культурні арабески. Частина третя. Вірш.	12
Коротко про хор «Чайка».	16
Володимир Базилевський. Вагант. Вірш.	17
Клава Фольц. Незаслужена нагорода (Веселі спогади)	19
Петро Перебийніс. Україно! Пісня наша лине. Вірш.	21
Григорій Вишневий. Відгомін віків. Дм. Чубові. Вірш.	22
Боженна Коваленко. Пробудження та інші вірші.	24
Е. Старжинський. Перший повітряний бій. Уривок з повісти «Лейтенант».	28
Генрі Ловсон. Поселення на господарстві. Новеля. Перекл. Ст. Радіона.	34
Фото. Петро Кравченко. Тисячоліття хрещення України — Руси.	38
Григорій Вишневий. Моя мова. Вірш.	39
Олександр Олесь. Уривок з листа Рильському та інші вірші. З архіву поета.	41
Леся Богуславець. На святі Кобзаря. Нарис про Вінницю та околиці.	46
Григорій Вишневий. Мазепа. Поема (До трагедії під Полтавою).	54
Мистецьке об'єднання Вікторії	62
Фото. Провідні зірки мистецького об'єднання Вікторії.	65
Фото. Подружжя Березняки. Члени М.О.В.	67
До портрета Федора Габелка. З ілюстраціями.	68
Я. Масляк. Відгребані попели. (Драматичний етюд).	70
Фото. Люба Кириленко. Зима. Краєвид.	75
Зоя Когут. Поет повинен вмерти молодим та інші вірші.	76

Ст. Хвиля. Український оперний ансамбль у Мюнхені. З ілюстраціями.	79
Зоя Когут. Вічні вакації. Нарис.	83
Віка Івченко. Матері. Вірш.	85
Фото. Хор «Каштан». Аделаїда.	86
Св. Шумський. Український Народний хор «Каштан» — наш культурний здобуток.	87
Євген Гаран. Правопорядок у діаспорі. Оповідання.	89
«Черемош» — хор Спілки укр. молоді ім. гетьмана І. Мазепи в Мельборні.	92
Фото. Хор «Черемош».	93
П. Цюпак. Управа клубу старших громадян в Ессендоні. Фото.	94
Джеймс Такер. Засланець Решлі. Переклад з англ. мови Гр. Вишневого.	97
Трішки з історії «Кольориту».	106
Фото. Ансамбль «Кольорит» при УГВ.	107
Дмитро Чуб. На рідній Полтавщині. Нарис.	108
Анатолій Шкляр. Зимова мелодія. Вірш.	118
Фото. Хор Свято-Покровської парафії УАПЦ в Ессендоні.	120
Брат. Анонімна гумореска.	121
Неван Грушецький. Не той світ настав. Гумореска.	122
Танцювальні гуртки в Перті.	124
Фото. Танцювальна група «Розтяжки» в Перті.	125
Ніна Гнатюк. Пам'яті Василя Стуса. Вірш.	126
Андрій Пророк. Покручені язики. Оповідання.	127
Р. Г. Моррісон. Через морську затоку. Пісня моря. Переклад Євгена Зозе.	131
Наша діячка Марія Менцінська з Перту. Фото.	133
Неван Грушецький. Малі кумири. Гумореска.	135
Віра Оберемок. Луг. Новеля.	139
Дорота Тараковська. Пес, який чекає. Оповідання.	142
Ольга Ільків. Зустріч трьох сестер. Нарис.	147
Б. Подолянко. Кажуть, що все міняється. (Спроба гуморески).	149
Євген Зозе. Чорнобиль. Тобі. Глухоніми. Вірші.	151
Хор «Весна» в Перті. Фото й силуетка.	154

З ТВОРЧОСТИ НАШИХ НАЙМОЛОДШИХ

Тарас Хамула. Несподіванка. Оповідання.	155
Леся Завалинська. Найкращий подарунок. Оповідання.	156
Пилипко Ботте. Какофонікс-два. Фантаст. оповідання.	159
Надія Яніс. Мої друзі-тварини. Оповідання.	161
Ольга Андріїв. Прощання зі Львовом. Нарис.	164
Віта Харуцька. Одиначка. Оповідання.	166
Ярема Семків. Подорож в Україну. Нарис.	169
Марта Кошарська. Герой війни. Оповідання.	172
Леся Мороз. Мрії. Нарис.	174
Наталка Гіммельрайх. Мандрівка «Пінгвінів». Нарис.	176
Соня Таранець. Потяг. Оповідання.	179
Соня Радивил. Хижак-ненажера. Фантастичне оповідання.	181
Ростик Кошарський. Многая літа, Стефано! Оповідання.	183
Надя Намурен. Загублені дівчата знайшлися. Оповідання.	186
Ксеня Савчак. Gratia immortalitas. (Бажання невмирущості).	189
Ліяна Сліпецька. Неспокійна ніч. Оповідання.	192
Гандзя Берегуляк. Мара. Оповідання.	195
Леся Ільків. Подорож до Китаю. Нарис.	198
Софія Мицак. З японських вражень. Нарис.	202

РОЗВІДКИ, СТАТТІ, СПОГАДИ

Марко Павлишин. Штрихи до автопортретів діяспори Про поезію Зої Когут.	205
Василь Сокіл. Свобода також потребує візи. (Уривок з 2-го тому спогадів).	211
Дм. Нитченко. Із спогадів про Б. Антоненка-Давидовича.	207

Дмитро Нитченко. Фрагменти з життя І. Багряного.	224
Павло Олійник. Михайло Грушевський. Стаття.	241
П. Вакуленко. Війна на Тихому океані. Стаття.	246
Зоя Когут. Сорок три роки в Австралії. Спогад.	251
Євген Зозе. Напередодні. Спогад.	254
Валеріян Михайлів. Мої пригоди та гаразди в Австралії. Спогади.	260
Марія Михайлів. Коли Він вдруге прийшов на землю. Праця.	265
Марія Ковшик. Ганна Барвінок — співець жіночого горя. Стаття.	276
Українське шкільництво в Австралії.	279
Післяслово.	281